

Pekka Isotalus

Toimittaja kuvaruudussa

Televisio-
esiintyminen
vuoro-
vaikutuksen
näkö-
kulmasta

Pekka Isotalus
Toimittaja kuvaruudussa

Televisioesiintyminen
vuorovaikutuksen näkökulmasta

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa
maaliskuun 9. päivänä 1996 klo 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 1996

Toimittaja kuvaruudussa

Televisioesiintyminen
vuorovaikutuksen näkökulmasta

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN COMMUNICATION 5

Pekka Isotalus
Toimittaja kuvaruudussa

Televisioesiintyminen
vuorovaikutuksen näkökulmasta

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 1996

Editor
Raimo Salokangas
Department of Communication
University of Jyväskylä

URN:ISBN:978-951-39-8090-0
ISBN 978-951-39-8090-0 (PDF)
ISSN 1238-2183

ISBN 951-34-0685-7
ISSN 1238-2183

Copyright © 1996, by University of Jyväskylä

Cover
Design: Jorma Luotio
Photo: Petteri Kivimäki

Jyväskylä University Printing House and
Sisäsuomi Oy, Jyväskylä 1996

ABSTRACT

Isotalus, Pekka

Presenter on screen. Television performance as interaction.

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 1996, 208 p.

(Jyväskylä Studies in Communication,

ISSN 1238-2183)

ISBN 951-34-0685-7

Summary

Diss.

The present study focussed on the television performance of professional presenters. The first aim was to explore the association between television context and speech. The second aim was to examine television performance as interaction between presenter and viewer.

Verbal and nonverbal communication in presenters' on-screen performances was analyzed using qualitative observation. The 190 presenters were professionals appearing in non-fiction programs of varying types. The material consisted of 116 programs.

Televsual performance was described from four different perspectives: fact, specificity, generality and norm. The variation of forms, their generality and specificity, and the norms of behaviour showed that using the construct televisual performance is justified, because there were features of performance characteristic of the television context. Contextual elements such as speech culture, media logic, television, program type, speech situation and role of performer were observed to affect television performance. These elements had hierarchical interrelationships. Additionally, performance function explained the characteristics of television performance. A grammar of televisual performance could not be established with the aid of an analysis based on structural grammar or media logic. The communication styles of presenters are also discussed.

Television performance as interaction was examined by applying interpersonal communication theories to the television context and by developing an interaction model. The analysis demonstrated that although television performance is not genuine interaction, it can be studied as such from a theoretical point of view.

Keywords: television, presenter, performance, interaction, media, context, speech communication

SISÄLLYS

ESIPUHE

1	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	9
2	TELEVISIO ESIINTYMISKONTEKSTINA	13
	2.1 Media kontekstina	13
	2.1.1 Konteksti	13
	2.1.2 Medioitu puheviestintä	14
	2.1.3 Medialogiikka	16
	2.2 Televisionomaisuuden näkökulma	18
	2.3 Televisio	20
	2.3.1 Television esiintymiseen liittyvät ominaispiirteet	20
	2.3.2 Ohjelmatyypit televisiossa	25
	2.3.3 Televisio ja ohjelmatyypit puheviestintäkonteksteina ..	27
	2.3.4 Toimittajan rooli ja puheviestintätilanteet	28
	2.3.5 Yhteenveto televisioesiintymisen kontekstista	33
3	TELEVISIOESIINTYMINEN VIESTINTÄMUOTONA	34
	3.1 Televisioesiintymisen suhde interpersonaaliseen viestintään .	34
	3.1.1 Jako joukkoviestintään ja interpersonaaliseen viestintään	34
	3.1.2 Televisioesiintymisen ja muut viestinnän muodot	36
	3.1.3 Television interaktiivisuus	37
	3.2 Parasosiaalinen suhde	41
	3.3 Yleisöreaktiot esiintymiseen	44
	3.3.1 Suotuisa esiintyminen	44
	3.3.2 Interpersonaalisen viestinnän näkökulma televisioesiintymisen tulkintaan	47
	3.3.3 Muiden tekijöiden vaikutus esiintymisen tulkintaan ...	50
	3.4 Vuorovaikutusmalli	51
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA MENETELMÄ	55
	4.1 Tutkimuskysymykset	55
	4.2 Tutkimusmenetelmä	57
	4.3 Tutkimusaineisto	59
	4.4 Aineiston analysointi	60
	4.5 Havainnoinnin luotettavuus	64
5	TULOKSET	66
	5.1 Esiintymisen interaktiiviset piirteet	66
	5.1.1 Katsekontakti	66
	5.1.2 Katsojien puhuttelut persoonamuotojen avulla	68
	5.1.3 Katsojien nimeäminen	71
	5.1.4 Interaktion korvaavat puheenvuorot	72
	5.1.5 Katsojien tervehtiminen	74
	5.1.6 Katsojille suunnatut eleet	75
	5.1.7 Toistuvuuteen viittaaminen	76
	5.2 Televisioesiintymisen erityispiirteet	77

5.2.1	Esiintymisen metakieli	77
5.2.2	Viittaukset tuotteeseen	81
5.2.3	Ajankohtaisuuden painottaminen	83
5.2.4	Lähetyspaikkaan ja esihaastatteluun viittaaminen	86
5.3	Esiintymisen piirteiden toistuvat muodot ja variaatio	87
5.3.1	Kielenkäyttö ja puhetapa	87
5.3.2	Ohjelman aloitukset ja lopetukset	88
5.3.3	Ohjelman jäsentäminen	90
5.3.4	Toimittajan roolin esilletuonti	92
5.3.5	Toimittajan viestintä toisten kanssa	94
5.3.5.1	Toimittajien välinen vuorovaikutus	94
5.3.5.2	Studioyleisön puhuttelu	97
5.3.5.3	Suhtautuminen studiovieraisiin	98
5.3.6	Affektiiviset ilmaukset	100
5.3.7	Nonverbaalisen viestinnän piirteet	101
5.3.7.1	Katse	101
5.3.7.2	Kinesiikka	103
5.3.7.3	Asennot	104
5.4	Televisioesiintyminen ja ohjelmatyypit	105
5.4.1	Ohjelmatyyppien ainutlaatuiset esiintymisen piirteet	105
5.4.2	Ohjelmatyyppien ominaispiirteet	106
5.4.3	Ohjelmatyyppejä kuvailevat prototyypit	108
5.4.4	Jatkumoista muodostuu ulottuvuuksia	118
5.5	Televisioesiintyminen ja puheviestintätilanteet	120
5.5.1	Puheviestintätilanteiden luokittelu	120
5.5.2	Puheviestintätilanteiden ainutlaatuiset piirteet	121
5.5.3	Puheviestintätilanteiden yleiset piirteet	122
5.6	Televisioesiintymisen kielioppi	126
5.6.1	Kimppuuntuminen	126
5.6.2	Ketjuuntuminen	130
5.7	Toimittajakohtaiset piirteet	131
5.8	Toimittajien esiintymistyylit	134
6	DISKUSSIO	137
6.1	Televisionomainen esiintyminen	137
6.1.1	Neljä näkökulmaa televisionomaisuuteen	137
6.1.2	Keskeiset toimittajien televisioesiintymiseen vaikuttavat kontekstitekijät	141
6.1.3	Kieliopista tyyliin, tyylistä funktioihin	148
6.2	Televisioesiintyminen vuorovaikutuksena	154
6.3	Tutkimuksen arviointi	161
7	PÄÄTÄNTÖ	166
	SUMMARY	170
	KIRJALLISUUS	180
	LIITTEET	201

ESIPUHE

Tällä hetkellä Suomessa keskustellaan vilkkaasti tietoyhteiskunnasta ja uusien viestintäteknologioiden vaikutuksista. Toistaiseksi ei ole kuitenkaan näköpiirissä, että television asema olisi horjumassa. Uusien teknologioiden tiimoilta pohditaan myös sitä, kuinka ne mullistavat ihmisten välisen vuorovaikutuksen. Samoin arveltiin television tekevän aikoinaan. Vaikka televisio vaikuttaakin nykyisin arkipäiväämme monella tavalla, se ei ole kuitenkaan ratkaisevasti muuttanut vuorovaikutuksemme luonnetta. Sen sijaan televisio on ehkä tuonut elämäämme uudenlaisen vuorovaikutus- ja viestintätavan. Tässä tutkimuksessa lähtökohtana onkin tarkastella sitä, onko olemassa kuvaruudun läpäisevää vuorovaikutusta ja onko olemassa televisiolle ominaista viestintätapaa. Tutkittavina ovat kuvaruudun takaisen maailman keskeisin esiintyjäryhmä – toimittajat.

Toimittajien televisioesiintymistä tutkiessani olen huomannut sen olevan aihe, joka kiinnostaa katsojia, josta mielellään keskustellaan ja joka saattaa herättää voimakkaitakin tunnereaktioita. En ole tavannut televisionkatsojaa, jolla ei olisi ollut sanaansa sanottavana toimittajista. Tällaisiin keskusteluihin päätyy televisioesiintymisen tutkijana tavallista useammin. Tieteellisten päämäärieni lisäksi onkin ollut motivoivaa tutkia aihetta, joka tuntuu kiinnostavan niin monia.

Esitän lämpimät kiitokset professori Aino Salliselle, jonka ansiosta pitkälti olen aikoinani innostunut tutkimisesta. Hän on myös ohjannut ja kannustanut tutkimustyötäni sen kaikissa vaiheissa. Kiitän myös professori Matti Leiwoa, jonka kanssa käymäni keskustelut ovat vahvasti vaikuttaneet tutkimuksen näkökulman muotoutumiseen. Dosentti Veijo Hietalalle olen kiitollinen arvokkaista kommentteista, joita hän on lisensiaatintyöni tarkastajana ja väitöskirjani esitarkastajana antanut. Tutkimustyössä avustamisesta olen kiitollinen kollegoilleni Maija Gerlanderille ja Eija Karstiselle. Kiitoksen ansaitsevat myös muut työtoverit puheviestinnässä.

Kiitän Ellen ja Artturi Nyysösen säätiötä ja Jenny ja Antti Wihurin rahastoa taloudellisesta tuesta. Kiitollinen olen myös Jyväskylän yliopistolle tutkimustyöni mahdollistamisesta kahdeksi vuodeksi ja tutkimukseni hyväksymisestä Jyväskylä Studies in Communication -sarjaan. Kiitokset viestintätieteiden

den laitokselle erinomaisten puitteiden tarjoamisesta tutkimustyölle. Yhteistyöstä kiitän julkaisutoimen sihteerii Kaarina Niemistä ja sarjan toimittajaa, professori Raimo Salokangasta.

Englanninkielisen kieliasun ovat tarkistaneet Eva ja Anthony May. Kuvioita on viimeistellyt piirtäjä Päivi Lamberg. Työni kieliasua on viilannut tutkija Minna Suni. Viimeisen silauksen on tehnyt Pasi Kahilainen. Kiitän lämpimästi heitä kaikkia.

Kiitän vanhempiani ja sisaruksiani kannustuksesta ja tuesta, jota olen heiltä vuosien varrella saanut. Hyvin kiitollinen olen myös kaikille ystäväilleni, joiden tuki on ollut mitä monipuolisinta ja jotka ovat pitäneet huolen siitä, että elämässä on riittänyt tutkimustyön ohella muutakin sisältöä.

Lopuksi kiitos kaikille niille televisiotoimittajille, jotka tietämättään ovat joutuneet tutkimukseni sivuille ja tehneet tutkimustyöni mahdolliseksi.

Jyväskylässä Runebergin päivänä 1996

Pekka Isotalus

1 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Huomattava osa jokapäiväisestä viestinnästämme on nykyisin sähköisten medioitten välittämää. Viestintätutkija Walter Ongin (1980, 1982) mukaan elämmekin sekundaarisen oraaliuden aikaa (ks. myös Gronbeck 1991, Haynes 1988). Sekundaarinen oraalius on syrjäyttänyt luku- ja kirjoitustaidon valtakauden ja nostanut jälleen suullisen vuorovaikutuksen keskeiseen asemaan luku- ja kirjoitustaidon rinnalle. Sekundaarisen oraaliuden nousuun ovat vaikuttaneet ensisijaisesti sähköiset mediat, jotka perustuvat suurelta osin puheeseen. Erityisen suuri merkitys on ollut televisiolla, jolla on nykyisin keskeinen rooli esimerkiksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yksilön toiminnan kannalta. Televisiossa puheella on huomattava osuus, sillä esimerkiksi Ruotsin television lähetyksistä 82 % on puhetta (Strand 1992:31). Television voima viihdyttäjänä, vaikuttajana ja informoijana perustuu suuressa määrin esiintyjien puheeseen. Oleellista olisikin tietää, millaista esiintyminen televisiossa on, muokkaako mediakonteksti esiintymistä ja onko tietynlainen puhekäyttäytyminen televisioesiintyjille ominaista. Televisioesiintyjän ja katsojan välinen viestintä myös poikkeaa kasvokkaistilanteiden vuorovaikutuksesta. Pitäisikö siis selvittää, millaisena puheviestintä katsojan ja televisioesiintyjän välillä ilmenee tai voidaanko puhua jopa heidän välisestään vuorovaikutuksesta.

Suomalaisten televisionkatseluun käyttämä aika on koko ajan kasvanut. Vuonna 1994 jokainen suomalainen katsoi televisiota keskimäärin 2 tuntia ja 33 minuuttia päivässä. Yli 70 % ilmoitti katsovansa televisiota joka päivä, ja lähes kaikilla suomalaisilla (97 %) on televisio. (Joukkoviestintätalasto 1993, Liikkanen 1993, Nurmi 1994.) Televisio on tärkein julkisen esiintymisen foorumi, joten sillä on suuri merkitys myös puhekulttuurille. Televisioesiintymisessä on havaittu kulttuurien välisiä eroja (esim. Cohen 1987, Dellinger 1995, Hallin & Mancini 1984, Heinderyckx 1993, Sallinen-Kuparinen 1987, Véron 1983), ja suomalaisen television on todettu poikkeavan esimerkiksi amerikkalaisesta televisiosta muun muassa ohjelmarakenteiden ja esiintyjän roolin suhteen (esim. Levo-Henriksson 1994, Steinbock 1990). Lisäksi suomalaisella puhekulttuurilla on vahvat ominaispiirteensä (esim. Sallinen-Kuparinen 1986a), joten oletettavasti myös tele-

visioesiintymisessä on kulttuurillemme ominaiset muodot ja ihanteet. Suomalais-ten televisioesiintymistä on toistaiseksi tutkittu kovin vähän.

Televisioesiintymisen tutkimus ei ole kansainvälisestikään laajaa, vaikka televisiota onkin tutkittu erityisesti kymmenen viime vuoden aikana paljon ja lukuisten eri tieteenalojen piirissä. Televisioesiintymistä on lisäksi tutkittu varsin suppealta sektorilta, sillä tutkimus on keskittynyt suurelta osin joko uutis- ja ajankohtaisohjelmiin (ks. Scannell 1986) tai poliitikkojen esiintymiseen. Televisioesiintymistä on tutkimuksissa lähestytty lähinnä kolmesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin televisioesiintymistä on toisinaan sivuttu laajemmin televisioilmaisuun fokuoituneissa tutkimuksissa (esim. Altheide & Snow 1979, Newcomb 1987, Oksanen 1986, Robinson 1984, Timberg 1994). Viime vuosina lähinnä humanistinen televisiotutkimus on kiinnittänyt esiintymiseen jonkin verran enemmän huomiota (esim. Hietala 1991, 1992a, Morse 1985, 1986). Kokonaisuudessaan esiintymisen on kuitenkin saanut vain niukasti huomiota osakseen televisiotutkimuksen piirissä. Koska tutkimukset eivät myöskään ole kohdistuneet esiintymiseen, havainnot esiintymisestä ovat usein jääneet hyvin yleiselle tasolle.

Toinen näkökulma televisioesiintymisen tutkimuksessa on ollut kielitieteellinen (esim. Clayman 1991, Crow 1986, Heritage & Roth 1995, Lindblad 1989, Linke 1985, Mühlen 1985, Nofsinger 1995, Scannell 1991, Strand 1991, Svensson 1989, Weinrich 1992, Woisin 1989). Kielitieteellinen televisioesiintymisen tutkimus on usein ollut eurooppalaista. Myös Suomessa on jonkin verran tutkittu televisio puhetta tästä näkökulmasta (esim. Hakulinen 1991, Leiwo 1988, Nuolijärvi 1994a, 1994b, Tiittula 1995). Tutkimusmenetelmänä on käytetty yleensä diskurssi- tai keskusteluanalyysejä, ja tutkimukset ovat kohdistuneet usein ohjelmassa esiintyvien keskinäiseen vuorovaikutukseen. Tutkimusten suurin puute on ollut, että niissä on yleensä jätetty visuaalinen nonverbaalinen viestintä tarkastelun ulkopuolelle tai hyvin vähäiselle huomiolle, mikä on saattanut johtaa jopa vääränlaisiin tulkintoihin televisioesiintymisestä. Toisinaan myös esiintymisen yhteys katsojien tulkintaan on jäänyt sivuseikaksi. Lisäksi tutkimusten teorianmuodostus ja yleistettävyyys on usein ollut vähäistä.

Kolmas näkökulma tutkia televisioesiintymistä on puheviestinnällinen. Puheviestinnälliselle näkökulmalle on ollut ominaista, että se on ollut yleensä amerikkalaista, kvantitatiivista tutkimusotteeltaan ja keskittynyt yleisöreaktioihin (esim. Hellweg, Pfau & Brydon 1992, McCleneghan 1985, Morello 1992, Patterson, Churchill, Burger & Powell 1992, Pfau 1990). Puheviestinnän tutkimuksissa on useimmiten pyritty selvittämään sitä, millainen esiintymisen sopii televisioon, ja tutkimuskohteena on usein ollut poliitikkojen esiintymisen.

Kaikilla kolmella televisioesiintymisen tarkastelutavalla näyttää siis olevan rajoituksensa. Televisiotutkimuksissa esiintymisen tarkastelu on ollut marginaalisessa asemassa, kielitieteellisissä tutkimuksissa sitä on käsitelty liian rajatusti ja puheviestinnän tutkimusten näkökulma on ollut metodologisesti yksipuolinen, joten tarvittaisiin tutkimusta, joka lähestyisi kvalitatiivisesti monia erilaisia televisioesiintymistilanteita ja analysoisi systemaattisesti sekä verbaalista että nonverbaalista viestintää. Myös televisioesiintymisen teorian kehittäminen on jäänyt vähäiseksi. Tässä tutkimuksessa televisioesiintymistä pyritäänkin lähestymään sekä teoreettisesti että metodologisesti uudelta näkökulmasta. Tutkimus ei seuraa tiukasti mitään edellisistä televisioesiintymisen tarkastelutavoista, mutta nojautuu kuitenkin selvästi puheviestinnän tutkimustraditioon.

Vuorovaikutuksen näkökulma televisioesiintymiseen tarkoittaa ensisijaisesti sitä, että televisioesiintyminen nähdään esiintyjän ja katsojan välisenä viestintänä. Tutkimuksen viitekehyksessä yhdistyvät sekä puheviestinnän että joukkoviestinnän lähestymistavat.

Tutkimuskohteena on toimittajien televisioesiintyminen. Tutkimuksessa tarkastellaan toimittajien televisioesiintymistä kaikissa ohjelmatyypeissä. Toimittajilla tarkoitetaan journalisteja, ankkureita, juontajia ja muita ohjelman vetäjiä, jotka näkyvät kuvaruudussa esiintymisensä aikana. Toimittajat on valittu tutkimuskohteeksi, koska he ovat ei-fiktiivisen television keskeisin esiintyjäryhmä. He ovat vakiintuneet osaksi televisioilmaisua ja muodostavat televisiolle tyypillisen esiintyjäryhmän. He ovat määrällisesti runsaasti edustettuina televisiossa ja ovat ammattiesiintyjä. Heillä on mahdollisuus uudistaa tai vahvistaa vakiintuneita televisioesiintymisen muotoja. Toimittajat tarjoavat myös hedelmällisen lähtökohdan televisioesiintyjän ja katsojan välisen vuorovaikutuksen tarkastelulle.

Esiintymisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkea verbaalista ja nonverbaalista viestintää kaikissa puheviestintätilanteissa mukaan lukien esimerkiksi juonnot, keskustelut, haastattelut ja toimittajien keskinäinen viestintä. Esiintyminen mielletään usein monologi-tyyppiseksi puheeksi, mutta tässä kaikkea puheviestintää pidetään esiintymisenä, koska televisioesiintyjä on tietoinen siitä, että hänellä on runsaasti katsojia (ks. tarkemmin Isotalus 1995b). Kaikkea televisiosta nähtävää puheviestintää ei ehkä voi pitää esiintymisenä, mutta toimittajien viestintä on aina esiintymistä (ks. Davies 1984).

Tutkimuksella on kaksi päätavoitetta. Ensinnäkin se selvittää *televisio-kontekstin ja esiintymisen välistä yhteyttä eli mahdollista televisiolle ominaista esiintymistä*. Toiseksi tarkastellaan *televisioesiintymistä toimittajan ja katsojan välisenä vuorovaikutuksena*.

Televisiokontekstin ja esiintymisen välistä yhteyttä tarkastellaan tutkimuksessa useista näkökulmista. Lähtökohdana on se, millaisia vaikutuksia mediakontekstilla mahdollisesti on esiintymiseen. Tutkimuksessa on tarkoituksena rakentaa teoreettinen näkökulma mediaspesifin esiintymisen tarkasteluun, soveltaa näkökulmaa televisio-ohjelmien havainnointiin sekä luonnostella havaintojen perusteella televisionomaisen esiintymisen teoriaa. Ensimmäisenä tehtävänä onkin kehittää televisionomaisuuden määritelmä ja kuvailla sen perusteella, *millaista on televisionomainen esiintyminen*. Kuvailun perusteella päätellään, onko ylipäänsä tarkoituksenmukaista puhua televisionomaisesta esiintymisestä.

Tutkittaessa median ja esiintymisen välistä yhteyttä on myös tarpeen analysoida kyseisen mediakontekstin luonnetta. Tutkimuksen toinen tavoite onkin tarkastella *toimittajien televisioesiintymisen kontekstitekijöitä ja niiden suhdetta esiintymiseen*. Televisio ei kuitenkaan ole yhtenäinen konteksti, vaan sillä on myös alakonteksteja, joilla saattaa olla vaikutusta esiintymisen muotoutumiseen. Oleellisia ovat myös eri kontekstien keskinäiset suhteet (Pettegrew 1988). Tässä tutkimuksessa analysoidaan erityisesti sitä, kuinka toimittajien televisioesiintyminen on sidoksissa ohjelmatyyppiin ja puheviestintätilanteeseen sekä mikä on näiden tilannetekijöiden suhde.

Kontekstilähtöisen näkemyksen lisäksi media rinnastetaan usein kieleen, jolla on oma sääntöjärjestelmänsä eli kielioppi. Tutkimuksen kolmas tavoite onkin kartoittaa mahdollisuutta luonnostella *televisioesiintymisen kielioppia*.

Kieliopin tarkastelun lähtökohtia ovat medialogiikkaan perustuva näkemys median kieliopista (Altheide & Snow 1979) ja perinteinen strukturalistinen näkökulma (Pike 1967), josta kielioppeja yleensä kuvataan. Tällaista ajatusta kieliopin muodostumisesta voidaan hyvin soveltaa televisioesiintymiseen, koska se on muuta viestintää konventionaalisempaa (ks. Silvo 1984). Tutkimuksessa pohditaan myös Meyrowitzin (1994) ehdottamaa mahdollisuutta yhdistää näkemykset mediasta kontekstina ja kielenä.

Kontekstitekijöiden lisäksi saattaa olla myös muita televisioesiintymistä sääteleviä tekijöitä. Tämän vuoksi tutkimuksen neljäs tavoite on selvittää *toimittajien esiintymistyyliä*. Toimittajat saattavat ryhmittyä eri esiintymistyylien edustajiksi muiden kuin kontekstitekijöiden perusteella. Esiintymistyyli kertovat, millä perusteella toimittajat ryhmittelevät ja miten eri ryhmät poikkeavat toisistaan. Esiintymistyylien analyysissä tarkastellaan ensin, onko yksittäisillä toimittajilla heille ominaista esiintymistyyliä eli onko edes tarkoituksenmukaista puhua tyyleistä. Tämän jälkeen selvitetään, onko mahdollisilla yksilökohtaisilla tyyliillä keskenään yhteisiä piirteitä eli ryhmittelevätkö toimittajat eri tyylien edustajiksi.

Televisiossa viestintä on yksisuuntaista, mutta kuitenkin televisioesiintymisessä on vuorovaikutteisia elementtejä ja kasvokkaisuviestinnän jäljittelyä. Esimerkiksi katsojan suhtautuminen televisioesiintyjään voi saada interpersonaalisen viestintäsuhteen piirteitä. Tutkimuksen toisena päätavoitteena on tarkastella, *millaista vuorovaikutusta televisioesiintyminen on*. Kyseessä on ensisijaisesti teoreettinen tavoite. Pyrkimyksenä on soveltaa interpersonaalisen viestinnän teorioita televisioesiintymiseen ja rakentaa televisioesiintymisen vuorovaikutusmalli. Aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Auter 1992, Perse & Rubin 1989, Petrenko & Pronina 1986, Pfau 1990, Rubin & McHugh 1987, Rubin & Rubin 1985), joissa tosin on tarkasteltu yleisöreaktioita, interpersonaalisen näkökulman on todettu sopivan hyvin televisiokontekstin tarkasteluun. Joukkoviestinnällä ja interpersonaalisella viestinnällä on runsaasti yhteisiä piirteitä, mutta alan teorioissa yhtäläisyyksiä ei ole juurikaan osoitettu. Tarve yhdistää näitä kahta lähestymistapaa näyttää kasvavan jatkuvasti. Tutkimuksen näkökulma liittyy juuri tähän integraatiopyrkimykseen (ks. Readon & Rogers 1988).

Tutkimuksessa siis tarkastellaan televisionomaista esiintymistä kuvailun, kontekstin, kieliopin, esiintymistyylien sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tutkimuksen lähestymistapa on kvalitatiivinen ja perustuu televisio-ohjelmien analyysiin. Tutkimuksessa tarkastellaan televisioesiintymistä sen perusteella, mitä televisiosta nähdään, eli näkökulma on katsojan. Tutkimus sijoittuu menetelmällisesti empiirisen tutkimuksen ja humanistisen tutkimuksen välimaastoon (ks. Hietala 1992b, Olson 1994). Tutkimuksessa myös arvioidaan tämän uudenlaisen menetelmän käyttökelpoisuutta.

2 TELEVISIO ESIINTYMISKONTEKSTINA

2.1 Media kontekstina

Mediaa voidaan lähestyä viestinnän kontekstina. Tässä luvussa tarkastellaan ensin kontekstin käsitettä puheviestintätieteessä ja median soveltuvuutta tämän käsitteen piiriin. Lisäksi selvennetään mediakontekstin yhteyttä viestintään. Tämän perusteella luodaan kehys tarkastella mediaspesifiä viestintää, tässä tapauksessa televisionomaista esiintymistä.

2.1.1 Konteksti

Puheviestintätieteessä konteksti on nykyisin erittäin suosittu käsite. Suurin osa alan empiirisestä tutkimuksesta on kontekstisidonnaista. Kattavan puheviestinnän teorian pitäisikin aina ottaa huomioon viestinnän ja kontekstin välinen yhteys (Stamp, Vangelisti, Knapp 1994). Käsitteet ja määritelmät kontekstista ovat kuitenkin kirjavia. Laajimmillaan konteksti tarkoittaa viestinnän tasoa, esimerkiksi interpersonaalista viestintää tai organisaatioviestintää. Suppeimmillaan se tarkoittaa sanan lauseyhteyttä tai äänen äänneympäristöä.

Kontekstilla ei ole yhtä vakiintunutta määritelmää. Se on määritelty esimerkiksi *tiedoksi*, joka ihmisillä on siitä, kuinka olla vuorovaikutuksessa tietyissä olosuhteissa (Haslett 1987:85). Se voi olla kulttuurin tai alakulttuurin jäsenten *sosiaalinen konstruktio* (Argyle, Furnham & Graham 1981:12). Konteksti on myös määritelty tietyksi *tilanteeksi*, jossa viestintä tapahtuu (Infante, Rancer & Womack 1993:525), tai tarkemmin sosiaalisesti tilanteeksi, jossa kaksi tai useampia henkilöitä on vuorovaikutuksessa tietyissä fyysisissä puitteissa, joissa vuorovaikutuksella on havaittava alku ja loppu (Cody & McLaughlin 1985:264).

Kontekstia voidaan siis tarkastella monista eri näkökulmista. Sitä voidaan lähestyä kognitiivisesta, vuorovaikutuksellisesta tai ympäristöllisestä näkökulmasta. Konteksti voidaan katsoa viestinnän osapuolten sosiaalisesti

rakentamaksi, yksilön itsensä kehittämäksi tai ulkopuolisen henkilön havainnoimaksi. Yleensä puheviestinnässä konteksti nähdään paikkana, viestinnän olosuhteina, viestijöiden välisenä suhteena, viestijöiden näkemyksinä ja tulkintana tilanteesta tai näiden yhdistelmänä. (Esim. Branham & Pearce 1985, Haslett 1987, Heath & Bryant 1992:57, Knapp, Miller & Fudge 1994:12, Nofsinger 1989, Stamp, Vangelisti & Knapp 1994:173-174.) Yksimielisiä ollaan kuitenkin siitä, että kontekstilla on vaikutusta viestintään. Viestintä on siis erilaista eri konteksteissa. Yleensä ajatellaan, että konteksti muokkaa vuorovaikutusta, mutta se saattaa myös itse tulla vuorovaikutuksen muokkaamaksi. Kontekstin mukaan vaihtelevat esimerkiksi viestinnän tavoitteet, normit ja roolit. Näillä kontekstitekijöillä on vaikutusta ainakin viestintäkäyttäytymiseen, viestintästrategioihin, viestintäsuhteeseen, viestijöistä tehtäviin päätelmiin ja arvioihin sekä viestinnän prosessointiin ja tulkintaan. (Esim. Argyle, Furnham & Graham 1981, Miller, Cody & McLaughlin 1994, Furnham 1986, Littlejohn 1992:114-116, Spitzberg & Brunner 1991, Valo 1994.)

Kontekstin käsitteen semanttinen sisältö riippuu näkökulmasta ja tutkimuskohteesta. Vaikka käsitteen monimuotoisuus hyväksyttäisiinkin, sitä ei voida jättää määrittelemättä ja käyttää missä yhteydessä tahansa. Esimerkiksi Pettegrew'n (1988) mielestä tulisi konteksti aina määritellä ja selvästi osoittaa, miten tietty konteksti vaikuttaa tutkittavaan ilmiöön. Näin ei soveltavassa viestintätutkimuksessa yleensä tehdä. Usein kontekstia, tilannetta ja fyysisiä puitteita pidetään toistensa synonyymeina. Lisäksi juurikaan ei ole kiinnitetty huomiota kontekstien ja alakontekstien typologiaa.

Pettegrew (1988:336) erottaa tilanteen ja kontekstin siten, että konteksti sisältää aina tilanteen. Konteksti määrää, millainen viestintäkäyttäytyminen on mahdollista, kun taas tilanne määrää, millainen viestintäkäyttäytyminen on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista. Haslettin (1987:88) mukaan tilanne on välitön, suhteellisen hyvin määritelty sosiaalinen asetelma, ja konteksti on globaalimpi, tietyntyyppisten sosiaalisten asetelmien abstrakti kuvaus, kuten cocktail-kutsut, poliittinen kokous tai ostoksilla käynti. Kummankaan määrittelyn perusteella ei kuitenkaan pystytä vetämään selvää rajaa kontekstin ja tilanteen välille.

Myös media ja televisio ovat konteksteja. Kun tutkimuskohteena on median suhde puheeseen, konteksti nähdään pysyvänä viestijöistä riippumattomien tekijöiden määrittelemänä viestintäympäristönä, jonka vaikutuksia viestintään tarkastellaan. Kontekstin määrittelyä viestintäympäristöksi on kritisoitu "säiliö-määritelmäksi", koska silloin konteksti nähdään yleensä sosiaalisena faktana ja unohdetaan henkilöiden tulkintaprosessi (Buttny 1985:61). Tämän tutkimuksen kannalta on kuitenkin perusteltua keskittyä mediaan sosiaalisena faktana ja fyysisenä ympäristönä, koska tarkoituksena ei ole tutkia viestijöiden käsitysten vaikutusta viestintään.

2.1.2 Medioitu puheviestintä

Media on siis yksi viestinnän konteksti, jonka alakonteksteja ovat viestintävälineet, joissa on mahdollisesti lisää alakonteksteja tai ainakin viestintätilanteita. Media poikennee muista viestintäkonteksteista, ja toisaalta puhumisella eri viestintävälineissä lienee runsaasti yhteisiä piirteitä. Pitäisikin olla mahdollista

käyttää yhtä käsitettä, kun tarkastellaan mediakontekstin suhdetta puhumiseen. Alueen käsitteistö on kuitenkin hyvin kirjavaa. Usein puhutaan *medioidusta viestinnästä*. Käsite medioitu viestintä on kuitenkin ongelmallinen, koska se kattaa kaikki mediat, myös painotuotteet, ja se tarkoittaa usein ainoastaan joukkoviestintää (ks. Fortner 1994). Muita englanninkielisiä termejä ovat esimerkiksi *machine-mediated interpersonal communication*, *telelogic communication* (Ball-Rokeach & Reardon 1988), *machine-assisted interpersonal communication* (Rogers 1986) ja *mediated interpersonal communication* (Cathcart & Gumpert 1986b). Edellisistä termeistä käyttökelpoisin olisi medioitu interpersonaalinen viestintä, mutta sekään ei tarkasti ymmärrettynä kattaisi esimerkiksi televisioesiintyjän ja katsojan välistä vuorovaikutusta.

Käsite *medioitu puheviestintä* kattaa kaiken puheen, jossa sähköinen media on osallisena, joten se on sopiva kattokäsite tarkasteltaessa mediakontekstin suhdetta puhumiseen. Sen piiriin kuuluvat esimerkiksi televisio, radio, puhelin, videoneuvottelu, audiografiikka sekä multi- ja hypermedia. Medioitu puheviestintäkään ei silti ole käsitteenä ongelmaton. Useissa medioissa yhdistyy puheeseen ja ääneen myös kuvaa ja tekstiä. Lisäksi kirjoitettu viestintä, erityisesti sähköpostiviestintä, saattaa muistuttaa paljonkin puhuttua viestintää, ja interpersonaalinen viestintäsuhde voi muodostua myös sen avulla. On siis vaikeaa vetää selkeitä rajoja medioidun puheviestinnän käsitteelle. Käsite medioitu puheviestintä pyrkiikin ensisijaisesti osoittamaan, että fokus on puheen ja median keskinäisen suhteen tarkastelussa.

Medioidun puheviestinnän tutkimuksen on katsottu jääneen hyvin vähäiseksi, ja puheviestinnän määritelmää on kritisoitu siitä, että niissä ei anneta medialle riittävää painoarvoa (Cathcart & Gumpert (1983) 1986, Gumpert 1988). Käytetty media vaikuttaa kuitenkin aina viestinnän luonteeseen. Aikaisempi tutkimus viestinnän ja medioiden suhteesta on ollut pääosin vertailevaa. Medioita on vertailtu ja luokiteltu ensisijaisesti niiden funktioiden, kanavien ja teknisten ominaisuuksien perusteella. Vertailtavina viestinnän muotoina ovat olleet yleensä interpersonaalinen viestintä, joukkoviestintä ja uusi viestintäteknologia (ks. Ball-Rokeach & Reardon 1988, Heeter 1989, Rice 1987, Rogers 1986, Williams 1985). Vertailu kertoo medioiden välisistä eroista, mutta ei juurikaan median vaikutuksesta viestintään. Käytetty viestintämuotojen kolmijako on sikäli ongelmallinen, että kyseisten viestintämuotojen välille ei aina voida vetää selvää rajaa. Interpersonaalinen viestintä ja joukkoviestintä voidaan ennemminkin nähdä jatkumon ääripäiksi, joiden välille muu viestintä sijoittuu (Williams & Rice 1983).

Medioidun puheviestinnän teoriaa ei oikeastaan toistaiseksi ole. Yksi harvoista olemassaolevista on Cathcartin ja Gumpertin ((1983) 1986) medioidun interpersonaalisen viestinnän typologia (ks. Infante, Rancer & Womack 1993:400-402). Heidän mielestään medioidusta interpersonallisesta viestinnästä voidaan löytää neljä erilaista luokkaa. Ensimmäinen on interpersonaalinen medioitu viestintä, joka tarkoittaa henkilöiden keskinäistä viestintää, jossa media tulee väliin ajan ja tilan rajoitteiden ylittämiseksi. Esimerkkejä tästä ovat puhelin-keskustelut, kirjeet, sähköposti sekä ääni- ja videokasetit. Toinen luokka on median simuloima interpersonaalinen viestintä, johon kuuluu parasosiaalinen vuorovaikutus sekä televisio- ja radio-ohjelmiin soittaminen. Kolmas ryhmä on henkilön ja tietokoneen keskinäinen interpersonaalinen viestintä, joka ei tarkoita tietokoneen avulla tapahtuvaa vuorovaikutusta vaan tietokoneen ja käyttäjän

välistä viestintää. Neljäs luokka on yksikköviestintä (engl. unicomunication), joka tarkoittaa artefaktien, kuten esineiden, pukeutumisen ja omaisuuden käyttöä interpersonaaliseen viestintään. Luokittelun tekijöiden mielestä yksikköviestinnän tekee interpersonaaliseksi se, että siinä on itsestä kertomista ja lähettäjä-vastaanottaja-suhde.

Cathcart ja Gumpert ((1983) 1986) itsekin myöntävät, että luokittelu ei kata kaikkia viestintätyypppejä. Lisäksi kirjoitetun viestinnän ja artefaktien mukanaolo on ongelmallista. Luokittelu myös kattaa esimerkiksi radion ja television viestinnän ainoastaan osittain, sillä se ei ota huomioon näiden viestinten ja vastaanottajien välistä vuorovaikutusta. Se pystyy myös ainoastaan luokittelemaan eri viestinnän ilmiöitä – ei selittämään niitä. Typologian ansioita ovat, että se tarkastelee medioitua viestintää interpersonaalisten piirteiden näkökulmasta ja luokittelee viestinnän muotoja sen perusteella. Se ei myöskään käytä vanhaa kahtiajakoa interpersonaalisen viestinnän ja joukkoviestinnän välillä. Teoria korostaa lisäksi median merkitystä vuorovaikutuksessa.

Medioidun puheviestinnän tutkimuksessa olisikin tärkeää pystyä yhdistämään interpersonaalisen viestinnän näkökulma – siis näkemys viestinnästä kahden henkilön välisenä vuorovaikutuksena – ja median vaikutus viestintään. Myös median vaikutukset voidaan nähdä eri tavoin. Meyrowitz (1993) katsoo, että mediaa tarkastellaan yleensä kolmen eri metaforan avulla. Ensimmäisen mukaan media on kanava (engl. conduit). Tällöin ajatellaan, että kanava on tärkeä niin kauan kuin se välittää sisältöä, ja että on olemassa sisältö, jonka voi siirtää suhteellisen muuttumattomana medialta toiselle. Toisen metaforan mukaan media on kieli. Tuolloin fokus on jokaisen median yksilöllisessä kieliopissa. Median nähdään muuttavan viestinnän esitystapaa ja sisällön elementtien merkitystä. Kolmannen metaforan mukaan media on ympäristö, jolloin media nähdään kontekstina. Kontekstilla on sellaisia ominaisuuksia ja vaikutuksia, jotka ovat voimakkaampia kuin sisällön variaatio ja tuotantotekijöiden vaikutus. Tutkittaessa mediaa kontekstina on kyse välineanalyysistä, jossa etsitään kunkin median tyypillisiä piirteitä. Välineteorian (engl. medium theory) juuret ovat Inniksen (esim. 1964), McLuhanin (esim. (1964) 1984) ja Ongin (esim. 1980, 1982) ajatuksissa.

Kirjallisuudessa on esitetty toive kielioppi- ja konteksti-metaforien yhdistämisestä. Välineteoria (Meyrowitz 1993, 1994) ja teoria median kieliopista (Bentele 1985, Gumpert 1988, Gumpert & Cathcart 1985) voidaan yhdistää ainakin esiintymistä tutkittaessa. Kieliopin tarkastelussa kiinnitetään huomiota lähinnä median sääntöihin ja konventioihin, kun taas välineteoria fokusoituu kunkin median piirteisiin, jotka tekevät mediat fyysisesti, psykologisesti ja sosiaalisesti erilaisiksi. Molemmat lähestymistavat pyrkivät löytämään kunkin median erityispiirteet ja niiden yhteyden viestintään. Medioitua puheviestintää tarkastellaan tässä tutkimuksessa näistä lähtökohdista.

2.1.3 Medialogiikka

Yksi pisimmälle vietyjä medioidun viestinnän teorioita on Altheiden ja Snow'n (1979) kehittänyt medialogiikka. Medialogiikka pyrkii selvittämään kunkin välineen toimintaperiaatteita eli sitä logiikkaa, jota välineet ja vastaanottajat käyttävät ilmiöiden esittämiseen ja tulkintaan. Medialogiikka käsittää viestinnän

muodon eli prosessin, jolla media siirtää ja esittää informaatiota. Muodot ovat sääntöjä ja käytänteitä, joita käytetään informaation ja muiden kokemusten määrittelyyn, valintaan, organisointiin ja esittämiseen. Muoto sisältää materiaalin organisoinnin, esitystyylin, painopistealueet, ominaiset toimintatavat ja median kieliopin. Muoto siis muokkaa informaation tietyllä medialle tunnistettavaan muotoon. Muodon (engl. form) alaelementeistä eli formaateista (engl. format) tulee kehys tai perspektiivi, jota käytetään ilmiöiden esittämisessä ja tulkitsemisessa. Televisiossa muodon formaatteja ovat ohjelmatyypit. (Altheide 1985, Altheide & Snow 1979, Anderson & Meyer 1988:90.)

Vastaanottajan logiikka muotoutuu hänen tullessaan tutuksi median kanssa. Kyseinen logiikka kehittyy niistä odotuksista, joita vastaanottajalle syntyy eri viestintävälineitä kohtaan. Esimerkiksi televisionkatsoja oppii, että televisio esittää asioita tietyllä tavalla, ja hän olettaa television viestivän odotusten mukaisesti. Odotukset siis perustuvat vastaanottajan aikaisempiin kokemuksiin juuri kyseiselle viestintävälineelle ominaisista muodoista ja sisällöistä. Muoto on oleellinen viestinnän sisällön ja prosessin ymmärtämisessä, sillä formaatin perusteella esimerkiksi televisionkatsojat tunnistavat eri ohjelmatyypit. Medialogiikan perusteella katsoja tulkitsee median välittämiä asioita. (Altheide & Snow 1979, 1988, Anderson & Meyer 1988:99, Traudt & Lont 1987:140.)

Medialogiikka saa alkunsa medioissa työskentelevien käytänteistä, mutta käytänteet, muodot ja näkökulmat ovat kuitenkin yleisön hyväksymiä. Muotojen kehittyminen tietynlaisiksi ei ole myöskään sattumaa, vaan ne ovat aina valintojen tulosta ja historian saatossa kehittyneitä. Medialogiikka perustuu siis mediaammattilaisten ja yleisön vapaaehtoiseen implisiittiseen sopimukseen ja ajan myötä kehittyneeseen kumulatiiviseen yleiseen tietoon medioista. Yleisö saattaa omaksua median muodot jopa niin, että se käyttää niitä tilanteissa, joihin media ei suoranaisesti kuulu. Esimerkiksi televisionkatsojat saattavat omaksua käyttäytymismalleja televisiosta. Medioiden muodot vaikuttavat myös laajemmin yhteiskunnan tasolla. Esimerkiksi television muodot ovat muokanneet politiikan ja urheilun nykyisiä muotoja. (Altheide 1985, Altheide & Snow 1991, Anderson & Meyer 1988, Oksanen 1986, Scannell 1995, Sihvonen 1988:18, Snow 1983, Traudt & Lont 1987.)

Joukkoviestintävälineet viestivät näkymättömälle ja tuntemattomalle yleisölle, joten niiden pitää sanoman perillemenon varmistamiseksi käyttää sellaisia viestinnän muotoja, jotka yleisö tuntee ja ymmärtää. Joukkoviestimillä on tarve miellyttää katsojia saadakseen mahdollisimman suuren yleisön. Kyetäkseen tähän viestimien on pystyttävä ennakoimaan yleisön reaktioita, ja sen takia ne käyttävät yleisön ennalta tuntemia muotoja. Välineet kehittävätkin sääntöjä, jotka ovat ennemminkin yleisöorientoituneita kuin välineorientoituneita. Viestimien muodot myös uudistuvat koko ajan, sillä jatkuvasti tulee uusia piirteitä, joista ajan myötä tulee rutiineja ja kyseisen median ominaispiirteitä. Ohjelmien tekijät ja esiintyjät suosivat erilaisia rutiineja tietoisestikin vahvistaakseen identiteettiään ja tullakseen yleisölle tutuiksi. (Altheide & Snow 1979, Brand & Scannell 1991:202-204, Oksanen 1986:14-15, Snow 1983:18-19.) Myös yleisö haluaa viestinten toimivan odotusten mukaisesti, mikä entisestään vahvistaa odotusten, käytänteiden ja konventioiden noudattamista viestimisessä. Yleisön vahvat odotukset saattavat jopa rajoittaa medioissa työskentelevien työtä, sillä odotukset toimivat ohjelmantekijöille viestinnän sääntöinä. (Altheide & Snow

1979:15, Fiske & Hartley 1978:62.) Medialogiikan toimintaperiaatetta on toimittajien näkökulmasta konkretisoinut Asp (1990). Toimittajien toimintaa hallitsevat hänen mukaansa ensinnäkin markkinat eli se, mitä yleisö haluaa. Toisena siihen vaikuttaa ideologia eli käsitys siitä, mitä yleisölle pitäisi tarjota. Kolmantena toimittajan toimintaa säätelee normijärjestelmä, johon kuuluvat esimerkiksi mahdolliset pyrkimykset objektiivisuuteen ja asiallisuuteen sekä työrutiinit.

Medialogiikan käsitteeseen sisältyy myös ajatus median kieliopista. Medioille kehittyi kielioppisääntöjä siitä, kuinka ne välittävät informaatiota yleisölle. Kielioppi mahdollistaa ennustettavuuden sekä viestijöille että vastaanottajille eli lisää todennäköisyyttä ymmärtää sanoma tarkoitetulla tavalla. Kielioppi sisältää kolme osaa: lauseopin, esittämisen (taivutuksen) ja erityispiirteet. Lauseoppiin kuuluvat sanomien organisointi ja ajoittaminen. Esittäminen sisältää viestinnän rytmien ja tempon. Erityispiirteitä ovat verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä. (Altheide & Snow 1979, Oksanen 1986, Snow 1983.) Tämän kielioppiajattelun perusteella ei kuitenkaan ole päästy kovinkaan syvälliseen esiintymisen analyysiin. Analyysit jäävät lähinnä huomioiksi uutistenlukijan katsekontaktin merkityksestä ja kielen yleistajuisuudesta (ks. Altheide & Snow 1979, Oksanen 1986, Snow 1983).

Medialogiikkaa ei ole juuri sovellettu erilaisiin tutkimuskohteisiin; lähinnä on tutkittu medialogiikan vaikutuksia poliittiseen kampanjointiin (Mazzoleni 1987) ja medialogiikan ilmenemistä perheen medioiden käytössä (Traudt & Lont 1987). Medialogiikkaa on myös kritisoitu siitä, että se on alakäsiteltyään epätarkka ja keskittyy ainoastaan joukkoviestintään (Gumpert 1988:232-233). Medialogiikka soveltuu kuitenkin hyvin median ja käyttäjän välisen vuorovaikutuksen tarkasteluun, koska se ottaa huomioon molemmat osapuolet tasavertaisesti. Medialogiikkaa selventäessään Snow (1983:27) sanookin, että joukkoviestintää pitäisi analysoida yleisön ja viestijöiden välisenä vuorovaikutuksena, jossa molemmat osapuolet käyttävät perspektiivejä ja kielioppisääntöjä havainnoidessaan ja tulkitessaan erilaisia ilmiöitä. Medialogiikka myös kuvaa mediakontekstin ominaispiirteiden muotoutumisen median ja yleisön väliseksi vuorovaikutusprosessiksi, joten kontekstilähtöisessäkin tarkastelussa on vuorovaikutuksen näkökulma.

2.2. Televisionomaisuuden näkökulma

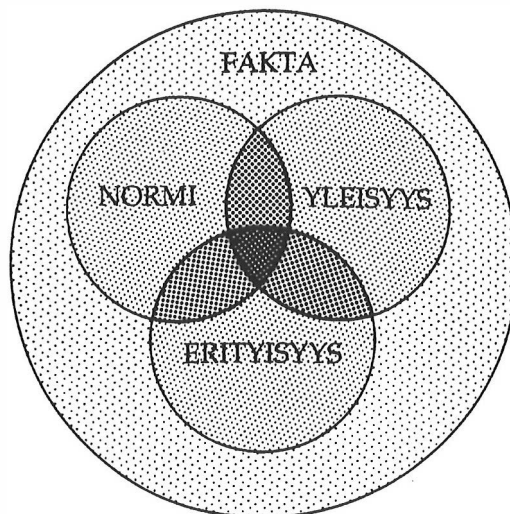
Tässä tutkimuksessa tarkastellaan mediaa kontekstina, joka on se ympäristö, jossa viestintä tapahtuu. Mediakontekstissa vallitsee medialogiikka, joka muodostuu tekijöiden ja vastaanottajien vuorovaikutuksessa. Medialogiikka säätelee median kielioppia eli sääntöjärjestelmää, jonka mukaan media toimii. Kullakin medialla on siis omat ominaispiirteensä ja sääntönsä. Median toimintaperiaatteita muovaavat ensinnäkin sen tekniset ominaisuudet. Teknologia ei kuitenkaan ole neutraalia, vaan se perustuu ihmisten toimintaan, esimerkiksi taitoon käyttää sitä (Silverstone 1994). Toisaalta media ei ole vain tekninen kanava, vaan se tuo myös oman organisatorisen, institutionaalisen ja ideologisen logiikkansa informaatioon (Shoemaker & Reese 1990:650). Median kielioppi muovautuu siis sekä

median teknisten ominaisuuksien että median yhteiskunnallisen aseman eli kulttuuristen piirteiden perusteella.

Voidaan siis puhua kunkin median ominaisesta viestintätavasta. Television ollessa kyseessä voidaan käyttää käsitettä *televisionomaisuus*, joka tarkoittaa juuri televisiolle ominaista viestintää. Käsite televisionomaisuus esiintyy toistuvasti kirjallisuudessa, mutta sitä ei ole juurikaan tarkemmin määritelty. Englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään samantyyppisessä merkityksessä termiä *tevisual*. Termi käännetään toisinaan *televisuaaliseksi*, mutta käänös ei mielestäni ole hyvä, koska tuolloin visuaalisuus painottuu sanassa liikaa. Ranskan kielessä Terrenoire (1987:368) jakaa termin kahdeksi adjektiiviksi. Adjektiivi *télévisé* tarkoittaa kaikkea televisiosta näkyvää, ja adjektiivi *télévisuel* kuvaa ominaisuuksia, jotka ovat ominaisia vain televisiolle. Toisaalta ensimmäinen adjektiivi voitaisiin kääntää myös televisioiduksi.

Pyrkiessään määrittelemään televisionomaisuutta huomaa, että se on moniulotteinen käsite. Sitä ei olekaan mielekästä määritellä vain yhdestä näkökulmasta. Käsite televisionomainen esiintyminen määritellään tässä työssä neljällä eri tavalla: faktana, yleisyyden ja erityisyyden perusteella sekä normina. *Fakta* on, että kaikki, mitä televisiosta nähdään, on televisionomaista. *Yleisyyden* mukaan televisionomaisia ovat piirteet, jotka ovat televisiossa yleisiä, toistuvia ja tyyppillisiä. *Erityisyys* tarkoittaa, että televisionomaisiksi katsotaan piirteet, jotka ovat ominaisia vain televisiolle. *Normilla* tarkoitetaan niitä piirteitä, joiden katsotaan sopivan erityisen hyvin televisioon. Normin kohdalla ei siis ole kysymys objektiivisesti havaittavista asioista, vaan tekijöiden ja katsojien näkemyksistä siitä, mikä sopii televisioon. Kyse on siis katsojien ja tekijöiden normeista. Kaikki nämä televisionomaisuuden näkökulmat ovat osittain päällekkäisiä. Lisäksi Fakta-näkökulma kattaa kaikki muut näkökulmat. Määritelmien keskinäisiä suhteita on havainnollistettu kuviossa 1.

Median – tässä tapauksessa television – ominaispiirteitä lähestytään siis näistä neljästä näkökulmasta. Ominaispiirteet aiheutuvat kontekstista ja kuvaavat samalla sitä kielioppijärjestelmää, jonka varassa media toimii. Tässä tutkimuksessa televisionomaisuutta tarkastellaan ainoastaan esiintymisen osalta.

KUVIO 1 Televisionomaisuuden määritelmien keskinäiset suhteet

2.3 Televisio

Tässä luvussa televisiokontekstia tarkastellaan lähemmin. Tarkastelukohteina ovat television esiintymiseen kytkeytyvät ominaispiirteet sekä ohjelmatyypit, toimittajan rooli ja toimittajien puheviestintätilanteet. Tarkastelun perusteella kootaan lopuksi yhteen keskeiset kontekstitekijät, jotka muokkaavat toimittajien televisioesiintymistä.

2.3.1 Television esiintymiseen liittyvät ominaispiirteet

Televisio on hyvin monimuotoinen väline eikä sitä pitäisi nähdä monoliittisena (ks. Brummett & Duncan 1990). Siihen, millaisena television näkee, vaikuttaa se, mistä näkökulmasta sitä tarkastelee. Esimerkiksi populaarikulttuurin näkökulmasta televisio on kulutushyödyke ja marxilaisesta näkökulmasta sitä voidaan pitää passiiviselle yleisölle tarjottuna kapitalistisena tuotteena, kun taas sosiologinen näkökulma korostaa yleisön aktiivista roolia (ks. Cantor 1987, O'Shaughnessy 1990). Televisio voi olla myös kulttuurinen teksti, viestinnän konteksti tai vaikkapa opetusväline. Televisiota voidaan myös tutkimuksissa lähestyä lukuisista eri näkökulmista. Fokus voi olla esimerkiksi katsojissa, tuotannossa, televisioilmaisuissa tai television yhteiskunnallisessa roolissa. Televisio saattaa merkitä myös katsojille hyvin erilaisia asioita, esimerkiksi äänitapettia, syytä olla perheen kanssa tai intensiivistä tunnekokemusta (Kytömäki & Savinen 1993). Ei siis voida yksiselitteisesti sanoa, mitä televisio on.

Television muotoutumiseen tietynlaiseksi vaikuttavat ensinnäkin television tekniset ominaisuudet. Toisaalta tekniikka ei yksin muokkaa televisiota, ja toisinaan saatetaankin harhaisesti ajatella, että jokin television ominaisuus perustuisi sen todelliseen luonteeseen, vaikka se perustuukin television funktioon kyseisessä kulttuurissa (ks. Altman 1987:567, Gronbeck 1995:227). Vaikka televisiolla onkin samanlaisia piirteitä ympäri maailmaa (Silverstone 1991), se on aina vahvasti kansallinen media (Barker & Timberg 1992, Silverstone 1994). Eri kulttuureissa televisio onkin erilainen (esim. Dellinger 1995, Facorro & DeFleur 1993, Heinderyckx 1993, Levo-Henriksson 1994, Slade & Barchak 1989). Televisioilmaisuun siis vaikuttavat sekä tekniset tekijät että television asema yhteiskunnassa ja kulttuurissa.

Televisio on audiovisuaalinen media. Televisiossa kuva on kameran ja ääni mikrofonin kautta välitettyä. Television tekninen olemus saatetaan kuitenkin nähdä erilaisena riippuen, mitä ominaisuutta korostetaan. Silverstone (1991:154) mukaan televisiolla on oma katseen, kuvan ja äänen retoriikka. Katseen retoriikkaan kuuluu se, mitä nähdään (esimerkiksi valaistus ja editointi), ja kuvan retoriikkaan se, miten on kuvattu (esimerkiksi kuvan kompositio, rajaus ja stereotypiat). Fiske ja Hartleyn (1978) mielestä televisio on visuaalista ja oraalista viestintää, mikä painottaa puheen merkitystä television auditiivisessä viestinnässä. Fiske ja Hartley puhuvat jopa bardisesta televisiosta ja vertaavat siis televisiota muinaiseen runonlaulajaan, mikä korostaa sen oraalisuutta. Televisioilmaisuissa oleellisena voidaan nähdä myös sen temporaalisuus ja spatiaalisuus (Gumpert & Cathcart 1985:27) tai liikkuminen tilassa sekä auditiivisesti että visuaalisesti (Kaha 1993).

Television kahden kanavan – auditiivisen ja visuaalisen – keskinäinen suhde on oleellinen. Monet asiantuntijat korostavat kuvan merkitystä äänen kustannuksella (esim. Appel 1986, Baggaley & Duck 1976, Brummett & Duncan 1990, Bruun, Koskimies & Tervonen 1986, Cathcart & Gumpert 1986, Véron 1983). Television visuaalisuuden katsotaan vangitsevan katsojien huomion, kiehtovan katsojia ja saavan vaikutuksia aikaan. Visuaalisuudellaan televisio on myös syrjäyttänyt kilpailijansa radion. Tosin Scannell (1991:11) pitää radiota ja televisiota samankaltaisina medioina puheen keskeisyyden takia ja kritisoii elokuvatutkimusta siitä, että se yhdistää television ja elokuvan ja näkee television nimenomaan visuaalisena mediana. Verrattaessa televisiota elokuvaan havaitaan kuitenkin, että televisio on äänen hallitsema väline (Altman 1987, Ellis 1982, Sihvonen 1988, Silberman 1987, ks. myös Saarinen 1987:135-136). Ääni antaa usein kuvalle merkityksen, ja ilman ääntä voisi jäädä epäselväksi, mistä on kyse. Televisiota katsotaan usein muiden askareiden ohessa, jolloin television ääni kertoo katsojalle, milloin kuvaa kannattaa seurata intensiivisemmin. Äänen on myös taattava, että ohjelmassa pysytään mukana, vaikka kuvaa ei nähtäisikään, sillä usein televisiota pelkäästään kuunnellaan (Anderson & Burns 1991:14). Television ilmaisukieltä onkin muokannut tosiasia, ettei se saa koko ajan osakseen katsojilta intensiivistä huomiota, vaan että se joutuu kilpailemaan ympäröivien virikkeiden kanssa (Altman 1987:569-571, Ellis 1982:115).

Kuvaa ja ääntä ei kuitenkaan tarvitse pitää keskenään kilpailevina kanavina, sillä ne ovat televisiossa myös välttämättömässä ja dialektisessa suhteessa keskenään. Televisiossa merkitykset voivat olla sekä auditiivisia että visuaalisia. Kuvan ja äänen painotus saattaa vaihdella ohjelmasta ja ohjelmatyypistä toiseen. Lisäksi eri ihmisten välillä on eroja auditiivisen ja visuaalisen kanavan havainnoinnissa. (Anttikoski, Helenius, Korpinen, Penttinen & Röyskö 1985:285, Basil 1994, Neuendorf, Brentar & Porco 1990, Robinson 1984:202, Sihvonen 1988:20.) Kuvan ja äänen keskinäinen suhde televisiossa on myös rinnasteinen nonverbaalisen ja verbaalisen viestinnän suhteeseen televisioesiintymisessä.

Television teknisiin ominaisuuksiin liittyy se, että se on joukkoviestintä: sen viestintä on epäsuoraa, yksisuuntaista, julkista ja suurille joukoille suunnattua. Keskeistä onkin, millaisena yleisön rooli joukkoviestinnässä nähdään. Katsojat nähtiin aikaisemmassa televisiotutkimuksessa passiivisina televisio-ohjelmien vastaanottajina. Nykyisin kuitenkin vallitseva näkemys on, että katsoja on aktiivinen. Hän on aktiivinen tulkitsija ja valitsija, jolla on mahdollisuus joko hyväksyä tai hylätä ohjelma. (Esim. Bryant & Street 1988, Huth 1981a, Lewis 1990, Roscoe, Marshall & Gleeson 1995.) Aktiivinen katsoja tekee siis omia tulkintojaan television viesteistä. Kunkin katsojan tulkinnat ovat erilaisia, joten polysemia on televisiolle ominaista (Fiske 1989).

Joukkoviestimenä televisio pyrkii suuriin yleisöihin. Se toimii tietyssä määrin kaupallisten periaatteiden mukaisesti riippumatta siitä, onko sen toiminta julkisin varoin vai mainosten avulla rahoitettua. Television alkutaipaleella yleisradioyhtiöt pyrkivät ennemminkin johdattamaan yleisön makua kuin myötäilemään sitä, mutta nykyisin nekin tavoittelevat suuria katsojalukuja perustellakseen toimintaansa. Mainosrahoitteisen yhtiön toimintaperiaatteen voi jopa kärjistää sellaiseksi, että ohjelmien funktio on saada katsojia mainoksille. (Browne 1984, Bruun & Miettinen 1989, Cantor 1987, Scannell 1990.) Saadakseen suuren yleisön televisio pyrkii miellyttämään katsojia. Television tavoitteena on

saada mahdollisimman paljon ihmisiä ääreensä ja saada heidät pysymään mahdollisimman kauan valitun kanavan ja valitun ohjelman parissa. Tällä on myös vaikutuksia televisioilmaisuun. Siltä edellytetään esimerkiksi tavallisuushakuisuutta (Kytömäki & Savinen 1993:32) ja mahdollisimman ymmärrettävää ilmaisukieltä (Altheide & Snow 1988:208). Miellyttääkseen katsojia ohjelmien on myös oltava katsojista mielenkiintoisia, ja toisinaan esimerkiksi ohjelman mielenkiintoisuus ja informatiivisuus saattavat olla keskenään jopa ristiriitaisia tavoitteita.

Saavuttaakseen runsaasti yleisöä televisio aikatauluttaa ohjelmia tietyllä tavalla. Ohjelmien sijoittuminen aika-akselille perustuu siihen, kuinka yleisön määrä joka hetki saataisiin maksimoiduksi. Televisiolla onkin oma päivittäinen, viikottainen ja kausittainen lukujärjestyksensä. Keskeisin merkitys on viikottaisella ohjelmakartalla, sillä suuri osa ohjelmista esitetään viikon välein. Televisiolle on hyvin ominaista, että ohjelmat sarjoittuvat. (Browne 1984, Ellis 1982, Paterson 1990.) Sarjoittumisesta seuraa, että television kerronnalle on tyypillistä avoin loppu, jotta tarina voi jatkua seuraavassa jaksossa. Avoin loppu on tyypillistä myös uutis- ja ajankohtaisohjelmissä, joissa samojen tapahtumien etenemistä seurataan päivittäin ilman loppuratkaisua. Tämän perusteella onkin väitetty, että televisiossa vallitsisi vain yksi kerronnan muoto, joka ei jaa ohjelmia fiktiivisiin ja ei-fiktiivisiin. Television katsotaan samanlaistavan ilmaisullaan kaiken tarjontansa. Samanlaistumista kohtaan on kuitenkin esitetty kritiikkiä, sillä se ei välttämättä vastaa katsojakokemusta. (Ellis 1982:145-159, Hietala 1990:14, 1991:7.)

Ohjelmien lisäksi television tarjonta sisältää paljon muutakin: esimerkiksi tuotemainoksia, kuulutuksia, tietoiskuja ja ohjelmamainoksia. Williamsin ((1974) 1990) teorian mukaan televisio onkin kuvien ja äänien virtaa (engl. flow). Tästä virrasta voidaan erottaa segmenttejä, jotka ovat lyhyitä draamallisesti itsenäisiä jaksoja, mutta joiden välillä ei välttämättä ole eksplisiittisiä sidoksia (Ellis 1982). Katsottavan televisiokanavan vaihtelevuus vielä vahvistaa segmenteille ominaista jatkumattomuutta, peräkkäisyyttä ja ristiriitaisuutta (Fiske 1989:63). Virran käsitteestä onkin erotettu kolme erilaista tyyppiä. Ensinnäkin on kanavavirta, joka käsittää kaiken sen, mitä yhdeltä kanavalta näkyy. Toiseksi on katsojan virta, jonka katsoja luo käytettävistä kanavista. Kolmanneksi on supervirta, joka on summa kaikista mahdollisista sekvensseistä, joista katsoja voi valita. (Jensen, Schröder, Stampe, Søndergaard & Topsøe-Jensen 1994.) Käsitystä televisiosta kuvien ja äänien virtana on myös kritisoitu. Teoria on saanut kritiikkiä siitä, että se ei ota huomioon, että sinänsä irralliset segmentit voivat luoda monia uusia merkityksiä katsojalle. Kuvien ja äänien virta ei myöskään aina toteudu, sillä kaikki katsojakokemukset eivät edellytä virtakokemusta. (Andersen 1994:32, Fiske 1989:64.)

Kuvien ja äänien virtaan liittyy myös se, millaiseksi yksittäisen ohjelman merkitys katsojalle nähdään. Joidenkin mielestä olisi syytä puhua televisiosuhteesta (esim. Marc 1987, Newton & Buck 1985, Steinbock 1983), joka tarkoittaa, että television katsomista sinänsä pidetään oleellisena. Tätä käsitystä puoltaa ohjelmien suuri perintövaikutus television katsomisessa eli se, että katsoja jää helposti seuraamaan saman kanavan seuraavaa ohjelmaa (ks. Tiihonen 1991), sekä toisaalta päinvastainen ilmiö eli 'kanavapujottelijoiden' kasvava määrä (ks. Keränen 1992). Toisaalta käsityksen kyseenalaistaa se, että katsojat ovat varsin uskollisia tiettyjen ohjelmien, esimerkiksi uutisten, seuraajia

(ks. Nurmi 1991). Katsojilla saattaakin olla hyvin erilaisia ja moniulotteisia suhteita televisioon. On havaittu, että television katsomisessa on uskollisuutta eri tasoilla. Katsomisuskollisuus voi ilmetä television, kanavan tai yhtiön, ohjelmatyyppin tai tietyn ohjelman tasolla (Brosius, Wober & Weimann 1992). Lisäksi sitä voi olla suhteessa tiettyyn esiintyjään, mistä osoituksena on parasosiainen suhde (ks. luku 3.2).

Televisiolle ominaisina piirteinä pidetään usein viihteellisyttä, draamatisuutta, pyrkimystä autenttisuuteen, luotettavuutta ja intiimiyttä. Ohjelmatyypit eivät jakaudukaan selvästi viihteellisiin ja ei-viihteellisiin. Viihteellisyttä pidetään koko ajan lisääntyvänä piirteenä, ja puhutaankin television viihteistymisestä. Television kaikkein informatiivisimmassakin ohjelmassa on viihteellisiä piirteitä, esimerkiksi visuaalinen vaihtelevuus ja nopea tempo. (Altheide & Snow 1979, Bogart 1980, Goodwin 1990, Kaha 1993, Oksanen 1986.) Viihteellisyteen liittyy, että televisio on hyvin dramaattinen media, eli se helposti korostaa esimerkiksi visuaalisuutta, henkilöitä, vastakkainasetteluja ja esiintymistä (Esslin 1982, Leiwo 1995). Viihteellisyteen on sidoksissa myös affektiivisten tekijöiden keskeinen merkitys televisiossa. Affektiiviset tekijät saattavat jopa korostaa kognitiivisten tekijöiden kustannuksella, mikä korostaa televisioesiintymisen merkitystä. (Oksanen 1984:146, Sallinen-Kuparinen 1987:124, Singer 1980, Wenner 1983, Williams 1977:967-968.)

Televisio pyrkii monin tavoin lisäämään autenttisuuden vaikutelmaa eli antamaan kuvan, että se välittää juuri sillä hetkellä tapahtuvaa todellisuutta. Televisio yrittää antaa kuvan lähetyksensä suoruudesta ja välittömyydestä, ikään kuin kaikki televisiossa nähty tapahtuisi reaaliajassa. Lähetyksen suoruutta mielellään korostetaan, ja nauhoitetuistakin lähetyksistä pyritään usein antamaan vaikutelma, että ohjelma olisi suora. (Altheide & Snow 1979, Ellis 1982, Hood 1987, Timberg 1994.) Suoruuteen liittyy myös tuntu, ettei lähetyksillä ole varsinaista tekijää. Suoralta tuntuva lähetyks ei ole tekijän muokkaama, vaan siinä on suoran lähetyksen epävarmuutta (Fiske 1989:67-68). Arjen rytmi ja suoran lähetyksen epävarmuus, jota luovat esimerkiksi mahdolliset häiriöt, virheellinen ajoitus ja hiomattomuus, lisäävät katsojan todellisuuskokemusta (Hietala & Honka-Hallila 1992).

Televisiota pidetään hyvin luotettavana tiedotusvälineenä niin Suomessa kuin muissakin maissa – jopa kaikkein luotettavimpana joukkoviestimenä. (Goodwin 1990, Miettinen 1991, Snow 1983.) Ainakin uutisissa luotettavuus perustuu merkittävästi esiintyjän herättämään luotettavuusvaikutelmaan (Jensen 1986, Morse 1986, Newhagen & Nass 1989, Snow 1983).

Vaikka televisio on joukkoviestin, sitä pidetään varsin intiiminä viestimenä. Tämä perustuu siihen, että televisio on keskittynyt ihmisten esittämiseen. Ihmisiä kuvataan läheltä ja katsojat kokevat heidät tasavertaisiksi itseensä nähden. Televisiota katsotaan yleensä intiimissä ympäristössä, kotona, ja television katsominen on hyvin jokapäiväinen asia. Lisäksi esiintyjät nähdään usein hyvin intiimeissä tilanteissa tai puhumassa intiimeistä asioista. Tutut televisioesiintyjät lisäävät intiimiyden vaikutelmaa. Ohjelmissa saatetaan myös korostaa henkilökohtaista ja yksityistä lähestymistapaa asioihin. (Aslama 1994, Ellis 1982, Fiske 1987, Hellweg, Pfau & Brydon 1992, Langer 1981, Newcomb 1987.)

Television katsomiseen vaikuttavat myös televisiotekniikkaan liittyvät uudistukset, kuten kaapelitelevisio, video ja kaukosäädin (Perse & Ferguson

1994). Television kaukosäätimen myötä on Steinbockin (1985:72) mielestä siirtynyt kuvaruudun estetiikasta kaukosäätimen estetiikkaan. Nykyään katsoja voi puuttua milloin vain kuvaruudun elämään kaukosäätimellään. Myös videolla on vaikutuksia katsomiseen. Eerikäisen (1990:68) mielestä video kaksinkertaistaa kaukosäätimen aloittaman kanavapujottelun, ja videon avulla katsoja voi ottaa parhaasta katseluajasta enemmän irti, mikä merkitsee muutosta katsojasuhteeseen. Katsojasta tulee entistä aktiivisempi, sillä videota katsoessaan hän voi ohittaa kiinnostamattoman kohdan pikakelauksella.

Televisiokontekstin erityisyyden osoitus on, että televisiolle on kehittynyt oma metakieli. Metakieli osoittaa, että televisio on kehittynyt itsetietoiseksi. Metakieli on alunperin tarkoittanut kirjoittamisesta kirjoittamista tai diskurssista käytävää diskurssia. Television metakieli on televisioilmaisua television ilmaisukielestä. Television metakieli siis tarkoittaa niitä televisioilmaisun piirteitä, jotka kertovat, että kyse on televisio-ohjelmasta tai televisiossa olemisesta. (Fiske & Hartley 1978:84, 153.) Edellisen määritelmän mukaisesta television metakielestä (tai metatelevisionomaisuudesta) käytetään myös rinnakkaisia nimityksiä, kuten television intertekstuaalisuus ja refleksiivisyys, tai ylipäänsä puhutaan metatelevisiosta (Feuer 1987b:66, Loshitzky 1991:557, Olson 1987:284). Metakieltä esiintyy televisioilmaisussa monentyyppisenä. Esimerkiksi mikrofoniin ja televisiokameroiden näyttäminen kuvassa on metakieltä, samoin esiintyjän puhe hänen sanoessaan *se olikin tämä toinen kamera, joka kuvasi tai täällä studiossa meillä on vieraina*. On erilaisia näkemyksiä siitä, miksi metakieltä käytetään. Sen katsotaan ensinnäkin hyödyttävän taloudellisia päämääriä tukemalla ohjelmien katsomista. Metakielisyyttä voidaan pitää myös television taiteellisenä kypsymisenä ja merkinä television populaarisen postmodernismin asteesta. Metakielisyys myös vahvistaa journalistista auktoriteettia ja sitä voidaan käyttää ironian keinona. (Loshitzky 1991, Olson 1987, Rasmussen 1988.)

Metakieltä ilmenee hyvin monella tasolla. Olson (1987) on luokitellut metakielen ilmenemispilteitä kolmeen ryhmään. Ensinnäkin on välinerefleksiivisyys (engl. medium reflexivity), joka ilmenee tietoisuutena yleisöstä ja viittauksina muuhun television tarjontaan. Toinen taso on metageneerisyys (engl. metagenericism), jolloin ohjelma lainaa yleisen struktuurinsa muista ohjelmista esimerkiksi tekemällä parodiaa niistä. Kolmanneksi ohjelma voi reflektoida omaa tekstuaalisuuttaan autodekonstruktiona tai ilinxinä. Autodekonstruktio luo uudenlaisen muodon näyttämällä selvästi televisionomaisten konventioiden mielivaltaisuuden. Autodekonstruktioita voi ilmetä kerronnan kestossa, järjestyksessä, frekvenssissä, äänessä ja tunnelmassa. Esimerkiksi järjestyksen itsereflektiota olisi, jos fiktiivisessä ohjelmassa kerrottaisiin, mitä ohjelmassa myöhemmin tapahtuu. Ilinx tarkoittaa kerrontaa kerronnan vuoksi eli sellaisten asioiden esittelyä, joilla ei ole kerronnallista funktiota, mutta jotka kiinnittävät huomiota itseensä. Esimerkiksi televisiokuvauksen avulla voidaan katsojan huomio kohdistaa sellaiseen asiaan, jolla ei mitään merkitystä vaikkapa tarinan kannalta. Olsonin jaottelu perustuu selvästi kirjallisuuden tutkimuksessa käytettyyn jaotteluun ja keskittyy kerrontaan, joten kaikkia television metakielen ilmenemismuotoja tuskin on otettu siinä huomioon.

Televisio ei ole kuitenkaan aina ollut nykyisen kaltainen eikä aina ole toimittu totutun pohjalta, kuten esimerkiksi medialogiikka antaa helposti ymmärtää. Televisioilmaisun vakiintuneet muodot on joskus keksitty. Scannell (1995) korostaakin medioitten fenomenologian historiallisuutta. Hänen mukaan-

sa radiossa ja televisiossa ensimmäisiä tehtäviä on ollut ajan täyttäminen, mikä on johtanut lähestytoiminnan institutionaalistumiseen ja tuotannon rutiinien kehittymiseen. Tämä on puolestaan johtanut ohjelmien sarjoittumiseen, ohjelma-kartan muodostumiseen ja ohjelmien jatkumisen tekniikoiden kehittymiseen. Ohjelmien sarjatuotantoon perustuvat puolestaan ohjelmatarjonnan jatkuva virta ja ohjelmien yleinen formaatti. Scannellin mukaan radiotoiminnan alkuaikoina on tehty keskeinen oivallus siitä, että ohjelmat on yhdelle vastaanottajalle kohdennettuja. Tämä on vaikuttanut vahvasti ilmaisun muotoutumiseen nykyisenlaiseksi. Tähän perustuu esimerkiksi se, että televisiouutissa on siirrytty kertovasta äänestä kuvaruudussa lukevaan toimittajaan ja siitä edelleen katsojia silmiin katsovaan uutistenlukijaan. Myös ohjelmien vastaanotto perustuu ajan myötä kerääntyneeseen yleiseen tietämykseen medioitten toiminnasta. Television ominaispiirteitä käsiteltäessä onkin syytä muistaa myös historiallinen konteksti.

Tässä luvussa on käsitelty niitä television piirteitä, jotka tuodaan televisiokirjallisuudessa keskeisinä esiin ja joilla on yhteyksiä televisioesiintymiseen. Täydelliseen television kuvaamiseen ei ole mahdollista päästä, mutta käsitteleysä on pyritty tuomaan esiin nimenomaan television tarkastelun moninaisuus. Eri näkemysten lisäksi on kerrottu myös niihin kohdistuneesta kritiikistä.

2.3.2 Ohjelmatyypit televisiossa

Medialogiikan mukaan television muodon formaateilla eli ohjelmatyypeillä on suuri vaikutus televisioilmaisuun ja katsojien odotuksiin. Jokaisella ohjelmatyypillä on oma kielioppinsa, joka eroaa muiden ohjelmatyyppien kieliopista. Ohjelmatyyppi on siis vakiintunut muoto, jonka tuttuutta sekä tekijät että katsojat hyödyntävät viestintäprosessissa. (Oksanen 1986, Snow 1983.) Medialogiikan lisäksi myös muut teoreettiset lähestymistavat korostavat ohjelmatyyppien merkitystä televisiossa. Television ohjelmatyypit ovat ainutlaatuisia, sillä samanlaisia tyyppejä ei ole muissa medioissa. Televisiolla on joitakin ainoastaan televisiolle ominaisia ohjelmatyyppejä kuten tilannekomedia, mutta myös yleisemmät ohjelmatyypit, esimerkiksi uutiset, ovat saaneet televisiossa ainutlaatuisia piirteitä. Ohjelmatyyppien muotoutumisella on ollut suuri vaikutus television ilmaisukielen kehittymiseen tietynlaiseksi, ja monet ohjelmatyypit ovat levinneet universaalisiksi muodoiksi.

Television ohjelmatyyppeihin perustuva tutkimus on muotoutunut itsenäiseksi tarkastelutavaksi. Ohjelmatyyppien sijaan puhutaan kuitenkin useammin genreistä ja genre-teoriasta. Kyseinen teoria on lähtöisin elokuvan ja kirjallisuuden lajityyppien tarkastelusta, mutta tällä hetkellä sillä on televisiotutkimuksessa jo vakiintunut asema (Andersen 1994, Feuer 1987a). Koska genreä käsitellään hyvin monen alan piirissä, on sen määrittely kirjavaa (Ridell 1994:134).

Televisiotutkimuksessa genret ymmärretään sekä tuotannon struktuureiksi että vastaanottajan tulkinnan kehikoiksi. Ne ovat sarja konventioita ja odotuksia siitä, mitä voidaan ilmaista ja kuinka, ja ne myös säätelevät, kuinka ilmaisut ja tekstit voidaan tulkita, lukea tai kokea (Gripsrud 1991:232). Genren voidaan katsoa olevan implisiittinen sopimus katsojan ja tekijän välillä, ja se signaloi, mitä yleisö voi odottaa (Stigel 1988:75). Genreä voidaan pitää myös tietynä muotona, vaikka genre onkin muotoa kattavampi käsite (Berger 1992).

Bondebjerg (1994) erottaa genre-käsitteestä kolme eri ulottuvuutta. Ensimmäinen on sosiokulttuurinen ulottuvuus, jossa genrejen katsotaan olevan sosiaalisia ja kulttuurisia odotuksia, jotka on sisäänrakennettu mediainstituutioon ja yleisöön. Esteettisen näkemyksen mukaan genressä on oleellista sisäinen tekstuaalinen piirre, ja genre kuvaa sitä, mikä on yhteistä joukolle ohjelmia. Kolmannen ulottuvuuden perusteella genrejä voidaan tarkastella psykologisten reaktioiden mukaan, jolloin genret ovat malleja, jotka toimivat emotionaalisten ja kognitiivisten rakenteidemme pohjalta. Genre on myös rinnastettu kieleen laajassa merkityksessä, koska se on sääntöjen ohjailema ja perustuu sosiaalisiin konventioihin (Gripsrud 1991:230). Television genret eivät kuitenkaan ole tietty ohjelmatyyppiluettelo, vaan niiden erottelu vaihtelee. Lisäksi genreillä voi myös olla alagenrejä. Nykyisin on myös erillisiä genre-kanavia, jotka perustuvat yhden ohjelmagenren varaan (Andersen 1994).

Genre on oleellinen katsojien tulkinnan kannalta. Katsojille muodostuu-kin genre-odotuksia, joiden pohjalta merkityksiä tulkitaan. Genre-odotuksista poikkeamista voidaan pitää jopa ohjelman puutteena (Schenk & Rössler 1990). Genreillä on kuitenkin taipumus olla konventionaalisia, joten katsojien odotukset yleensä täyttyvät. Eri genrejen katsomiseen on myös erilaiset syyt, joten eri genret liittyvätkin erilaisiin median käytön tarpeisiin (Berger 1992).

Nykyisin on tyypillistä, että genrejen välillä tapahtuu sekoittumista, mitä kutsutaan intertekstuaalisuudeksi. Esimerkiksi faktan ja fiktion raja on televisiossa hämärtynyt. Tähän välimaastoon sijoittuvat esimerkiksi draamadokumentit (ks. Kerr 1990) tai Suomen televisiosta tuttu Hyvät herrat. Näyttää siltä, että television lajityyppien rajat jatkavat hämärtymistä edelleen, sillä televisiossa etsitään tietoisesti yhä uusia muotoja (Livingstone & Lunt 1994).

Genre-teorian pohjalta lähtevä televisioesiintymisen tarkastelu on keskittynyt uutisiin (esim. Hietala 1990, 1991, Morse 1985, 1986), joissa esiintymisellä on havaittu olevan vakiintuneet ja ominaiset käytännöt. Esiintymisen osalta eri genrejen välisiä vertailuja ei juurikaan ole tehty. Eri ohjelmatyyppien toimittajien esiintymisessä on kuitenkin eroja samankaltaisissakin viestintätilanteissa (Isotalus 1990).

Ohjelmatyyppeihin pohjautuva lähtevä tarkastelu on myös saanut kritiikkiä osakseen. On huomattu, että se ei sovellu televisioon yhtä hyvin kuin elokuvaan. Televisiota ei voi tarkastella yhtä teoskeskeisesti, sillä television kuvavirran takia katsojille yhtenäinen yksikkö saattaa olla ohjelmaa laajempi kokonaisuus, esimerkiksi katseluperiodi (Feuer 1987a:131). Kritiikki perustuu oikeastaan näkemykseen televisiosta kuvien ja äänien virtana. Näin ollen genreen kohdistunut kritiikki televisiossa liittyy keskusteluun yksittäisen ohjelman sekä kuvien ja äänien virran välisestä suhteesta. Lienee niin, että molemmat ajattelutavat ovat osittain oikeassa, sillä on erilaisia katselutapoja ja -tilanteita. Joka tilanteessa television tarkasteluun ei välttämättä sovi teoskeskeisyys.

Steinbockin (1983:203) mielestä ohjelmatyyppien luokitus saattaa olla mielekäs vain pinnallisessa mielessä. Hän pitää luokittelua karkeana, koska ohjelmatyyppit eivät välttämättä poikkea toisistaan sisäisten rakenteiden puolesta. Ohjelmatyyppiajoittelussa ei yleensä ole otettu huomioon muodollisia seikkoja, kuten sitä, onko kyseessä sarja vai kertaesitys tai avoin vai suljettu loppu. Ei ole myöskään pantu merkille, onko kyseessä pohjimmiltaan fiktiivinen vai ei-fiktiivinen ohjelma, tai onko kyseessä seikkailu, draama, komedia vai varietee.

Steinbockin kritiikki sopii ohjelmatyyppi- jaottelujen käyttöön, mutta genre-teoriaan pohjautuva tarkastelu ottaa huomioon nämäkin seikat. Toisaalta genre-teoria käsittelee ainoastaan sellaisia ohjelmia, joilla on niin vakiintunut muoto, että niitä voidaan pitää genreinä.

Tässä tutkimuksessa puhutaan ohjelmatyypeistä, vaikka yleensä tutkimuksissa tarkastellaan genrejä. Ohjelmatyyppi on genreä laajempi ja väljempi käsite. Ohjelmatyyppi ei ole samalla tavalla sidoksissa ohjelman muotoon, vaan se sitoo ennemminkin saman aihealueen ohjelmia yhteen. Tutkimuksen kohteen ollessa toimittajien televisioesiintyminen on tarkoituksenmukaisempaa luokitella ohjelmia tyypeittäin kuin genreittäin, sillä genre-pohjaisesta luokittelusta todennäköisesti muodostuisi liian paljon erilaisia luokkia. Lisäksi aineistossa saattaa olla ohjelmia, joita ei voitaisi luokitella tiettyyn genreen kuuluviksi. Ohjelmatyypit ovat kuitenkin oleellinen osa television rakennetta, joten ne on syytä ottaa huomioon kontekstilähtöisessä tarkastelussa.

2.3.3 Televisio ja ohjelmatyypit puheviestintäkonteksteina

Luvussa 2.1.1 todettiin, ettei kontekstille voida antaa yhtä määritelmää. Television ottaminen viestinnän kontekstiksi merkitsee kontekstin näkemistä viestintäympäristönä. Myös ohjelmatyyppien näkeminen konteksteina on lähellä viestintäympäristö-näkemyä, koska ohjelmatyyppiä pidetään sosiaalisena konventiona, joka on määritelty viestijöistä riippumatta. Toisaalta ohjelmatyypit eivät ole konteksteina niin absoluuttisia kuin televisio, sillä ohjelmatyyppi on sidoksissa myös yksilön kognitiiviseen määrittelyyn. Tässä tutkimuksessa ohjelmatyypit tosin ovat tutkijan määrittelemiä sosiaalisia faktoja.

Miller, Cody ja McLaughlin (1994) tarkastelevat viestintäkontekstia neljästä näkökulmasta: viestintäsuhteen kannalta (ketkä puhuvat), asetelman kannalta (missä tapahtuu), aktiivisuuden suhteen (mitä tehdään) sekä tilanteen kokonaisuuden kannalta. Televisioesiintymisen paikka on useimmiten televisio-studio, mutta televisionkatsojan kontekstit ovat hyvin monenlaisia. Esiintymispaikka ei kuitenkaan vaihtelee ratkaisevasti ohjelmatyyppien mukaisesti eikä katselutilanteen ja ohjelmatyyppien välillä ole yhteyttä, joten ohjelmatyyppi ei ratkaisevasti vaikuta viestintäkontekstin asetelmaan. Enemmän on vaikutuksia aktiivisuusulottuvuudella, sillä ohjelmatyypit eroavat jonkin verran sen suhteen, millaisesta toiminnasta on kyse. Eroja on esimerkiksi opetus-, kilpailu- ja mainosohjelmien välillä. Keskeisin ulottuvuus on kuitenkin toimittajan ja katsojan viestintäsuhte, johon ohjelmatyyppi vaikuttaa.

Viestintäkontekstissa suhteeseen vaikuttavia tekijöitä ovat Millerin, Codyn ja McLaughlinin (1985:277-280) tekemän yhteenvedon mukaan suhteeseen liittyvä intiimiys, näkyvyys, sääntöihin perustuvuus, yhteistyö-kilpailu-orientaatio, muodollisuusorientaatio, samanveroisuus, intensiteetti ja tehtävä-orientaatio.¹ Näistä suhteen ominaisuuksista ovat kaikkien televisiotoimittajien ja katsojien välillä varsin samantapaisia suhteen näkyvyys (julkisuus), sääntöihin

¹ Artikkelin aikaisemmassa versiossa Cody & McLaughlin (1985) muodollisuusorientaation tilalla oli tulevaisuusorientaatio. Yhteenvedon ulottuvuudet on saatu seuraavista tutkimuksista: Marwell & Hage (1970), Wish, Deutsch & Kaplan (1976) ja Wish & Kaplan (1977).

perustuvuus ja yhteistyöpyrkimykset. Sen sijaan katsojat saattavat kokea erilaiseksi suhteensa esimerkiksi uutistenlukijaan ja lastenohjelman juontajaan intiimiyden, muodollisuuden, samanveroisuuden ja intensiteetin (sitoutuneisuuden) osalta. Kaikkein selvimmin eri ohjelmatyyppien mukaisesti vaihtelee tehtäväorientaatio. Nämä eri ominaisuudet yhdessä vaikuttavat siihen, millaisena viestintätilanteena esiintyjä ja katsoja ohjelmaa pitävät.

Lopullisessa analyysissä Miller, Cody ja McLaughlin (1994) päätyvät kuuteen tekijään, jotka ovat mukana viestintätilanteen mieltämisessä. Ne ovat intiimiyys, ystävällisyys, miellyttävyyys, ahdistavuus, sitoutuneisuus ja dominanssi. Televisio kontekstina vaikuttaa näihin kaikkiin tekijöihin. Sen sijaan kyseiset tekijät eivät välttämättä ole täysin sidoksissa ohjelmatyyppiin. Eri esiintyjien ja ohjelmien suhteen vaihtelevat ainakin intiimiyys, ystävällisyys, miellyttävyyys ja sitoutuneisuus. Herää kuitenkin kysymys, kuinka vahvasti kyseiset ulottuvuudet kytkeytyvät tiettyihin ohjelmatyyppeihin. Ulottuvuuksien mieltäminen on sidoksissa katsojakokemukseen, joka todennäköisemmin vaihtelee enemmän ohjelmakohtaisesti kuin ohjelmatyyppikohtaisesti. Ohjelmatyypit voivat kyllä olla suuntaa antavia konteksteja. Tästä näkökulmasta katsottuna myös jokaisen ohjelman katsomista voitaisiin pitää omana viestintäkontekstina.

Tässä tutkimuksessa selvitetäänkin sitä, kuinka paljon esiintyminen on sidoksissa ohjelmatyyppiin. Tutkimuksen ensisijainen konteksti on kuitenkin televisio, sillä pääpaino on itse median vaikutuksissa esiintymiseen. Ohjelmatyyppejä voidaan kuitenkin pitää erillisinä esiintymiskonteksteina, koska ne vaikuttavat toimittajien esiintymiseen ja ennen kaikkea siksi, että ne antavat katsojan tulkinnalle viitekehysten. Myös ohjelmatyypit ovat sosiaalisia konteksteja, joita kohtaan vuorovaikutuksen osapuolet kehittävät odotuksia. Luvussa 2.1.3 todettiin, että medialogiikan mukaan jokaisella ohjelmatyypillä on sille ominainen kielioppi. Koska ohjelmatyyppejäkin voidaan tarkastella sekä kontekstin että kieliopin näkökulmasta, on syytä olettaa, että voitaisiin puhua myös kullekin ohjelmatyypille ominaisesta esiintymisestä. Oleellista onkin television ja sen ohjelmatyyppien välinen suhde: kumpi vaikuttaa enemmän esiintymiseen eli mikä on ensisijainen konteksti, ja kumpi määrittää televisioesiintymisen kieliopin? Tässä tutkimuksessa tarkastellaan television, ohjelmatyyppien ja puheviestintätilanteiden keskinäistä suhdetta televisionomaisen esiintymisen säätelijöinä.

2.3.4 Toimittajan rooli ja puheviestintätilanteet

Toimittaja on tässä tutkimuksessa yleisnimitys, jolla tarkoitetaan kaikkia kuvaruudussa näkyviä toimittajia. Toimittaja voi siis olla televisiojournalisti, uutisankkuri tai juontaja. Erilaisten nimitysten lisäksi vaihtelevat toimittajien funktiot, ohjelmatyypit ja esiintymisen normit, mutta kaikille on ominaista, että he esiintyvät tietynlaisessa ammattiroolissa. He esiintyvät televisiossa omilla nimillään ja omina itsenään, ja televisiossa esiintyminen on heidän työtään.

Toimittajat ovat tietty esiintyjäryhmä ja heillä on selkeä funktio televisiossa, joten voidaan puhua toimittajan roolista. Puheviestintätieteessä roolin käsite esiintyy usein puhuttaessa ryhmäviestinnän rooleista, jotka muodostuvat viestintätapojen perusteella. Käsite esiintyy myös puhetaiteen yhteydessä ja käsiteltäessä toisen näkökulman omaksumista eli toisen roolin ottamista.

Käsitettä siis käytetään kirjavasti, mutta useimmiten on kuitenkin kyse sosiaalisesta roolista, jollainen myös toimittajan rooli on. Sosiaalinen rooli muodostuu odotuksista, joita tietyssä asemassa tai tehtävässä olevaan henkilöön liitetään. Rooliodotukset kohdistuvat ainoastaan tietyssä asemassa oleviin yksilöihin. Toimittajan rooli on kontekstin määrittelemä. (Allardt 1983, Harré & Lamb 1986, Rainio & Helkama 1974.) Toimittaja on aina televisiossa tietyssä roolissa. Yhtä lailla uutistenlukijalla kuin visailun juontajalla on rooli, televisiominä (ks. Peck 1995). Katsoja näkee yleensä vain toimittajan televisiominän eikä hän yleensä tee eroa toimittajan todellisen minän ja televisiominän välillä. Toimittajan rooli ei kuitenkaan tarkoita roolihahmoa. Roolihahmosta on kysymys, jos esiintyjä esiintyy toisena henkilönä kuin joka on. Roolihahmosta ei ole kyse toimittajan pyrkiessä esiintymään niin, että hänestä syntyisi tietty vaikutelma. Sen sijaan esimerkiksi Frank Pappa on roolihahmo, koska esiintyjä ei esiinny itsenään vaan tiettynä roolihenkilönä. Esiintyjän roolin ja roolihahmon erottaminen toisistaan ei ole aina kuitenkaan yksiselitteistä.

Toimittajan rooli vaikuttaa myös katsojien tulkintaan esiintymisestä. Esimerkiksi implisiittisten teorioiden mukaisesti (esim. Forgas 1985:39-57, Pavitt 1989, Pavitt & Haight 1986a, 1986b, ks. myös Petrenko & Pronina 1986) saattaa jollekin katsojalle toimittajan rooli tai tietyssä ohjelmassa esiintyvä olla henkilötyyppi, johon hän automaattisesti liittää tiettyjä persoonallisuuspiirteitä aikaisempien kokemustensa perusteella. Toimittajan viestintäkompetenssia voidaan myös arvioida toimittajan prototyypin eli ihannekuvan perusteella: katsojalla on kontekstiin sidottu prototyyppi, johon hän vertaa näkemäänsä toimittajaa ja vertailun pohjalta arvioi toimittajan pätevyyttä. Puheviestintäkompetenssin arviointi on sidoksissa odotuksiin, ja osapuolet suosivat odotustenmukaista käyttäytymistä (Spitzberg & Brunner 1991). Toimittajia arvioidaan myös eri perustein kuin muita televisiossa esiintyviä. On esimerkiksi todettu, että poliitikkoa ja toimittajaa arvioidaan samassa ohjelmassa osittain eri perustein (Kaid, Singleton & Davis 1977, Kepplinger, Brosius & Heine 1990).

Toimittajan rooli on teoreettisesti sidoksissa viestinnän sääntöteoriaan. Viestinnän sääntöteoria auttaa ymmärtämään, miksi toimittajat käyttäytyvät odotusten ja roolinsa mukaisesti. Sääntöteoria on yksi puheviestinnän keskeisistä teorioista, joka käsittää useita erilaisia teoreettisia haaroja, joissa tarkastellaan ihmisten puhekäyttäytymistä sääntöjen eli normien ohjaamana tapahtumana (esim. Cushman & Whiting 1972, Littlejohn 1992:198-207, Pearce 1973, Shimanoff 1980). Medialogiikan mukaan yleisön odotukset säätelevät ohjelmantekijöiden toimintatapoja viestinnän sääntöjen tapaan. Ihmisten keskinäisessä viestinnässä ja medioiden toiminnassa onkin samanlaisia piirteitä. Molemmista ilmenee säännönmukaisuuksia, säännönmukaisuudesta voi halutessaan poiketa ja poikkeamisesta seuraa jonkinlainen sanktio. Lisäksi monet toiminnot toistuvia samassa kontekstissa ja niitä on mahdollisuus arvioida siinä. Säännöt, kuten medioita koskeva logiikkakin, ovat kognitiivista pääomaa, joka syntyy kokemusten kautta.

Televisioesiintymisen säännöt ovat implisiittisiä (ks. Shimanoff 1980:54-57), joten ne pitää päätellä viestijöiden käyttäytymisestä. Televisiotoimittajia koskevat ainakin kahdenlaiset implisiittiset säännöt. Ensinnäkin katsojien odotukset muodostavat sääntöjä, ja toiseksi ammattikunnan sisäiset säännöt säätelevät esiintymistä. Sääntöteorian mukaan televisioesiintyjä pyrkii vapaaehtoisesti noudattamaan normeja saavuttaakseen tavoitteensa, ja katsojat

arvioivat hänen toimintaansa normien perusteella. Rangaistukseksi normirikkeestä esiintyjän luotettavuus tai attraktiivisuus laskee, esiintyjän katsominen lopetetaan kokonaan tai arviot hänen ammattitaidostaan heikkenevät kollegojen silmissä. Kuten medialogiikan kielioppisäännöt myös puheviestinnän normit ovat kontekstisidonnaisia. Normien vuoksi toimittajat siis toimivat yleensä rooliodotusten mukaisesti.

Toimittajan roolissa esiintyvillä on televisiossa hyvin keskeinen merkitys. Televisioilmaisuus on todettu olevan hyvin henkilökeskeistä ja esiintyjien persoona nousee ohjelmissa keskeiselle sijalle (Esslin 1982, Fiske 1987, Hietala 1991, Keeter 1987, Langer 1981, Timberg 1994). Ohjelmat, varsinkin viihdeohjelmat, henkilöityvät helposti toimittajiinsa (Kytömäki & Savinen 1993:105, Liikkanen 1993a:75). Toimittaja myös esiintyy kuvaruudussa toistuvasti, jolloin häneen voi syntyä erityinen suhde. Televisiotoimittajista saattaa niin ikään muodostua erityisiä televisiopersonaa (Davies 1984, Horton & Wohl (1956) 1986, Langer 1981, Peck 1995, Rajamäki 1992, Taylor & Mullan 1986, Tolson 1991). Televisiopersona on katsojille tietty henkilö, jolla on oma identiteetti, jonka katsojat tunnistavat. Televisiopersonalle on ominaista, että katsoja kokee hänet tutuksi. Televisiopersonaksi muututaan katsojien silmissä vähitellen, ja se saattaa vaatia sinnikästäkin televisioidentiteetin muokkausta (Brand & Scannell 1991, ks. myös Isotalus 1995b). Toisinaan televisiopersonasta puhutaan kuin kyseisen henkilön persoonassa olisi televisioon sopivia erityisominaisuuksia, mutta tästä ei ole kyse. Tarkasteltaessa televisiotoimittajaa median, ohjelmatyypin ja roolin näkökulmasta kunkin toimittajan yksilöllinen panos helposti unohtuu. On kuitenkin syytä muistaa, että jokainen toimittaja esiintyy eri tavoin, omalla luovalla ja persoonallisella tavallaan.

Vaikka ohjelmat helposti henkilöityvätkin toimittajiin ja vaikka toimittajien persoona onkin keskeinen, toimittajat ovat aina myös jonkin instituution edustajia. Katsojat eivät ole vuorovaikutuksessa pelkästään toimittajan vaan myös hänen edustamansa instituution kanssa (Huth 1981a). Institutionaalisella puheella on myös enemmän poliittista, sosiaalista, kulttuurista ja moraalista vastuuta kuin yleensä yksilön puheella (Scannell 1991:7). Perinteisesti on ajateltu, että toimittajilla on vastuu myös kansallisen puhekulttuurin vaalimisesta (Ahonen 1980, Bruun, Koskimies & Tervonen 1986, Karttunen 1986, Rajamäki 1992). Aikaisemmin myös Yleisradion ohjelmatoiminnan säännöstö (1972) antoi esiintymisestä virallisia ohjeita, jotka koskivat kielen- ja äänenkäyttöä. Nykyinen Ohjelmatoiminnan säännöstö (1992) ei sitä vastoin anna ohjeita esiintymisestä. Television perinteinen rooli puhekulttuurin normien vaalijana lieneekin murentumassa.

Toimittajan vastuuseen liittyy myös se, että heidän odotetaan olevan objektiivisia ja neutraaleja. Tämä rooliodotus koskee ensisijaisesti uutis- ja ajankohtaistoimittajia. (Esim. Bruun & Miettinen 1989, Clayman 1988, Williams (1974) 1990.) Tutkimuksissa onkin tarkasteltu esimerkiksi uutiskielen objektiivisuutta (esim. Clayman 1988) ja eri poliitikkojen kohtelun tasavertaisuutta (esim. Esaiasson & Moring 1993, 1994, Moring & Himmelstein 1993). On havaittu, että katsojien odotukset vaikuttavat toimittajan toiminnan arviointiin, ja että toimittajaan reagoidaan negatiivisesti, jos hänen objektiivisuutensa katsotaan horjuvan (Kaid, Downs & Ragan 1990, Kaid, Singleton & Davis 1977). Toimittajan objektiivisuuden horjumisen saattaa ilmetä sekä verbaalisesta että nonverbaalisesta viestinnästä. Kun tutkittiin uutisankkurin asenteiden näkymistä hänen il-

meistään, havaittiin toimittajilla olevan toistuvasti positiivinen tai negatiivinen kasvojen ilme heidän puhuessaan tietystä poliittisesta ehdokkaasta (Friedman, Mertz & DiMatteo 1980). Toimittajien objektiivisuutta pidetään oleellisena, koska heillä on valtaa. Toimittaja vaikuttaa vahvasti siihen, millaisen kuvan katsoja saa käsiteltävästä asiasta.

Toimittajan neutraaliuteen on myös yhteydessä se, kuinka vahvasti hän tuo omaa persoonaansa esille. Tätä asiaa on pohdittu lähinnä uutisankkureiden osalta. Euroopassa ei korosteta amerikkalaiseen tapaan uutistenlukijan roolia ja persoonallisuutta (Hietala 1992a, Levo-Henriksson 1994, Steinbock 1990). Heinderyckx (1993) on vertaillut seitsemän Länsi-Euroopan maan uutisia ja havainnut kaksi eri tyyliä. Germaaniselle tyylille on ominaista uutistenlukijan vaatimattomuus sekä kommenttien lyhyys ja vakavuus. Germaanisesta tyylin uutistenlukijat ovat ensisijaisesti informaation välittäjiä. Romaanisella uutistenlukijalla on tärkeämpi asema ja he esiintyvät yksilöinä, jotka antavat uutisille ainutlaatuisen leimansa ja lähetyksille tietyn tyylin. Suomalaiset uutistenlukijat muistuttavat enemmän germaanisesta tyyliä. Kirjallisuudessa on myös käsitelty uutistenlukijan erityisroolia suhteessa toisiin toimittajiin (Hietala 1990, 1992a, Mancini 1988, Morse 1985, Véron 1983). Uutisankkuri on uutisten eksplisiittinen kertoja tai metakertoja (ransk. *metaénonciateur*), jonka voima perustuu pitkälti luottamukseen, joka katsojilla on häneen. Ankkuri on muita toimittajia keskeisemmässä asemassa uutislähetyksessä, sillä hän kontrolloi muiden toimittajien näkymistä kuvaruudussa, kommentoi heidän raporttejaan ja esittelee toisen toimittajan. Toiset toimittajat myös tuntuvat usein visuaalisesti ankkureita etäämmiltä. Yleisesti ottaen toimittajien keskinäiseen viestintään on tutkimuksissa kiinnitetty niukasti huomiota.

Esiintymiseen vaikuttaa myös toimittajan sukupuoli. Hollandin (1987) mukaan naisankkureiden imagoa pidetään tärkeämpänä kuin miesankkureiden. Naisankkuri on siis tilanteessa, jossa hänen on huomioitava imago, jonka femiinisyyttä ei saa unohtaa, ja puhe, joka ei saa sisältää mitään feminiinistä. Myös talk show -ohjelmissa naisjuontajat joutuvat yhdistämään miehisen ja naisellisen esiintymisen, sillä heidän täytyy kontrolloida tilannetta perinteisellä maskuliinisella tavalla ja samalla täyttää feminiininen funktio ohjelman koristeena (Pedersen 1993). Nais- ja miestoimittajien välillä on myös havaittu eroja kielenkäytössä ja dominoivuudessa, ja heitä myös kuvataan eri tavoin (Mulac, Bradac & Mann 1985, Savolainen & Zilliacus-Tikkanen 1992, Strand 1991). Lisäksi on tutkittu uutistenlukijan sukupuolen vaikutusta uutisten uskottavuuteen ja perillemenoon, mutta tulokset ovat ristiriitaisia (Silverman-Watkins, Stephen & Klein 1986, Tan, Raudy, Huff & Miles 1980).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan myös toimittajien esiintymistyyliä. Viestintätyylillä tarkoitetaan yleensä enemmän sitä, kuinka asiat sanotaan, kuin sitä, mitä sanotaan (Brand & Scannell 1991, Street 1988). Esiintymistyyli erotetaan siis usein sisällöstä. Nortonin (1983:281) esittämä viestintätyylin määritelmä on usein käytetty. Sen mukaan viestintätyyli on henkilön verbaalinen ja nonverbaalinen vuorovaikutustapa, joka signaloi, miten kirjaimellinen merkitys pitäisi vastaanottaa, tulkita, suodattaa tai ymmärtää. Viestintätyyli on siis kokonaisvaihtelu henkilön viestinnästä. Määritelmän mukaan viestintätyyli on yksilökohmainen, mutta on mahdollista myös erottaa tiettyjä tyyliä, jotka kuvaavat useiden ihmisten viestintäkäyttäytymistä. Nortonin tyyli-käsitettä on kritisoitu esimerkiksi sen kulttuurisidonnaisuudesta (Sallinen-Kuparinen 1992). Kyseinen

määritelmä ei sovikaan sellaisenaan tämän tutkimuksen tarpeisiin. Nortonin käsitteen peruseriaatteet ovat käyttökelpoisia, mutta esimerkiksi hänen tyyli-luokittelunsa ei ole toimiva televisiotoimittajien kohdalla. Lisäksi muodon ja sisällön erottaminen ei ole esiintymisestä puhuttaessa mielekäästä ja usein se on käytännössä mahdotontakin.

Tässä tutkimuksessa lähdetään siitä, että tyyli on yksilöllistä, eli esiintyjällä on hänelle ominaisia esiintymisen piirteitä, jotka toistuvat eri tilanteissa. Toisaalta tyyli ei ole vain yhdelle esiintyjälle ominaista, vaan siinä on piirteitä, jotka ovat tietyille esiintyjäryhmälle yhteisiä. Esiintymistyyli muodostuukin siitä, että tietyillä esiintyjillä on sellaisia yhteisiä esiintymisen piirteitä, jotka erottavat heidät muista esiintyjistä. Tyyli siis erottelee ja yhdistää esiintyjä heidän viestintänsä perusteella.

Toimittajan roolin takia esiintyjä joutuu myös erityisiin puheviestintätilanteisiin. Televisiopuheen muodot on jaettu esimerkiksi dialogiin, suoraan puheeseen ja kerrontaan (Zettl 1990). Toisen jaottelun mukaan televisiopuheen muodot ovat dialogi ja monologi, joissa on aste-eroja riippuen siitä, kuinka vahvasti esiintyjä osoittaa tietoisuutensa yleisöstä. Joka tapauksessa televisiopuheelle on ominaista, että se on aina suunnattu myös kotiyleisölle. (Nofsinger 1995, Strand 1989, Scannell 1991, Timberg 1994.) Scannell (1995:13) pitää jopa television ominaislaadun perusominaisuutena sitä, että puhe on kohdennettu poissaolevalle yleisölle. Tolson (1991) puhuu television puhegenreistä, joita hänen mukaansa ovat suora kommentointi ja jutustelu.

Televisiotoimittajia on tutkittu erilaisissa puheviestintätilanteissa. Erityisen runsaasti huomiota ovat saaneet uutishaastattelut (Clayman 1988, 1991, Cohen 1987, 1989, Downs, Kaid & Ragan 1990, Heritage 1985, Heritage, Clayman & Zimmerman 1988, Heritage & Roth 1995, Kaid, Downs & Ragan 1990, Morse 1985, Owsley & Scotton 1984). Myös muita informatiivisia haastatteluja on tutkittu (Esaiasson & Moring 1993, 1994, Hakulinen 1991, Isotalus 1995c, Kepplinger, Brosius & Heine 1990, Kowal, Bassett & O'Connell 1985, Leiwo 1988, Nofsinger 1995), ja jonkin verran on tutkittu myös talk show -ohjelmien haastatteluja (Aslama 1994, Morse 1985, Mühlen 1985, Peck 1995, Pedersen 1993, Timberg 1994). Toinen suosittu tutkimuskohde on uutisluenta (Friedman, Mertz & DiMatteo 1980, Kaid, Singleton & Davis 1977, McClenaghan 1985, Markham 1968, Morse 1985, Petrenko & Pronina 1986, Ruhrmann 1989, Tan, Raudy, Huff & Miles 1980, Tankard, McClenaghan, Ganju, Lee, Olkes & DuBose 1977). Muut puheviestintätilanteet ovat sitä vastoin jääneet selvästi vähäisemmälle huomiolle. Joitakin tutkimuksia on kuitenkin puhelinkontaktiohjelmista (Crow 1986), visailuista (Woisin 1989), keskusteluista (Tiittula 1995, Weinrich 1992), juonnoista (Isotalus 1990) ja opetusohjelmista (Tamborini & Zillman 1985).

Televisiotoimittajien puheviestintätilanteiden luokittelu näyttääkin vajavaiselta. Tutkimuksissa ei käsitellä läheskään kaikkia toimittajien puheviestintätilanteita. Eniten huomiota ovat saaneet uutiset, ja viihteellisimmistä ohjelmista on yleensä kiinnitetty huomiota vain talk show -ohjelmiin. Suurin osa tutkimuksista on kielitieteellistä tutkimusta, jossa televisiopuhetta lähestytään diskurssi- tai keskustelunanalyysin keinoin. Lisäksi tutkimukset ovat lähes aina keskittyneet vain yhdentyypiseen puheviestintätilanteeseen, joten puheviestintätilanteiden välistä vertailua ei oikeastaan ole tehty. Myös televisiotoimittajille ohjeita antavassa kirjallisuudessa ja oppikirjoissa keskitytään lähinnä uutisten lukemiseen, raporttien tekemiseen ja erilaisiin haastatteluihin, satunnaisesti

myös erilaisiin juontoihin. (Appel 1986, Boyd 1988, Dillon 1990, Dudek 1982, Findahl & Höijer 1977, Friedrichs 1993, Hyde 1983, Metzler 1989, Pakkanen 1979, Rajamäki 1994, Shook 1989, Thorsen & Møller 1990, Yorke 1990.)

Televisiotoimittajien puheviestintätilanteet ovat joka tapauksessa erityisiä, sillä ne eivät vastaa arkipäivän tilanteita. Lisäksi puheviestintätilanne, joka on yleinen television ulkopuolellakin (esimerkiksi haastattelu), saa televisiossa erityisiä muotoja (ks. Heritage, Clayman & Zimmerman 1988). Tyypillistä on, että katsoja näkee toimittajan aina vain tietyntyyppisissä tilanteissa. Aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole tarkasteltu sitä, kuinka paljon television erityiset puheviestintätilanteet säätelevät televisionomaista esiintymistä.

2.3.5 Yhteenveto televisioesiintymisen kontekstista

Tässä tutkimuksessa televisio on konteksti, jossa vallitsee yleisön ja ohjelman-tekijöiden vuorovaikutuksena syntynyt sääntöjärjestelmä. Tähän saakka on käsitelty niitä tekijöitä, jotka muokkaavat toimittajien televisioesiintymistä ohjailevaa säännöstöä. Käsittelyn perusteella keskeisiksi tekijöiksi nousevat kulttuuri, medialogiikka, televisio, ohjelmatyyppi, toimittajan rooli ja puheviestintätilanne.

Tekijöiden keskinäiset suhteet ovat ajateltavissa hierarkkisiksi. Tällöin jokainen tekijöistä on alisteinen edelliselle piirteelle, mutta jokainen myös muokkaa osaltaan televisiotoimittajien esiintymistä. Teknisten ominaisuuksien lisäksi kulttuuri muokkaa sitä, millaisena media ilmenee. Esiintymisen ollessa tarkastelun kohteena on puhekulttuurilla suuri merkitys. Koska kyseessä on media, niin se toimii medialogiikan periaatteiden mukaisesti. Tarkasteltavana mediakontekstina on televisio, jolla on oma kielioppinsa ja jonka alakonteksteja ovat ohjelmatyypit. Myös ohjelmatyypeillä on oma kielioppinsa, joka ulottuu esiintymiseen saakka. Erilaisista esiintyjistä tarkastelun kohteena ovat tällä kertaa toimittajat, joilla on erityinen rooli televisiossa ja jotka esiintyvät tietyissä puheviestintätilanteissa. Esiintyminen on sidoksissa sekä rooliin että puheviestintätilanteeseen. Tämä hierarkkinen ajattelumalli on hypoteettinen. Tutkimuksessa tarkastellaankin eri kontekstien yhteyttä esiintymiseen ja sen perusteella valotetaan kontekstien keskinäisiä suhteita esiintymiseen vaikuttavina tekijöinä.

3 TELEVISIOESIINTYMINEN VIESTINTÄ- MUOTONA

3.1 Televisioesiintymisen suhde interpersonaaliseen viestintään

3.1.1 Jako joukkoviestintään ja interpersonaaliseen viestintään

Viestinnän tutkimuksessa on perinteisesti tehty jako joukkoviestintään ja interpersonaaliseen viestintään, varsinkin yhdysvaltalaisessa tutkimusperinteessä. Joukkoviestintä ja interpersonaalinen viestintä on nähty dikotomisina, jopa keskenään kilpailevina viestinnän muotoina. Syitä jakaantumiseen on ensinnäkin tutkimussuuntien erilainen syntyhistoria ja toisaalta yliopistojen politiikka (Readon & Rogers 1988, Wiemann, Hawkins & Pingree 1988). Vastakkainasettelua korostaa se, että usein on tutkittu sitä, kumpi on tehokkaampaa ja vaikuttaa enemmän (Chaffee & Mutz 1988). Tutkimuksen painopiste on kuitenkin siirtynyt erojen etsinnästä yhteisten piirteiden havainnointiin, ja interpersonaalisesta viestinnästä ja joukkoviestinnästä on löydetty jopa enemmän yhteisiä kuin niitä toisistaan erottavia piirteitä.

Joukkoviestinnän ja interpersonaalisen viestinnän teorioiden yhdistämisen tarve on ilmeinen – tämän ovat osoittaneet esimerkiksi Berger ja Chaffee (1988), Bryant & Street (1988), Casmir (1994), Hawkins ja Daly (1988), O'Keefe (1993), Readon ja Rogers (1988), Rubin ja Rubin (1985) sekä Wiemann, Hawkins ja Pingree (1988). Integrointi nähdään tärkeäksi, jotta ihmisen koko viestintäprosessia voitaisiin ymmärtää. Esimerkiksi nykyinen interaktiivinen viestintäteknologia ei selvästi kuulu kummankaan piiriin. Myös yhteisiä osa-alueita on runsaasti, esimerkiksi sanomien valikointi ja prosessointi, viestinnän kognitiiviset prosessit kokonaisuudessaan, viestintätarpeet ja -motiivit sekä myönnyttämisen. Casmir (1994:33) toteaa, että joukkoviestintä sisältää runsaasti interpersonaalisia elementtejä, joten niitä olisi myös parasta tutkia interpersonaalisen viestinnän teorioiden avulla. Tavoitteena ei kuitenkaan tarvitsisi olla teoreettinen

konsensus vaan teoreettinen yhdistyminen joissakin näkökulmissa, toisen näkökulman parempi teoreettinen ja metodologinen ymmärtäminen ja oppialan koheesio (O'Keefe 1993).

Käytännössä teoreettinen integraatio ei ole toistaiseksi ollut kovinkaan laajaa. On ilmestynyt muutama kirja, joissa yhdistetään joukkoviestinnän ja interpersonaalisen viestinnän näkökulmat (esim. Anderson & Meyer 1988, Gumpert & Cathcart 1986, Hawkins, Wiemann & Pingree 1988, Heath & Bryant 1992). Varsinaisia tutkimuksia, joissa interpersonaalisen viestinnän teorioita olisi sovellettu esimerkiksi televisioesiintymiseen ei ole paljon. Enemmän on sen sijaan tutkimusta, jossa eri viestinnän muotoja on vertailtu keskenään.

Yhteiset lähtökohdat interpersonaalisella viestinnällä ja joukkoviestinnällä ovat siinä, että sanomien tuottaminen ja vastaanottaminen ovat molemmissa samanlaisia prosesseja (Hawkins & Daly 1988). Interpersonaalisen viestinnän samanaisuutta radio- ja televisioviestintään nähden korostaa se, että molemmissa on kyseessä puheen tuottaminen ja tulkinta. Ne täyttävät osittain samoja viestintätarpeita ja antavat samantyyppistä tyydytystä. Niiden käyttö ei kuitenkaan ole identtistä, vaan yleensä jompikumpi täyttää tietyn viestintätarpeen paremmin. (Perse & Courtright 1993, Rubin & Rubin 1985.)

Toisenlaisia näkökulmia esiintyy myös. Avery ja McCain (1986) kritisoiivat näkemystä, jonka mukaan interpersonaalisella viestinnällä ja joukkoviestinnällä olisi enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroja. Heidän mielestään on kolme keskeistä eroa mediaesiintyjän ja vastaanottajan vuorovaikutuksen sekä interpersonaalisen vuorovaikutuksen välillä. Ensinnäkin joukkoviestinnän teknologia rajoittaa vastaanottajan mahdollisuuksia tehdä aistihavaintoja. Televisiosta voimme saada ainoastaan neljänlaisia aistiärsyksiä: näköaistiin perustuvia kuvallisia ja verbaalisia ärsyksiä sekä kuuloaistiin perustuvia verbaalisia ja nonverbaalisia ärsyksiä. Toiseksi vastaanottajalla on vähän tai ei lainkaan kontrollointimahdollisuuksia mediaan nähden, sillä molemmilta osapuolilta puuttuu välittömän palautteen saanti- ja antomahdollisuus. Kolmanneksi vastaanottajilla on ainoastaan rajoitettua tai kuviteltua tietoa mediaesiintyjästä. Vastaanottajien käsitykset esiintyjistä saattavat olla hyvin epäselviä ja vaihtelevia, ja teknologia rajoittaa aistein saatavaa tietoa. Esiintyjästä saadut tiedot ja vaikutelmat saattavat olla tekniikan avulla manipuloituja. Esiintyjä saa myös statusta ja luotettavuutta pelkästään siitä, että hän on mediassa esiintymässä.

Yhtenä erona interpersonaalisen ja medioidun tilanteen välillä on, ettei katsojalla ole edes odotuksia tavata tai olla vuorovaikutuksessa esiintyjän kanssa, ja että mediaesiintyjä esiintyy katsojalle vain yhdentyyppisissä tilanteissa. Mediayleisö on erossa lähettäjistä tilallisesti ja usein myös ajallisesti. Interpersonaalinen viestintä ulottuu maantieteellisesti suppeammalle alueelle kuin medioitu viestintä, ja potentiaalisten vastaanottajien määrä on pienempi. Eri viestintämuotoja myös arvioidaan erilaisin kriteerein. (Ball-Rokeach & Reardon 1988:140-147, Hansen 1988:97, Hoffner & Cantor 1991:64, Huth 1981b, Høyer 1989:53, Newhagen & Nass 1989:284, Reardon & Rogers 1988:285, Silverstone 1991:155.)

Eroista huolimatta molemmissa on kyse samasta ilmiöstä – viestinnästä. Joukkoviestimillä on myös tarve jäljitellä interpersonaalista viestintää ja personoida viestintäänsä (Beniger 1987), mikä lisää viestintämuotojen samankaltaisuutta. Usein ajatellaan, että interpersonaalinen viestintä on oikeampaa ja tavoiteltavampaa kuin joukkoviestintä. Peters (1994) on kritisoinut tätä näke-

mystä: yhtä lailla joukkoviestintä voitaisiin nähdä viestinnän perimmäiseksi muodoksi, mutta ei ole yhtä arvottaa toista viestinnän muotoa toista oikeammaksi.

3.1.2 Televisioesiintyminen ja muut viestinnän muodot

Televisiossa puhuminen täyttää esiintymistilanteelle asetetut ehdot. Esiintyjä puhuu yleisölle ja viestintä suuntautuu pääasiassa esiintyjältä yleisölle (ks. tarkemmin Isotalus 1995b). Televisioesiintymistä onkin verrattu muihin esiintymistilanteisiin. Erityisesti kanavatutkimukset, joiden tulokset ovat nykyisin huonosti sovellettavissa, pyrkivät 1970-luvulla vertailemaan radiota ja televisiota. Tutkimusten mukaan median kanavien runsaus vaikuttaa myönteisesti henkilöstä saatavaan vaikutelmaan. Tällöin radio häviäisi televisiolle ja televisio kasvokkaisuviestinnälle. Audiovisuaalisen viestinnän on myös todettu olevan lähempänä auditiivista viestintää kuin kasvokkaisuviestintää. (Williams 1977, 1978.) Myös radio- ja televisioesiintymisen välillä on eroja. Esiintyjistä syntyy radion ja television kautta erilaisia vaikutelmia ja että jotkut esiintyvät edukseen radiossa ja jotkut televisiossa (Baggaley 1980:55-58, Cohen 1976, Kaplan, Adams & Singer 1977, Katz & Feldman 1962, Kepplinger 1989:243, Patterson, Churchill, Burger & Powell 1992, vrt. Vancil & Pendell 1987). Suopeita yleisöreaktioita herättävä esiintyminen on siis erilaista näissä kahdessa välineessä.

Televisioesiintyminen voitaisiin rinnastaa myös yleisöpuheisiin, sillä molemmat käyttävät sekä visuaalista että auditiivista kanavaa ja molemmat ovat julkisia esiintymistilanteita. Televisio myös suosii joitakin yleisöpuheen ominaispiirteitä, kuten hyvin muotoiltua puhetta, hyvää argumentointia ja kykyä miellyttää suurta yleisöä (Pfau 1990). Useimmat yleisöpuheen muodot eivät kuitenkaan sovi televisioon (Heritage, Clayman & Zimmerman 1988:100). Scannell (1991) on todennut, että televisiopuhe ei ole omaksunut yleisöpuheen normeja vaan ennemminkin jokapäiväisen juttelun tyylin. Vaikka televisiossa puhutaan todellisuudessa suurelle joukolle, niin puhettavan pitää olla kuin puhuttaisiin yksilölle.

Televisiossa pidetäänkin sopivampana interpersonaalisen viestinnän tyyliä television intiimiyden takia. Vertaillen television radioon, painotuotteeseen, interpersonaaliseen viestintään ja yleisöpuheeseen Pfau (1990) on havainnut televisioviestinnän muistuttavan enemmän interpersonaalista viestintää kuin muita viestintämuotoja. Televisioesiintyminen on tutkimuksen mukaan lähellä dyadiviestintää, koska televisio pystyy hyvin tehokkaasti välittämään nonverbaalista viestintää, erityisesti kasvojen ilmeitä, joilla on suuri vaikutus viestintäsuhteeseen. Televisiossa ja interpersonaalisisessa viestinnässä nonverbaalinen viestintä vaikuttaa vahvasti vaikutelmiin esimerkiksi puhujan välittömyydestä tai uskottavuudesta. (Hellweg, Pfau & Brydon 1992, Pfau & Kang 1991.) Dyaditilanteen tavoin televisio välittää tehokkaasti esiintyjän reaktioita ja tunteen ilmauksia sekä mahdollistaa intiimin visuaalisen kontaktin esiintyjän ja katsojan välillä (Costello 1982, Newcomb 1987:615). Meyrowitzin (1985) mukaan televisio on ekspressiivinen media, joka tehostaa erityisesti nonverbaalista viestintää, viestintäsuhteita ja tunteita. Televisioesiintyminen siis muistuttaa eniten interpersonaalista viestintää eri viestinnän muodoista, koska se on audiovisuaalista ja intiimiä ja painottaa nonverbaalista viestintää.

Eri viestintämuotojen vertailuissa nousee usein keskeiseksi tekijäksi sosiaalinen läsnäolo. Sosiaalisella läsnäololla tarkoitetaan sitä, missä määrin media mahdollistaa tunteen toisen henkilön läsnäolosta, vaikka toinen olisi etäällä tai vaikka lähettäminen ja vastaanottaminen tapahtuisi eri aikaan. Sosiaalinen läsnäolo on vahva medioissa, jotka yhdistävät verbaalisen ja nonverbaalisen viestinnän. Vahvimmillaan sosiaalinen läsnäolo on kasvokkaistilanteissa. (Gozzi & Haynes 1992, Rogers 1986:52-53, Williams & Rice 1983:202-204.)

On siis varsin perusteltua tarkastella televisioesiintymisen yhteyksiä interpersonaaliseen viestintään. Kun televisiota tarkastellaan interpersonaalisen viestinnän näkökulmasta, perspektiivi on aina katsojan. Katsojasta televisioesiintyjän viestintä saattaa näyttää hyvinkin samanlaiselta kuin vastaavassa kasvokkaisviestinnän tilanteesta. Televisioesiintyjälle kameralle esiintyminen on kuitenkin kaukana dyaditilanteesta, koska vastaanottajaa ei näy lainkaan. Lisäksi televisioesiintyjän esiintymiseen vaikuttaa tietoisuus kuvattavana olosta ja suuresta yleisöstä sekä televisiotekniikan läsnäolo ja kuvaustilanteen häiriötekijät (Kepplinger 1989:244, Samovar & Mills 1989:322).

3.1.3 Television interaktiivisuus

Keskeisimpänä erona interpersonaalisen viestinnän ja televisioviestinnän välillä pidetään sitä, että televisioviestintä on yksisuuntaista; ainoastaan viivästeinen palaute on mahdollista ja osapuolten välillä ei samanaikaisesti vaihdu mitään. Hietalan ja Honka-Hallilan (1992:39) mielestä jonkinasteinen interaktiivisuus on kuitenkin alusta lähtien kuulunut television luonteeseen, ja yleisön suora puhuttelu reaaliajassa tai sitä simuloiden on television olemuksen perusta. Nykyisin on mahdollista olla puhelimitse reaaliaikaisessa vuorovaikutuksessa televisioesiintyjän kanssa. Puhutaan myös television interaktiivisista ohjelmista. Tällaiset ohjelmat, joihin katsojat voivat osallistua yleensä puhelimitse, ovat lisääntyneet Suomessa (Eerikäinen 1994, Hietala 1994) sekä esimerkiksi Yhdysvalloissa presidentinvaalien yhteydessä (Diamond, McKay & Silverman 1993, Newhagen 1994). Toisinaan näyttää siltä, että televisioyhtiöt uskovat katsojien olevan varauksetta mielissään interaktiivisista ohjelmista. Toisaalta on myös näyttöä, että näennäinen interaktiivisuus ei aina miellytä katsojia (Barwise & Ehrenberg 1988:84, Isotalus & Pörhölä 1994, Jääsaari & Savinen 1995).

Puhelinoitoistakin huolimatta television katsotaan olevan yksisuuntaista ja monologista viestintää (Poster 1994). Eerikäinen (1994) on kritisoinut suomalaisia interaktiivisia ohjelmia muun muassa siitä, että ne eivät ole todellista keskustelua katsojien kanssa, ne toimivat ennalta määriteltujen toimintakaavioiden mukaan ja katsojat joutuvat toimimaan ohjelmien ehdoilla. Hänen mukaansa nykyiset television interaktiiviset muodot ovat ennemminkin ohjelmaan tulevaa palautetta tai ohjelmaan osallistumista kuin varsinaista vuorovaikutusta. Eerikäinen esittää myös oleellisen kysymyksen, tarkoitetaanko interaktiolla mediasuhdetta vai ihmisten välistä suhdetta. Nykyisin myös uuden viestintätekniikan ja joukkoviestinnän keskeisimpänä erona pidetään uuden viestintätekniikan interaktiivisuutta (Rogers 1986). Onkin syytä kysyä, missä määrin televisio on interaktiivinen media.

Keskeinen kysymys on, mitä vuorovaikutteisuus eli interaktiivisuus on. Rafaeli (1988) toteaa interaktiivisuuden määrittelyn jääneen vähäiseksi. Hänen

mukaansa täydessä vuorovaikutuksessa täytyy viestintärooleilla (puhujan ja kuulijan roolilla) olla mahdollisuus vaihtua. Vuorovaikutteisuus vaatii myös, että viestijät reagoivat toisiinsa. Reagointia on kahdenlaista. Ensimmäinen muoto on säännöllinen reaktio eli reaktio edelliseen viestiin ja toinen on reaktio, joka vastaa aikaisempaan reaktioon. Täydessä vuorovaikutuksessa mekaaninen reagointi viestiin ei riitä, vaan on kyettävä reagoimaan myös kyseistä viestiä edeltäneeseen viestiin. Rafaelin määritelmän mukaan on kolmenlaista viestintää. Ensinnäkin on kaksisuuntaista viestintää, joka ei ole interaktiivista. Toinen muoto on reagoiva viestintä eli kvasi-interaktio, josta puuttuu jälkimmäinen reagoinnin muoto. Kolmas muoto on interaktiivinen viestintä. Televisioviestintä on tämän jaottelun perusteella kvasi-interaktiota.

Myös Thompson (1994) löytää kolme vuorovaikutustyyppiä, jotka perustuvat interaktiivisuuteen. Ensimmäisenä on kasvokkainen vuorovaikutus, jossa osanottajat jakavat saman tila-aika -järjestelmän, informaation kulku on kaksisuuntaista ja viestintäroolit vaihtuvat. Toinen muoto on medioitu vuorovaikutus, jossa vuorovaikutus tapahtuu jonkin teknisen median avulla, esimerkiksi puhelimitse. Viestijöiden välillä saattaa olla tila- tai aikaero, ja viestintään joudutaan sisällyttämään kontekstuaalista informaatiota. Kolmas muoto on medioitu kvasi-interaktio, joka on medioihin vakiintunut vuorovaikutusmuoto. Viestintä on suunnattu määrittelemättömälle mahdollisten vastaanottajien joukolla ja se on luonteeltaan monologista eli pääasiassa yksisuuntaista. Medioitu kvasi-interaktio luo kuitenkin sosiaalisen tilanteen, jossa yksilöt liittyvät toisiinsa viestintäprosessin ja symbolien vaihdon kautta. Lisäksi ystävyys, affektit ja lojaalisuus ovat mahdollisia vastaanottajien taholta.

Näiden määritelmien mukaan televisioviestintä ei ole koskaan täysin interaktiivista. Kyse on medioidusta kvasi-interaktiosta. Koska todellinen vuorovaikutus on televisiossa mahdotonta, televisio pyrkii simuloimaan vuorovaikutusta. Puhelinsoitot ohjelmiin ja interaktiiviset ohjelmat ovatkin siis keinoja simuloida interaktiota. Myös studioyleisöllä on interaktiota simuloiva funktio. Katsojalle tulee helpommin tunne vuorovaikutteisuudesta, kun joku yleisön edustajista on todellisessa vuorovaikutuksessa esiintyjien kanssa. Toisinaan studioyleisö on vuorovaikutuksessa esiintyjien kanssa, mikä vahvistaa kotiyleisön tunnetta välittömästä kontaktista esiintyjiin. Studioyleisö luo illuusion, että se on esiintyjä yhtä lailla, tai antaa samaistumismahdollisuuden paikan päällä olevaan yleisöön. (Loshitzky 1991, Mancini 1988, Peck 1995.) Studioyleisöä on kutsuttu jopa sympatian resonanssitalaksi (Weinrich 1992:71), mikä korostaa studioyleisön funktiota kotiyleisön edustajana.

Hyvin yleistä on simuloida interaktiota televisioesiintymisen avulla. Tällöin televisioesiintyjä pyrkii luomaan vaikutelman suorasta kontaktista katsojaan eli illuusion interpersonalisesta kokemuksesta (Costello 1982:349). Katsojilla ei ole kuitenkaan mahdollisuutta osallistua ja ohjalla viestintätilannetta reaaliaikaisesti, joten esiintyjä säätelee vuorovaikutustilannetta yksin. Katsoja ei myöskään ensisijaisesti samaistu esiintyjään vaan kokee hänet viestinnän toisena osapuolena (Huth 1981a).

Viime vuosina on alettu tutkia niitä esiintymisen piirteitä, joilla toimittajat televisiossa ja radiossa simuloivat vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen simuloinnin on katsottu myös lisääntyneen (esim. Camauër 1994, Hjarvard 1994). On jopa laadittu luokittelumenetelmä sitä varten, kuinka paljon interaktion simulointia ohjelmassa on (Auter & Moore 1993). Yleisin simulointikeino

televisiossa on katsoa suoraan kameraan ja kohdistaa puheensa katsojille. Saksalaisten visailuohjelmissa toimittaja puhuu suoraan katsojille noin 12 % lähetyksajasta, ja nämä suorat osoitukset ovat yleensä ohjelman alussa ja lopussa tai tilanteen muuttuessa (Woisin 1989:145-146). Tällaisia puheenvuoroja, jotka on suunnattu suoraan katsojille, on kutsuttu parainteraktiivisiksi repliikeiksi (Rasmussen 1988) ja fiktiivisissä ohjelmissa neljänneksen seinän rikkomisiksi (Auter 1992, Auter & Davis 1991).

Katsojien samanaikaisten reaktioiden puuttuessa televisioesiintyjä joutuu ennakoimaan toisen vuorovaikutusapuolen reaktioita. Vastaavaa ennakoimista on myös kasvokkaistilanteissa, joten televisiokontekstiinkin soveltuu osittain puheen mukauttamisen teoria (ks. Giles, Mulac, Bradac & Johnson 1987). Esiintyjällä täytyy olla jonkinlaista oletettua tietoa katsojien reaktioista hänen esiintymiseensä. Televisioesiintyjä käyttää erilaisia viestinnän keinoja haluamiensa yleisöreaktioiden varmistamiseen. Hän pyrkii varmistamaan vuorovaikutuksen odotetun etenemisen, kontrolloimaan sanomien tulkintaa ja näin saamaan haluamansa reaktiot katsojilta. Mancinin (1988) mukaan reaktioiden ennakoimista on televisioesiintymisessä interaktion simulointia, ja sen keinoja ovat muun muassa sanomien metadiskursiiviset viittaukset ja deiktiset pronominit. Toimittajan käyttämät deiktiset pronominit – esimerkiksi persoonapronominit – osoittavat katsojan aseman suhteessa esiintyjään. Televisioimittajien deiktisten pronomien käytössä on kulttuurien välisiä eroja (Hallin & Mancini 1984).

Metadiskursiivisia viittauksia on televisio-ohjelmissa ainakin neljänlaisia. Ensinnäkin on viittauksia tuotteeseen, esimerkiksi *hyvää iltaa täältä MTV:stä*. Viittaukset tuotteeseen muistuttavat katsojaa siitä, minkä nimistä tuotetta hän parhaillaan kuluttaa. Toinen ryhmä ovat viittaukset ohjelman rakenteeseen, esimerkiksi *seuraavassa toimittajamme kommentoi tapahtumien syitä*. Nämä viittaukset organisoivat ohjelmaa, helpottavat seuraavan jakson tulkintaa ja kertovat toimittajan suhteesta toisiin toimittajiin tai yleisöön. Kolmas tapa on viitata asian relevanttiuteen, esimerkiksi *keskeinen tapahtuma oli*. Tällaisilla viittauksilla pyritään ohjaamaan katsojan tulkintoja asioista. Neljäntenä ovat didaktiset ja tulkintaa ohjaavat viittaukset, esimerkiksi *on hyvä muistaa, että tai mitä tämä sitten merkitsee*. (Mancini 1988.) Camauër (1994) on lisännyt uuden luokan tähän: interaktion osoittajat, joiden tehtävä on luoda, pitää yllä tai vahvistaa illuusiota vuorovaikutuksesta. Uutta luokkaa on kuitenkin luonnehdittu epämääräisesti.

Mancini (1988) lähtee luokittelussaan siitä, miten toimittaja voi ennakoimista katsojien tulkintaa. Montgomery (1986) on puolestaan analysoinut radiojuontajien esiintymisestä interpersonaalista viestintää jäljitteleviä piirteitä. Yksi piirre on suora osoittaminen. Sen yleisin tyyppi on toisen persoonan käyttö. Suoria osoituksia ovat myös kuulijoiden identifioiminen nimen, alueen, ammatin, tapahtuman, iän tai jonkin muun ominaisuuden avulla, esimerkiksi *kaikki joiden syntymäpäivä on tänään tai jos olet pohjoisessa tällä hetkellä*. Myös tervehdykset ovat suoria osoituksia kuulijoille. Toimittaja voi myös simuloida läsnäoloa viittaamalla tilaan, esimerkiksi *jos näkisit tämän paikan tai täällä studiossa*. Reagoimista vaativat ilmaukset kuuluvat myös interpersonaalisuuden simulointiin, esimerkiksi *mitäs kuuluu tai kuuntele*. Ekspressiiviset ilmaukset ilmaisevat puhujan psykologista tilaa ja puhujan asennetta tai tunnetta toisia kohtaan, esimerkiksi *onnitteluni tai sääliksi käy niitä jotka*.

Interpersonaaliset ilmaukset ovat usein päällekkäisiä, ja Montgomeryn (1986) mukaan viittaukset jakaantuvatkin toisilleen vaihtoehtoisiksi tyypeiksi.

Yksi tyyppi ovat reaktiota vaativat ilmaukset, jotka jakaantuvat toimintaa tai vastausta vaativiin, toinen ovat ekspressiiviset ilmaukset, jotka jakaantuvat kannustaviin tai nolaaviin, ja kolmantena luokkana ovat ilmaukset yleisön statuksesta. Ne voivat olla suoria puhutteluja tai satunnaisille kuulijoille osoitettuja. Lisäksi puheessa voi olla lisäyksiä, jotka eivät ole syntaktisia elementtejä, esimerkiksi *onpas hassu nimi* tai *yllätys yllätys*. Montgomeryn havainnot radiopuheen interaktion simuloinnista sopivat varsin hyvin televisioon. Selvä poikkeus kuitenkin on läsnäolon simulointi tilaan viittaamalla. Tilaan viittaaminen ei televisiossa simuloi läsnäoloa, vaan se ennemminkin osoittaa katsojan ja esiintyjän välistä etäisyyttä. Televisiossa tilaan viittaamisella onkin erilainen funktio (ks. Zelizer 1990).

Vuorovaikutteisuuden tuntua tehostavat myös keskustelunomaisuutta lisäävät verbaliset keinot. Tällaisia keinoja ovat huudahdukset, varsinaisen kerrottavan verbaalinen kommentointi, viittaukset seuralaiseen ja suorat osoitukset vastaanottajalle (Terrenoire 1987). Mårtensson (1989:90-91) puhuu vielä julkisen kielen intiimiksi tekemisestä, mikä tarkoittaa katsojien kannalta mahdollisimmin jokapäiväisen kielen käyttöä, joka herättää kuulijoissa positiivisia tunteita ja halua luoda kontakti puhujaan. Scannellin (1991:3) mukaan televisiossa ja radiossa pitäisi puhua yksilöille, ei joukoille, ja katsojille olisi puhuttava tutulla ja epämuodollisella tavalla – siis kuin he olisivat tasavertaisia puhujan kanssa. Haag (1993) on havainnut amerikkalaisen talk show -juontajan lisäävän intiimiyden vaikutelmaa puhumalla katsojille kuin ystävilleen, koskettelemalla studioyleisöä, reagoimalla toisiin henkilöihin selvästi lähetyksen aikana ja "naisten puheella" eli kertomalla itsestään.

Verbaalisten keinojen lisäksi myös muut esiintymisen piirteet voivat toimia katsojan ja esiintyjän suhteen vahvistajina. Terrenoire (1987:369) on sitä mieltä, että äänelliset ja kielelliset keinot ovatkin televisiossa hyvin samanlaisia kuin vastaavat keinot radiossa ja kasvokkaistilanteissa ja että vain televisiolle ominaiset piirteet olisivat visuaalisuudessa. Vuorovaikutuksen simuloinnin kannalta erittäin keskeinen visuaalinen tekijä on esiintyjän katsekontakti. Esiintyjä luo kontaktin vastaanottajiin katsoessaan suoraan kameraan ja katsekontakti antaa tunnun, että esiintyjä puhuu suoraan katsojalle. Terrenoire on havainnut, että suoran katsekontaktin tarkkuus, nonverbaalinen orientoituneisuus, lavastuksen sopivuus ja televisiokuvaus vaikuttavat siihen, kuinka itselleen kohdistetuksi katsojat tulkitsevat viestinnän.

Katseellaan esiintyjä myös säätelee, mikä rooli katsojalla on vuorovaikutustilanteessa. Katsomalla suoraan kameraan esiintyjä luo katsojan kanssa sinä-minä -suhteen. Toisaalta katsojalle voidaan antaa vaikutelma, että keskustelijat televisiossa ovat hänen edessään, jolloin katsoja on osa ryhmää, osa meitä. Talk show -tyyppiset ohjelmat on usein osoitettu suoraan studioyleisölle. Ohjelman juontaja on yleensä ainoa, joka puhuu suoraan katsojille eli katsoo kameraan. Juontaja toimii siis jonkinlaisena välittäjänä katsojien ja studiossa olevien välillä. Joissakin ohjelmissa ohjelman juontaja tai uutisankkuri katsoo studiomonitoriin toisen toimittajan osuuden alkaessa, mikä kertoo katsojille juontajan näkevän saman kuin he ja osoittaa hänen samankaltaisuuttaan katsojiin nähden. (Morse 1985, Véron 1983.)

Televisioesiintyjät onnistuvat ilmeisen hyvin vuorovaikutuksen simuloinnissa. Katsojat esimerkiksi vastaavat esiintyjien puhutteluun (Levy 1979, Nelson 1989). Haynesin (1988:83) mukaan television suurin retorinen voima

onkin sen kyvyssä simuloida kokemuksia. Vaikka televisio simuloikin kokemuksia, on television katsominen kokemuksena katsojalle silti yhtä todellinen kuin muutkin kokemukset (ks. Piccirillo 1986). Esimerkiksi television katsomisen synnyttämät tunteet ovat katsojalle todellisia. Vuorovaikutuksen simulointi vaikuttaa myönteisesti myös katsojan ja esiintyjän välisen kuvitellun suhteen syntymiseen.

3.2 Parasosiaalinen suhde

Parasosiaalinen suhde tarkoittaa vastaanottajan myönteistä tunnepitoista suhdetta mediaesiintyjään. Ensimmäisen kerran käsitettä käyttivät vuonna 1956 Horton ja Wohl (1986). Parasosiaalista suhdetta on kuvailtu illuusioksi kasvokkaissuhteesta (Horton & Wohl (1956) 1986), illuusioksi interpersonaalista suhteesta (Watson & Hill 1993), interpersonaalisen viestinnän simulaatioksi (Cathcart & Gumpert (1983) 1986), pseudointeraktioksi (Hansen 1988), kuvitteelliseksi sosiaaliseksi suhteeksi (Alperstein 1991), kvasiystävyydeksi (Koenig & Lessan 1985) tai pseudoystävyydeksi (Perse 1990). Parasosiaalisesta suhteesta ei ole olemassa yhtä vakiintunutta tarkkaa määritelmää, mutta tutkijat vaikuttavat silti yksimielisiltä käsitteen luonteesta, koska kritiikkiä ei juurikaan esiinny. Toisaalta parasosiaalinen suhde tarvitsisi enemmän käsiteanalyysia (ks. Isotalus 1995a).

Parasosiaalisen suhteen tutkimuksissa on jäänyt hyvin vähäiseksi sen pohtiminen, mikä erottaa parasosiaalisen suhteen yleensä esiintyjään suhtautumisesta. Tavallisesti parasosiaalista suhdetta on tutkittu suhtautumisena mieliesiintyjään. Isotalus ja Valo (1995) kuitenkin kritisoiivat tällaista lähestymistapaa. Pelkästään mieliesiintyjän olemassaolo ei ole todiste parasosiaalisesta suhteesta. Parasosiaalisesta suhteesta on kyse, kun pitäminen saa suhteelle ominaisia piirteitä. Suhteessa on kysymys ajan kuluessa tapahtuvasta tutustumisesta. Lisäksi suhde on myönteinen tunnepitoinen side.

Parasosiaalinen suhde on yksipuolinen ja kohdistuu tiettyyn esiintyjään. Vaikka todellinen vuorovaikutus puuttuu, esiintyjää pidetään tutuna ja läheisenä. Suhde perustuu siihen, että esiintyjä näkyy toistuvasti televisiossa ja katsoja hakeutuu toistuvasti katsomaan häntä. Suhde on rinnastettavissa muihin sosiaalisiin ja interpersonaaliseen viestintään perustuviinsuhteisiin. Parasosiaalisen viestinnän tutkimukset ovat lähinnä amerikkalaisia, ja ainakin suosituin yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa käytetty kyselylomake (Rubin, Perse & Powell 1985, ks. myös Rubin 1994) on selvästi kyseisen kulttuurin värittäjä (Isotalus 1995a). Voisikin olettaa, että parasosiaalisen suhteen käsite on myös kulttuurisidonnainen. Suomalaisten parasosiaalinen suhde on kuitenkin pääosin samanlainen kuin amerikkalainen, sillä suomalaista parasosiaalista suhdetta luonnehtii se, että se on kuvitellun ystävyyden kaltainen, että esiintyjästä etsitään seuraa, että häneen suhtaudutaan empaattisesti ja että häneen liittyy todellisuus-ulottuvuus (Isotalus & Valo 1995).

Televisioesiintyjä, joihin suhde voi kehittyä, ovat ainakin toimittajat (Houlberg 1984, Levy 1979, Perse 1990, Turner 1993), fiktiivisten televisiosarjojen hahmot (Auter 1992, Perse & Rubin 1989, Turner 1992, 1993), mainoksissa

esiintyvät kuuluisuudet (Alperstein 1991), television myyntiohjelmien juontajat (Auter & Moore 1993, Grant, Guthrie & Ball-Rokeach 1991) sekä televisiosta tutuiksi tulleet poliitikot (Wenner 1983). Näyttäisi siltä, että parasosiaalinen suhde voi kehittyä kehen tahansa televisiosta tai radiosta tuttuun henkilöön (Isotalus & Valo 1995).

Parasosiaalisen suhteen vertailu eri ohjelmatyyppien välillä on ollut vähäistä. Yleensä parasosiaalinen suhde oletetaan tutkimuksissa samanlaiseksi kaikissa ohjelmatyypeissä. Koenigin ja Lessanin (1985) sekä Turnerin (1993) tulosten pohjalta näyttää siltä, että parasosiaalinen suhde on luonteeltaan hiukan erilainen suhteessa eri esiintyjätyyppiin. Suomalaisten parasosiaalisen suhteen tutkimuksessa on todettu erojen erilaisten televisioesiintyjien välillä olevan selviä, mutta erilaisten radioesiintyjien välillä eroja ei juurikaan ole. Televisioesiintyjistä vahvimmat parasosiaaliset suhteet olivat fiktiivisiin esiintyjiin ja televisiosta tutuiksi tulleisiin julkkiksiin. Parasosiaalinen suhde muodostuu kotimaisilla fiktiivisillä esiintyjillä itse henkilöön ja ulkomaisilla esiintyjillä heidän esittämänsä hahmoon. Laimeimmat parasosiaaliset suhteet ovat uutisankkureihin sekä uutis- ja ajankohtaistoimittajiin. Fiktiivisistä ja ei-fiktiivisistä esiintyjistä pitämistä myös perustellaan selvästi eri tavoin. (Isotalus & Valo 1995.)

Tutkimuksissa ei ole juuri löydetty psykologisia tai sosiaalisia tekijöitä, jotka selittäisivät katsojien sitoutumista tiettyihin esiintyjiin. Katsojan yksinäisyyden tunteella ei ole yhteyttä parasosiaaliseen suhteeseen (Rubin, Perse & Powell 1985). Television katsomisen määräkään ei ainakaan yksiselitteisesti liity parasosiaaliseen suhteeseen (Rubin & McHugh 1987, Perse & Rubin 1989), vaikka päinvastaisiakin tuloksia on saatu (Isotalus & Valo 1995, Levy 1979, Norlund 1978). Turnerin (1993) mukaan esiintyjän kokeminen samankaltaiseksi itsen kanssa on yhteydessä parasosiaaliseen suhteeseen. Varsinkin asenteellisen samanlaisuuden kokeminen on yhteydessä voimakkaaseen parasosiaaliseen suhteeseen (ks. myös Isotalus & Valo 1995). Tätä tulosta tukee se, että esiintyjien attraktiotekijöistä sosiaalisella attraktiolla on eniten vaikutusta parasosiaalisen suhteen kehittymiseen – siis enemmän kuin fyysisellä tai tehtäväkeskeisellä attraktiolla (Rubin & McHugh 1987). Saippuaopperassa tosin myös fyysisellä attraktiivisuudella on yhteys parasosiaaliseen suhteeseen (Rubin & Perse 1988). Myös vahva sidoksisuus televisioon tai genreen saattaa lisätä parasosiaalisen suhteen todennäköisyyttä (Grant, Guthrie & Ball-Rokeach 1991).

Parasosiaalisen suhteen tutkimus on monessa suhteessa hyvin lähellä interpersonaalisen viestinnän teorioita. Joissakin tutkimuksissa onkin sovellettu kyseisiä teorioita parasosiaaliseen suhteeseen (Perse & Rubin 1989, Rubin & McHugh 1987). Epävarmuuden vähenemisen teorian ja teorian henkilökohtaisista havaitsemiskonstrukteista on todettu soveltuvan parasosiaaliseen suhteen tarkasteluun. Tulokset osoittavat, että interpersonaalinen suhde ja parasosiaalinen suhde kehittyvät samojen periaatteiden mukaisesti. Television katsojilla on kuitenkin epävarmuuden vähentämiseen käytettävissään ainoastaan passiivinen strategia eli he voivat vain seurata esiintyjän käyttäytymistä. Lisäksi televisionkatsojat soveltavat interpersonaalista konstruktiojärjestelmäänsä muodostaessaan vaikutelmia televisioesiintyjistä, eli vaikutelmat henkilöistä muodostuvat sekä kasvokkain- että televisioviestinnässä samoin perustein. Myös lapset muodostavat vaikutelmia televisiokavereista ja oikeista kavereista samoin perustein (Babrow, O'Keefe, Swanson, Meyers & Murphy 1988).

Ohjelmantekijät voivat edistää parasosiaalisen suhteen kehittymistä. Interaktion simulointi liittyy vahvasti parasosiaaliseen suhteeseen (Auter & Moore 1993, Grant, Guthrie & Ball-Rokeach 1991, Horton & Wohl (1956) 1986). Fiktiivisissä ohjelmissa ns. neljännen seinän rikkominen lisää katsojien myönteistä suhtautumista ohjelmaan (Auter & Davis 1991) ja parasosiaalisen suhteen voimakkuutta (Auter 1992). Katsojien verratessa uutistenlukijaa, talk show:n vetäjää ja tilannekomedian hahmoa itseensä he tuntevat läheisimmäksi uutistenlukijan (Koenig & Lessan 1985). Läheisimmiksi tunnettaaan siis ne, jotka puhuvat eniten suoraan katsojille. Interaktion simulointi lisääkin vaikutelmaa esiintyjien läheisyydestä ja parasosiaalisen suhteen todennäköisyyttä. Tosin suomalaiset suhtautuvat kielteisesti siihen, että esiintyjä kertoo yksityiselämästään ja itsestään tai juttelee vastaanottajille kuin tuttavilleen (Isotalus & Valo 1995). Parasosiaalisen suhteen vahvistumiseen vaikuttavat myös televisiokuvaus (Meyrowitz 1986), ohjelman realismi, aiheen läheisyys ja ohjelman seuraamisen intensiteetti (Rubin & Perse 1987, Rubin, Perse & Powell 1985), ohjelman juoni ja tapahtumapaikka (Turner 1992) sekä ohjelmasta syntyvä suoruuksivaikutelma (Grant, Guthrie & Ball-Rokeach 1991).

Parasosiaalisesta suhteesta seuraa, että katsojat haluavat toistuvasti nähdä kyseisen esiintyjän ohjelman, joten se vaikuttaa katsomisintention ja katsottavan ohjelman valintaan (Conway & Rubin 1991, Grant, Guthrie & Ball-Rokeach 1991, Horton & Wohl (1956) 1986, Levy 1979, Norlund 1978, Rubin & Perse 1988, Rubin, Perse & Powell 1985). Sillä on vaikutusta myös ohjelman seuraamisen intensiteettiin (Perse 1990), ja se saattaa lisätä ohjelman vaikutusta esimerkiksi mainostettaessa (Grant, Guthrie & Ball-Rokeach 1991). Parasosiaalisen suhteen on katsottu tarjoavan varteenotettavan vaihtoehdon normaaleille sosiaalisille suhteille, tai jopa korvaavan muita ihmissuhteita (Perse & Courtright 1993, Rubin & McHugh 1987, Rubin & Rubin 1985). Parasosiaalista ystävää on saatettu pitää jopa oikeita ystäviä ihanteellisempana vaihtoehtona (ks. Cathcart & Gumpert 1986b, Hansen 1988, Perse 1990, Perse & Rubin 1989). Parasosiaalinen suhde on yleinen ja normaali osa television katsomista – sosiaalisten suhteiden täydennys – eikä se ole erityisen tyypillinen millekään katsojaryhmälle (Grant, Guthrie & Ball-Rokeach 1991, Isotalus & Valo 1995, Perse & Rubin 1989, Piccirillo 1986).

Parasosiaalisen suhteen tutkimus on keskittynyt televisioon. Vertailtaessa parasosiaalista suhdetta radion ja television välillä tulokset ensinnäkin osoittavat televisioesiintyjiin syntyvän selvästi vahvempia parasosiaalisia suhteita kuin radioesiintyjiin. Tätä selittää television taipumus korostaa henkilöitä ja heidän persoonaansa, mikä luo hyvät edellytykset suhteen synnylle. Toiseksi parasosiaalinen suhde radio- ja televisioesiintyjiin on osittain erilainen luonteeltaan. Kolmanneksi televisiossa korostuvat esiintyjää kohtaan tunnettu empaattisuus sekä esiintyjän attraktiivisuus ja kompetenssi. (Isotalus & Valo 1995.)

Parasosiaalinen suhde edustaa selvästi affektiivista suhtautumista esiintyjään. Affektiivinen suhtautuminen ei kuitenkaan ole ainoa kriteeri arvioitaessa mieliesiintyjää. Esiintyjän arvioinnissa keskeistä on myös kompetenssi. Kompetenssi edustaa kuitenkin arvioinnin toista ulottuvuutta kuin parasosiaalinen suhde. Mieliesiintyjältä edellytetäänkin, että hän herättää myönteisiä tunnereaktioita, mutta häntä on samalla pystyttävä pitämään fiksunäyttelijänä ja ammattitaitoisena. (Isotalus & Valo 1995.)

3.3 Yleisöreaktiot esiintymiseen

3.3.1 Suotuisa esiintyminen

Suotuisa esiintyminen vaihtelee sen mukaan, mikä on esiintymisen funktio. Esiintymisen ensisijainen funktio voi olla informaation välittäminen, jolloin suotuisaa on saada aikaan kognitiivisia vaikutuksia katsojissa. Esiintyminen, esimerkiksi puhenopeus, toisto, retoriset kysymykset ja katsekontakti, vaikuttaa asioiden muistamiseen ja ymmärtämiseen (esim. Findahl & Höijer 1977, Gunter 1991, Son, Reese & Davie 1987, Tamborini & Zillman 1985). Esiintyminen vaikuttaa katsojiin myös psykomotorisella tasolla, sillä esiintyjä saattaa vaikuttaa ratkaisevasti katsomispäätökseen ja ohjelman valintaan (esim. Bogart 1980, Conway & Rubin 1991, Grant, Guthrie & Ball-Rokeach 1991, Gunter 1995). Esiintyminen tehostaa myös myönnyttämistä. Televisioesiintymisen osalta tutkituin alue onkin poliitikkojen televisioesiintyminen, jonka on todettu vaikuttavan poliitikon menestymiseen ja jopa katsojan äänestyspäätökseen (esim. Berquist & Golden 1981, Blankenship, Fine & Davies 1983, Devlin 1982, Hellweg, Dionisopoulos & Kugler 1989, Hellweg, Pfau & Brydon 1992, Isotalus & Pörhölä 1994, Moring & Himmelstein 1993, Oksanen 1984, Pfau, Diedrich, Larson & Winkle 1993, Pfau & Kang 1991, Sallinen-Kuparinen 1987, Zhu, Milavsky & Biswas 1994).

Erityisen merkittävä rooli esiintymisellä on esiintyjästä tehtävien päätelmien ja vaikutelmien kannalta. Suurelta osin juuri esiintymisen pohjalta katsoja tekee päätelmiä esimerkiksi toimittajan luotettavuudesta, pätevyydestä tai luonteesta. Toimittajaan asennoitumisessa ja hänestä pitämisessä on esiintymisellä siis suuri merkitys. Se, mitä toimittajasta ajatellaan, vaikuttaa myös siihen, mitä puheen sisällöstä ja ohjelman muista osuuksista tai esiintyjistä ajatellaan (esim. Kepplinger 1989, Kepplinger, Bronius & Heine 1990, Masterman 1991:126). Esiintyminen vaikuttaa myös katsojan ja esiintyjän välisen suhteen muodostumiseen (ks. luku 3.2). Siihen, millaiset vaikutelmat ja päätelmät ovat milloinkin suotuisia esiintyjän kannalta, vaikuttavat esiintymisen funktiot, eli se, onko tarkoituksena huvittaa, myönnyttää, herättää emotionaalaisia reaktiota, antaa kognitiivisia ärsykeitä vai peräti ärsyttää.

Katsojat eivät välttämättä aina tiedosta tai osaa pukea sanoiksi niitä piirteitä, joista heidän vaikutelmansa esiintyjästä muodostuvat (Sallinen-Kuparinen 1987, Taylor & Mullan 1986). Jonkin verran on tutkittu niitä perusteita, joilla televisiotoimittajien esiintymistä arvioidaan. Isotaluksen ja Valon (1995) tutkimuksessa pyydettiin katsojia perustelemaan, miksi he pitävät mielitelevisioesiintyjästään. Eniten pitämistä perusteltiin yleisvaikutelmalla, esiintymistaidoilla, esiintyjän asiakeskeisyydellä ja sisällöllä. Yleensä perusteita on kuitenkin tutkittu faktorianalyyysien avulla. Tutkimuksissa on löydetty seuraavia ulottuvuuksia:

- persoonallisuus, ammattitaitoisuus, empatia ja varmuus (Baggaley 1980)
- sosiaalinen käyttäytyminen, pätevyys ja määrätietoisuus (Kepplinger, Brosius & Heine 1990)
- luotettavuus/loogisuus, dynaamisuus ja uskottavuus (Markham 1968)
- attraktiivisuus, itseluottamus, kompetenssi, emotionaalisuus, sosiaalinen status ja ironia (Petrenko & Pronina 1986)

– pinnallisuus, ytimekkyuden puute, teennäisyys, ironia ja jännittyneisyys (Ruhmann 1989).

Faktoreiden sisältöjä lähemmin tarkasteltaessa niistä muodostuu seuraavat päädimensiot: ammattitaitoisuus, empaattisuus, luotettavuus, varmuus ja attraktiivisuus. Ruhmann (1989) on todennut faktoreidensa osoittavan kognitiivisten ja emotionaalisten tekijöiden yhteyden uutistenlukijoiden arvioinnissa, mikä viittaa uutisankkureiden kaksitahoiseen funktioon. Heidän on oltava ammattitaitoisia ja luotettavia, mutta yhtä tärkeää on, että he viehättävät katsojia ja siten lisäävät katsomisen miellyttävyyttä (Jensen 1986:238-239, Snow 1983:128). Myös Baggaleyn (1980) mukaan televisioesiintymisen arviointikriteereissä on jako persoonalliseen ja ammatilliseen ulottuvuuteen ja esiintymisen funktioiden mukaan vaihtelee, kumpi ulottuvuudesta kulloinkin painottuu eniten. Poliitikkojenkin esiintymisen arvioinnissa on havaittu jako kompetenssin ja persoonallisuuden arviointiin (esim. Hellweg, Dionisopoulos & Kugler 1989, Pfau, Diedrich, Larson & Winkle 1993). Poliitikkojen arvioinnissa esiintymisellä voidaan ensisijaisesti vaikuttaa persoonallisuus-ulottuvuuteen, ei niinkään kompetenssiin (Zhu, Milavsky & Biswas 1994). Henkilön arviointi on muuallakin kuin televisiossa kaksijakoista: mukana on sekä sosiaalinen että intellektuaalinen ulottuvuus (ks. Valo 1994:51-57). Tulosten pohjalta voidaankin päätellä, että televisio toimittajan pitäisi olla ammattitaitoinen, pätevä ja älykäs, mutta samanaikaisesti myös mukava ja miellyttävä persoona (ks. myös Isotalus & Valo 1995).

Eniten on kirjoitettu siitä, millaisen esiintymisen katsotaan yleisesti sopivan televisioon parhaiten. On siis kuvailtu televisioesiintymisen normeja. Televisioesiintymisen opaskirjallisuus on hyvin normittavaa. Sille on myös tyypillistä luonnehtia hyvää televisioesiintyjää ylimalkaisin adjektiivein. Kaikista useimmin suositellaan, että televisioesiintyjä olisi rentoutunut, innostunut ja luonnollinen. Suosituttuja hyvän televisioesiintyjän luonnehdintoja ovat myös aito, luotettava, selkeä, luonteva ja persoonallinen. Opaskirjoissa edellytetään hyvältä televisioesiintyjältä hyvää kieltä ja puhetekniikkaa sekä keskustelunomaista puhetapaa. Katsetta pidetään erityisen tärkeänä: esiintyjän pitäisi katsellaan kohdata katsoja eikä hän saisi vilkuilla levottomasti. Ilmeiden, eleiden ja liikkeiden suuruudesta varoitellaan. Samoin esiintymisen manereita on syytä varoa. Haastatteluja varten annetaan eniten ohjeita kysymystekniikasta. (Anon. 1973, Appel 1986, Atkinson 1984, Bland 1979, Boyd 1988, Bruun et al. 1986, Bucher & Straßner 1991, Cohen 1987, Dillon 1990, Dudek 1982, Friedrichs 1993, Haavikko 1979, Hyde 1983, Karttunen 1986, Koivusalo 1980, Metzler 1989, Nyberg 1979, Pakkanen 1979, Rajamäki 1979, 1992, 1994, Saavalainen 1980, Samovar 1989, Shook 1989, Thorsen & Møller 1990, Utterback 1990, Vierikko 1985, Wurtzel & Acker 1989, Ylikoski 1986, Yorke 1990, Zettl 1984.)

Myös tutkimus on usein fokusoitunut hyvän televisioesiintymisen piirteisiin. Yleensä on tutkittu yksittäisiä piirteitä ja niiden televisioon sopivuutta. Esiintymisen yksittäisiä piirteitä tutkittaessa unohdetaan usein, että vaikutelma esiintyjästä on erilaisten piirteiden summa. Samasta yksittäisestä piirteestä saattaa syntyä muiden piirteiden kanssa hyvin erilaiset vaikutelmat (ks. Kepplinger 1989). Hyvän televisioesiintymisen tutkimus on pääosin keskittynyt poliitikkojen tutkimukseen.

Hyvästä televisioesiintymisestä saadut tulokset ovat varsin pirstaleisia. Ensinnäkin puhujan ääni ja puhetapa ovat esiintyjän arvioinnissa oleellisia

(Shosteck 1974). Sen sijaan aggressiivinen, jännitteinen ja kiihkeä esiintyminen ei sovi televisioon (Kaplan, Adams & Singer 1977). Myös huutaminen, puheen vahva intensiteetti ja jatkuva puhevirta herättävät poliitikoista kielteisiä arvioita, mutta käheä ja lievästi hengästynyt puhetapa herättävät positiivisia arvioita (Blankenship, Fine & Davis 1983, Devlin 1982). Puheen sujuvuus lisää uutistenlukijan luotettavuutta (Engstrom 1994). Visailun vetäjältä puolestaan odotetaan spontaania puhetta ja reagointia (Gunter 1995). Suomalaiset poliitikot ovat onnistuneet luomaan itsestään rauhallisen ja harkitsevan vaikutelman rauhallisella puhe- ja reagointirytmillä (Sallinen-Kuparinen 1987). Nuoria katsojia poliitikkojen vaalikeskustelussa tosin miellyttää innostuneisuutta ja kiihtyneisyyttä viestivä esiintymistyyli sekä viestinnän konfrontaatiohakuisuus (Isotalus & Pörhölä 1994).

Katsekontakti on televisiossa hyvin tärkeä. Parhaiten televisioon sopii suora katsekontakti, jossa on hienovaraista suunnan vaihtelua (Tankard 1971, Baggaley 1980). Poliitikkojen esiintymisessä kielteisiä piirteitä ovat liiallinen vakavuus, ilmeettömyys, edestakaisin liikkuminen istuttaessa, uhkaavalta vaikuttava katsekontakti sekä toistuvat, terävät staccato-eleet. Myönteisesti sen sijaan vaikuttavat rytmikäs puhe, käsien pitäminen käsinojilla ja katsojien tuijottamisen välttäminen. (Blankenship, Fine & Davis 1983:27, Kepplinger 1989:243.) Uutistenlukijan kulmakarvojen nostoa pidettiin merkinä hänen asenteellisesta suhtautumisestaan asiaan, kun pienellä hymyllä ei sen sijaan ollut vaikutusta katsojiin (McCleneghan 1985, Tankard, McCleneghan, Ganju, Lee, Olkes, DuBose 1977).

Tulosten perusteella ei synny minkäänlaista kokonaiskuva suotuisasta esiintymistyylistä, sillä tulokset ovat osin jopa ristiriitaisia. Tuoreimmissa tutkimuksissa kuitenkin korostuu visuaalisen esiintymisen suurempi merkitys auditiiviseen nähden. Näin oli ainakin vuonna 1984 Reaganin ja Mondalen vaaliväittelyssä, jossa Reagania pidettiin parempana visuaalisen ilmaisevuutensa ja visuaalisen attraktiivisuutensa ansiosta. Mondalen havaittiin räpyttelevän silmiään useammin ja hänellä oli vähemmän katseen suunnan vaihdoksia ja pään liikkeitä, mikä heikensi hänen suoritustaan. (Patterson, Churchill, Burger & Powell 1992.) Baggaley (1980:52-55) on puolestaan todennut television vähentävän verbaalisen viestinnän vaikutusta, ja mahdollisena syynä hän pitää huomion kiinnittymistä enemmän nonverbaaliseen viestintään. Myös Hellweg, Pfau ja Brydon (1992) korostavat visuaalisen esiintymisen merkitystä. Heidän mukaansa juuri television visuaalisuus tekee siitä ainutlaatuisen viestintätilanteen. Visuaalisuutensa vuoksi televisio vaatii katsojalta varsin vähän sitoutumista, joten se ei sovi hyvin verbaalisten sanomien kognitiiviseen prosessointiin. Televisio vahvistaa interpersonaalisen viestinnän tavoin esiintymisen intiimiyttä. Visuaalisuuden korostuessa nonverbaalisen viestinnän merkitys kasvaa verbaaliseen verrattuna. Visuaalisella nonverbaalisella viestinnällä onkin televisiossa suurempi merkitys kuin muussa viestinnässä, mutta yhtä suuri merkitys kuin interpersonaalisessa viestinnässä.

3.3.2 Interpersonaalisen viestinnän näkökulma televisioesiintymisen tulkintaan

Edellisessä luvussa käsitellyt tutkimukset, joissa etsitään hyvän televisioesiintymisen piirteitä, perustuvat ajatukseen, että esiintyjälle on tärkeää miellyttää ja viehättää katsojia. Etsitään siis tekijöitä, jotka lisäävät esiintyjien attraktiivisuutta. Toimittajien attraktiivisuus lisää myönteisiä arvioita hänestä, katsomisen miellyttävyyttä sekä edistää viestintäsuhteen kehittymistä. Attraktiivisuudella on vaikutuksia henkilön viestintäkompetenssin arviointiin, mutta myös viestintätaidot vaikuttavat siihen, kuinka attraktiivisena esiintyjää pidetään (Duran & Kelly 1988). Toimittajan attraktiivisuus vaikuttaa myös sisältöön suhtautumiseen. Esiintyjän attraktiivisuuden ja sisällön suhdetta voidaan tarkastella tasapainoteorioiden avulla (esim. Forgas 1985:219-221, Perlman & Fehr 1986:16-19). Niiden mukaan ihmisen kognitiivinen järjestelmä pyrkii tasapainoon. Katsoja siis pyrkii kognitioissaan tasapainotilaan esimerkiksi suhteessa esiintyjään ja tämän puhumaan asiaan. Jos toimittaja esiintyy edukseen ja on katsojan mielestä attraktiivinen ja katsoja suhtautuu häneen myönteisesti, katsoja suhtautune myönteisesti toimittajan asiaankin. Katsojan kielteinen suhtautuminen toimittajaan lisää vastaavasti todennäköisyyttä suhtautua kielteisesti hänen asiaansaakin kohtaan. Tasapainoteoriat toimivat samalla tavalla sekä televisio-kontekstissa että kasvokkaistilanteessa.

Televisioesiintyjästä tehtyjä päätelmiä voidaan tarkastella attribuutioteorian avulla (ks. esim. Bierhoff 1989:202-207, Forgas 1985:77-97, Littlejohn 1992:139-144, Seibold & Spitzberg 1982, Street 1985). Attribuutioteoria on monihaarainen teoreettinen näkökulma, joka fokusoituu siihen, miten ihmiset tulkitsevat tapahtumia ja ihmisten käyttäytymistä tekemällä päätelmiä tapahtumien syistä. Yksi teorian piirre on, että se jakaa osanottajat toimijoihin eli aktoreihin ja seuraajiin eli observoijiin. Toiminnan selitykset eli attribuutiot ovat yleensä erilaisia riippuen siitä, ovatko ne observoijan vai aktorin tekemiä. Observoijan havainnoimalla hankkima tieto tapahtumasta on laadultaan erilaista kuin aktorin itsensä monitoroima informaatio. Tehdessään päätelmiä toimijan puhekäyttäytymisestä observoija on yleensä riippuvainen pelkästään hänen käyttäytymisestäään. Niinpä observoija onkin aktoria taipuvaisempi selittämään tapahtumien syitä aktorista aiheutuviksi kuin tilanteen aiheuttamiksi. Aktori vastaavasti selittää asioita helpommin tilanteesta aiheutuviksi kuin hänestä itsestään aiheutuviksi. Attribuutioteorian on katsottu soveltuvan myös televisioesiintymisen tarkasteluun (Baggaley 1980:110-115, Sallinen-Kuparinen 1987:125). Televisionkatsoja on aina observoijan asemassa ja tulkitsee esiintyjän käyttäytymistä tämän pysyvistä piirteistä johtuviksi.

Televisiotoimittajan ja katsojan viestintäsuhteeseen voidaan soveltaa myös interpersonaalista suhdetta kuvaavia teorioita¹. Televisioesiintyjän ja katsojan suhde on kuitenkin aina epäsymmetrinen. Yksi tarkasteluun soveltuva teoria on relaationaalisen viestinnän teoria (ks. esim. Littlejohn 1992:264-269, Stamp, Vangelisti, Knapp 1994:178-180). Teorian mukaan viestinnästä voidaan erottaa sisältö- ja suhdetaso, sillä viestinnässä on sisällön lisäksi aina jonkinlainen viittaus myös henkilöiden suhteeseen. Viestintäsuhteeseen liittyvästä

¹ Epävarmuuden vähenemisen teoriaa ja konstruktivistista teoriaa sovelletaan parasosiaalisen suhteen yhteydessä luvussa 3.2.

viestinnästä käytetään nimitystä relationaalinen viestintä. Relationaalinen viestintä on sekä verbaalista että nonverbaalista, mutta nonverbaalisella viestinnällä on suhteen kannalta erityisen suuri merkitys. Se, että televisio välittää erinomaisesti esiintyjien nonverbaalisia viestejä, tekee tarkoituksenmukaiseksi soveltaa relaationaalisen viestinnän näkökulmaa televisiokontekstiin.

Relaationaaliset viestit ovat monidimensioisia. Burgoon ja Hale (1987) ovat monien vaiheiden jälkeen päätyneet kahdeksaan perusdimensioon (ks. myös Burgoon, Buller, Hale & de Turck 1984, Burgoon & Hale 1984). Nämä ulottuvuudet ovat 1. välittömyys, pitäminen, 2. samanlaisuus, syvällisyys, 3. herkkyys, luottamus, 4. tyyneys, 5. muodollisuus, 6. dominoivuus, 7. tasa-arvoisuus ja 8. orientoituneisuus tehtävään. Erityisen tärkeitä nonverbaalisia piirteitä relationaalisessa viestinnässä ovat katsekontakti, proksemiikka, hymy ja koskettaminen. Televisioesiintyjälle koskettaminen on tietenkin mahdotonta ja proksemiikkakin toimii vain kuvakokoina, jolloin jäljelle jäävät hymy ja katse.

Poliitikkojen televisioesiintymisiä on tutkittu relationaalisten viestien kannalta (Pfau, Diedrich, Larson & Van Winkle 1993, Pfau & Kang 1991). Relationaalisella viestinnällä on televisiossa suuri merkitys. Ehdokkaan relationaalisilla viesteillä on merkitystä väittelyn vaikuttavuuteen. Esiintymisen suostuttelevuutta lisäävät erityisesti samanlaisuutta ja katsojiin sitoutuneisuutta ilmaisevat viestit ja jonkin verran levollisuuden ilmaukset. Pfau (1990) on todennut relationaalisen ulottuvuuden olevan viestinnän vaikutusten kannalta erityisen tärkeä televisiossa, ja vastaavasti radiossa, painotuotteessa ja yleisöpuheessa sisältö on relationaalista ulottuvuutta keskeisempi. Erityisesti samanlaisuus-syvyys-ulottuvuus ja vastaanottavuus-luottamus-ulottuvuus ovat merkittäviä relationaalisessa viestinnässä. Voidaankin päätellä, että televisio suostuttelee viestinnällä, joka on henkilökeskeistä ja perustuu illuusioon vastaanottajan ja lähettäjän keskinäisestä suhteesta. Televisio siis nostaa henkilön ominaisuudet keskeisiksi vaikutusprosessissa ja lisää siten suostuttelussa lähteen ominaisuuksien, kuten lähteen luotettavuuden, vaikutuksia.

Televisiotoimittajan ja katsojan suhde kehittyy ajan myötä. Interpersonaalisen suhteen kehittymistä kuvaavat teoriat siis soveltuvat ainakin osittain televisiokontekstiin. Itsestä kertomisen teorian mukaan toimittajan kertoessa itsestään hänen läheisyysvaikutelmansa todennäköisesti kasvaa, mikä useimmiten lisää hänestä pitämistä (ks. esim. Miller, Berg & Archer 1983, Schmidt & Cornelius 1987). Tosin vaikutukset voivat olla päinvastaisetkin. Esimerkiksi suomalaiset radionkuuntelijat ja televisionkatsojat eivät halua esiintyjän kertoavan paljon itsestään (Isotalus & Valo 1995). Myös sosiaalisen läpäisyn teoria kuvaa itsestä kertomisen, intiimiyden ja viestinnän roolia interpersonaalisen suhteen kehityksessä (ks. esim. Heath & Bryant 1992:165-171, Littlejohn 1992: 247-274, Taylor & Altman 1987). Teorian mukaan suhde kehittyy asteittain ja viestinnän intiimiyden on sidoksissa suhteen intiimiyteen. Toisesta henkilöstä meillä on käytössämme kolmenlaista informaatiota hänen käyttäytymisensä tulkittamiseen. Ensinnäkin kulttuurista informaatiota, joka on lähes samaa kaikille saman kulttuurin jäsenille. Toiseksi on sosiologista informaatiota, joka koskee esimerkiksi toimittajan roolia. Psykologinen informaatio on kaikkein intiimeintä näistä kolmesta. Televisiokontekstissa on toimittajasta riippuvaista, kuinka paljon katsojat saavat hänestä psykologista tietoa. Itsestään kertominen olisi siis myönteistä katsojasuhteen kehittymisen kannalta, mutta toisaalta se on ristiriidassa joiltakin toimittajilta vaadittavan neutraalisuuden kanssa. Sosiaalisen

läpäisyn teoria on sidoksissa sosiaalisen vaihdannan teoriaan, jonka mukaan palkitseviksi koettuja suhteita pidetään yllä (ks. esim Stamp, Vangelisti & Knapp 1994:190-192). Televisionkatsoja siis pitää viestintäsuhdetta yllä niin kauan kuin hän pitää esiintyjän katsomista palkitsevana, mutta kun katsomisen vaiva kasvaa saatua tyydytystä suuremmaksi, myös viestintäsuhteesta luovutaan.

Itsestä kertominen on osa interaktion simulointia. Interaktion simuloinnilla pyritään lisäämään välittömyyden vaikutelmaa. Välittömyys on yksi viestinnän piirre, jota puheviestinnässä on tutkittu varsin paljon. Lähinnä sitä on tarkasteltu opetusviestinnän yhteydessä. Välittömyys muodostuu verbaalisen ja nonverbaalisen viestinnän piirteistä, jotka viestivät esimerkiksi läheisyyttä ja toisesta pitämistä sekä ilmaisevat sitoutuneisuuden intensiteettiä. Esiintyjän välittömyys lisää yleensä arvioinnin myönteisyyttä. (Ks. esim. Manusov 1991, Montgomery 1981.) Myös televisioidussa opetustilanteessa välitön viestintä vaikuttaa oppilaiden oppimiseen ja tyytyväisyyteen myönteisesti (Hackman & Walker 1990). Suomalaisen käsityksiä omasta välittömyydestään on verrattu myös japanilaisten ja amerikkalaisten vastaaviin käsityksiin. Suomalaiset pitävät itseään merkittävästi välittömämpiä kuin japanilaiset, mutta amerikkalaisten ja suomalaisten välillä ei ole eroa (Ishii, Sallinen-Kuparinen, Klopff & Thompson 1991, Thompson, Klopff & Sallinen-Kuparinen 1991). Kasvokkaistilanteista saatujen tutkimustulosten pohjalta voidaan olettaa, että televisiotoimittajan viestinnän välittömyys lisää positiivisia arvioita hänestä.

Yleensä ajatellaan, että normien mukaan käyttäytyminen arvioidaan kaikkein myönteisemmin. Toisinaan kuitenkin televisioesiintyjä, joka rikkoo perinteisiä normeja, saa suuren suosion. Tällaista ilmiötä ainakin osittain selittää odotusten vastaisuuden teoria (ks. Burgoon 1992, 1993, Infante, Rancer & Womack 1993:272-273, Littlejohn 1992:158-159, Stamp, Vangelisti & Knapp 1994:187-190). Teorian mukaan odotuksilla, jotka aiheutuvat viestijöiden, viestintäsuhteen ja kontekstin piirteistä, on suuri vaikutus vuorovaikutukseen, sen tuloksiin ja vaikutelmiin toisesta osapuolesta. Viestintäodotusten rikkominen kerää enemmän huomiota kyseiseen viestijään ja viestinnän piirteeseen. Odotusten rikkominen voi saada aikaan sekä positiivisia että negatiivisia tulkintoja. Tulkintojen luonteeseen vaikuttaa se, kuinka viestijään suhtaudutaan ja kuinka suuri konsensus odotuksista vallitsee. Miellyttävinä pidettyjen henkilöiden odotusten rikkomisia tulkitaan todennäköisemmin myönteisesti kuin epämiellyttävinä pidettyjen henkilöiden. Odotusten rikkomiset vaikuttavat ainakin sanoman ymmärtämiseen, suostutteluun, attraktioon ja luotettavuuteen. Jos televisiotoimittajaan suhtaudutaan myönteisesti, hän voi turvallisemmalla mielellä tukeutua normien rikkomiseen.

Tässä luvussa on sovellettu puheviestinnän, lähinnä interpersonaalisen viestinnän, teorioita televisiokontekstiin. Sovellus osoittaa, että suuri osa teorioista pätee televisiokontekstissa. Osa teorioista kuitenkin pätee vain osittain, ja syynä on lähinnä viestinnän yksisuuntaisuus. Televisioesiintymisen tarkasteluun soveltuvia interpersonaalisen viestinnän teorioita on varmasti muitakin, mutta tässä on sovellettu muutamaa asemansa vakiinnuttanutta teoriaa. Kaikki interpersonaalisen viestinnän teorat eivät kuitenkaan sovellu erityisen hyvin televisiokontekstiin, esimerkiksi dialektinen teoria (engl. dialectical theory), suhteen purkamisen teoria (engl. theory of relational dissolution) tai teoria ymmärtämisen havaitsemisesta (engl. theory of perceived understanding) (ks. Infante, Rancer & Womack 1993, Littlejohn 1992, Stamp, Vangelisti & Knapp

1994). Parhaiten soveltuvia ovat puhujasta tehtyjä arvioita ja päätelmiä tarkastelevat teorit.

3.3.3 Muiden tekijöiden vaikutus esiintymisen tulkintaan

Televisioesiintyjästä tehtyihin päätelmiin ja tulkintoihin ei vaikuta ainoastaan hänen esiintymisensä, vaan myös muilla televisio-ohjelman ja televisiokuvan elementeillä on vaikutusta. Ne eivät kuitenkaan ole esiintymisen elementtejä. Tässä tutkimuksessa fokus on toimittajan esiintymisessä eli verbaalisessa ja nonverbaalisessa viestinnässä. Muita visuaalisia ja auditiivisia tekijöitä ei analysoida, vaikka niillä toisinaan onkin viestinnällisiä funktiota.

Tärkein tällaisista tekijöistä on televisiokuvaus, vaikka katsojat eivät usein tiedostakaan visuaalisten keinojen vaikutuksia (Mandell & Shaw 1973, Sallinen-Kuparinen 1987:130). Televisiokuvauksella on yhteyksiä esiintymiseen monella eri tasolla. Ensinnäkin televisiokuvaus vaikuttaa ohjelman prosessointiin, muistamiseen, ymmärtämiseen ja katsomisen tarkkaavaisuuteen (esim. Burriss 1987, Edwardson, Kent & McConnell 1985, Lang, Geiger, Strickwerda & Sumner 1993, Son, Reese & Davie 1987, Thorson, Reeves & Schleuder 1986). Prosessointiin vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi kuvauksen kompleksisuus, toisto, editointi ja kuvan sisältö. Televisiokuvaus toimii myös proksemiikan säätelijänä katsojan ja esiintyjän välillä. Kuvaus vaikuttaa siihen, kuinka lähellä katsojaa esiintyjä näyttää olevan ja kuinka hän on orientoitunut suhteessa katsojaan. Kuvaus myös rajaa, kehen on mahdollisuus kiinnittää huomiota ja kenen näkökulmasta muita henkilöitä kuvataan. (Meyrowitz 1986.) Näyttäisi siltä, että televisioesiintyjän kuvan kokoon reagoidaan samantyyppisesti kuin interpersonallisessa viestinnässä puhujan etäisyyteen (Lombard 1995).

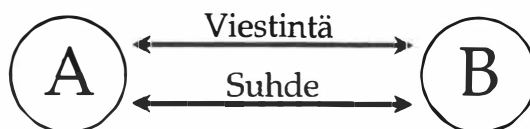
Kuvauksella on vaikutusta lisäksi siihen, millaisia vaikutelmia esiintyjistä syntyy. Kuvauksen vaikutusta on tutkittu lähinnä poliitikoista syntyvien vaikutelmien näkökulmasta. Kuvakokojen, -kulmien, -leikkauksien ja -kompositioiden sekä kameran liikkeiden ja kuvaruudun koon avulla vaikutetaan katsojien havaintoihin ja tulkintoihin esiintyjistä. (Anttikoski et al. 1985:204-216, Baggaley 1980, Baggaley & Duck 1976, Kepplinger & Donsbach 1987, Koski 1994, Lombard 1995, Mandell & Shaw 1973, Merdian 1987, Meyrowitz 1986, Morello 1988, 1992, Hellweg, Pfau & Brydon 1992, Tiemens 1978, Tiemens, Sillars, Alexander & Werling 1988.)

Esimerkiksi vuonna 1976 Carterin ja Fordin presidentinvaalien yhteydessä käydyssä väittelyssä todettiin televisiokuvauksen vaikuttaneen väittelijöistä syntyneisiin vaikutelmiin. Carterista oli enemmän lähikuvia, hänet kuvattiin useammin siten, että hänellä oli suora katsekontakti kameraan, ja hän hymyili useissa reaktio-otoksissa. Ford sen sijaan näytti reaktio-otoksissa vihaiselta. Televisiokuvaus siis oli suosiollinen Carterille ja epäsuosiollinen Fordille. (Tiemens 1978.) Vuonna 1988 Bushin ja Dukakisin väittelyssä televisiokuvauksen avulla annettiin väärä kuva siitä, kummalla väittelijöistä oli enemmän kielellisiä hyökkäyksiä. Kuvaus korosti reaktio-otosten avulla ad hominem-hyökkäyksiä eli suoraan henkilöön kohdistuvia hyökkäyksiä. Reaktio-otokset myös mahdollistivat väitteiden kumoamisen nonverbaalisella viestinnällä, jota Bush osasi hyödyntää Dukakisia paremmin. (Morello 1992.)

Myös visuaalinen tausta vaikuttaa esiintyjästä syntyvään henkilökuvaan (Baggaley 1980, Baggaley & Duck 1976:88-90, Sallinen-Kuparinen 1987). Samoin televisioesiintyjän pukeutuminen (Harp, Harp & Stretch 1985, Sanders & Pritchett 1971), maskeeraus (Tiemens 1978:362) sekä esiintyjän kasvot ja muu fyysinen olemus (Brownlow & Zebrowitz 1990, Sanders & Pritchett 1971) vaikuttavat esiintyjästä muodostuvaan vaikutelmaan. Esiintyjään suhtautumiseen vaikuttavat myös studioyleisön reaktiot (Brosius & Gaßner 1993). Varmaankin myös auditiivisella taustalla ja tehosteilla on vaikutusta esiintymisestä tehtyihin päätelmiin, mutta asiaa ei ole tiittävästi tutkittu. Baggaley (1980:76) on todennut, että puhutun sisältö, esiintymistapa ja visuaaliset tekijät pystyvät kaikki vaikuttamaan yleisön reaktioihin ja jokaisella näistä kolmesta tekijästä on mahdollisuus dominoida kahta muuta tilanteesta riippuen.

3.4 Vuorovaikutusmalli

Edellä esitetyn kirjallisuuskatsauksen pohjalta kehittelen yhteenvedonmaisesti mallia siitä, millaisena vuorovaikutuksena televisioesiintyminen ilmenee katsojan näkökulmasta. Mallin lähtökohta on interpersonaalisessa viestinnässä, jossa viestijöiden välillä on todellista vuorovaikutusta ja viestintä on kaksisuuntaista. Molemmilla osapuolilla on myös jonkinlainen suhde tai suhtautuminen toisiinsa. Kuviossa 2 on havainnollistettu suhteen ja viestinnän kaksisuuntaisuutta.

KUVIO 2 Interpersonaalisen viestintätilanteen kuvaus

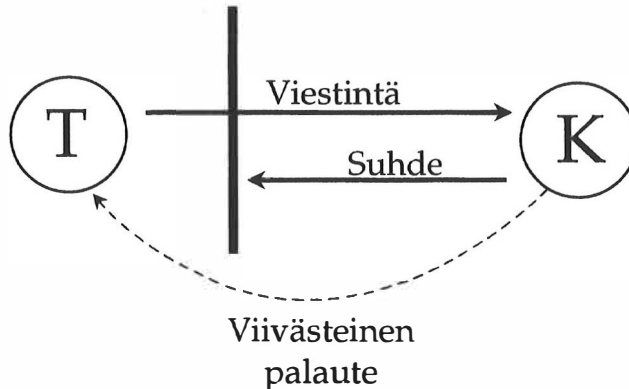
Televisiossa viestintä on ainoastaan yksisuuntaista. Esiintyjä puhuu katsojalle kuvaruudun läpi tai välityksellä, mutta katsoja ei voi puhua esiintyjälle. Televisioviestinnässä esiintyjä on viestin lähettäjä ja katsoja viestin vastaanottaja. Molemmat ovat kuitenkin aktiivisia osapuolia, sillä myös katsoja tekee esiintyjästä tulkintoja. Osapuolten aktiivisuus myös mahdollistaa vuorovaikutuksesta puhumisen. Mahdollinen palaute katsojalta esiintyjälle on aina viivästeistä, joten vuorovaikutus ei ole reaaliaikaista. Televisiossa onkin kyse medioidusta kvasi-interaktiosta. Televisioruutu erottaa katsojan ja esiintyjän myös tilallisesti ja ajallisesti toisistaan. Televisiotekniikan ja -esiintymisen avulla pyritään usein antamaan vaikutelma vuorovaikutuksesta, mutta kyseessä on vuorovaikutuksen simulointi. Vaikka joku katsojista olisi esimerkiksi puhelimitse reaaliaikaisessa vuorovaikutuksessa esiintyjän kanssa, on kyseessä vuorovaikutuksen simulointi, koska kaikki muut katsojat ovat viestinnän vastaanottajien asemassa pystymättä puuttumaan keskusteluun. Puhelimessa esiintyjän kanssa puhuva katsoja on todellisessa vuorovaikutuksessa esiintyjän kanssa, mutta tämänkin vuorovaikutuksen luonne voidaan kyseenalaistaa, sillä

keskustelu on kuitenkin vahvasti toimittajan ohjailemaa, ja esiintyjä myös säätelee, milloin keskustelu on mahdollista. Katsoja onkin tällaisissa puhelin-keskusteluissa usein ennemminkin reagoija kuin vuorovaikutuksen tasavertainen osapuoli. Yhden katsojan ja toimittajan välisen puhelinkeskustelun todellisesta vuorovaikutteisuudesta huolimatta puhelun ensisijainen funktio onkin vuorovaikutuksen simulointi.

Interpersonaalisen viestinnän teorioiden soveltamisen pohjalta voidaan päätellä, että vuorovaikutuksen simuloinnilla ja läheiseltä vaikuttavalta viestinnällä on myönteisiä vaikutuksia esiintymisen tulkintaan ja viestintäsuhteen syntyyn. Vuorovaikutuksen simulointi ei kuitenkaan ole välttämätöntä viestintäsuhteen tai edes vuorovaikutteisuuden tunteen kannalta.

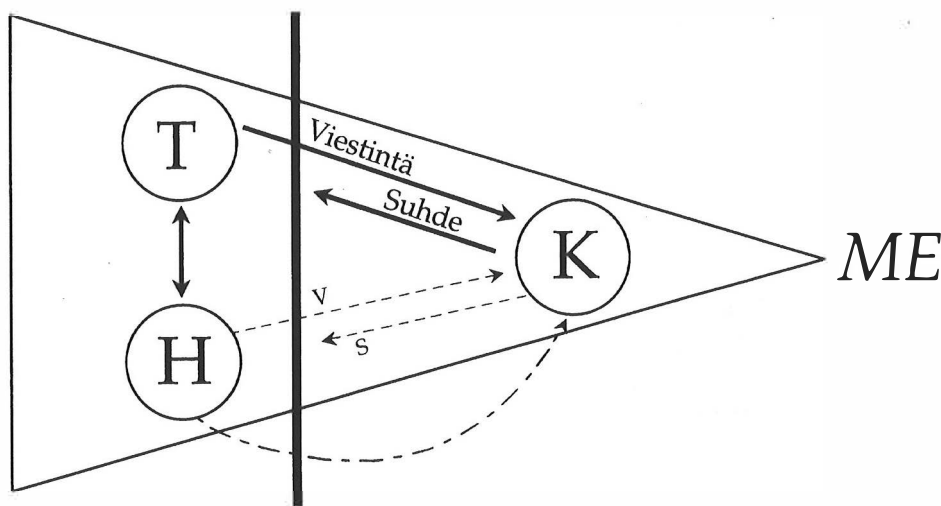
Katsoja voi luoda suhteen esiintyjään, koska hän näkee esiintyjän toistuvasti ja oppii tuntemaan esiintyjän toimintaa yhä paremmin. Tällaista suhdetta kutsutaan parasosiaalisiksi suhteeksi. Kyseinen suhde on kuitenkin yksipuolinen eikä esiintyjä ole siitä tietoinen. Parasosiaalinen suhde ei siis "läpäise kuvaruutua". Katsojan suhtautumisessa esiintyjään ei kuitenkaan aina ole suhteen ominaisuuksia, kuten tutustumista tai myönteistä tunnepitoista sidettä. Katsoja suhtautuu kuitenkin esiintyjään aina jollakin tavalla. Suhteen ja suhtautumisen rajaa on vaikea vetää myöskään interpersonaalisessa suhteessa. Vuorovaikutusmallin kannalta erityisen tärkeä kysymys ei kuitenkaan ole, milloin on kyse katsojan suhtautumisesta ja milloin suhteesta esiintyjään. Oleellisinta on se mahdollisuus, että suhtautuminen muuttuu suhteeksi. Vuorovaikutusmallin yhteydessä puhutaankin ainoastaan suhteesta tarkoittaen myös sen heikompa astetta eli suhtautumista.

Sen sijaan televisiotoimittaja ei pysty luomaan suhdetta katsojiinsa, koska hän ei näe heitä eikä tiedä keitä he ovat. Toimittajan viestinnässä on kuitenkin piirteitä, jotka antavat vaikutelman kuin hänellä olisi katsojiin suhde. Viestintäsuhteen vaikutelmaa vahvistavat piirteet ovatkin osa vuorovaikutuksen simulointia. Voidaan myös ajatella, että toimittaja puhuu kuvitellulle katsojalle, jolloin hänellä on myös jonkinlainen suhde katsojaan. Tällainen vastaanottajan kuvittelemisen ja hänelle kohdentaminen on kuitenkin vain viestinnällinen keino, eikä toimittajalla ole suhdetta todellisiin katsojiin. Toisinaan puhutaankin parasosiaalisesta interaktiosta (Horton & Wohl (1956) 1986), jolla tarkoitetaan lähinnä vuorovaikutuksen simulointia, joka vahvistaa parasosiaalista suhdetta. Kuviossa 3 on kuvattu televisioviestintää viestinnän ja viestintäsuhteen kannalta.

KUVIO 3 Viestintä ja viestintäsuhde televisiossa (T = toimittaja, K = katsoja)

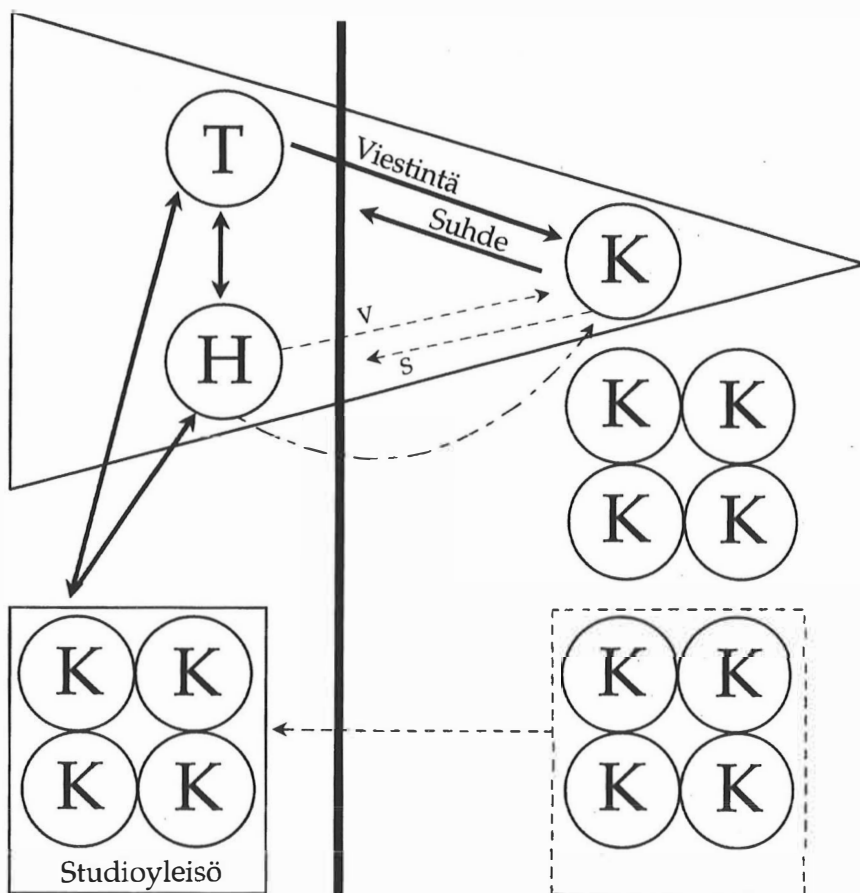
Vuorovaikutuksen luonne monimutkaistuu, kun televisio-ohjelmassa on useampia esiintyjiä. Katsojan kannalta on merkitystä, onko esimerkiksi toimittajalla vieraita lähetyksessä. Toimittajan ja vieraan välillä vuorovaikutus ja viestintäsuhteet ovat periaatteessa samanlaiset kuin interpersonallisessa viestinnässä, vaikka molemmat ovatkin televisiossa erityisroolissa. Katsojan ja toimittajan välinen viestintä ja suhde pysyvät samanlaisena kuin kuviossa 3 on esitetty. Yleensä vain toimittaja katsoo kameraan eli suoraan katsojiin; vieras ei katso kameraan. Katsoessaan katsojiin joissakin kohdin ohjelmaa toimittaja ottaa yleensä katsojan mukaan vieraan ja itsensä väliseen vuorovaikutukseen. Tällöin katsoja saattaa tuntea olevansa samaa ryhmää vieraan ja toimittajan kanssa, ja heistä muodostuu ryhmä *me* katsojalle. Haastateltava puhuu yleensä selvästi toimittajalle, mutta toisaalta hänen puheensa on myös suunnattu katsojille, vaikka hän ei sitä erikseen osoitakaan. Joskus haastateltava tosin sivuuttaa toimittajan ja puhuu suoraan katsojille. Katsojille voi myös muodostua suhde haastateltavaan. Suhteen syntyminen haastateltavaan on todennäköistä, jos hän on henkilö, joka esiintyy usein viestimissä. Haastattelutilannetta on kuvattu kuviossa 4.

KUVIO 4 Haastattelutilanteen kuvaus (H = haastateltava, K = katsoja, T = toimittaja)

Myös studioyleisöllä on tärkeä rooli kuvattaessa televisioesiintymistä vuorovaikutuksen kannalta. Ensinnäkin studioyleisö on studiossa oleville yksi vuorovaikutuksen osapuoli. Toimittaja voi puhua joko suoraan kotiyleisölle tai studiossa olevalle yleisölle, ja studioyleisön jäsenillä on mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa toimittajan ja mahdollisten studiovieraiden kanssa. Toisaalta studioyleisön funktiona on simuloida vuorovaikutusta television ja katsojien välillä. Vuorovaikutteisuuden tuntua tehostavat studioyleisön näyttäminen, sen reaktioiden kuuleminen ja keskustelu sen kanssa, vaikka nämä elementit eivät olekaan välttämättömiä. Studioyleisö edustaa studiossa kotiyleisöä, joten sitä voitaisiin kutsua pseudoyleisöksi. Kotiyleisöllä on mahdollisuus samaistua studioyleisöön, tuntea olevansa osa sitä. Lisäksi yksittäinen katsoja voi tuntea

olevansa osa suurta kotyleisöä. Kuviossa 5 vuorovaikutusmalliin on lisätty studioyleisön osuus.

KUVIO 5 Vuorovaikutusmalli studioyleisön kanssa (H = haastateltava, K = katsoja, T = toimittaja)

Tutkimuksessa tarkastellaan mallin toimivuutta tutkimusaineistosta tehtyjen havaintojen pohjalta. Vuorovaikutteisuuden toteutumista on mahdollista arvioida mallissa esitettyjen elementtien toteutumisen perusteella.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA MENETELMÄ

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen kohteena on televisionomainen esiintyminen, jota lähestytään useasta eri näkökulmasta. Tavoitteena on ensinnäkin kuvailla televisionomaista esiintymistä. Televisionomaista esiintymistä tarkastellaan myös kontekstitekiäjien, esiintymisen kieliopin ja toimittajien esiintymistyylien näkökulmasta. Lisäksi televisionomaista esiintymistä tutkitaan toimittajan ja katsojan välisenä vuorovaikutuksena. Tutkimus rajautuu toimittajien esiintymiseen eli nonverbaaliseen ja verbaaliseen viestintään.

Tutkimuksen ensimmäinen tavoite on kuvata tietyille mediakontekstille, tässä tapauksessa televisiolle, ominaista esiintymistä. Televisionomainen esiintyminen on tutkimuksessa määritelty neljällä tavalla: faktana, yleisyyden ja erityisyyden perusteella ja normina (ks. luku 2.2). Normi-näkökulmaa ei tällä kertaa tarkastella, koska se ei tekijöiden ja katsojien näkemyksistä koostuvana ole havaittavissa suoraan televisio-ohjelmista. Televisionomaisen esiintymisen kuvailu on edellytys myös jatkoanalyysille. Ensimmäinen tavoite konkretisoi-tuu seuraaviin kolmeen tutkimuskysymykseen:

K1. Mitkä piirteet toimittajan esiintymisessä osoittavat televisiossa oloa (erityisyys)?

K2. Millaiset televisioesiintymisen piirteet ja muodot toistuvat eri ohjelmissa (yleisyys)?

K3. Millaista variaatiota toimittajien esiintymisen piirteissä on (fakta)?

Tutkimuksessa selvitetään myös toimittajien televisioesiintymisen kontekstitekiäjiä. Luvussa 2.3.5 on luonnosteltu keskeisiä televisio-toimittajien esiintymiseen vaikuttavia kontekstitekiäjiä. Analysointikohteina ovat erityisesti ohjelmatyyppien ja puheviestintätilanteiden suhde esiintymiseen. Kontekstitekiäji-

den vaikutusta lähestytään ehdollisen hypoteesin ja kahden tutkimuskysymyksen avulla:

H1. Mikäli jokaisella ohjelmatyypillä on medialogiikan kieliopin mukaisesti sille ominaiset verbaalisen ja nonverbaalisen esiintymisen piirteet (Altheide & Snow 1979), pitäisi saman ohjelmatyyppin toimittajien esiintymisessä olla sellaisia yhteisiä esiintymisen piirteitä, jotka erottavat heidät muiden ohjelmatyyppien toimittajista.

K4. Miten televisioesiintyminen on sidoksissa eri ohjelmatyyppeihin?

K5. Miten televisioesiintyminen on sidoksissa erilaisiin puheviestintätilanteisiin?

Meyrowitzin (1993, 1994) mukaan näkökulmat mediasta kielenä ja kontekstina on mahdollista yhdistää. Kuvaamalla televisiokontekstille ja sen alakonteksteille ominaisia piirteitä sekä tarkastelemalla kontekstien keskinäisiä suhteita kuvataan myös sitä sääntöjärjestelmää, jonka mukaan televisiossa esiinnyttäen, eli televisioesiintymisen kielioppia. Tutkimuksessa lähestytään televisioesiintymisen kielioppia myös strukturalistisesta näkökulmasta. Tarkastelu pohjautuu Piken (1967) näkemykseen, että kaikessa käyttäytymisessä on segmenttejä, jotka koostuvat aukoista ja niiden täytteistä. Lähtökohtana on syntagmaattinen analyysi: miten elementit ketjuuntuvat ja minkälaisia ketjuja ne muodostavat? Voidaan ajatella, että osalla esiintymisen piirteitä olisi tietty järjestys, eli ne ketjuuntuvat. Toinen näkökulma on paradigmaattinen analyysi, jossa tarkastellaan, mitä tiettyyn kohtaan ketjussa sijoittuu ja miten erilaiset elementit esiintyvät yhdessä. Ajatellaan siis, että tietyt elementit ovat toisiinsa sidoksissa eli kimppuuntuvat. Kielioppi rakentuisi luonnehtimalla kimppuuntumisen ja ketjuuntumisen sääntöjärjestelmää. Tarkoituksena on tarkastella, onko mahdollista rakentaa televisioesiintymisen kielioppia tältä pohjalta.

K6. Mitkä esiintymisen piirteet esiintyvät yhdessä eli kimppuuntuvat, ja mitkä esiintymisen piirteet seuraavat toisiaan eli ketjuuntuvat?

Eri esiintymisen piirteiden ketjuuntuminen ja kimppuuntuminen saattavat nostaa esiin piirreyhdistelmiä, jotka kuvaavat erilaisia esiintymistyyliä. Ensisijainen syy tarkastella esiintymistyyliä onkin se, että niiden pohjalta voidaan edelleen selvittää, onko havaittavissa kontekstitekijöiden lisäksi muita keskeisiä televisioesiintymistä sääteleviä tekijöitä. Viestintätyyli on yksilökohtainen, mutta samalla tietyillä esiintyjillä on sellaisia yhteisiä esiintymisen piirteitä, jotka erottavat heidät muista (ks. luku 2.3.4). Esiintymistyyli siis erottelee ja yhdistää esiintyjä. Toimittajan esiintymistyyliä tarkastellaan seuraavien kysymysten avulla:

K7. Kuinka yhdenmukaisia saman toimittajan esiintymisen piirteet ovat eri esiintymiskerroilla?

K8. Löytyykö analyyseilla esiintymisen piirteitä, jotka ryhmittävät toimittajia keskenään eri esiintymistyylien edustajiksi?

Tutkimuksen yksi keskeisimmistä lähtökohdista on televisioesiintymisen vuorovaikutteisuuden tarkastelu. Kyseessä on ensisijaisesti teoreettinen tavoite. Tutkimuksessa sovelletaan interpersonaalisen viestinnän teorioita televisioesiintymiseen ja rakennetaan televisioesiintymisestä vuorovaikutusmalli. Tele-

visioesiintymisen erityispiirteissä keskeinen havainnointikohde ovat vuorovaikutusta simuloivat esiintymisen piirteet. Analyysissä kiinnitetään huomiota myös televisioesiintymisen piirteiden yhtäläisyyteen toisaalta yleisöpuheen ja toisaalta interpersonaalisen viestinnän piirteiden kanssa. Tuloksia suhteutetaan televisioesiintymisen vuorovaikutusmalliin. Niinpä viimeisenä teoreettisena ja tavaltaan kokoavana kysymyksenä on:

K9. Millaisena vuorovaikutuksena televisioesiintyminen toteutuu?

Tutkimuksessa käytetään uudenlaista metodologiaa, minkä takia on kehitelty myös uudenlaisia analyysimenetelmiä. Yhtenä tavoitteena onkin arvioida käytettyä metodologiaa ja analyysimenetelmiä. Arvioinnin pohjalta pohditaan, miten menetelmää voitaisiin edelleen kehittää ja soveltaa tuleviin tutkimuksiin.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen observointi: tutkija tekee yksin havaintoja toimittajien esiintymisestä kuvanauhoitusten pohjalta. Menetelmään päädyttiin, koska sen piti olla kuvaileva, herkkä poikkeuksille ja erityispiirteille sekä vahvasti esiintymisen piirteitä valikoiva, jotta edustava joukko toimittajia voitaisiin analysoida. Myös Altheide ja Snow (1988:201) pitävät havainnointia median kieliopin selvittämisessä parhaana menetelmänä.

Tutkimuksen observointia voitaisiin luonnehtia puolistrukturoiduksi (vrt. Chadwick, Bahr & Albrecht 1984:79-80), koska havainnointi perustuu ennalta laadittuun havainnointirunkoon. Havainnointikohteet on valittu aikaisempien tutkimusten ja tutkijan harkinnan pohjalta. Havainnointikohteiden ennakointi on ollut välttämätöntä havainnoitavien piirteiden sekä aineiston laajuuden ja monipuolisuuden takia. Luokittelussa on pyritty ennakoimaan keskeisiä havainnoinnin kohteita ja ryhmittelemään niitä jatkoanalyysia varten. Havainnointikohteita ei ole kuitenkaan haluttu määritellä tiukasti etukäteen, vaan tutkijalla on ollut mahdollisuus tehdä havaintoja myös asioista, joita ei ole ennakoitu. Kaikkien kohdalla on siten kiinnitetty huomiota tiettyihin muuttujiin, mutta samalla säilytetty kvalitatiiviselle havainnoinnille ominainen avoin lähtökohta (Patton 1980:40-41, 46). Tavoitteena on ollut mahdollisimman objektiivinen kuvailu, joten havainnointi ei sisällä tutkijan vaikutelmia tai arvioita toimittajien esiintymisestä. Suunnittelussa päädyttiin 16-kohtaiseen luokitteluun, joka on liitteessä 1.

Havainnointikohteista neljä ensimmäistä koskevat lähinnä yleisiä ohjelmatietoja. Ohjelman nimi, päivämäärä ja kesto on kirjattu viikon televisio-ohjelman mukaan mahdolliset muutokset huomioon ottaen. Toimittajan nimi on kirjattu, jos se on käynyt ohjelmasta tai ennakkotiedoista esille. Toimittajan sukupuoli ja arvioitu ikä on myös kirjoitettu muistiin, jotta tarvittaessa voidaan tarkastella toimittajia keskeisimpien taustamuuttujienkin pohjalta. Iän arvioinnissa on ollut kolme luokkaa: alle 30-vuotiaat, 30–50-vuotiaat ja yli 50-vuotiaat.

Ohjelmatyypiksi on valittu jokin seuraavista kahdeksasta: uutiset, ajankohtaisohjelma, urheiluojelma, asiaohjelma, visailuojelma, muu viihde-

ohjelma, opetusohjelma tai lasten ja nuorten ohjelma. Ohjelmatyyppiluokittelun laadinnassa on käytetty apuna Yleisradion tutkimuksissa käytettyjä luokitteluja (esim. Tiihonen 1991, Tukiainen 1991). Luokituksia on jouduttu kuitenkin soveltamaan, koska tämä tutkimus käsittää ainoastaan osan television kaikista ohjelmatyypeistä ja luokittelun tehtävä on ensisijaisesti erotella esiintymisen kannalta erilaisia ohjelmia. Varsin vakiintuneita ohjelmaluokkia ovat uutiset, ajankohtaisohjelmat, urheiluojelmat, asiaohjelmat ja viihdeohjelmat. Tarkemmissa luokituksissa erillisiä luokkia ovat myös opetusohjelmat, lasten ja nuorten ohjelmat, hartaus-, luonto- ja kulttuuriohjelmat. Opetusohjelmat sekä lasten ja nuorten ohjelmat on erotettu omiksi luokiksi, koska niissä esiintymisen saattaisi olla muista ohjelmatyypeistä poikkeavaa. Sen sijaan hartaus-, luonto- ja kulttuuriohjelmat on luokiteltu asiaohjelmiin, koska oli odotettavaa, että niitä kertyisi aineistoon niukasti. Ainoa selvä poikkeama aikaisemmista luokitteluista on, että visailuohjelmat on erotettu muista viihdeohjelmista. Visailuohjelmien erottaminen on katsottu tarpeelliseksi, koska toimittajan viestinnällinen tehtävä poikkeaa niissä muista ja koska ne ovat erityinen ja yleinen ohjelmatyyppi televisiossa (ks. Fiske 1987:265-280).

Toimittajan esiintymisestä on ollut seuraavat havainnointiluokat: ohjelman muut toimittajat ja toimittajien väliset suhteet, toimittajan viestintätilanteet, kielenkäyttö, puhetapa, ohjelman jäsentäminen, suhtautuminen muihin, affektiiviset ilmaukset, vaikuttamiskeinot, katse, kinesiiikka ja proksemiikka. Lisäksi on ollut yksi luokka muille havainnoille. Kunkin luokan tarkempi sisältö näkyy liitteestä 1.

Havainnot toimittajien esiintymisestä on kirjoitettu muistiin sekä kuvailemalla nonverbaalista viestintää ja mahdollisesti tilannetta että litteroimalla osia toimittajan puheesta. Ainoastaan yleiskielisyydestä on käytetty numeerista koodausta. Toimittajan yleiskielisyys on jaettu kolmeen luokkaan: yleiskielistä, joitakin poikkeamia yleiskielestä ja yleispuhekielistä. Yleiskielellä tarkoitetaan yleisesti hyväksytyjen normien mukaista kieltä (Ikola 1972:18, 1986:5). Yleispuhekielellä tarkoitetaan normittamatonta puhuttua kieltä, joka sisältää murteiden laajalevikkisimpiä äänne- ja muotoasuja (Mielikäinen 1986:16).

Observoinnissa havainnointikohteiden luokittelu on toiminut tutkijan muistilistana, jotta ainakin kaikkiin ennakoituihin asioihin kiinnitettäisiin huomiota. Luokittelu on myös toiminut muistiinpanojen kirjoittamisen runkona, joten havainnot on valmiiksi luokiteltu 16 kohtaan. Tosin esimerkiksi jokin litteroitu lause saattaa sisältää useampaan eri luokkaan kuuluvia havaintoja, vaikka se onkin kirjattu vain kertaalleen, mutta tämä on otettu huomioon tulosten analyysissa.

Ohjelmien observointi suoritettiin siinä järjestyksessä kuin ohjelmat oli kuvanauhoitettu. Parin harjoituskerran jälkeen havainnot ohjelmista kirjoitettiin suoraan tietokoneelle. Havainnot kirjoitettiin muistiin toimittajakohtaisesti. Ohjelmaa havainnoitiin pienissä osissa ja kukin osa katsottiin useaan kertaan, jolloin havainnointikohteet vaihtelivat. Kaikkiin viestinnän piirteisiin ei siis kiinnitetty koko ajan huomiota, vaan kullakin katselukerralla oli vain osa esiintymisen piirteistä havainnoinnin kohteena, koska samanaikaisesti on mahdotonta observoida tarkasti koko esiintymistä. Useamman toimittajan esiintyessä samanaikaisesti heistä tehtiin havaintoja vuorotellen. Kun havainnoitava toimittaja ei näkynyt televisiokuvassa, hänen puheensa oli kuitenkin koko ajan havainnoinnin kohteena. Ennalta laadittujen havainnointikohteiden lisäksi

pyrittiin herkkyyteen suhteessa ennakoimattomiin esiintymisen piirteisiin. Havainnoinnissa tietoisesti vältettiin evaluoivaa tai vaikutelmia muodostavaa otetta.

4.3 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto koostuu kolmen valtakunnallisen televisiokanavan viikon ohjelmatarjonnasta keväällä 1992. Ohjelmien kuvanauhoitus tapahtui kolmen viikon aikana siten, että viikolla 3 nauhoitettiin TV 1:n ohjelmat, viikolla 4 TV 2:n ohjelmat ja viikolla 5 TV 3:n ohjelmat. Kyseiset viikot valittiin, koska haluttiin kolmen viikon jakso, johon ei sijoittunut erityisiä juhlapäiviä eikä suuria ohjelmarakenteeseen vaikuttavia tapahtumia. Kanavien ohjelmat kerättiin eri viikoilta, jotta mikään ajankohtainen tapahtuma ei pääsis liikaa vaikuttamaan aineiston laatuun. Viikko katsottiin parhaaksi aikajaksoksi kullekin kanavalle, koska television ohjelmarakenne noudattaa viikkojärjestystä. Suomen EU-keskustelu oli ajankohtainen aihe, jota ohjelmissa kolmen viikon aikana käsiteltiin selvästi eniten.

Kultakin kanavalta nauhoitettiin vuorollaan kaikki ne suomenkieliset ohjelmat, joissa oli esiintyviä toimittajia. Henkilö on katsottu esiintyväksi toimittajaksi, jos hänen nonverbaalisesta viestinnästään voidaan tehdä havainnot, jos hän esiintyy omana itsenään ja jos hän esiintyy ohjelmassa toimittajan roolissa. Ohjelmaa ei siis ole otettu aineistoon, jos toimittaja ei näy ollenkaan kuvaruudussa tai jos hän ainoastaan satunnaisesti vilahtaa. Pois ovat rajautuneet myös ohjelmat, joissa toimittajalla on selvästi jokin roolihahmo. Ohjelmien asiantuntijat, tuomarit tai meteorologit eivät ole myöskään olleet havainnoitavina, koska he eivät ole ohjelmissa toimittajan roolissa. Pois aineistosta on rajattu myös veikkausarvonnat ja juonnettujen ohjelmien studion ulkopuoliset raporttiosuudet.

Havainnointiaineisto koostuu 116 ohjelmasta, joista 39 on TV 1:stä, 45 TV 2:sta ja 32 TV 3:sta. Luettelo ohjelmista on liitteessä 2. Ohjelmien kestot, jotka on laskettu ohjelmatietojen mukaan, vaihtelevat kolmen minuutin Uutisminuutista viiden tunnin ja kymmenen minuutin Urheiluareenaan. Analysoitujen ohjelmien yhteiskesto on 64 h 55 min. Aineisto käsittää 190 analysoitua toimittajasuoritusta. Eri toimittajia aineistossa on 113, sillä 38 toimittajaa esiintyy aineistossa vähintään kaksi kertaa. Enimmillään sama toimittaja esiintyy aineiston seitsemässä ohjelmassa. Jokaisen ohjelman toimittajasuorituksia tarkastellaan kuitenkin erillisinä toimittajien esiintymisinä. Useissa ohjelmissa on ainoastaan yksi esiintyvä toimittaja, mutta suurimmillaan toimittajien määrä yhdessä ohjelmassa on jopa seitsemän.

Ohjelmien analyysissa ohjelmat on jaettu kahdeksaan ohjelmatyyppiin. Toimittajien jakaantuminen eri ohjelmatyyppeihin näkyy taulukossa 1¹. Eniten

¹ Kaikki samassa lähetyksessä esiintyneet toimittajat on luokiteltu samaan ohjelmatyyppiin. Poikkeuksen muodostaa makasiiniohjelma Huomenta Suomi, jossa on esiintynyt selvästi useamman ohjelmatyyppin toimittajia: uutis-, urheilu- ja asiaohjelman toimittajia.

on uutislähetysten toimittajia (73 kpl) ja vähiten opetusohjelmien toimittajia eli yksi kappale. Myöhemmässä analyysissä opetusohjelma on laskettu asiaohjelmien ryhmään, sillä se olisi ollut liian pieni ryhmä vertailuun.

TAULUKKO 1 Toimittajien jakaantuminen ohjelmatyyppeihin

Ohjelmatyyppi	Määrä
Uutiset	73
Ajankohtaisohjelmat	16
Urheiluoohjelmat	17
Asiaohjelmat	33
Visailuohjelmat	11
Muut viihdeohjelmat	20
Opetusohjelmat	1
Lasten ja nuorten ohjelmat	19

Toimittajista on kirjattu muistiin heidän sukupuolensa ja arvioitu ikänsä, joiden jakaumat näkyvät taulukosta 2. Lähes puolet eli 89 toimittajaa 190:stä on keski-ikäisiä miehiä. Myös naisista 30–50-vuotiaiden ryhmä on suurin. Alle 30-vuotiaita naisia ja miehiä on yhtä paljon, ja molemmissa sukupuolissa yli 50-vuotiaat ovat vähiten esiintynyt ryhmä. Naisia toimittajista on 39 % ja miehiä 61 %.² Yli 50-vuotiaiksi arvioituja naisia on ainoastaan kaksi.

TAULUKKO 2 Toimittajien jakaantuminen sukupuolen ja iän mukaan

	Alle 30v.	30-50 v.	Yli 50 v.	Yhteensä
Miehet	18	89	8	115
Naiset	18	55	2	75
Yhteensä	36	144	10	190

4.4 Aineiston analysointi

Analyysi on edennyt kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaiseen tapaan prosessiluonteisesti. Edellisen analyysin tulosten pohjalta on päätetty mahdollisesta lisäanalyysistä. Edelliset tulokset ovat saattaneet myös vaikuttaa seuraavaan analyysitapaan ja kohteeseen.

Esiintymisen piirteiden analyysi

Havainnointi on ollut analyysin ensimmäinen vaihe, koska jo silloin on tapahtunut valikointia (ks. Miles & Huberman 1984:21). Varsinainen analyysi aloitettiin lukemalla kaikki havainnointitilukset, jotta aineistosta muodostuisi kokonais-

²

Aineistosta huomattava osa on uutisia ja ajankohtaisohjelmia, joissa Savolaisen ja Zilliacus-Tikkasen (1992:27-32) tutkimuksen mukaan on miehiä naisia enemmän.

kuva. Tämän jälkeen kerättiin havainnointiluokittelun mukaisesti kunkin kohdan havainnot yhteen siten, että kukin havainto sijoittui toimittajan koodinumeron alle. Alkuperäisten havainnointikohteiden lisäksi havainnointija analyysivaiheessa tuli joitakin uusia tarkemmin tarkasteltavia kohtia, esimerkiksi tapahtumapaikkaan viittaaminen ja ohjelman toistuvuuteen viittaaminen. Aineistoa käsiteltiin tekstinkäsittelyohjelma WP 5.0:n makrojen avulla.

Kunkin havainnointikohteen alle kerääntyneisiin havaintoihin tutustuttiin huolella, minkä jälkeen havainnoista muodostettiin luokkia. Ne muodostettiin aineistosta itsestään käsin (ks. Alasuutari 1994:100-101). Luokittelun tarkkuus vaihteli kohteen mukaan pureutuen tarkimmillaan yksittäistapauksiin. Suurimmaksi osaksi kyseessä oli mikrotason analyysi. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää esiintymisen yleiset linjat, mutta selvittää myös variaatiota, joten myös luokkien ulkopuolelle jääneet tapaukset raportoitiin.

Piirteitä analysoitaessa tarkasteltiin niiden ilmenemismuotoja, yleisyyttä ja ilmenemisyhteyttä. Keskeistä aineiston analyysissa oli kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan sisäinen vertailu eli yhtäläisyyksien ja erilaisuuksien havainnointi (Mäkelä 1990:44-45). Piirteiden esiintymisestä on laskettu frekvenssit, jotta saataisiin käsitys ilmiön yleisyydestä (ks. Huberman & Miles 1994:432). Frekvenssit ovat liitteessä 3 raportointijärjestyksessä.

Kukin esiintymisen piirre analysoitiin erikseen, sillä aineiston raportointi keskittyi tässä vaiheessa yksittäisiin piirteisiin. Vasta jatkoanalyyseissa etsittiin piirteiden välisiä yhteyksiä. Tutkimus siis pyrki ensin jakamaan televisioesiintymisen kokonaisuudessaan pieniin sirpaleihin, joista vähitellen rakennetaan teoreettinen kokonaisuus.

Nonverbaalisen ja verbaalisen viestinnän erottaminen toisistaan ja toisaalta niiden yhdistäminen on hankalaa sekä havainnoinnin että raportoinnin kannalta. Havainnoinnissa päädyttiin siihen, että nonverbaalisesta viestinnästä tehtiin erillisiä havainnoita. Tämän takia niitä myös analysoitiin erikseen ottaen kuitenkin verbaalinen konteksti huomioon. Raportoinnissa nonverbaalinen viestintä otettiin huomioon jokaisen asiakokonaisuuden yhteydessä, mutta nonverbaalisen viestinnän piirteet raportoitiin kuitenkin erillisinä viestinnän piirteinä. Tämä on loogista, sillä myös verbaalisen viestinnän piirteistä raportoitiin sellaisina erillisinä osasina, joihin niitä on havainnoitu. Analysoituja piirteitä pyrittiin tuloksissa kuvaamaan runsaiden esimerkkien avulla. Useissa tapauksissa yksi puheenvuoro sisälsi useita eri piirteitä. Tulosten raportoinnissa on myös hiukan päällekkäisyyttä, sillä yksittäinen piirre sijoittuu useampaan suurempaan piirteeseen. Kyseinen päällekkäisyys on kuitenkin väistämätöntä ja perusteltua, sillä samalla lauseella tai jopa sanalla saattaa olla useita erilaisia funktioita. Jatkoanalyyseissa päällekkäisyys on otettu huomioon, ja raportoinnissa on pyritty välttämään turhaa toistoa ja kahden selvästi päällekkäisen piirteen välillä todettu yhteys on jätetty raportoimatta. Esimerkkien välimerkit ovat tutkijan lisäämiä.

Ohjelmatyyppien välinen vertailu

Ohjelmatyyppien välisessä vertailussa analyysimenetelmä kehittyi prosessiluonteisesti. Ensimmäin tarkasteltiin esiintymisen piirteiden ilmenemisen useutta eri ohjelmatyyppissä, mitä varten esiintymisen piirteistä saadut tulokset muutettiin koodimuotoon. Koodit kirjattiin toimittajakohtaisesti ja saman ohjelmatyyppin

toimittajat koottiin yhteen, jotta voitiin verrata kunkin esiintymisen piirteen ilmenemistä kyseisessä ohjelmatyypissä. Myös esiintymisen piirteen puuttuminen otettiin analyysissä huomioon (ks. Patton 1980:154). Vertailun ensimmäisessä vaiheessa otettiin huomioon piirteet, jotka esiintyivät vain yhden ohjelmatyyppin toimittajilla. Toisessa vaiheessa ohjelmatyyppien ominaispiirteitä tarkasteltiin kolmella eri tavalla. Ensinnäkin kerättiin ohjelmatyypille ominaisesta esiintymisestä kertovat piirteet, joita kyseisellä ohjelmatyypillä ei ole, vaikka kaikissa muissa ohjelmatyypeissä kyseinen piirre esiintyy. Toiseksi otettiin huomioon piirteet, joita on vähintäänkin puolella ohjelmatyyppin toimittajista. Kolmanneksi otettiin huomioon piirteet, joita ohjelmatyypissä oli selvästi muita ohjelmatyyppejä enemmän tai vähemmän. Ohjelmatyyppien välillä piti olla eroa sekä määrällisesti että ohjelmatyyppin toimittajien määrään suhteutettuna. Vertailussa tarkasteltiin myös joitakin yksittäisiä piirteitä ryhminä sekä verrattiin toisilleen vaihtoehtoisia piirteitä toisiinsa.

Analyysien eri vaiheissa palattiin usein alkuperäisiin havainnointiliuskoihin. Tällä tavoin pyrittiin lisäämään analyysien validiteettia (ks. Huberman & Miles 1994:432). Myös ohjelmatyyppien välisessä vertailussa luettiin alkuperäiset havaintoliuskat ohjelmatyypeittäin ryhmiteltynä. Näin luotiin kokonaiskuva kunkin ohjelmatyyppin esiintymispiirteistä sekä varmistettiin siitä, ettei piirteiden koodimuotoon muuttaminen ollut jättänyt keskeisiä vivahteita pois vertailusta.

Edellinen analyysi ei tuntunut riittävältä ohjelmatyyppien välisten erojen havaitsemiseen, joten vertailun kolmannessa vaiheessa ohjelmatyyppejä tarkasteltiin normirajoina. Analyysia nimitettiin kuvailevaksi jatkumoanalyysiksi, sillä siinä otettiin huomioon esiintymisen piirteiden useuden ja luokan lisäksi kunkin havainnon yksittäinen luonne. Tarkasteltavat esiintymisen piirteet valittiin aikaisempien analyysien pohjalta. Kuvailevassa analyysissä kunkin ohjelmatyyppin esiintymisen piirteistä muodostettiin kokonaiskuva alkuperäisten havaintoliuskosten pohjalta. Kokonaisnäkemyksessä otettiin huomioon piirteen tyyppillinen ilmenemismuoto ohjelmatyypissä ja sen suhteutuminen muihin ohjelmatyyppeihin sekä piirteen vaihtelu yhden ohjelmatyyppin sisällä. Tavoitteena oli luonnehtia kunkin esiintymisen piirteen prototyyppi ja sen suhteutuminen muiden ohjelmatyyppien prototyyppihin. Prototyyppillä tarkoitetaan tyyppillistä esimerkkiä jostakin, mallia jolla on olennaisiksi katsotut piirteet (esim. Valo 1994:43).

Ohjelmatyyppien vertailu oli kuitenkin hankalaa pelkän kuvailun pohjalta, joten apuvälineeksi kehiteltiin jatkumoanalyysi. Tavoitteena oli mahdollistaa ohjelmatyyppien välinen vertailu ja usean esiintymisen piirteen samanaikainen vertailu. Pyrkimyksenä ei ollut osoittaa ohjelmatyyppien välisiä eroja matemaattisen tarkasti, vaan havainnollistaa niiden suhteutumista toisiinsa. Jatkumoanalyysissä valittiin kustakin piirteestä yksi tai kaksi jatkumoa, joiden suhteen ohjelmatyypit erosivat toisistaan. Esimerkiksi lopputervehdystä tarkasteltiin jatkumolla *muodollinen – epämuodollinen* ja affektiivisia ilmauksia tarkasteltiin jatkumoilla *affektiivisia ilmauksia paljon – affektiivisia ilmauksia vähän* sekä *itsestä kertomista paljon – itsestä kertomista vähän*. Ohjelmatyypit sijoitettiin näille jatkumoille prototyyppien mukaan. Jatkumoille sijoittamisessa oli oleellista ohjelmatyyppien prototyyppien keskinäinen suhde.

Useimmissa tapauksissa jatkumoanalyysi erotteli ohjelmatyyppejä selvästi toisistaan ja osoitti tiettyjen ohjelmien samankaltaisuuden. Joidenkin

esiintymisen piirteiden osalta ei ohjelmatyyppien välillä ollut eroja. Tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva esiintymisen piirteistä eri ohjelmatyypeissä, joten jatkumoanalyysiä jatkettiin siten, että jatkumoille sijoitettuja esiintymisen piirteitä ryhmiteltiin erilaisten ulottuvuuksien (summamuuttujien) pohjalta. Ulottuvuuksiin kuului esiintymisen piirteitä kolmesta kuuteen. Ryhmittelyn pohjalta ohjelmatyyppejä vertailtiin kunkin ulottuvuuden osalta ja sen perusteella ohjelmat sijoitettiin summajatkumoille.

Puheviestintätilanteiden vertailu

Puheviestintätilanteiden vertailussa esiintymisen piirteitä tarkasteltiin jälleen koodimuodossa. Toimittajat ryhmiteltiin analyysissa havaittujen puheviestintätilanteiden mukaan. Analyysissa käytettiin apuna myös alkuperäisiä havainnointiliuskvoja, jotta voitiin tarkistaa, missä puhetilanteessa jokin esiintymisen piirre esiintyi, koska joillakin toimittajilla oli useita erilaisia puhetilanteita. Ensimmäiseksi tarkasteltiin niitä piirteitä, joita puhetilanteessa ei ollut lainkaan. Tämän jälkeen tarkasteltiin esiintymisen piirteitä, jotka ilmenivät vain yhdessä puhetilanteessa tai jotka puuttuivat vain yhdestä puhetilanteesta. Lisäksi tarkasteltiin sitä, mitkä esiintymisen piirteet olivat yleisiä kussakin puhetilanteessa. Yleisyyttä tarkasteltiin sekä puhetilanteen sisällä että vertaamalla puhetilanteita toisiinsa.

Kimppuuntumisen tarkastelu

Kimppuuntumisen tarkastelussa oli yksikkönä toimittajasuoritus, koska se on muodollisesti selkeä ja mielekäs kokonaisuus. Kimppuuntuvia piirteitä etsittäessä esiintymisen piirteitä tarkasteltiin koodimuodossa. Kimppuuntumista tarkasteltiin ristiintaulukoinnin avulla (ks. Alasuutari 1994:161-184).

Tarkastelusta jätettiin pois piirteet, joista oli havaintoja ainoastaan viideltä tai harvemmalta toimittajalta. Joitakin esiintymisen piirteitä ryhmiteltiin tarkoituksenmukaisemmiksi kokonaisuuksiksi. Ryhmittelyn jälkeen studioyleisön puhuttelu, toimittajan roolin esilletuonti, lähetyspaikkaan ja esihaastatteluun viittaaminen olivat kukin oma luokkansa, eli piirteiden alaluokkia ei otettu huomioon. Katsojien puhuttelusta persoonapronominien avulla muodostui vain kolme ryhmää: katsojien sinuttelu, teitittely ja me-muodon käyttö. Studioyleisön katsomista tarkasteltiin yhtenä ryhmänä. Lisäksi aloituksissa, studiovieraisiin suhtautumisessa, viittauksissa tuotteeseen ja metakielessä muodostettiin joistakin pienistä alaluokista suurempia luokkia.

Ristiintaulukoinnissa oli muuttujia 155. Taulukoinnin pohjalta tarkasteltiin ensinnäkin sitä, ilmenikö jokin piirre aina jonkin toisen piirteen kanssa. Toisena tarkastelukriteerinä oli, että kahdella piirteellä yli puolet esiintymisistä ilmeni yhdessä.

Piirteiden kimppuuntumista hahmoteltiin sekä yksittäisten piirteiden (piirreparien) että piirreryhmien (tyylien) tasolla. Kimppuuntumisen analyysi toimi myös ketjuuntumisen analyysinä. Ensin tarkasteltiin piirrepareja eli niitä piirteitä, jotka esiintyivät aina jonkin toisen piirteen kanssa yhdessä. Sitten tarkasteltiin niitä piirrepareja, joissa molemmat piirteet ilmenivät yli puolessa tapauksista toistensa kanssa. Tämän jälkeen tarkasteltiin kahdella tavalla piirteiden ryhmittymistä keskenään. Ensin etsittiin piirreryhmiä intuitiivisesti eli

ennakko-oletuksiin nojautuen ja tiettyjen avainpiirteiden avulla. Toisessa systemaattisissa analyysissa käytiin jokainen piirre läpi siltä kannalta, minkä muiden piirteiden kanssa se säännöllisesti esiintyi ja miten nämä toiset piirteet esiintyivät keskenään.

Tämän jälkeen katsottiin tarpeelliseksi vielä tarkistusanalyysi, jossa kriteerinä oli, että yli kolme neljäsosaa piirteen ilmenemisistä esiintyi jonkin toisen piirteen kanssa yhdessä. Tarkistusanalyysi toteutettiin muuten samalla tavalla kuin edellinenkin analyysi.

Toimittajakohtainen analyysi

Aineistossa oli 38 toimittajaa, jotka esiintyivät kahdessa tai useammassa ohjelmassa. Näiden toimittajien esiintymisistä selvitettiin, kuinka yhdenmukaista saman toimittajan esiintyminen on eri kerroilla. Ensimmäiseksi toimittajakohtaisessa analyysissa etsittiin koodien avulla ne piirteet, jotka ilmenevät toimittajalla joka kerta. Tämän lisäksi tarkasteltiin kunkin toimittajan alkuperäisiä havaintoliuksia ja pyrittiin löytämään niistä lisää toimittajalla joka kerta esiintyviä piirteitä.

Analyysilla selvitettiin, minkälaisissa esiintymisen piirteissä toimittajilla on toistuvuutta. Lisäksi pyrittiin selvittämään, olisiko toimittajakohtaisissa piirteissä mahdollisia esiintymistyylien indikaattoreita. Niitä hahmoteltiin etsimällä sekä toimittajia toisiinsa sitovia piirteitä että toimittajia toisistaan erottelevia piirteitä.

Esiintymisen tyylien tarkastelussa ei tehty uusia analyyseja, vaan tyylejä etsittiin kaikkien edellisten analyysien pohjalta. Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaisella tavalla tyylien hahmottaminen tapahtui aineistosta itsestään käsin, eli eri tyylejä tai niiden mahdollisia piirteitä ei oltu ennakoitu, kuten aikaisemmissa tutkimuksissa on yleensä tehty.

4.5 Havainnoinnin luotettavuus

Tutkijan havainnoinnin reliabiliteettia testattiin vertaamalla kahden testajan havainnointia tutkijan toteuttamaan. Reliabiliteettitestauksen tavoitteena oli saada selville, kuinka tarkkaa tutkijan havainnointi oli ollut ja kuinka toiset pystyvät menetelmän omaksumaan. Alkuperäisestä aineistosta arvottiin testattavaksi yksi kunkin kanavan ohjelma. Kyseinen määrä arvioitiin sopivaksi, koska ohjelmien havainnointi on hyvin hidasta ja menetelmä oli testajille uusi ja vaati heiltä siten runsaasti aikaa ja voimavaroja. Kolme ohjelmaa edusti 2,6 %:a ohjelmien kokonaisuudesta. Arvottujen ohjelmien kokonaiskesto oli 70 minuuttia ja ohjelmissa oli yhteensä viisi toimittajasuoritusta.

Kahdelle testajalle järjestettiin samanaikainen koulutus havainnointiin. Koulutus kesti tunnin, ja sen aikana käytiin läpi testauksen tarkoitus, menetelmän periaatteet sekä yksityiskohtainen havaintojen luokittelu ja kirjaamistapa. Koulutuksessa korostettiin, ettei lomakkeessa ole ennakoitu kaikkia kohtia ja että pyrkimyksenä on valikoida viestinnästä oleellinen. Testin aikana testajilla oli mahdollisuus kysyä neuvoa tutkijalta. Testin loputtua testaja ja tutkija

kävivät testaajan muistiinpanot yhdessä läpi, ettei syntyisi väärinymmärryksiä. Molemmat testaajat olivat puheviestinnän jatko-opiskelijoita ja edustivat eri sukupuolta kuin tutkija.

Reliabiliteettia arvioidaan yleensä numeerisesti, mutta koska kyseessä on kvalitatiivinen aineisto olisi sen numeeristaminen keinotekoisia eikä sillä olisi paljonkaan informaatioarvoa. Reliabiliteettitestin tuloksia käsiteltiinkin kvalitaatiivisesti, koska näin saatiin realistisempi kuva menetelmän luotettavuudesta. Tämän tutkimuksen reliabiliteetin kannalta oli oleellista, oliko testaajilla sellaisia havaintoja, joita tutkijalla ei ollut. Sen sijaan reliabiliteettia ei alenna, vaan ennemminkin päinvastoin parantaa, jos tutkijalla on testaajia tarkempia havaintoja. Reliabiliteetista kertooikin parhaiten, missä määrin testaajilla on sellaisia yhteisiä havaintoja, joita tutkijalla ei ole.

Testin pohjalta tutkimuksen reliabiliteetin voidaan päätellä olevan korkea. Viidestä toimittajasuorituksesta tehtiin ainoastaan neljä yksittäistä havaintoa, jotka puuttuvat tutkijan tekemistä alkuperäisistä havainnoista ja ovat molemmilla testaajilla. Havainnot ovat seuraavat: ääntämykseen liittyen havainto lievästä s-viasta, affektiivinen ilmaus *kaks upeeta voileipää*, havainto toimittajan papereiden liikuttelusta ja ajankohtaisuuteen liittyvä lause *Karuherra Paddington käy tänään tavaratalossa*. Havainnot edustavat pientä osaa kokonaismäärästä ja ovat yksityiskohtia³. Testin tulokset osoittavat reliabiliteetin korkeaksi, mutta samalla ne kertovat, että kaikki havainnoitsijat tekevät osittain erilaisia havaintoja. Tutkijan havainnoissa oli useita sellaisia, joita testaajilla ei ollut, ja usein tutkija oli tehnyt muistiinpanot tarkemmin. Tämä kertoo tutkijan tutkimuksen myötä kouluutuneesta tarkemmasta ja yksityiskohtaisemmasta havainnoinnista. Reliabiliteettitesti osoitti myös, että menetelmä on nopeasti toisten omaksuttavissa, sillä jo tunnin koulutuksen jälkeen saavutettiin varsin korkea yhdenmukaisuus. Havainnointikohteiden ennakkoinnissa lienee otettu huomioon keskeiset piirteet, sillä kummallakaan testaajalla ei ollut muiden havaintojen luokassa huomioita, vaikka sitä kysyttiin vielä testin lopuksi erikseen.

³

Havaintojen määrän laskeminen on ongelmallista, joten numeraalistaminen on suuntaa antava. Alkuperäisessä aineistossa on reliabiliteettitestissä olleista ohjelmista 203 havaintoa, joten tutkijalta puuttuvat neljä havaintoa ovat 2 % kokonaismäärästä.

5 TULOKSET

5.1 Esiintymisen interaktiiviset piirteet

Esiintymisen interaktiivisia piirteitä on sekä nonverbaalisia että verbaalisia. Interaktiivisten piirteiden avulla toimittaja pyrkii simuloimaan katsojan ja itsensä välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen simuloinnista on kyse televisioesiintyjän ottaessa huomioon katsojat, hänen kohdistuessaan puheensa heille tai esiintyessään kuten näkisi katsojat ja saisi heiltä palautetta.

5.1.1 Katsekontakti

Yleisin tapa kohdistaa puhe katsojille on katsoa puhuessa suoraan kameraan, jolloin toimittaja tulee synnyttäneeksi ikään kuin katsekontaktin katsojiin. Toimittajille on hyvin ominaista katsoa ainakin jossakin vaiheessa ohjelmaa suoraan kameraan. Aineistossa (N = 190) oli vain yksi toimittaja, joka ei missään vaiheessa katsonut kohti kameraa. Kyseinen toimittaja laittoi lapsen kanssa ruokaa, jolloin hänen katseensa kohdistui pöydällä oleviin tarvikkeisiin ja lapseen. Kaikki muut toimittajat katsoivat ainakin kerran esiintyessään suoraan kameraan eli katsojiin. Toimittajat siis lähes aina huomioivat katsojat katseellaan.

Toimittajan katseeseen ja sen suuntaan vaikutti keskeisesti muiden henkilöiden läsnäolo tilanteessa. Muut henkilöt saattoivat olla toisia toimittajia, haastateltavia, studioyleisö tai muita studiovieraita. Puolella toimittajista (95/190) ei ollut katsekontaktia muihin henkilöihin ja he katsoivatkin pääsääntöisesti kameraan. Kaksi kolmasosaa näistä toimittajista katsoi puhuessaan koko ajan kameraan. Heidän katseensa saattoi kuitenkin heidän kuvaan tullessaan tai kuvasta poistuessaan olla kohdistettuna muualle kuin kameraan, jolloin tavalli-

simmat kohteet olivat paperit tai studiomonitori. Ainoastaan muutama¹ toimittaja katsoi kameraan aivan koko esiintymisensä ajan eli sekä puhuessaan että kuvaan tullessaan ja kuvasta poistuessaan.

Muutamia katsekontaktin katkeamisia oli puheen aikana myös toimittajilla, jotka puhuessaan katsoivat koko ajan kameraan. Katsekontaktin katkeamisille oli kuitenkin lähes aina löydettävissä selvä tarkoitus. Useimmiten kontakti katkesi ja katse kävi papereissa aiheen vaihtuessa. Myös kuvaavan kameran vaihtuessa katse kävi papereissa. Joitakin kertoja toimittaja katsoi papereihin sanoessaan numerotietoja tai nimen. Kerran katse kävi papereissa toimittajan sanoessa *juuri tullut tieto*, jolloin papereihin tukeutuminen toimi samalla myös katsojille merkinä, ettei toimittaja ollut valmistautunut uutiseen ja että se oli hänellekin uusi tieto. Joka kerta papereista katsomiselle ei kuitenkaan ollut havaittavissa muuta syytä kuin puhuttavan tarkastaminen.

Kolmannes kyseisistä toimittajista (28/95) oli sellaisia, joilla ei ollut katsekontaktia muihin henkilöihin ja jotka katsoivat paljon kohti kameraa, mutta heidän katsekontaktinsa katkeili kuitenkin useita kertoja puheen aikana. Heidän yleisin syynsä katsekontaktin katkeiluun oli se, että he katsoivat puheen aikana usein papereihin. Osalla heistä katsekontakti katkeili ruuanlaiton, jumppaamisen tai muun toiminnan takia.

Toinen puolisko (95/190) toimittajista oli niitä, joilla oli katsekontakti toiseen henkilöön eli muuhunkin kuin pelkästään kameraan, papereihin tai studiomonitoriin. Katseen suunta vaihteli puheviestintätehtävän mukaisesti. Kyseisistä toimittajista lähes puolella oli juontotilanteissa pääsääntöisesti katse kameraan. Heistä harva kuitenkin katsoi juonnoissaan koko ajan kameraan. Puolella katse vaihteli runsaastikin eri kohteiden välillä käyden kuitenkin välillä kamerassa. Muutama toimittajista vilkaisi kameraan ainoastaan satunnaisesti.

Tilanteissa, joissa oli studiovieraita tai haastateltavia, toimittajan katse oli usein heissä. Haastattelutilanteissa toimittajista muutama katsoi välillä kameraan. Kuitenkin yli puolet haastattelijoista katsoi haastattelun alussa ensin kohti kameraa ja sitten haastateltavaan. Haastattelu siis alkoi usein katsojille puhumisella. Neljännos haastattelijoista kääntyi myös haastattelun loppuksi puhumaan kohti kameraa. Muiden studiovieraiden kuin haastateltavien ollessa kyseessä viidennes toimittajista piti toistuvasti kontaktia kameraan. Myös studiovieraiden kanssa esiintyneistä toimittajista puolet katsoi ensin kameraan ja kääntyi vasta sitten vieraisiin.

Toisen toimittajan läsnäolo samassa tilanteessa vaikutti katseen suuntaan. Puhuessaan itse toimittaja yleensä säilytti katsekontaktin kameraan toisen toimittajan ollessa läsnä. Tavallisinta oli kuitenkin katsoa puheenvuoron aikana useita kertoja toiseen toimittajaan. Viidesosa näistä toimittajista katsoi aina puhuessaan kameraan. Kuunnellessaan toista toimittajaa kolmanneksella toimittajista katse vaihteli puhujan ja kameran välillä. Tiivistäen voidaan todeta, että toimittajista, joilla oli ohjelmassaan joku toinenkin henkilö, puolet katsoi runsaasti kameraan (47/95), kolmannes katsoi jonkin verran (29/95) ja loput eli kuudesosa (19/95) katsoi hyvin vähän kameraan.

¹ Luettavuuden takia tutkimuksessa puhutaan *pienestä osasta*, kun on kysymys kymmenesosaa pienemmästä toimittajien ryhmästä (1/10 = 19). Määreitä *muutama* tai *harva* käytetään, kun tapauksia on alle kymmenen. Jos tapauksia on 2-3, niin saatetaan käyttää sanaa *pari*.

Kameraan katsominen oli yleistä myös tultaessa kuvaan tai poistuttaessa kuvasta. Vajaa kaksi kolmasosaa toimittajista katsoi ensimmäistä kertaa kuvaan tullessaan eli yleensä ohjelman alussa suoraan kameraan. Myös tultaessa kuvaan ohjelman keskellä oli selvästi yleisintä katsoa kohti kameraa. Vielä yleisempää oli katsoa kameraan poistuttaessa kuvasta ohjelman keskellä. Lähes puolet toimittajista jäi katsomaan kohti kameraa myös osuutensa loppuksi.

Studiomonitoriin katsomista voidaan pitää osaltaan katsojien ja toimittajan yhteenkuuluvuudentunnetta lisäävänä tekijänä, koska toimittaja osoittaa sillä näkevänsä saman kuin katsojat. Monitoriin katsominen oli toimittajien toiseksi yleisin tapa kuvaan tultaessa, mutta huomattavasti useammin he kuitenkin katsoivat kameraan. Kuvasta poistuttaessa studiomonitoriin katsominen oli vasta kolmanneksi yleisin tapa kameraan ja papereihin katsomisen jälkeen. Osa toimittajista suuntasi kuitenkin katseensa studiomonitoriin lähes joka kerta kuvasta poistuessaan ja siihen tullessaan.

Yhteenvetona voidaan todeta toimittajien katsovan paljon kameraan, sillä kolme neljästä katsoo runsaasti kameraan. Jäljelle jäävä neljännes katsoo kameraan ainakin satunnaisesti. Katsekontakti kameraan on yleensä jatkuva, ellei ohjelmassa ole muita henkilöitä, joille toimittaja puhuu. Useimmissa tilanteissa esiintyjä siis kohdistaa puheensa ensisijaisesti katsojalle, mikä Morsen (1985) ajattelun mukaisesti tarkoittaisi sinä-minä -suhdetta katsojan ja esiintyjän välillä. Toimittajat huomioivat lähes poikkeuksetta katsojat katseellaan eli ottavat heidät mukaan viestintätapahtumaan eivätkä jätä heitä pelkästään viestinnän sivustaseuraajiksi. Keskeisin syy suunnata katse pois kamerasta on keskustelu muiden henkilöiden kanssa, jolloin katsominen kameraan simuloi keskustelua katsojien kanssa. Toisaalta myös toimittajan ja haastateltavan keskinäinen katsekontakti vahvistaa simulointia, koska katsoja on ikään kuin keskustelun kolmas osapuoli, samaa ryhmää televisiossa keskustelevien kanssa.

5.1.2 Katsojien puhuttelut persoonamuotojen avulla

Toimittajien katsojista käyttämät persoonamuodot osoittavat televisionkatsojien aseman suhteessa esiintyjään. Näiden deiktisten pronomien avulla toimittaja ilmaisee, miten hän suhtautuu katsojiin. Seuraavassa tarkastellaan toimittajien katsojista käyttämiä persoonamuotoja suhteessa niihin persoonamuotoihin, joita he käyttävät itsestään. Tällaisella tarkastelulla pyritään katsojan ja esiintyjän suhteen kuvailuun. Tarkastelussa ei oteta huomioon niitä puhutteluja, joita ohjelmassa esiintyvät käyttävät toisistaan.

Kolmasosa (61/190) toimittajista ei osoittanut persoonapronomien avulla lainkaan katsojien suhdetta itseensä. Aineiston perusteella katsoja oli toimittajalle yksilö eli sinä tai ryhmä eli te. Toimittaja puhui meistä tarkoittaen ohjelman tekijöitä tai sekä tekijöitä että katsojia tai määrittelemätöntä suurempaa ryhmää. Toisinaan, kuitenkin erittäin harvoin, katsojasta puhuttiin myös kolmannessa persoonassa tai käyttämällä sanaa *joku*. Vaikka kolmannen persoonan käyttäminen ei oikeastaan ole katsojien puhuttelua, se kuitenkin kertoo toimittajan suhtautumisesta katsojiin. Seuraavassa esimerkissä toimittaja puhuu katsojasta käyttämällä sanaa *ihminen*, johon myös myöhemmin viittaa, mutta samassa virkkeessä hän puhuu katsojista myös monikon kolmannessa persoonassa:

1) Ruokaohjelman toimittaja sanoo toiselle toimittajalle: "Kuule mitä mieltä sä olet, jos ei nyt *ihmisellä* ole nälkä, kun *he* tota katsoo televisioruudusta, niin sit *sen* on paras mennä nukkumaan."

Usein monikon ensimmäistä persoonamuotoa käytettiin epämääräisesti, ilman että se viittasi selvästi keneenkään, tai sitä käytettiin hyvin yleisellä tasolla. Monikon ensimmäinen persoona sisältää kuitenkin aina puhujan itsensä. Seuraavissa esimerkeissä ei voida selvästi osoittaa, keitä me-pronominilla tarkoitetaan:

2) "Tässä tämä uutispläjäys perjantaiamulta. *Palaamme* Tampereen studioon toivottavasti kaksikymmentä yli kahdeksan, jolloin täällä pitäisi istua ihte muusik-kolegenda Dave Lindholm. Nyt sitten säähän ja Helsinkiin."

3) "Kuten hyvin *tiedämme*..."

Toimittajien persoonamuotojen käytössä havaittiin kolme pääryhmää: katsojia sinuttelevat, katsojista monikossa puhuvat ja me-pronominin käyttäjät. Toimittajien jakaminen yksiselitteisiin ryhmiin oli kuitenkin hankalaa, sillä heidän persoonamuotojen käyttönsä ei ollut aina yhdenmukaista koko ohjelman ajan, vaan katsojalle saatettiin ohjelman eri vaiheissa osoittaa erilaisia asemia suhteessa toimittajaan.

Ensimmäinen ryhmä ovat toimittajat, joilla on sinä-minä -suhde katsojiin. Katsojien sinuttelu oli kuitenkin vähäistä (16/190). Näissäkin toimittajissa oli kolme erilaista alaryhmää, mutta kaikille heille oli yhteistä katsojien sinuttelu. Osa puhui katsojista koko ajan sinä-muodossa, osalla käytäntö vaihteli ja he puhuivat välillä myös me-muodossa tarkoittaen sekä itseään että katsojaa, ja kolmas ryhmä puhui tekijöistä me-muodossa, mutta sinutteli katsojaa. Aina tämän ryhmän toimittajat eivät kuitenkaan viitanneet itseensä millään persoona-muodolla. Seuraavassa on esimerkit näistä kolmesta alaryhmästä:

4) Toimittaja puhuu lähetyksen loppuksi kohti kameraa: "Siinä oli Pikku kakkosen ohjelmat tältä illalta. Ensi viikon torstaina on taas vuorossa uusi teatteriesitys ja silloin on vieraana teatteri Mukamas. *Sinä ja minä* nähdään taas huomenna perjantaina hei vaan."

5) Toimittaja sanoo lähetyksen aluksi: "Hei tänään *jumppaamme* kuminauhaa apuna käyttäen." Myöhemmin hän antaa jumpatessaan ohjeita katsojille: "*Pidä* tukipolvi suorana ja *jousta* kuminauhaa ylös koko ajan."

6) "Hei *lähdepä mukaamme* vartaloa trimmaavaan perusjumppaan."

Toinen pääryhmä ovat toimittajat, jotka puhuttelevat katsojia monikon toisessa persoonassa. Tällainen katsojien puhuttelu oli yli kaksi kertaa yleisempää kuin sinuttelu. Tässäkin ryhmässä oli erilaisia variaatioita. Tavallisin pari monikon toiselle persoonalle oli monikon ensimmäinen, jolla toimittaja tarkoitti ohjelman tekijöitä, joihin hän itsekin lukeutuu.

7) Esitellessään katsojien puhelinäänestyksen aihetta toimittaja sanoo: "*Me* kysymme tänään *teiltä*."

Puhuessaan katsojille monikossa toimittaja käytti toisinaan me-pronominia viittaamatta selvästi keneenkään tai tarkoittamalla sekä katsojia että tekijöitä. Toisinaan toimittaja viittasi itseensä yksikön ensimmäisellä persoonalla tai ei viitannut itseensä millään persoonamuodolla. Seuraavassa esimerkissä *te* tarkoittaa katsojia, mutta *me* ei tarkoita pelkästään ohjelman tekijöitä, joten esimerkissä ei ole kyse vastakkainasettelusta.

8) Toimittaja esitellessään ohjelman myöhempää sisältöä: "Sitten vähän muistutetaan *teitä* katsojia. *Meillä* on jäljellä 16.45 alkaa miesten syöksylasku."

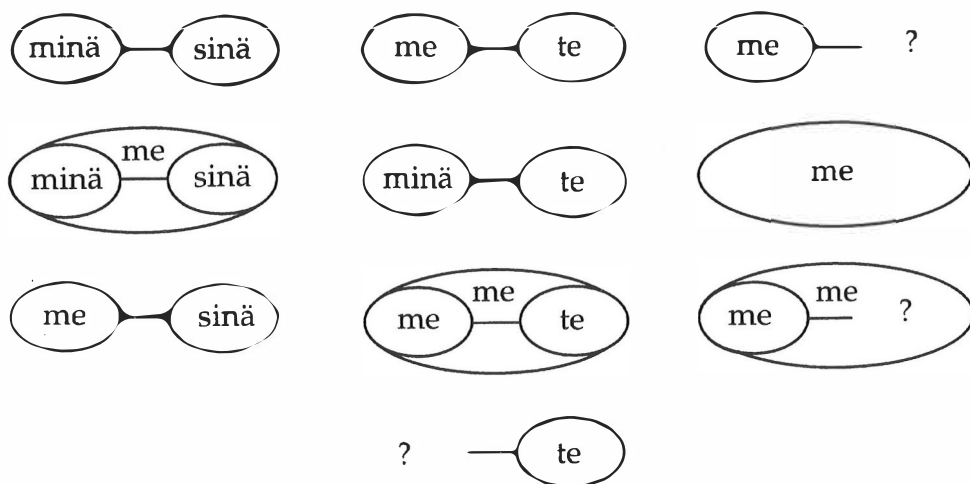
Kolmas ja kaikkein yleisin pääryhmä on, että toimittaja ei puhu katsojasta missään persoonassa erikseen, mutta käyttää me-muotoa. Tällöin toimittaja tarkoittaa ainoastaan ohjelman tekijöitä tai tekijöitä ja studiovieraita. Toimittaja voi myös käyttää kyseistä muotoa viitaten sekä katsojiin että tekijöihin. Seuraavassa esimerkissä toimittaja puhuu sekä itsestään että katsojista:

9) Raportin jälkeen ennen seuraavaa raporttia toimittaja sanoo: "Karlovatsen kaupungista Kroatista siirrymme hetkeksi Pietariin ja näemme väläyksen huomisesta ohjelmasta."

Harvinaista ei myöskään ollut, että monikon ensimmäisellä persoonamuodolla tarkoitettiin toimitusta.

10) Uutistenlukija sanoo lähetyksen loppuksi: "Ja lähes kolmen viikon tauon jälkeen uutistoimituksellamme on taas myöhäislähetys, joka on tänään kello 23.30, siihen asti uutistoimituksesta näkemiin."

Kuvio 6 havainnollistaa persoonapronominien käytön perusteella muodostuvia toimittajan ja katsojan välisten suhteiden eri muotoja.

KUVIO 6 Toimittajien ja katsojien väliset suhteet persoonapronominien perusteella

Katsojista siis puhutaan useammin monikkona kuin yksikkönä, mutta vielä yleisempää on, ettei katsojien asemaa suhteessa toimittajaan osoiteta

selvästi. Tavallista myös on, että toimittaja lukeutuu katsojien kanssa samaan ryhmään käyttämällä me-pronominia, jolloin myös katsojista tulee subjekteja (Morse 1985:3). Me-te -vastakkainasettelu osoittaa toimittajan ja katsojien olevan eri ryhmää. Eniten vuorovaikutusta simuloinee katsojien sinuttelu ja toimittajan lukeutuminen katsojien kanssa samaan ryhmään. Sen sijaan puhuminen katsojista ryhmänä erottaa toimittajan ja tekijät katsojista, ja tällöin puhe on enemmän massoille kuin yksilölle osoitettu. Puhuttelujen tulkinnassa on myös keskeistä, mihin toimittaja katsoo puhuessaan. Erityisesti monikon ensimmäisen muodon yhteydessä on oleellista, katsooko toimittaja suoraan kameraan eli katsojia silmiin vai katsooko hän johonkin toiseen suuntaan. Edellisissä analyyseissa onkin apuna käytetty myös havaintoja katseen suunnasta.

5.1.3 Katsojien nimeäminen

Toimittajan sanavalinnat hänen puhutellessaan katsojia kertovat siitä, millaisena hän näkee yleisönsä (Hood 1987:24). Persoonapronominien lisäksi toimittajat puhuttelevat katsojiaan muillakin tavoilla. Näitä katsojien nimeämisiä oli noin kuudenneksellä (34/190) toimittajista. Kolmasosalla heistä oli ohjelman aikana useampia kuin yksi katsojien nimeäminen. Enimmillään toimittaja nimesi katsojat yhden ohjelman aikana suoraan neljä kertaa. Kolmasosa kaikista nimeämistä oli ohjelman alussa, ja joka seitsemäs nimeäminen oli ohjelman lopussa. Eniten katsojien nimeämisiä oli toimittajilla, joilla edellisen luokittelun mukaisesti oli me-te -suhde katsojiin. Katsojien nimeäminen oli lähes aina monikossa tai ryhmää tarkoittavassa yksikössä, kuten *kansa* tai *yleisö*. Tavallisinta katsojien nimeämisissä oli puhua katsojista. Seuraavassa on esimerkki tavanomaisesta katsojien nimeämisestä:

11) "Hyvää iltaa *hyvät katsojat* me olemme täällä tv-kahdessa yrittäneet tämän viikon aikana jakaa teille tietoa pakolaisista."

Seuraavaksi yleisintä oli liittää katsojien nimeäminen kotonaoloon, esimerkiksi *te siellä kotona*, *kotikatsomo*, *kotijoukot* tai *te siellä kotivastaanottimien ääressä*. Tällainen puhuttelu kertoo toimittajan ennako-odotuksista katsojistaan, sillä hän otaksuu ohjelmaa katsottavan kotioloissa. Usein toimittajat nimesivät katsojat myös sanoilla *ihminen*, *kansa*, *suomalaiset* ja *kaikki*, mitkä osaltaan antavat vaikutelman kuin koko Suomen kansa katsoisi kyseistä ohjelmaa.

Katsojien nimeämiset vaihtelivat myös sävyiltään melkoisesti. Seuraavassa ensinnäkin ääriesimerkki puhuttelusta, jota voisi kuvata (ehkä jopa liiankin) lämminsävyiseksi ja intiimiksi. Toinen esimerkki on katsojaa vähättelevä ja toimittajaa korostava.

12) "Hei rakkaat ihmiset, heipähei täällä Isabella laivalla te kaikki rakkaat ihmiset siellä. Tervetuloa tähän Megavisaan mukaan, ja *kaikki te siellä kotona ihanat pikku mussukka ihmiset* tervetuloa tähän Megavisa ohjelmaan tänä iltana mukaan."

13) Toimittaja sanoo haastattelussa kysymyksen yhteydessä: "*Tavallinen ihminen* ja minäkin luulen, että hinkuuskää ei ole olemassa."

Katsojien nimeäminen osoittaa kuitenkin aina, että toimittaja tiedostaa katsojien olemassaolon ja ottaa heidät huomioon. Esimerkiksi katsojien ni-

meämistä ohjelman alussa voidaan pitää merkkinä siitä, että toimittaja avaa vuorovaikutuksen katsojien kanssa. Toisinaan nimeämisissä on lisäksi sellainen sävy kuin katsojat olisivat toimittajalle tuttuja. Nimeämiset paljastavat toimittajien mieltävän katsojat ryhmäksi, joka katsoo häntä kotonaan. Nimeämiset saattavat myös lisätä katsojien tietoisuutta muista katsojista. Tämä voi puolestaan lisätä katsojan sosiaalisen yhdessäolon tunnetta.

5.1.4 Interaktion korvaavat puheenvuorot

Interaktion korvaavilla puheenvuoroilla tarkoitetaan sellaisia toimittajien puheenvuoroja, joilla selvästi pyritään lisäämään vuorovaikutteisuutta ja jotka on osoitettu katsojille. Neljänneksellä (45/190) toimittajista oli interaktion korvaavia puheenvuoroja. Niistä muodostui neljä erilaista ryhmää.

Ensinnäkin voidaan puhua välineellisestä interaktiosta, mikä tarkoittaa sitä, että yleisö voi olla välineellisesti vuorovaikutuksessa ohjelman tekijöiden kanssa. Tavallisinta oli pyytää katsojia kirjoittamaan kirjeitä ohjelman tekijöille tai toivoa puhelinoitoja joko suoraan ohjelmaan tai ohjelmaan liittyvään äänestykseen tai kilpailuun. Usein katsojia pyydettiin ottamaan osaa erilaisiin kilpailuihin esimerkiksi postikortitse. Joihinkin ohjelmiin liittyi myös erillinen kotona samanaikaisesti pelattava peli. Toisinaan katsojia pyydettiin suoraan mukaan ohjelman tekemiseen. Myös mahdollisuuteen soittaa ohjelmapäivystykseen viitattiin yhdessä ohjelmassa.

Yleisön aktivointitavat näkyvät toki myös toimittajien viestinnässä. Seuraavassa esimerkissä pyydetään katsojilta kolmenlaista osallistumista: kysymyksiä ohjelmaan, palautetta ohjelmasta ja kilpailuvastauksia.

14) "Mutta laittakaa kysymyksiä Reiskalle sekä kaikenlaista katsojapalautetta ynnä kysymyksiä Asuntomarkkinoille ylipäänsä osoitteeseemme... Ja tähän samaan osoitteeseen voitte lähettää myös kilpailuvastauksia, sillä nyt mä haluan julistaa teille kilpailun."

Seuraavassa esimerkissä toimittaja antaa katsojien ymmärtää, että kannattaa kirjoittaa ohjelmaan, koska siten pystyy myös vaikuttamaan ohjelman sisältöön.

15) "Kuulkaa kirjoittakaa kirjoittakaa edelleen niin kuin sanottiin aikaisemminkin, me otetaan vaari teidän kirjeistänne, tehdään niistä jopa ohjelma-aiheita ja otamme opiksemme teidän kirjeistänne."

Toinen interaktion korvaavien puheenvuorojen ryhmä on katsojien identifiointi (ks. Montgomery 1986:425). Tällaista identifiointia aineistossa oli se, kun toimittaja lähetti terveisiä tai onnentoivotuksia jollekin henkilölle tai henkilöryhmälle. Toimittaja saattoi myös muistuttaa tiettyä henkilöryhmää tai pyytää anteeksi yhdeltä katsojalta. Seuraavassa tietyille henkilöille lähetetyt onnentoivotukset:

16) Toinen toimittaja on edellä lähettänyt terveisiä, minkä jälkeen toimittaja sanoo: "Ja minä lähetän kanssa, kun tuolla meitä kuten ennenkin todettiin sairaaloissa meitä myöskin katsellaan aktiivisesti ja muunmoassa Puolanmetsän sairaalassa on

Edla Louhelainen juuri tuotu kuvaruutujen ääreen. Hän täytti 85 vuotta, että onnea Edlalle, ja Ruutuässä on täällä seuraava soittaja."

Kolmas ryhmä interaktion korvaavissa puheenvuoroissa ovat kuva-ruudun häivyttävät puheenvuorot (ks. Hallin & Mancini 1984:839). Tällaisissa puheenvuoroissa toimittaja puhuu ikään kuin toimittajan ja katsojan välillä ei olisi kuvaruutua vaan he olisivat samassa tilassa. Toimittaja toivotti katsojat esimerkiksi tervetulleiksi, mitä yleensä käytetään tervehdyksenä, jos henkilö tulee johonkin paikkaan. Toimittaja saattoi myös puhua, että katsoja ja hän tekevät jotakin yhdessä tai että katsoja on hänen seurassaan, mukana tai osallisena jossakin. Seuraavassa esimerkissä toimittaja pyytää katsojaa seurakseen:

17) Toimittaja haastattelun päätyttyä ja ohjelman loppuksi sanoo: "Lasse kiitoksia, tämä tänään siis ensi tiistaina ei kannata kulkea yksin, etköhän jää seurakseni 20.25 Hermunen, hei."

Toisessa esimerkissä toimittaja antaa vaikutelman kuin olisi todellakin viettänyt katsojien kanssa aikaa ja jopa pitänyt siitä.

18) Toimittaja sanoo aamuohjelman loppuksi: "Tämä aamu on ollut kanssanne mielenkiintoinen kiitoksia seurasta. Maanantaina lehahtavat sitten taas kuvaruutuun Late ja Briitta, mitäs silloin maan. (toinen toimittaja puhuu) Aivan oikein ottakaa kantaa silloin. Se tulee olemaan varmaan mielenkiintoista, muten kuten sanottu oikein hyvää virkistävää ulkoilupitoista viikonvaihdetta teille kaikille. Oli kiva olla teidän kanssanne."

Toimittaja saattoi myös puhua tavalla, josta voisi päätellä, että hän näki yleisönsä. Hän puhui katsojista *väkenä, joka tuolla katsoo* tai toivoi, että *nähdään taas ensi viikolla*. Aineiston toimittajat esittivät myös pari kertaa katsojille kysymyksen. Yksi toimittajista puhui kuin olisi katsojien kotona käymässä:

19) "Niin että rakkaat ihmiset me toivotamme teille oikein hauskaa illanjatkoa ja seuratkaapa Megavisaa aina, kun me tulemme teidän olohuoneisiinne, eiks niin hei hei."

Neljäs ryhmä interaktion korvaavia puheenvuoroja ovat katsojien toimintaa tai ajatuksia ennakoivat puheenvuorot. Toimittaja toisinaan olettaa katsojan tietävän, miettivän, muistavan, ihmettelevän tai kaipaavan jotakin. Seuraavassa esimerkissä katsojien oletetaan tietyn asian:

20) "Täällä on monta ihmistä töissä aamuvahain, niin kuin hyvät katsojat hyvin tiedätte."

Toimittaja saattoi myös olettaa katsojien tekevän samaan aikaan jotakin. Yksi toimittaja epäili katsoja jo väsyttävän ja toinen heidän tekevän ilta-askareitaan. Seuraavassa on esimerkki toimittajan toimintaoletuksista:

21) "Kello on 16, on jälleen tullut aika virittäytyä Hyvien, pahojen ja rumien ääreen. Te siellä kotivastaanottimien ääressä, jotka teette pohjia kenties ravintolailtaa varten tai muuten vaan kokkailette ruokaa tai viihdytte, niin viihtykää pari tuntia meidän seurassamme."

Television jumppaohjelmien toimittajille oli tyypillistä otaksua katsojien tekevän heidän perässään asioita tietyllä tavalla. He antoivat välillä ohjeita katsojille kuin olisivat nähneet heidän suorituksensa. Toimittaja saattoi sanoa esimerkiksi:

22) "Älä päästä jalkaa lattiaan vaan pidä ilmassa."

Aineistossa oli myös yksi puheenvuoro, jossa toimittaja puhui kuin olisi havainnut katsojien hämmentyneen reaktion. Esimerkki on uutistoimittajan juonnosta ennen mainostaukoa:

23) "Lähetyksen toisessa osassa vierailimme muunmoassa Suomen ensimmäisillä erotiikkamessuilla. Ihan totta kuulitte aivan oikein, mutta aluksi vakavampaa asiaa Prahaan."

Interaktion korvaavien puheenvuorojen neljä ryhmää ovat siis seuraavat: välineelliseen interaktioon liittyvät puheenvuorot, katsojien identifiointi, kuva-ruudun häivyttävät puheenvuorot sekä katsojien ajatuksia ja toimintaa ennakoivat puheenvuorot. Interaktion korvaavista puheenvuoroista välineellinen interaktiivisuus itse asiassa osoittaa television kyvyttömyyden todelliseen samanaikaiseen vuorovaikutukseen katsojien kanssa. Erilaiset välineet kuitenkin mahdollistavat katsojien jonkinlaisen osallisuuden ohjelmantekoon eli kyseiseen viestintäprosessiin ja viivästeisen palautteenantomahdollisuuden. Katsojien identifiointissa taas yksi katsoja kerrallaan toimii koko katsojakunnan edustajana, mikä antaa sellaisen vaikutelman että toimittaja on vuorovaikutuksessa katsojiensa kanssa yksilötasollakin.

Vuorovaikutuksen simulointia puhtaimmillaan edustavat kuvaruudun häivyttävät puheenvuorot ja katsojien toiminnan ennakointi. Tällaisella viestinnällä toimittaja pyrkii eliminoimaan television rajallisia interaktiomahdollisuuksia ja toimii kuin olisi kyse kasvokkai-viestinnästä. Toimittajan voisi katsoa jopa huijaavan katsojia, sillä ei hän näe heitä, ole heidän luonaan tai kuule heidän reaktioitaan, mutta käyttäytyy ihan kuin kuulisi, näkisi ja olisi heidän kanssaan samassa tilassa.

5.1.5 Katsojien tervehtiminen

Myös katsojien tervehtiminen on vuorovaikutuksen simulointia. Kasvokkai-tilanteille on ominaista, että henkilöt tervehtivät toisiaan tavatessaan. Televisio-toimittajakin tervehtii katsojiaan, vaikka todellisuudessa hän ei tiedä, keitä hänen katsojansa ovat. Tervehtiminen on kuitenkin merkki viestinnän (vuorovaikutuksen) alkamisesta ja loppumisesta.

Noin kolme neljästä (139/190) toimittajasta tervehti esiintymisensä aluksi. Muodollinen tervehdys oli selvästi kaikkein yleisin tapa tervehtiä. Muodollisia tervehdyksiä olivat esimerkiksi *hyvää huomenta*, *hyvää iltaa* ja niiden erilaiset variaatiot. Yksi kymmenestä toimittajasta tervehti alussa katsojia epämuodollisella tervehdyssanalla, kuten *hei*, *terve* tai *moi*. Yhtä usein toimittaja toivotti katsojat tervetulleiksi. Joitakin kertoja katsojien todettiin tulleen joko toimittajan tai ohjelman seuraan. Seuraava esimerkki on seuraan tulemisesta:

24) Ohjelman aluksi toimittaja sanoo: "Seurassanne on jälleen Suomen lista."

Lopputervehdys oli runsaalla puolella (104/190) toimittajista. Suurin osa heistä toivottaa *näkemiin*. Vajaa puolet lopputervehdyksen käyttäjistä käytti epämuodollista tervehdystä. Epämuodollinen tervehdys oli siis yleisempi ohjelman lopussa kuin alussa. Lopuissa lopputervehdyksissä käytettiin yksilöllisiä tervehdyssanoja, kuten *hyvää yötä*, *bon appetit*, *kuulumisiin*, *halipatsuida*, *näkemisiin* tai *tapaamisiin*. Toisinaan toimittaja toivotti hyvää jatkoa katsojille ja hiukan harvemmin kiitti seurasta. Seuraavassa esimerkissä toivotetaan hyvää jatkoa:

25) "Kotimaan katsauksesta nyt *oikein hyvää viikonloppua*. Uusin aihe nähdään taas ensi maanantaina hei."

Kokonaisuudessa katsojien tervehtiminen on toimittajien yleisin verbaalinen interaktion simulointikeino. Tervehtiminen on jonkin verran yleisempää ohjelman alussa kuin sen lopussa. Alussa tervehtiminen on myös virallisempää kuin lopussa tervehtiminen. Tästä voisi ajatella, että ohjelman kuluessa toimittaja ikään kuin tulee tutummaksi katsojien kanssa. Selvää on, että myös tervehtimisellä jäljitellään kasvokkaisuviestinnän tilanteita.

5.1.6 Katsojille suunnatut eleet

Toimittajat simuloivat interaktiota myös kinesiikallaan, erityisesti eleillään. Tällaisesta viestinnästä voisi tässä yhteydessä käyttää nimitystä interaktiivinen kinesiikka, jolla tarkoitetaan ilmeitä ja eleitä, jotka on suunnattu nimenomaan katsojille ja joiden funktio on vuorovaikutuksen simulointi. Interaktiivisia eleitä on noin neljänneksellä (44/190) toimittajista.

Eleet jaettiin analyysissa pään liikkeisiin ja käsien liikkeisiin. Tavallisin tilanneyhteys, jossa katsojille suunnattuja eleitä esiintyi, olivat tervehdykset. Lopputervehdyksissä kyseiset eleet olivat moninkertaisesti yleisempiä kuin alkutervehdyksissä. Lopputervehdyksessä noin yhdellä toimittajalla kuudesta oli ele mukana.

Alkutervehdyksissä katsojaa tervehdittiin kädellä yhtä usein kuin päätä nyökkäämälläkin. Lopussa käden nosto tai huiskutus oli kaksi kertaa yleisempää kuin nyökkääminen. Verbaalisella ja nonverbaalisella tervehtimistavalla oli selvä yhteys. Kun tervehdykseen liittyi pään nyökkäys, oli kyseessä useimmiten muodollinen tervehdys, kuten *hyvää iltaa* tai *huomenta*. Käsiele oli vastaavasti lähes joka kerta epämuodollisen tervehdyksen yhteydessä; sanoessaan *hei* tai *terve* toimittaja nosti tai huiskutti kättään. Yhdessä tervehdyksessä käsiele oli peukalon nostaminen pystyyn.

Yleinen katsojille suunnattu ele oli myös kädellä tai sormella kohti kameraa osoittaminen. Kolme neljäsosaa tällaisista eleistä liittyi selvästi katsojille osoitettuun kommenttiin.

26) Lähetyksen lopussa toimittaja osoittaa sormella kohti kameraa ja sanoo: "Nähdään uudestaan ykkösverkon puolella."

Muunlaiset aineistossa olleet interaktiiviset eleet olivat lähinnä yksittäistapauksia tai vain pari kertaa toistuvia. Toimittaja saattoi käden liikkeellä

tervehtiä tiettyä yksittäistä katsojaa tai tervehtiä katsojia käsieleellä ohjelman keskellä yhden osuuden lopussa. Yksi toimittaja ikään kuin tarjosi asian kämmenellään katsojille. Myös päätä nyökättiin tervehdittäessä nimeltä tiettyä yksittäistä katsojaa.

Interaktiivisista eleistä neljäsosa oli pään liikkeitä, loput olivat käsieleitä. Kyseiset eleet liittyivät yleensä katsojille osoitettuun verbaaliseen viestintään ja lähinnä vahvistivat sitä. Lisäksi nonverbaalisen viestinnän mukaanotto vahvisti vuorovaikutteisyyden vaikutelmaa. Pari kertaa ele esiintyi kuitenkin ilman verbaalista viestiä: toimittaja esimerkiksi nyökkäsi tervehdykseksi sanomatta mitään. Ilmeistä ei juurikaan erottunut sellaisia, joilla olisi selvästi simulointiin pyrkivä funktio. Kuitenkin yksi tällainenkin ilme oli joukossa: toimittaja iskee kameralle silmää. Toisaalta hymyilemistä kameralle puhuttaessa voidaan pitää interaktion simulointina, koska esiintyjä pyrkii antamaan itsestään välittömän vaikutelman nimenomaan katsojalle.

5.1.7 Toistuvuuteen viittaaminen

Ohjelman toistuvuuteen viittaaminen on myös yksi interaktiivisuuden simuloinnin piirre. Toistuvuuteen viittaamalla katsojalle varmistetaan, että toimittaja tulee säännöllisesti hänen seurakseen. Toistuvuus on perusta katsojan ja esiintyjän välisen viestintäsuhteen tai viestintäsuhteelta vaikuttavan siteen syntymiselle. Puolella toimittajista (92/190) oli viittauksia toistuvuuteen.

Yleisin tapa viitata toistuvuuteen oli kertoa, milloin seuraava ohjelma tulee. Tällaisia viittauksia oli noin neljänneksellä toimittajista. Yleensä nämä viittaukset olivat ohjelman lopussa. Seuraavassa esimerkissä on kyse juuri tästä:

27) Ohjelman lopussa toimittaja sanoo: "Eli tämä tällä kertaa täältä tiedekeskus Heureka. Ens viikolla sama aika ja sama paikka niin katotaan, mitä aurinkokulkurille kuuluu sillon."

Viittauksesta seuraavaan ohjelmaan hiukan eroaa se, että toimittaja kertoo, milloin hänet näkee kuvaruudussa seuraavan kerran. Näiden kahden viittamistavan eroa oli toisinaan vaikea havaita. Toimittajan puhuessa siitä, milloin me tapaamme tai näemme toisemme, oli kyse toimittajan esiintymiseen viittaamisesta. Tällainen viittaaminen oli kaksi kertaa harvinaisempaa kuin seuraavaan lähetykseen viittaaminen. Toimittaja saattoi myös sanoa suoraan, että sinä ja minä tapaamme taas huomenna. Seuraava esimerkki sisältää viittauksen toimittajan jälleen näkemiseen:

28) "No tuota viikon kuluttua me sitte enskerralla taas tavataan ja jatketaan täst tilanteesta heipaa vaan teille niin."

Myös lopputervehdys *näkemiin* implikoi, että puhuja nähdään uudestaan. Edellisiin toistuvuusviittauksiin liittyi läheisesti myös toimittajan muistutus siitä, että ohjelmaan kiinteästi liittyvä kilpailu jatkuu edelleen. Toisinaan kyseinen kilpailu oli niin kiinteä osa itse ohjelmaa, että samalla viitattiin itse ohjelman jatkuvuuteen.

Yksi tapa viitata ohjelman jatkuvuuteen oli kertoa, miten ohjelma tai jokin sen osa tulevaisuudessa näkyy televisiossa. Seuraavassa esimerkissä kerrotaan, kuinka ohjelma jatkossa näkyy:

29) Ohjelman alussa ruokaohjelman toimittaja sanoo: "Tervetuloa jälleen kaikki hyvän ruuan ystävät tänne keittiöni. Uskotte varmaan, että minulla on täällä oikein mukavaa, kun saan näin *kerran viikossa* puuhailia hyvän ruuan parissa ja vieläpä oikein hyvässä seurassa niin kuin tänäänkin, kun vieraanani on Heikki Kinnunen. Tervetuloa Heikki."

Toistuvuuteen viittasi myös se, jos toimittaja pyysi postia katsojilta tulevia ohjelmia varten. Ohjelman jatkuvuudesta vihjattiin myös mainitsemalla, että jokin alkaa tästä kerrasta lähtien tai että kevään aikana palataan asiaan. Seuraavassa esimerkissä toimittajan puhe implikoi, että kyseisiä ohjelmia nähdään lisää:

30) Toimittaja sanoo ohjelman alkujuonnossa: "*Ensimmäisessä A-plussassa* kysymme, nouseeko Suomi joskus lamasta itäkaupalla."

Erytistapauksia toistuvuusviittauksissa olivat uusintalähetyksestä mainitseminen ja viittaus siihen, missä yhteydessä toimittajan näkee seuraavan kerran; jälkimmäisessä ei kuitenkaan ollut kyse samasta ohjelmasta. Tuttuuteen viitattiin myös sanomalla ohjelman puhelinnumeroa vanhaksi tutuksi tai pitämällä jotakin ohjelman osaa tuttuna tapana.

Viestintäsuhteen vahvistaminen tuomalla esiin esiintymisen toistuvuus ei siis ole harvinaista. Tyypillisintä on kertoa, milloin seuraava ohjelma näkyy, mutta on myös vähemmän eksplisiittisiä keinoja korostaa suhteen jatkuvuutta. Toistuvuuden ja tuttuuden esilletuominen lisää myös katsojien odotuksia seuraavia kertoja ajatellen. Kyseiset viittaukset osoittavat lisäksi, että toimittajat ovat tietoisia, että katsojat saattavat muodostaa jonkinlaisen suhteen heihin.

5.2 Televisioesiintymisen erityispiirteet

5.2.1 Esiintymisen metakieli

Televisioesiintymisen metakieli tarkoittaa niitä esiintymisen piirteitä, jotka kertovat, että kyse on televisio-ohjelmasta tai televisiossa olemisesta. Puolella (92/190) aineiston toimittajista oli viestinnässään metakieltä. Aineiston meta-kielen ilmenemismuodoista muodostui viisi pääryhmää.

Esiintymisen metakieltä on ensinnäkin tietoisuus televisionkatsojista yleisönä. Tätä esiintymisen piirrettä on käsitelty laajasti jo interaktiivisten piirteiden yhteydessä, mutta metakielen kannalta tarkasteltuna havaintoihin tulee myös uusia piirteitä. Metakielen näkökulmasta toimittaja osoitti tietoisuutta katsojista käyttämällä sanoja katsoja, kotivastaanotin tai kotikatsomo. Nämä toimittajan puhuttelut siis osoittivat, että kyse on television yleisöstä eikä mistä tahansa yleisöstä. Television erityisominaisuus tuli esille myös toimittajan käsitellessä yleisön palautteenantomahdollisuuksia. Muista viestintätilanteista poiketen televisiossa on tavallista, että puhujalle voi antaa palautetta vain

kirjeitse tai että palautetta voi antaa vain ohjelmapäivystyksen kautta. Ohjelmapäivystykseen viitataan seuraavassa esimerkissä:

31) Puhelinkontaktiohjelman toimittaja sanoo: "Sitten, jos mulla on korvarengas täällä, kun näette mut seuraavan joskus, niin sen jälkeen soittakaa ohjelmapäivystykseen ja sanokaa nyt riitti."

Toimittaja on tietoinen yleisöstään myös aktivoidessaan sitä osallistumaan ohjelman tekoon tai arvaillessaan, mitä kotona ohjelmaan liittyen ajatellaan tai tiedetään. Interaktiivisen funktion lisäksi tällaiset puheenvuorot osoittavat, että kyse on juuri televisiosta. Toimittajat puhuivat myös yleisellä tasolla televisionkatsojista tarkoittamatta juuri sillä hetkellä katsovia, mikä oli viittaus ennemminkin itse mediaan kuin osoitus katsojien tiedostamisesta. Toimittaja voi osoittaa tietoisuuttaan myös siitä, että häntä katsellaan.

32) Ruokaohjelman toimittaja puhuu vierailleen tarkoittaen katsojia: "Toivottavasti tällä hetkellä sadoilletuhansille, että oppivat tekemään tämän erinomaisen lampaan, eikä vaan."

Toinen ja yleisin metakielen piirre oli viittaus television muuhun ohjelmatarjontaan. Tällaisia viittauksia esiintyi kolmea eri tyyppiä. Ensinnäkin oli viittauksia ohjelmiin, joilla oli kiinteä suhde siihen ohjelmaan, jossa viittaus tehdään. Kiinteä suhde voi olla sama toimitus tai yhteinen aihe esimerkiksi saman yhtiön ajankohtais- ja uutisohjelmien välillä. Seuraavassa on esimerkki saman toimituksen seuraavaan lähetykseen viittaamisesta:

33) Uutisankkuri sanoo uutisten lopuksi: "Tämä oli pikaversio uutisista. Lisää samaa kamaa seitsemältä näkemiin."

Toinen tapa oli viitata ohjelmaan liittyvään kilpailuun, jonka tiimoilta on oma lähetys. Kolmas tapa oli, että toimittaja viittasi ohjelmaan, johon ei ollut kiinteää suhdetta. Ohjelmiin, joihin ei ollut kiinteää suhdetta, viitattiin kaksi kertaa harvemmin kuin kiinteässä suhteessa oleviin ohjelmiin. Tällaisiakin viittauksia aineistossa oli kuitenkin useita. Seuraavassa esimerkissä on kahden toimittajan välinen vuoropuhelu ohjelman ensimmäisen jakson alusta. He viittaavat kahteen eri ohjelmaan:

34) A: "Mutta ei missään tapauksessa pidä sotkea tätä ohjelmaa *Napakymppiin* siihen toiseen *Napakymppiin*."

B: "Meidän Häränsilmä napakymppissä voi nimittäin parhaimmassa tapauksessa voittaa itselleen auton."

A: "Kun taas siinä toisessa voi pahimmassa tapauksessa voittaa itselleen anopin. Ja tätä (studioyleisö taputtaa) ja tätä Häränsilmä Juha-Pekka Jaloa ei missään tapauksessa pidä myöskään sotkea *Megavisan* Jukka-Pekka Paloon."

Televisioesiintymisen metakielen kolmas piirre oli toimittajan puheessa esiintyvä televisiosanasto. Yleisin televisiosana aineistossa oli *uutiset*, *uutinen* tai niiden johdannaiset. Uutisia on muuallakin kuin televisiossa, mutta televisionkatsojalta tarvitaan perustuntemusta televisiosta, jotta hän tietää, mitä televisio-uutinen merkitsee. Useita kertoja toimittajat puhuivat myös kuvanauhasta. Loput televisiosanoista esiintyivät aineistossa pari kertaa. Tietyistä ohjelman osista puhuttiin sanoilla *sähke*, *juttu* ja *insertti*. Sanat *juonto* tai *spiikki* liittyivät

vuorostaan toimittajan tehtäviin. Muita televisiosanoja olivat *video, studiovieras, studiomuusikko, yhteys, lämpiö, tuotanto ja lavaste*, jotka kaikki liittyivät television ominaispiirteisiin. Toisinaan katsojan täytyy olla varsin hyvin perillä television toiminnasta, jotta ymmärtäisi täysin, mitä toimittaja tarkoittaa. Seuraavassa on esimerkki sanasta, joka lienee useille katsojille vaikeasti ymmärrettävä:

35) Toimittaja sanoo raportin juonnoksi: "Ja me käymme Ritan kanssa katsomaan talopaketti *inserttiä*."

Neljäs muoto esiintymisen metakielestä oli televisiotekniikan esilletuonti. Yleisimmin televisiotekniikka tuli esille viitattaessa televisiokameroiden olemassaoloon.

36) Toimittaja antaa vierailleen ohjeita: "Seisokaa nyt sivuttain kameraan, että kaikki nähdään, mitä tapahtuu, no niin okei."

Toisinaan puhuttiin myös television teknisestä henkilökunnasta. Useimmiten mainittiin ohjaaja. Seuraavassa esimerkissä ohjaamosta puhutaan tavallista enemmän:

37) "Meillä on sen verran aikaa tässä hyvinki vielä, että me mennään tähän numeroon yhdeksäntoista. Tämä oli vaan vinkki tonne meidän yläkerran erittäin hyvin toimivalle ohjaamolle, jolle annetaan muuten aplodit. Ne harvoin saavat niitä. Ne on ihmisiä, jotka on ajautunut kuka mistäkin syystä tälle uralle ja yrittävät tienata leipäänsä. Tulee varmaa kohta joku sieltä ja hyökkää meidän kimppuumme."

Pari kertaa ohjelmissa puhuttiin mikrofoneista. Kertaalleen aineistossa puhuttiin seuraavista televisiotekniikkaan liittyvistä asioista: nauhoitus, vilkku, piuhat, tekstitys, kelaaminen, katossa olevat häkkyrät ja harjoitus.

Viides metakielen piirteiden ryhmä olivat viittaukset television perusominaisuuksiin. Yleisimpiä tällaisia viittauksia olivat puheet lähetysajasta ja lähetyspäivästä, jotka implikoivat television ohjelmakartan olemassaoloa. Useita kertoja toimittajat puhuivat myös kuvaruudusta, josta katsoja voi nähdä erilaisia asioita. Television perusominaisuuksia on, että ohjelmia tehdään usein studiossa, ja toisinaan toimittajat mainitsivat tästä. Televisiolle ja sen ohjelmille muodostuu usein tietynlainen formaatti, johon myös saatettiin viitata. Katsojien nimittäin oletettiin tietävän, millainen on makasiinilähetys tai milloin uutislähetyksessä on säätiedotuksen vuoro tai että mainoskatko voi jakaa ohjelman kahteen osaan. Seuraavassa on esimerkki asioiden esittämisyjärjestyksen formaattiin viittaamisesta:

38) Uutisankkuri sanoo raportin jälkeen lähetysten loppupuolella: "Ja oikein arvattu kulttuurin jälkeen tulee urheilua."

Television perusominaisuuksiin lukeutuu se, että televisiosta voidaan puhua instituutiona, joka on työnantaja tai jonkin tapahtuman järjestäjä. Usein puhuttiin tietyistä televisioyhtiöstä. MTV:n toimittajat puhuivat omasta yhtiöstään muita useammin. Television perusominaisuuksista viestittiin myös, kun puhuttiin televisiossa olemisesta. Seuraavassa on esimerkki, jossa toimittaja puhuu televisiossa esiintymisestä ja televisiosta instituutiona:

39) Toimittaja kertoo televisioyhtiön järjestämästä laulukilpailusta ja esittelee seuraavan solistin: "Ja tähän liittyy myöskin esiintyminen valtakunnan verkossa kevään aikana MTV:n ohjelmissa, ja tässä heistä on ensimmäinen mies Porista elämänsä ensimmäistä kertaa televisiossa ja nyt vieläpä sata prosenttisen suorana esittämässä Manu Ainasoja."

Aineistossa oli myös muutamia yksittäisiä metakielisiä puheenvuoroja, jotka eivät kuuluneet mihinkään edellisistä luokista. Ensinnäkin Kukkokiekuu-ohjelmassa toimittaja yritti saada ohjelman alussa kukkoa laulamaan ja puhui ohjelman tunnuslunnasta, mikä viittasi ohjelman erityiseen tunnukseseen. Toisessa tapauksessa toimittaja puhui ohjelmastaan paikkana, jossa *lappasi väkeä*; ohjelma on siis paikka, jossa voi käydä. Yhden kerran toimittaja viittasi ohjelma-arkistoon ja kertaalleen myös ohjelmansa mainokseen. Sekä ohjelma-arkisto että ohjelmamainokset ovat television ominaislaatuisuutta. Yhdessä ajankohtaisohjelmassa toimittaja sanoo elokuvaa käsitelleen raportin jälkeen:

40) "Tuohan oli elokuvaa ja mehän olemme totta."

Tässä esimerkissä toimittaja rinnastaa televisio-ohjelmansa elokuvaan ja toteaa elokuvan olevan fiktiota verrattuna hänen ohjelmaansa. Esimerkin pohjalta voitaisiin pohtia sitä, missä määrin televisio-toimittajat ovat totta tai enemmän totta kuin elokuvat. Lause implikoi mielenkiintoisesti toimittajan käsityksiä katsojien tavoista prosessoida television ohjelmatarjontaa.

Rasmussen (1988:46) pitää metakieltä fiktiivisissä ohjelmissa ironian keinona, mutta metakieli voi toimia television itseironian muotona myös eifiktiivisissä ohjelmissa. Yhdessä ohjelmassa kuvatrikkien avulla luotiin kuva, jossa esiintyjä tulee pienestä televisiomonitorista ulos. Tähän ohjelman toimittaja kommentoi:

41) "Mutta taas toisaalta Simo mun täytyy sanoa se, että sinä oot erittäin huono televisioesiintyjä, kun sinä et pysy televisiolaatikossa, jossa täytyy pysyä, jos aikoo tv:ssä esiintyä, niin että kiitos vaan ja näkemiin."

Toimittajien eleistäkin löytyi muutama, joita voi pitää ensisijaisesti metakielenä. Pari kertaa toimittajat osoittivat studiomonitoriin siirtymän yhteydessä. Pari kertaa he osoittivat myös kohti kameraa. Ensimmäisessä tapauksessa kameraan osoittaessaan toimittaja sanoi vieraalleen *ei kun kato tonne päin*, ja toisessa toimittaja puhui kohti kameraa *se on siis tämä kamera, johon tullaan*. Kaikki kyseiset eleet viittasivat ensisijaisesti televisiotekniikkaan.

Tutkimuksen tulokset ovat osittain yhteensopivia Olsonin (1987) television metakielen ilmenemispönteiden luokittelun kanssa. Hänen ensimmäinen luokkansa eli välinerefleksiivisyys, johon kuuluu tietoisuus yleisöstä ja viittaukset television muuhun ohjelmatarjontaan, löytyy myös esiintymisen metakielestä. Sen sijaan kahta muuta Olsonin luokittelun metakielen tasoa, metagenerisyyttä ja ohjelman oman tekstuaalisuuden reflektiota, ei toimittajien viestinnässä esiinny. Uusia ryhmiä sen sijaan ovat televisiosanasto, viittaukset televisiotekniikkaan ja viittaukset television perusominaisuuksiin. Metakieli on lähinnä verbaalista viestintää, mutta viittaukset televisiotekniikkaan voivat olla myös nonverbaalisia.

Viittauksia television muuhun ohjelmatarjontaan voidaan tarkastella myös kytkettyinä ajatukseen television ohjelmavirrasta. Toimittaja vahvistaa

lähetysvirran vaikutelmaa kertomalla, mitä televisiossa näkyy seuraavaksi tai tunnin päästä. Samalla toimittaja myös muistuttaa katsojia kyseisestä ohjelmasta, jotta he muistaisivat katsoa ohjelman ja parhaassa tapauksessa eivät edes poistuisi välillä kanavan tarjonnan parista.

Metakieltä on hyvin monissa televisioesiintymisen piirteissä. Toimittajan televisiossa olostahan kertoo jo se, että hän mainitsee ohjelman nimen, katsoo kohti kameraa tai studiomonitoriin tai ylipäänsä osoittaa viestinnällään ottavansa huomioon katsojat. Tässä yhteydessä esiintymisen metakielenä on käsitelty kuitenkin ainoastaan niitä esiintymisen piirteitä, jotka suoraan viittaavat televisioon tai sen ominaispiirteisiin. Myös muut tässä luvussa television erityispiirteinä raportoidut ominaisuudet voitaisiin haluttaessa katsoa metakieliseksi, mutta tällä kertaa ne raportoidaan itsenäisinä piirteinä.

5.2.2 Viittaukset tuotteeseen

Viittaukset tuotteeseen ovat mainintoja siitä, mitä tuotetta katsoja parhaillaan kuluttaa, eli mitä tai kenen tekemää lähetysvirran osaa katsoja katsoo. Tuotteeseen viittaaminen oli hyvin yleistä televisio-ohjelmissa, sillä kuudessa ohjelmassa seitsemästä (99/116) viitattiin tuotteeseen. Ohjelmista, joissa ei ollut tuotteeseen viittauksia, kaksi kolmasosaa (12/17) oli uutisia. Toimittajista kahdella kolmasosalla (123/190) oli viittauksia tuotteeseen.

Tyypillisin tapa viitata tuotteeseen on mainita ohjelman nimi, sillä lähes kaksi kolmasosaa viittauksista kuului tähän ryhmään. Kahdeksasosa oli viittauksia lähetykseen, ja lähes samansuuruinen ryhmä olivat viittaukset ohjelman osaan. Muita tuotteeseen viittaamistapoja olivat yleisyysjärjestyksessä viittaukset yhtiöön, viittaukset toimitukseen, epäsuorat viittaukset ja viittaukset kanavaan.

Ohjelman nimen mainitseminen oli yleisintä ohjelman alussa. Toimittaja kertoi ohjelman alussa, mikä ohjelma nyt näkyy, mitä ohjelmassa nähdään, minkä seuraan katsoja on tullut tai mikä häntä tervehtii. Seuraavassa esimerkissä toimittaja sanoo suoraan, mikä ohjelma on kyseessä:

42) "Tässä se jälleen tulee *Ajankohtainen kakkonen*."

Toiseksi tavallisinta oli mainita ohjelman nimi lopussa. Tuolloin toimittaja mainitsi ohjelman nimen sanoessaan, mitä ohjelmaa katsoit, mistä ohjelmasta toivotetaan näkemiin tai mikä loppuu. Toimittaja saattoi myös kertoa ohjelman lopussa, milloin kyseisestä tuotteesta voi seuraavan kerran päästä osalliseksi:

43) "Niinpä *O Solo Mio* jatkaakin ohjelmaansa ensi syksynä sitten lauantaisin, mutta nyt meillä on loppuliturgian vuoro."

Ohjelman nimi mainittiin toisinaan, tosin jo selvästi harvemmin, puhuttaessa jostakin ohjelman omasta asiasta. Kyse saattoi olla studiosta, tavarasta tai jostakin ohjelman osasta tai elementistä. Seuraavassa on kolme esimerkkiä tällaisesta tuotteeseen viittaamisesta:

44) "Olemme tänään saaneet *Vaihtoaskeleen* studioon..."

45) "Ja tässä on *Pikku kakkosen* puolapuut..."

46) "*Huomenta Suomi* kilpailun aika..."

Toisinaan ohjelman nimi esiintyi myös siirtymissä ohjelman keskellä. Toimittaja muistutti, mitä tuotetta katsojat katsovat. Hän kertoi myös seuraavaan ohjelman osaan siirtymisestä. Seuraava esimerkki on heti mainoskatkon jälkeen toimittajan puheesta:

47) "Tämä on *Suomen lista*, ja nyt pääsemme vihdoinkin kotimaisten haastajien jälkeen päivän myyntitilastoihin."

Ohjelmasta saatettiin myös puhua kuin sinne voisi mennä, sieltä voisi tulla tai siellä voisi olla. Näin annettiin ymmärtää, että ohjelma on jokin paikka. Usein toimittajat sanoivat olevansa kyseisessä ohjelmassa. Seuraavassa esimerkissä toimittaja pyytää katsojaa tulemaan ohjelmaan:

48) "Ja nyt on kuule sun vuoro tulla tänne Titin luokse *Pikku kakkoseen* esittäen omaa ohjelmaa."

Ohjelmasta puhuttiin joskus subjektina, joka tekee jotakin. Muutaman kerran ohjelmasta puhuttiin myös objektina eli katsomisen kohteena. Ensimmäisessä esimerkissä ohjelma on subjektina toimittajan sijasta. Toisessa esimerkissä viitataan ohjelman katsomiseen.

49) Puhelinkontaktiohjelman toimittaja sanoo: "*Ruutuässä* on täällä, siellä on seuraava soittaja."

50) "Nyt, jos sinä katsot yksin tätä *Pikku kakkosta*, niin huikkaapas kaveriksesi isä tai äiti tai muu aikuinen, niin voidaan kaikki yhdessä tehdä, mitä *Nalle* näyttää eli *Viiperin* vuoro"

Toinen tapa viitata tuotteeseen oli puhua lähetyksestä, ohjelmasta tai sarjasta. Tällöin katsojalle osoitettiin, että kyse oli nimenomaan tietystä ohjelmasta lähetysvirrassa eikä esimerkiksi mainoksesta tai ohjelmaesittelystä. Myös näitä mainintoja oli eniten ohjelman alussa ja toiseksi eniten ohjelman lopussa. Tätä tapaa käytettiin usein myös kerrottaessa ohjelman sisällöstä tai luonnehdittaessa ohjelmaa. Seuraavassa esimerkissä luonnehditaan ohjelmaa:

51) Toimittaja sanoo haastattelussa: "Tämä on suora lähetyksesi ja toinen suora lähetyksesi on, on edessä muutaman tunnin kuluttua."

Kolmas tapa viitata tuotteeseen oli puhua Yleisradiosta tai MTV:stä eli viitata televisioyhtiöön. Tämä viittaustapa esiintyi kahdessa muodossa. Toimittaja joko puhui, kuinka yhtiö televisioi tai järjestää jotakin, tai sanoi suoraan, minkä yhtiön ohjelma on kyseessä. Seuraavassa on esimerkki jälkimmäisestä tavasta:

52) Toimittaja sanoo ohjelman aluksi: "Jaaha, hienoa, hienoa tervetuloa taas tammi-kuista iltaa viettämään *MTV:hen*."

Neljäs tapa oli viittaus ohjelman osaan. Tällöin toimittaja yleensä mainitsi ohjelman osan nimeltä. Tällaiset viittaukset tuotteeseen olivat välittö-

mästi ennen tai jälkeen kyseistä osaa tai esiteltäessä koko ohjelman sisältöä. Seuraavassa on esimerkki edellisestä:

53) Toimittaja sanoo siirryttäessä visailuohjelmassa seuraavaan vaiheeseen: "Hetken kuluttua näemme Timon kanssa sitten *Megabonuksessa*."

Viides tapa viitata tuotteeseen oli puhua ohjelman toimituksesta. Suurin osa näistä oli viittauksia uutistoimitukseen ja loput urheilutoimitukseen. Kuudes tapa oli puhua televisiokanavasta, jota katsottiin. Toimittaja sanoi yleensä, millä kanavalla oltiin tai minkä kanavan ohjelmasta oli kyse. Seuraavassa esimerkissä on viittaus kanavaan:

54) "Päivän asioista lisää seitsemän uutisissa täällä *kolmosverkossa*, näkemiin."

Kuudes ja viimeinen ryhmä tuotteeseen viittaamia olivat epäsuorat viittaukset. Tällaisia olivat esimerkiksi viittaukset ohjelmaan liittyvään tuotteeseen. Ohjelman nimeä käytettiin myös epäsuorasti ohimennen. Seuraavassa on esimerkki Huomenta Suomi lähetyksen alkutervehdyksestä:

55) "Oikein hyvää huomenta Suomi."

Viittaukset tuotteeseen kertovat ja muistuttavat katsojaa siitä, mitä ohjelmaa tai lähetysvirran osaa hän katsoo. Ohjelman nimen tai katseltavan kanavan painaminen katsojien mieleen on olennaista, jos halutaan heidän tietoisesti palaavan kyseisen ohjelman pariin. Näin ohjelmalle luodaan omaa identiteettiä. Toisinaan ohjelman nimi toimii toimittajan identifioijana, jolloin hänen ei tarvitse puhua omissa nimissään. Tuotteeseen viittaaminen on myös selvä merkki siitä, että kyseessä on televisio-ohjelma, sillä tavallisissa vuorovaiikutustilanteissa henkilöt harvoin mainitsevat kyseistä vuorovaikutustilannetta nimeltä. Tuotteeseen viittaaminen osoittaa lisäksi, että kyseessä on ei-fiktiivinen ohjelma (Mancini 1988:161).

5.2.3 Ajankohtaisuuden painottaminen

Televisio pyrkii vaikutelmaan lähetyksensä suoruudesta ja välittömyydestä, ikään kuin kaikki televisiossa nähty tapahtuisi reaaliajassa. Tämä ajankohtaisuuden painottaminen näkyy myös toimittajien esiintymisessä. Toisaalta välittömyyden voi ohjelmista usein päätellä muistakin seikoista kuin toimittajan esiintymisestä. Esimerkiksi samanaikaisista tapahtumista raportointi todistaa lähetyksen suoruuden. Lisäksi puhelinkontaktiohjelma, jossa katsojien pitää nähdä television kuva, on ehdottomasti aina suora lähetyks. Yli puolella (109/190) toimittajista oli puheenvuoroja, joissa he viittasivat lähetyksensä ajankohtaan tai toivat ajallisen välittömyyden esille. Esiintymisen ajankohtaisuutta osoittavia piirteitä löytyi toimittajien puheesta useita eri tyyppisiä.

Yleisin tapa osoittaa ajankohtaisuutta oli sanoa *tänään* tai jokin sen variaatio esimerkiksi *tänä iltana*. *Tänään*-sanan käytöstä muodostui kaksi ryhmää. Kaksi kertaa yleisempää oli käyttää *tänään*-sanaa tavalla, joka ei todista lähetyksen ajankohtaisuutta. Seuraavassa esimerkissä puhutaan *tästä illasta*

osoittamatta lainkaan, että ihmiset ovat studiossa juuri samana iltana kuin jona katsoja heidät näkee.

56) "Studiossa istuu *tänä iltana* suomalaisen työmarkkinaelämän korkein piispa, SAK:n puheenjohtaja Lauri Ihalainen."

Toinen tapa käyttää *tänään*-sanaa oli, että se on sidoksissa ajankohtaiseen tapahtumaan ja osoittaa siten lähetyksen tuoreuden tai suoruuden. Tällainen ajankohtaisuuden painottaminen oli tyypillistä erityisesti uutisille. Seuraava esimerkki on ajankohtaisohjelmasta:

57) "Jälleen *tänään* on julkaistu uusi kysely suomalaisten kansanedustajien EY-mielipiteistä."

Toinen tapa tuoda esiin lähetyksen ajankohtaisuus oli puhua eilisestä tai huomista, mikä yleensä takasi lähetyksen tuoreuden mutta ei suorutta.

58) "Huomenna eduskunta aloittaa tv:ssäkin nähtävän keskustelun hallituksen EY-selonteosta."

Varsin tyypillistä toimittajille oli myös ilmoittaa kellonaika, mikä varsin varmasti osoitti lähetyksen suoruuden. Toimittajat ilmoittivat kellonajan sanomalla, mitä kello on nyt tai mihin aikaan ohjelman jokin osa näkyy. Seuraavassa esimerkissä kellonaika sanotaan ohjelman alussa:

59) "Kello on seitsemän. On uutisten aika."

Usein toimittaja kertoi katsojille, mikä on viikonpäivä tai päivämäärä. Tällainen viittaus ei osoita lähetyksen suorutta vaan ennemminkin sen, että toimittaja on tietoinen, minä päivänä lähetyks näkyy. Usein viikonpäivä sanottiin tervehdyksen yhteydessä. Seuraavassa esimerkissä on epäsuora viittaus siihen, mikä päivämäärä on kyseessä:

60) "Onnea J. J. Lehdolle ja kaikille muillekin, joilla on syntymäpäivä tänään."

Toimittaja saattoi myös summittaisesti viitata lähetyksajankohtaan, mikä kertoo hänellä olevan käsitys siitä, milloin ohjelma näkyy televisiosta. Kovin varmasti tällainen viittaus ei silti takaa ajankohtaisuutta. Tällaisia summittaisia viittauksia ajankohtaan olivat esimerkiksi vuodenaikaan, kuukauteen tai vuorokaudenaikaan viittaamiset. Usein juuri tervehdyksissä viitattiin vuorokauden aikaan esimerkiksi *hyvää huomenta*, *iltaa* tai *hyvää myöhäisiltaa*. Seuraavassa esimerkissä toimittaja osoittaa tietävänsä, missä kuussa ohjelma näkyy:

61) "Tammikuun aikana olen valmistanut keveitä ruokia."

Toimittaja osoitti ohjelman ajankohtaisuuden myös puhumalla jostakin, mikä tapahtuu parhaillaan. Joskus tällaiset viittaukset osoittivat lähetyksen suoruuden, mutta eivät aina. Kyseessä saattoi olla ajankohtainen tapahtuma jossakin, jotakin parhaillaan meneillään olevaa tai samanaikaisesti studiossa tapahtuvaa – esimerkiksi se, että toimittaja saa ohjeita, kuten seuraavassa esimerkissä:

62) Toimittaja esittää kuvanauhan pohjalta soittajille kysymyksiä: "Ja aivan kohta varmasti se kelataan tuolla alkuun tuo haastattelun pätkä ja, ja saammeko me sitten sellaisia ohjeita, että vieläkö siellä otetaanko vielä yksi kilpailija vai menemmekö nyt tähän suoraan tähän."

Toisinaan toimittaja viittasi saman päivän muuhun ohjelmatarjontaan. Hän kertoi katsojille, milloin tulee toimituksen seuraava lähetys, mitä on vuorossa muilla kanavilla, mikä ohjelma on juuri tullut tai mikä on heti tämän ohjelman jälkeen. Tällaiset viittaukset eivät todista välitöntä suorutta, mutta useimmiten ne takaavat lähetyksen tuoreuden. Seuraavassa esimerkissä jumalanpalveluksen jälkeisen ohjelman toimittaja aloittaa ohjelmansa:

63) "Näin jatkamme vielä hetken täällä Kirkonmäellä täällä adventtikirkon alakerrassa suhteessa tuohon äskeiseen jumalanpalvelukseen."

Muutaman kerran toimittaja myös sanoi suoraan kyseessä olevan suora lähetys. Asian tuoreutta korostettiin puhumalla myös esimerkiksi juuri tulleesta tiedosta. Tällaista asian tuoreuden painottamista oli ainoastaan uutisissa. Kyseinen lausahdus ei kuitenkaan takaa asian todellista tuoreutta katsojille.

Myös nonverbaalisessa viestinnässä oli ajankohtaisuutta painottavia eleitä. Kaikki olivat tapauksia, joissa toimittaja katsoi rannekelloaan ja samalla verbaalisesti viittasi ajankohtaisuuteen. Seuraavassa ovat kaikki kolme tapausta:

64) "Juuri tällä hetkellä..."

65) "Ilta on vielä nuori..."

66) "Reilun kahden tunnin kuluttua..."

Vastakohtana ajankohtaisuuden painottamisille kävi kolmessa ohjelmassa selvästi ilmi, että kyseessä oli nauhoitettu ohjelma. Yhdessä ohjelmassa toimittaja sanoi, etteivät he tee suoraa lähetystä. Toisessa ohjelmassa toimittaja puhui nauhoituskatkosta. Kolmas tapaus on seuraavassa esimerkissä:

67) Visailuohjelman toimittaja puhuu Kroatiasta: "Ja siitäkään ei enää tänään tiedä, onko sitä olemassa vai ei, ainakaan siinä vaiheessa, kun tätä ohjelmaa tehdään, ei tiedä."

Yhdessä ohjelmassa toimittaja puhui syksystä, mutta ohjelma lähetettiin kuitenkin tammikuussa. Tässä tapauksessa ristiriitta selittyi sillä, että ohjelma oli uusinta.

Ajankohtaisuuden painottaminen on varsin yleistä ja viittaukset siihen ovat usein ohjelmien alussa ja lopussa. Tämä esiintymisen piirre on selvä osoitus siitä, kuinka television ominaispiirre vaikuttaa esiintymiseenkin. Ajankohtaisuuteen liittyviä puheenvuoroja käytetään usein, vaikka ne vain toisinaan takaavat lähetyksen ajallisen välittömyyden. Nauhoitetuissa ohjelmissa saatetaan antaa tahallisestikin vaikutelma, että lähetys on suora. Katsojalle voi syntyä vaikutelma ohjelman suorudesta, vaikka toimittaja ei sitä osoitakaan muutoin kuin käyttämällä ajankohtaisuuteen viittaavia puheenvuoroja. Lähetyksen suorudesta saattaa myös olla osoituksena se, että kaikki ei esimerkiksi teknisten ongelmien vuoksi suju niin kuin pitäisi. Televisiotoimittajien esiintymisen yleisin tekninen ongelma on väärään kameraan katsominen. Uutisankkuri

saattaa myös omalla nonverbaalisella viestinnällään, takelteluilla ja papereiden runsaalla katsomisella osoittaa, että uutinen on hänellekin tuore. Koska ajankoh-
taisuuteen viittaamiset eivät aina takaa reaaliaikaisuutta, voidaan puhua
reaaliaikaisuuden simuloinnista.

5.2.4 Lähetyspaikkaan ja esihaastatteluun viittaaminen

Televisioesiintyjä ja katsoja ovat aina tilallisesti erossa toisistaan. Vajaa kuu-
desosa (31/190) toimittajista viittasi siihen paikkaan, jossa hän ohjelmantekohet-
kellä oli. He siis tulivat osoittaneiksi suurimmalle osalle katsojista olevansa
kaukana heistä. Lähetyspaikkaan viittaamisten lisäksi toimittajan sijainnin pystyi
monissa ohjelmissa päättämään myös osoitteiden ja puhelimen suuntanume-
roiden perusteella.

Puolessa lähetyspaikan maininnoissa toimittaja kertoi, millä paikkakun-
nalla hän oli. Selvästi yleisimmät paikkakunnat aineistossa olivat Helsinki,
Tampere ja Turku. Erityisesti Huomenta Suomi -lähetyksen alueuutisissa
mainittiin paikkakunta tavallista useammin, mikä kertoo, että osuuksissa
halutaan painottaa lähetyspaikkakuntaa. Toinen tapa oli kertoa, mikä kuvaus-
paikka oli. Seuraavassa esimerkissä toimittaja sanoo, missä hotellissa he ovat
tekemässä ohjelmaa:

68) "Olkaa sydämellisesti tervetulleita niin täällä hotelli Pinjassa kuin siellä
kotonakin."

Muutaman kerran toimittajat myös kertoivat olevansa Pasilassa. Toisi-
naan kerrottiin jokin laajempi alue kuten maakunta tai ilmansuunta. Seuraavas-
sa esimerkissä toimittaja mainitsee säätiedotuksen yhteydessä, missä ilmansuun-
nassa hän on.

69) "Ja nyt sääennuste, joka ei vieläkään lupaille suurempia lumimääriä tänne
etelään."

Montgomery (1986:428) pitää paikkaan viittaamista radiossa inter-
personaalisuuden simulointina, koska toimittaja osoittaa olevansa läsnä jossakin.
Televisiossa näkyvän toimittajan läsnäolo on kuitenkin katsojalle itsestään
selvää, koska hän näkee toimittajan ja miljöön, jossa toimittaja on. Niinpä
televisiossa paikan mainitseminen ennemminkin korostaa televisioviestinnän
välineellistä luonnetta ja painottaa, että kyse ei ole interpersonaalisesta viestin-
nästä. Radiotoimittajan sanoma *täällä* ei vielä kerro kuulijoille mitään kun taas
televisiotoimittaja sanoo televisiostudiossa *täällä* ilman tarkempaa selitystä ja
olettaa katsojien ymmärtävän, missä hän on (Zelizer 1990:44). Myöskin tiettyyn
maantieteelliseen sijaintiin sitoutumista pyritään välttämään, koska kanavat
haluavat olla valtakunnallisia.

Televisioesiintymisen erityispiirre on myös, että ohjelmassa ilmenee
haastattelijan ja haastateltavan keskustelleen asiasta jo ennen haastattelua.
Aineistossa muutaman (9/190) toimittajan puhe viittasi jonkinlaiseen etukäteis-
keskusteluun aiheesta. Esihaastattelu tuli esille kahdella tavalla. Joko toimittaja
sanoi puhuneensa asiasta haastateltavan kanssa lämpiössä tai hän viittasi aikai-

semmin puhuttuun. Seuraavassa esimerkissä toimittaja tuo kysymyksen yhteydessä esille asian, josta ei aikaisemmin ohjelmassa ole ollut puhetta:

70) "Kristian tuossa viittasikin jo niihin kommentteihin, mitä ranskalaiset olivat sanoneet teidän etanoista. Oliko se jotakin siihen malliin että..."

Esihaastatteluun viittaaminen kertoo katsojalle, ettei hän näe kaikkea haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutuksesta. Se voi myös laajemmin viestiä katsojalle, että hän näkee vain osan niistä tapahtumista, joita kuvauspaikalla on. Televisiohaastatteluissa yleensä myös pyritään spontaaniin vaikutelmaan (Kowal, Bassett & O'Connell 1985), joten esihaastatteluun viittaminen rikkoo ehkä vaikutelman tai vähentää television todellisuusvaikutelmaa.

5.3 Esiintymisen piirteiden toistuvat muodot ja variaatio

5.3.1 Kielenkäyttö ja puhetapa

Yleiskielisyys oli ainoa esiintymisen piirre, jota havainnoinnissa arvioitiin numeraalisesti. Vaihtoehtoja oli kolme: yleiskielisyys, joitakin poikkeamia yleiskielestä ja yleispuhekielisyys. Toimittajista 71 % käytti yleiskieltä, 23 %:lla toimittajista oli joitakin poikkeamia yleiskielestä ja 6 % käytti yleispuhekieltä.

Vieraskielisiä sanoja suomenkielisen puheen lomassa oli muutamalla toimittajalla, jotka kaikki käyttivät englantia. Englannin kieltä esiintyi puheessa yleensä yksittäisen sanan tai sanonnan verran. Aineistossa kertaalleen esiintyivät *all right, yes, anyway, come on, very well* ja *last but not least*. Kerran toimittaja käytti väittelyn hillinnässä puheenvuoroa *hold it break*. Seuraavassa esimerkissä toimittaja puhuu kokemuksestaan kuntosalilla ja sanoo:

71) "Kun sä tunnet ittes niinku noubadiksi."

Kielenkäytön yhteydessä havainnointiin myös huumorin käyttöä, mutta huumori osoittautui tällä menetelmällä hankalasti havainnoitavaksi. Huumoria esiintyy hyvin erilaista ja monella tasolla, ja joissakin viihdeohjelmissa melkein kaikki toimittajan puhe voitiin katsoa huumorin värittäväksi. Toisinaan olisi jouduttu tekemään tulkintoja, onko puheenvuorossa huumoria vai ei. Huumorista oli havaintoja vain muutamalta toimittajalta, ja huomiot olivat yleensä joko selviä vitsejä tai uutisissa olevia kevennyksiä, joiden havaitseminen oli helppoa, koska ne poikkesivat muusta viestinnästä.

Muita kielenkäyttöön liittyviä havaintoja oli vain muutamia eivätkä ne olleet systemaattisen havainnoinnin tulosta; ne on kirjoitettu muistiin jonkin toimittajan tunnuspiirteinä. Parille toimittajalle oli tyypillistä jättää lauseita kesken. Jotkut aloittivat usein kysymyksensä jollakin lisäsanalla, kuten *no, yym* tai *eli*. Jollekulle oli ominaista sanojen toistaminen, kysymyksen esittäminen hyvin monisanaisesti tai poikkeuksellisen värikkään kielen käyttäminen. Yksi toimittaja käytti huumorin keinona eri murteita puhuessaan eri henkilöiden kanssa.

Puhetavan yhteydessä kiinnitettiin huomiota puheen spontaaniuteen. Jokaisen toimittajan kohdalta tutkija arvioi, lukevatko he kirjoitettua tekstiä vai

onko heidän puheensa spontaania. Kyseessä oli siis arvio, sillä ohjelmia katso-
malla ei voida varmuudella sanoa, kummasta on kyse. Tutkija on voinut
ainoastaan olettaa, että toimittajalla on käytössään teleprompteri, jolloin kysees-
sä olisi luenta. Toimittajista 53 %:n arvioitiin lukevan ja 47 %:n puhuvan
spontaanisti. Yksi toimittaja selvästi sekä luki että puhui spontaanisti. Kaikki
yleispuhekieltä käyttäneet toimittajat ja yhtä poikkeusta lukuun ottamatta
kaikki, joilla oli joitakin poikkeamia yleiskielestä, puhuivat spontaanisti.

Puheessa oli epäsujuvuuksia kolmasosalla toimittajista. Epäsujuvuudet
olivat takelteluja, sanan toistoja tai kielellisiä lipsahduksia. Kielellisistä lipsah-
duksista ovat esimerkkinä yhden toimittajan kaksi lipsahdusta, joissa *erotapah-*
tuma muuttui *eurotapahumaksi* ja *sukupolvet* *sukupuoliksi*. Yhdellä toimittajalla oli
täytettyjä taukoja ja sanan korjausta juuri tulleen tiedon yhteydessä, jolloin
epäsujuvuudet korostivat tiedon tuoreutta.

Äänenkäyttöä on hankala havainnoida ilman arvioivaa ulottuvuutta,
joten niihin on kiinnitetty vain vähän huomiota. Yleisin havainto oli kuuluva
sisäänhengitys, joka havaittiin vajaalla kymmenesosalla toimittajista. Muita ha-
vaintoja, jotka toistuivat useammin kuin kerran, olivat äänen laadun nasaalisuus
ja käheys, artikulaation s-virhe ja puheessa esiintyvät täytetyt tauot. Muutamalla
toimittajalla oli puheessaan selvästi toistuva intonaatiokulku tai ylipäänsä
runsaasti parakielen piirteiden vaihtelua. Osa toimittajista myös muutti tarkoi-
tuksellisen selvästi hetkeksi puhetapaansa. Esimerkiksi toimittaja huusi stu-
diovieraiden tullessa sisään: *tervetuloa estradille*. Alitalo (1991:41) on kiinnittänyt
huomiota siihen, että radiopuheesta pyritään selkeyteen vedoten poistamaan
kaikki maiskaukset, nielaisut ja muut ruumiiseen viittaavat äänet. Näin näyttää
olevan televisiopuheessakin, sillä aineistosta havaittiin ainoastaan pari rykäisyä
sekä yksi selvä huokaus ja maiskaus.

Toimittajista huomattavan moni käyttää yleiskieltä. Lisäksi epäsuj-
vuuksia on varsin vähän, mikä osoittaa, että toimittajat pyrkivät sujuvuuteen.
Toimittajat siis välttävät interpersonaalisen viestinnän tilanteille ominaista
puhekielisyttä ja spontaanisiin puheeseen kuuluvia epäsujuvuuksia.

5.3.2 Ohjelman aloitukset ja lopetukset

Katsojien tervehtiminen ohjelman alussa on toimittajille erittäin tyypillistä.
Tervehtimisestä on jo raportoitu interaktiivisena piirteenä luvussa 5.1.5. Yleisin
tapa aloittaa ohjelma oli tervehtiä aluksi ja mennä sen jälkeen suoraan asiaan.
Tällä tavoin teki vajaa kolmannes toimittajista. Runsas neljännes (51/190)
toimittajista ei lainkaan tervehtinyt katsojia esiintymisensä aluksi.

Kolmannes toimittajista kertoi ohjelman alussa katsojille, mistä ohjel-
masta on kyse. Yksi toimittaja kahdeksasta esitteli alussa ohjelmansa sisällön.
Seuraavassa esimerkissä toimittaja ensin tervehti katsojia muodollisesti ja kertoo
sitten ohjelman sisällöstä:

72) "Hyvää iltaa, Kotimaan katsaus vatkaa tänä iltana kuntaliitoksia, ja puhumme
myös savolaisten kaavailemasta suurläänistä."

Vajaa kymmenesosa toimittajista esitteli itsensä tai ohjelman tekijän tai
tekijät katsojille. Tekijä saattoi olla ohjelman toimitus tai televisioyhtiö. Alla
olevassa esimerkissä toimittaja esittelee itsensä. Samassa aloituksessa on myös

muodollinen tervehdys ja *tervetuloa seuraamaan* -toivotus sekä viittaus ajankoh-
taisuuteen ja tuotteeseen.

73) "Hyvää lauantaipäivää ja tervetuloa seuraamaan kanssamme noin kuuden
tunnin mittaista urheilupakettiamme Urheiluareena. Minun nimeni on Ville
Klinga."

Aloituksissa toistui myös muita piirteitä. Lähes neljäsosa toimittajista
viittasi aluksi jollakin tapaa ajankohtaisuuteen. Yksi yhdeksästä otti huomioon
televisionkatsojat muutenkin kuin tervehtimällä heitä. Vajaa kymmenes toimitta-
jista viittasi toistuvuuteen. Yhtä usein toimittaja myös kertoi, missä hän oli.
Ainoastaan muutama toimittaja tervehti alussa studioyleisöä tai sai aloitukseen-
sa selvän siirron toiselta toimittajalta.

Myös ohjelman lopussa katsojien tervehtiminen oli yleistä, mutta siitäkin
on jo raportoitu luvussa 5.1.5. Noin joka kuudennella (34/190) toimittajalla ei
ollut esiintymisensä päätyttyä varsinaista lopetusta. Heistä oli kuitenkin suurin
osa sellaisia, jotka eivät olleet ohjelman ainoita toimittajia ja jotka eivät myös-
kään päättäneet kyseistä ohjelmaa. Aineistossa oli vain muutama toimittaja, joka
esiintyessään ohjelman lopussa ei varsinaisesti lopettanut ohjelmaansa.

Kolmannes toimittajista kertoi ohjelman päätteeksi, milloin ohjelma
nähdään seuraavan kerran; kertomisen tarkkuus vaihteli tarkasta kellonajasta
vuodenaikaan. Yksi toimittaja yhdeksästä kertoi, milloin hänet näkee seuraavan
kerran. Lopputervehdys *näkemiin* ja kertominen seuraavasta ohjelmasta esiintyi-
vät useimmiten yhdessä. Vastaavasti epämuodollinen tervehdys ja tieto toimit-
tajan uudelleen näkemisestä olivat usein samassa lopetuksessa.

Pieni osa toimittajista viittasi seuraavaan lähetykseen kertomalla, mitä
silloin tapahtuu tai mitä asioita käsitellään. Muutama kertoi lopussa myös, mitä
televisiossa seuraavaksi näkyy. Neljännes toimittajista lopetti ohjelmansa
toteamalla, että tässä oli tämän ohjelman anti. Seuraavassa esimerkissä toimittaja
toivottaa *näkemiin* ja toteaa ohjelman olleen tässä.

74) "Tässä oli sähkeutiset näkemiin."

Muutama toimittaja sanoi lopussa suoraan ohjelman loppuvan tähän. Tästä
tavasta on seuraava esimerkki:

75) "Niin me lopetamme tältä illalta tähän..."

Yksi toimittaja seitsemästä siirsi esiintymisensä lopuksi puheenvuoron
toiselle toimittajalla. Pieni osa toimittajista ei lopettanut ohjelmaansa esiin-
tymisellään, vaan kertoi, mitä ohjelman lopuksi nähdään. Seuraavassa on
esimerkit molemmista mainituista lopetustavoista:

76) "Tämä uutisista ja aurinkoisesta säästä kertoo nyt Pekka."

77) "Tässä olivat Urheiluruudun aiheet tänä iltana. Loppukuvana katselemme
amerikkalaisen juniori koripalloilijan uran tähtihetkiä, hyvää loppuiltaa."

Aikaisemmin on jo todettu, että toimittajat saattavat ohjelman lopuksi
myös kiittää katsojia seurasta tai toivottaa heille hyvää jatkoa. Muutama
toimittaja kiitti myös studiovieraitaan ohjelman lopussa. Yksi toimittaja ei

varsinaisesti päättänyt ohjelmaansa, vaan kiitteli ja kätteli vieraitaan lopussa. Yksi toimittaja kehotti katsomaan ohjelmaa, teki tiivistyksen ohjelman annista tai totesi menevänsä pois.

Toimittajilla on siis tapana yleensä aloittaa ja lopettaa ohjelmansa selvästi. Yleisimpiä ovat kasvokkaistilanteissakin käytetyt tervehdykset. Aloittamis- ja lopettamistavoissa näkyy myös selvästi, että ne noudattavat tiettyjä vakiintuneita muotoja eli tietyt tavat toistuvat usein ja erikoistapauksia on niukasti. Standardoidut alut ja loput luovatkin osaltaan yleisölle tuttua ja tunnistettavaa muotoa (Brand & Scannell 1991:203). Merkille pantavaa on, että toimittajan nimen sanominen on aloituksissa varsin harvinaista, mikä lienee yksi suomalaisen televisioesiintymisen kulttuuripiirre.

5.3.3 Ohjelman jäsentäminen

Toimittaja jäsentää ohjelmaansa viittaamalla ohjelman rakenteeseen. Ohjelman rakenteeseen viittaamista Mancini (1988:161) pitää yhtenä televisiotoimittajan metadiskursiivisena viittauksena, joka organisoii ohjelmaa ja helpottaa seuraavan jakson tulkintaa. Ohjelman rakenteeseen viittaaminen olikin toimittajille tyypillistä, sillä vajaa kolme neljäsosaa (134/190) heistä jäsenteli ohjelmaansa. Yleensä toimittajalla oli useita jäsentäviä puheenvuoroja.

Mainoskatkot ovat tyypillisiä mainosrahoitteisille ohjelmille. Ne myös osaltaan jäsentävät ohjelmaa. Aineistossa oli 29 ohjelmaa, joissa oli vähintään yksi mainoskatko ohjelman keskellä. Näistä ohjelmista noin puolessa viitattiin mainoskatkoon sanallisesti. Ylivoimaisesti useammin mainoskatkosta puhuttiin ennen sitä kuin sen jälkeen. Kolmessa puheenvuorossa neljästä puhuttiin mainoksista, mainoskatkosta tai -tauosta ja lopuissa puhuttiin pelkästään tauosta, paussista tai katkosta. Tyypillisintä oli sanoa, mitä mainoskatkon jälkeen on ohjelmassa vuorossa:

78) "Meidän on aika siirtyä mainoksiin ja sitten katsotaan kuvioliikuntaa ja tänään liikutaan muuten vähän muutenki."

Omaperäisimpiä viittauksia mainoskatkoon oli kertoa katsojille, mitä toimittajat mainoskatkon aikana tekevät, mikä myös implikoi ohjelman samanaikaisuutta. Toinen erikoisuus oli pitää mainoskatkoa katsojille hengähdystaukona. Seuraavassa ovat kyseiset puheenvuorot:

79) "Kiitoksia oli kiva olla yhteydessä Kuhmon suuntaan ja hyvää jatkoa sinne päin. Ja tuota hyvää jatkoa myöskin kaikille nimittäin nyt on pienen tauon paikka ja sinä aikana me harjaamme koirat ja panemme Viljamaan kuntoon."

80) "Pidetään me pieni ansaitsemanne hyvin ansaitsemanne paussi. Mä keksin tään kerran, mä sanon sen aina."

Mainostauon lisäksi ohjelmaa jäsennettiin monilla muilla keinoilla. Muista tavoista selvästi yleisin oli kertoa, mitä ohjelmassa oli vuorossa seuraavaksi. Maininnoista ohjelman seuraavasta annista ei muodostunut erillisiä alaluokkia, koska eri tavat olivat usein päällekkäisiä. Joitakin perustyyppisiä voidaan aineistosta kuitenkin nostaa esille, kuten tiivistys tulevan sisällöstä,

otsikonomainen maininta tai lyhyt kuvaus siitä, mitä seuraavaksi näkyy. Seuraavassa on kolme esimerkkiä rakenteeseen viittaamisesta:

81) Uutisankkuri osoittaa sääennusteen alkavan ja tiivistää: "Sääennuste lupaa lumisadetta."

82) Uutisankkuri mainitsee sääennusteen alkamisesta otsikoimalla sen: "Katsotaan sitten sääennustetta."

83) Ajankohtaistoimittaja kertoo, mitä seuraavaksi nähdään: "Karlovatsen kaupungista Kroatiaasta siirrymme hetkeksi Pietariin ja näemme väläyksen huomisesta ohjelmasta."

Muut ohjelman rakenteeseen viittaavat puheenvuorot olivatkin selvästi epätavallisempia. Toisinaan toimittaja jäseni ohjelmaansa kertomalla katsojille etukäteen, mitä ohjelmassa myöhemmin nähdään. Harvinaisempaa oli, että toimittaja kertoi ohjelman rakenteesta esittelemällä koko ohjelman sisällön. Tällaisia puheenvuoroja käytettäneen herättämään katsojien mielenkiintoa ohjelman myöhempään antiin. Seuraavassa on ensin esimerkki viittauksesta ohjelmassa myöhemmin nähtävään ja sitten ohjelman sisällön esittely:

84) "Suosituimmat maailman hitit soitetaan sitten loppupuolella ja nyt siis takaisin kotimaisiin haastajiin."

85) "Sitten jälkimmäisen osan aiheisiin. Muutama aihe mainoskatkon jälkeen siellä puhumme lääketieteestä kulttuurista ja urheilusta, mutta tunnelmoimme muunmoassa Suomen ensimmäisillä erotiikka messuilla. Sää jatkuu lauhana. Huomenna iltapäivällä on lämpöasteita koko maassa. Jatketaan hetken kuluttua."

Usein toimittajat myös jäsensivät ohjelmaansa antamalla katsojille vihjeen sen alkamisesta tai loppumisesta. Vihje alkamisesta saattoi olla, että *aluksi* tai *ensimmäiseksi näemme* tai sanottiin aloitettavan jollakin. Vihje loppumisesta voi taas olla, että toimittaja sanoi *päätteeksi*, *lopuksi* tai vielä ohjelmassa seuraavan jotakin. Seuraavissa esimerkeissä on ensin vihje alkamisesta ja toisena vihje loppumisesta:

86) "Näin on joukkueet esitelty. Menemme ensimmäiseen erään ja ensimmäiseen peliin."

87) Toimittaja aloittaa haastattelun viimeisen kysymyksen: "Nyt vielä aivan lyhyesti, aivan lyhyesti tähän loppuun tämmönen tärkeä kysymys..."

Ohjelmaa jäseni myös toiminnan selostus. Usein toimittajat kertoivat katsojille, mitä hän tai hän katsojien kanssa yhdessä tekee seuraavaksi tai parhaillaan. Toisinaan toimittajat selostivat myös muiden toimintaa. Seuraavassa esimerkissä toimittaja kertoo, mitä hän, studiovieraat ja katsojat seuraavaksi tekevät:

88) Ajankohtaisohjelma sisältää katsojien puhelinäänestyksen: "Meillä on uudet äänestystulokset. Katsotaan, onko tilanne muuttunut siitä, kun äsken katsoimme."

Toimittaja antoi vuoron ohjelman seuraavalle osalle myös muuten kuin kertomalla, mitä ohjelmassa on vuorossa nyt tai selostamalla omaa toimintaansa. Hän siirsi esimerkiksi puheenvuoron toiselle toimittajalle, mikä kertoi uuden

ohjelman osan alkamisesta. Samalla tavalla toimittaja antoi puheenvuoron vieraalleen. Toimittaja jäsensi ohjelmaa myös päättämällä selvästi jonkin aiheen käsittelyn tai ohjelman osan. Seuraava esimerkki on keskusteluohjelmasta, jossa toimittaja lopettaa yhden aiheen käsittelyn:

89) "Mutta jos ottasin nyt vapauden kuitenkin jättää tämän maatalouskeskustelun tähän."

Siirtymissä ohjelman vaiheesta toiseen toimittajat käyttivät yleensä sanoja *ja* tai *sitten* tai jotakin verbiä. Verbeistä yleisimpiä olivat liikkumista kuvaavat verbit. Useimmiten toimittajat puhuivat siirtymisestä tai menemisestä jonnekin. Toisinaan myös *edetään*, *lähdetään*, *piipahdetaan*, *palataan*, *käydään*, *riennetään*, *käväistään* tai *vieraillaan*. Joskus käytettiin pelkästään illatiivia tai allatiivia, esimerkiksi *takaisin kotimaahan* tai *lopuksi matkailumessuille*. Verbeissä oli silmiinpistävää, että niitä käytettiin usein kuin raportin ja uuden ohjelman osan myötä vaihdettaisiin paikkaa. Esimerkissä 83 toimittaja käytti *siirtyä*-verbiä. Usein siirtymissä esiintyvä verbi oli myös *katsoa*, *nähdä* tai muu näköaistiin liittyvä verbi. Näköaistiin liittyvä verbi esiintyi siirtymissä kymmenen kertaa useammin kuin kuuloaistiin liittyvä verbi. Tämä implikoi, että toimittajien mielestä televisiota katsellaan enemmän kuin kuunnellaan.

Toisinaan ohjelman rakenteeseen viitattaessa mainittiin tulevista ohjelmista tai aikaisemmista ohjelmista. Joskus viitattiin myös siihen, kuinka paljon ohjelma-aikaa on jäljellä, mikä osoittaa television aikasidoksisuutta. Televisiolle on ominaista, että esiintyjälle on varattu tietty aika esiintymiseensä, eikä tätä aikaa ole mahdollista juurikaan ylittää. Esiintymisaikaa vaikuttaa olevan televisiossa liian vähän, sillä usein ajan kulumiseen viittaamiset liittyivät kiihkeästi. Seuraavassa esimerkissä aikaa on hyvin vähän ja toimittaja viestii, että ohjelma on loppumassa:

90) "Ja tässä kun vielä on kaks sekuntia aikaa, niin tekaistaisko me semmonen pikkunen, pikkunen kastike."

Ohjelmalla on siis tietty rakenne, jonka seuraamista toimittaja helpottaa jäsentävillä puheenvuoroillaan. Niiden runsaus kertoo osaltaan, että toimittajan rooli on usein sitoa ohjelman itsenäisiä osia toisiinsa. Lisäksi jäsentävät puheenvuorot kertovat toimittajan erityisasemasta ohjelmassa ja erityisesti sen toimittajan asemasta, joka luovuttaa vuoron toiselle toimittajalle tai hänen raportilleen.

5.3.4 Toimittajan roolin esilletuonti

Yhdellä toimittajalla viidestä (37/190) havaittiin puheenvuoroja, joissa toimittaja toi omaa rooliaan esille. Yhdellä toimittajalla oli kuitenkin hyvin runsaasti tällaisia puheenvuoroja. Yleisin tapa tuoda toimittajan rooli esille oli vuorovaikutuksen säätely. Toimittaja siis ohjaa keskustelun tai haastattelun etenemistä muillakin puheenvuoroillaan kuin kysymyksillä. Seuraavassa esimerkissä toimittaja osoittaa keskustelijalle, ettei vielä ole aika puhua tämän esille tuomasta aiheesta:

91) "Palataan hetken kuluttua siihen."

Interaktion säätelyä varsin lähellä oleva puheenvuorotyyppi oli ohjeen anto. Ohjeet eivät liittyneet ensisijaisesti keskusteluun vaan useimmiten toimintaan. Seuraavassa toimittaja ohjailee studiovieraita:

92) "Tuota tilanne on nyt sit semmonen, että otetaanpas flikat nyt se matkakäärö ja vaihetaan paikkaa ja nyt herra täryttääpi täällä, kenen kanssa lähtee poronkäritystä syömähän."

Toimittajan rooli tuli esille hänen huolehtiessaan ohjelma-ajan kulumisesta. Toimittaja osoitti myös viestinnällään valtaansa katsojan tai studiovieraan suhteen. Hän osoitti, että asioiden kulku on hänestä kiinni, tai lopetti jonkun puheenvuoron halutessaan. Seuraava esimerkki osoittaa puhelinkontaktiohjelman toimittajan valtaa:

93) "Varoitan teitä etukäteen, että mikäli alkaa tulla rumia vitsejä, niin minä katkaisen välittömästi puhelut tällä pienellä kädelläni."

Toimittaja toi toisinaan puheessaan esille sen, että hän on toimittaja. Hän sanoi kuuluvansa toimittajien ammattikuntaan, olevansa toimittaja juuri tässä ohjelmassa tai osoitti olevansa henkilö, jolla on erityinen asema ohjelmassa. Seuraavassa esimerkissä toimittaja ilmaisee kuuluvansa toimittajien ammattikuntaan:

94) "Tämä on journalistisen urani tähtihetkiä."

Toimittaja korosti omaa erityisrooliaan myös tuomalla esiin omaa itseään tai tekemisiään ohjelman teossa. Hän kertoi esimerkiksi aloittavansa nyt ohjelman tai kuuluttavansa nyt jotakin tai lukevansa viime kerralla pyytämäänsä kirjoja. Seuraavassa esimerkkilauseessa esiintyvä yksikön ensimmäisen persoonan käyttö on niin harvinaista, että sen voi katsoa toimittajan roolin korostamiseksi:

95) "Aivan oikein, minun ensimmäinen vieraani on Antti Arstila."

Toisinaan toimittajat harrastivat itsekritiikkiä eli arvioivat omaa toimintaansa. He saattoivat pyytää anteeksi virhettään ja pahoitella kuluneen sanonnan käyttöä, kömpelöä aasinsiltaa, tyhmää kysymystään, omaa rönsyilyään tai naiivia ilmaustaan. Joskus arvio oli myös myönteinen: toimittaja totesi esimerkiksi päässeensä haastattelussa aika hyvin perusasioihin. Tätä oman toiminnan arviointia oli vain muutamalla toimittajalla, mutta heillä yleensä useita kertoja. Seuraavassa esimerkissä toimittaja esittää pahoittelunsa yleisölle:

96) "No niin katsojat minä olen vähän pahoillani siitä, että viimeinen spiikki meni vähä niin sanotusti munille, mutta minä olin tosi hengästynyt silloin." (Toimittaja on edellisen juonnon aikana polkenut kuntopyörää.)

Toimittajan rooli tuli esille myös yhdessä erityistapauksessa, jossa toimittaja varoitti katsojia pian nähtävästä raportista. Esimerkki on uutisista:

97) "Varoitamme, että seuraavat kuvat voivat olla melko järkyttävää nähtävää."

Tässä tapauksessa toimittaja osoitti olevansa erityisasemassa ohjelmassa, sillä hän voi varoittaa raportista, joka on toisen toimittajan tekemä. Raportin tekijä itse ei olisi voinut kyseistä varoitusta tehdä.

Toimittajan rooliin kuuluu myös, että hän voi esittää viittauksia asian relevanttiuteen tai didaktisia ja katsojien tulkintaa ohjaavia viittauksia (Mancini 1988:163). Näitä metadiskursiivisia viittauksia havaittiin kuitenkin varsin vähän (10 kpl). Yleisintä oli sanoa, että kyseessä on tärkeä asia. Myös asian mielenkiintoisuutta painotettiin muutamia kertoja. Toisinaan puhuttiin *kaikkein ensimmäisestä kysymyksestä, ajankohtaisesta ja ei-mitättömästä asiasta* tai *pienimuotoisemmasta asiasta*. Toisaalta viittaukset asian relevanttiuteen saattavat olla implisiittisiäkin. Tällä menetelmällä ne ovat kuitenkin vaikeasti havaittavissa. Seuraavassa ajankohtaistoimittajan puheenvuorossa on kaksi asian relevanttiuteen viittaamista:

98) *"Tärkeäksi kysymykseksi tähän astisessa kansalaiskeskustelussa ehkä kaikesta ensimmäiseksi kysymykseksi tässä EY-keskustelussa on noussut maatalous."*

Toimittajan roolin esilletuonti ei ole kovin yleinen piirre: useimpia edellä mainittuja ilmenemismuotojakin esiintyy aineistossa vain muutamia kappaleita. Luokat on muodostettu toimittajan puheessa esiintyneistä eksplisiittisistä toimittajan roolin esilletuonneista, mutta toimittajan erityisroolia implikoivat toki monet muutkin piirteet, esimerkiksi se, milloin hän kuvassa näkyy, mistä asioista hän puhuu, millaista on hänen ja muiden studiossa olevien vuorovaikutus ja kuka puhuu suoraan katsojille. Rooli voi siis ilmetä eksplisiittisesti tai implisiittisesti, mutta toimittajan erityisasema ohjelmassa näkyy katsojille kuitenkin aina jollakin tavalla.

5.3.5 Toimittajan viestintä toisten kanssa

5.3.5.1 Toimittajien välinen vuorovaikutus

Kolme toimittajaa viidestä (118/190) oli ohjelmassa, jossa oli myös muita esiintyviä toimittajia². Toimittajien välisen vuorovaikutuksen tarkastelu kohdistui luonnollisesti vain tähän ryhmään. Toimittajien välisiä suhteita oli kahta päätyyppiä: keskenään tasavertaisia ja ei-tasavertaisia. Tasavertaisilla toimittajilla oli ohjelmassa samanlainen rooli, mutta ei-tasavertaisista toinen oli yleensä toiselle jollakin tavalla alisteinen. Ohjelman muut toimittajat olivat esimerkiksi yleensä alisteisia juontajalle. Toimittajista, jotka olivat ohjelmassa muiden toimittajien kanssa, kaksi viidestä oli tasavertaisia jonkun toisen toimittajan kanssa. Useilla toimittajilla oli ohjelmassaan kuitenkin itseensä nähden sekä tasavertaisia että ei-tasavertaisia toimittajia.

Kolmasosalla toimittajista ei ollut minkäänlaista viestintää toisen ohjelmassa olevan toimittajan kanssa tai tähän liittyen. Selvästi suurin osa näistä

² Kolmessa tapauksessa toista toimittajaa ei ole tässä tutkimuksessa analysoitu, koska ne eivät täyttäneet valintakriteerejä. Yksi heistä oli käsinukke, yksi ei puhunut lainkaan suomea ja yksi oli ohjelmassa tuomarina. Analysoidun toimittajan suhtautuminen heihin on kuitenkin otettu huomioon.

toimittajista oli alisteisia toiselle toimittajalle. Joukossa oli kuitenkin muutama dominoivassa asemassa oleva ja muutama tasavertainen toimittaja.

Toimittajien yleisin keskinäisen viestinnän muoto oli katsekontakti. Katsekontakti on kuitenkin mahdollinen ainoastaan silloin, kun toimittajat ovat keskenään samassa tilassa. Lähes kaikki toimittajat, joilla oli mahdollisuus katsoa toista toimittajaa, katsoivat häntä ainakin kerran. Ainoastaan muutama ei katsonut toista toimittajaa, vaikka se olisi ollut mahdollista. Tasavertaisista toimittajista kahdeksalla kymmenestä oli katsekontakti toisiinsa, mutta vastaava suhdeluku ei-tasavertaisilla toimittajilla oli yksi kymmenestä. Yleensä toimittajat säilyttivät kontaktin kameraan, vaikka toinen toimittaja olikin paikalla. Toisen toimittajan ollessa läsnä muutama toimittaja katsoi puhuessaan koko ajan kameraan, mutta yleisintä oli katsoa puheen aikana joitakin kertoja toiseen toimittajaan.

Osa toimittajista ei katsonut toiseen toimittajaan muulloin kuin siirtäessä puheenvuoron hänelle. Keskustellessaan keskenään toimittajat katsoivat yleensä toisiinsa, mutta osa katsoi tällaisissakin keskustelutilanteissa välillä myös kameraan. Toisen toimittajan puhuessa katseen suunta vaihteli yleensä toimittajan ja kameran välillä. Osa katsoi koko ajan toiseen toimittajaan kuunnellessaan häntä, ja pari toimittajaa ei vastaavassa tilanteessa katsonut lainkaan toista toimittajaa. Toimittajat siis katsovat toista toimittajaa yleensä puhuessaan hänelle, mutta usein katse suunnataan ensisijaisesti katsojille, vaikka toinen toimittaja olisikin paikalla.

Erityistapaus oli tilanne, jossa toisen toimittajan kuva oli uutisissa editoitu pieneksi kuvaruuduksi isompaan kuvaan. Isommassa kuvassa oleva toimittaja oli katsovinaan kuvaruutuun, jossa toinen toimittaja oli, vaikka todellisuudessa hän ei voinut nähdä koko kuvaruutua. Ilmeisesti haluttiin antaa vaikutelma, että toimittajien välillä olisi kontakti, ja mahdollisesti pyrittiin myös korostamaan isossa kuvaruudussa olevan toimittajan tasavertaisuutta katsojiin nähden.

Toimittajat puhuttelivat toisiaan useimmiten etunimellä. Etunimellä puhuttelu oli suunnilleen yhtä yleistä sekä tasavertaisten että ei-tasavertaisten toimittajien kesken. Etunimen käyttöön liittyi myös toisen toimittajan sinuttelu. Toiseksi yleisin tapa oli käyttää toimittajan koko nimeä. Tämä oli huomattavasti yleisempää ei-tasavertaisten kuin tasavertaisten toimittajien kesken. Muutaman kerran toimittajien keskinäisissä puhutteluissa käytettiin lempinimeä tai puhutteltiin sukunimellä; kerran toimittaja puhui ainoastaan *toimittajastamme*. Pari kertaa toimittaja selvästi esitteli toisen toimittajan. Seuraavassa esimerkissä toimittaja esittelee toisen toimittajan ja puhuttelee häntä koko nimellä:

99) "Oikein hyvää ja suoraa suomenta teille kaikille. Minä olen Juha-Pekka Jalo ja tässä on Pekka Karhuvaara."

Yleisin toimittajien välinen verbaalinen vuorovaikutusmuoto oli puheenvuoron luovuttaminen toiselle. Keskenään tasavertaisten toimittajien välillä puheenvuoron luovutus oli selvästi harvinaisempaa kuin ei-tasavertaisten välillä; jälkimmäisillä pääosa toiselle suunnatuista ilmauksista liittyi juuri puheenvuoron luovutukseen. Aina puheenvuoron luovuttamista ei verbalisoitu, vaan toimittaja saattoi epäsuorastikin myöntää toiselle luvan esiintyä. Ensimmäinen esimerkki on suora puheenvuoron luovuttaminen tasavertaiselle toimittajalle ja toinen on epäsuora luovutus ei-tasavertaiselle toimittajalle:

100) "Ja nyt siirrymmekin päivän puheenaiheisiin, ole hyvä Riitta."

101) Ohjelman juontaja puhuu ensin, jonka jälkeen toinen toimittaja heti jatkaa eri tilasta:

A: "Mutta onpa Suomi sitten EY:n jäsen tai ei, niin Venäjän kauppaa luotaneen kokonaan toisessa ilmastossa, kuin missä taannoinen Neuvostoliiton kaupan kukoistus syntyi."

B: "Näinhän asia lienee..."

Muunlainen sanallinen viestintä oli harvinaisempaa toimittajien välillä. Toisinaan lähinnä tasavertaiset toimittajat keskustelivat lyhyesti keskenään. Muutaman kerran toimittaja haastatteli toista toimittajaa; näin tapahtui sekä tasavertaisilla että ei-tasavertaisilla toimittajilla. Haastattelun kohteena oli esimerkiksi tapahtuma, johon toinen on perehtynyt, tai hänen mielipiteensä tai kokemuksensa. Muutaman kerran toimittajat myös kommentoivat toisia toimittajia tai käyttivät toista toimittajaa huumorin kohteena. Seuraava esimerkki on toimittajien välisestä lyhyestä dialogista, jossa toimittaja kommentoi toista humoristisessa mielessä:

102) Miestoimittaja kommentoi naistoimittajan käsiä:

A: "No ei meillä ainakaan ole sun kans samanlaiset kädet. Sulla on paljon isommat."

B: "Inhottava, eikä ole."

A: "Eiks sun käsineetkin ole semmonen kymmenen."

B: "Sä olet sitten ilkeämielinen ihminen."

Samanarvoiset toimittajat keskeyttelivät välillä toisiaan puhuessaan yhdessä katsojille tai heidän molempien haastattelussa jotakuta. Toinen toimittajista saattoi myös ohjata toisen toimintaa esimerkiksi kehottamalla häntä tekemään tai sanomaan jotakin. Tällaiset viestinnän piirteet kertovat, että toimittajien ollessa tasavertaisessa asemassa toinen saattaa kuitenkin dominoida toista ohjelmassa tilapäisesti. Toimittaja saattaa dominoida toista toimittajaa myös puheen määrällä.

Toimittajien väliseen viestintään liittyi katseen lisäksi muutakin nonverbaalista viestintää. Toimittaja kosketti toista toimittajaa aineistossa kaksi kertaa: yksi toimittaja seiso toisen rinnalla ohjelman alussa ja piti tätä olkapäästä kiinni, ja toisessa tapauksessa toimittaja otti toista kädestä kiinni ja kokeilee, onko hänellä kylmät kädet, koska hän tuli juuri ulkoa studioon.

Eleissä toimittajien välinen vuorovaikutus näkyi useammin. Kerran toimittajat nyökkäsivät tarkoituksella samanaikaisesti onnitellessaan. Toimittajat myös elehtivät toisen puheen aikana, esimerkiksi ohjelman lopussa toinen toimittaja sanoi näkemiin ja toinen ainoastaan nyökkäsi, tai toisen puhuessa flunssasta toinen niisti nenää. Puhuessaan toisesta toimittajasta toimittaja osoitti tätä sormella tai nyökkäsi päätänsä häntä kohti tai pani kätensä suun eteen kertoessaan hänestä vitsin. Kertaalleen toimittaja reagoi toisen puheeseen pannen käden otsalleen ja voivotellen, ja muutaman kerran toimittaja luovutti kädellään toiselle puheenvuoron.

Toimittajien väliseen vuorovaikutukseen vaikuttaa heidän keskinäinen tasavertaisuutensa ja se, ovatko he samassa tilassa. Ylcisin tapa olla vuorovaikutuksessa toiseen toimittajaan on katsoa häntä. Kovin yleisesti ei esiinny piirteitä, joita voitaisiin pitää dominoivina. Selvin ero tasavertaisien ja ei-tasavertaisien toimittajien välillä on se, että tasavertaisille on ominaisempaa katsekontakti ja keskinäinen keskustelu ja ei-tasavertaisilla vastaavasti toisen puhuttelu koko

nimellä ja puheenvuoron antaminen toiselle. Toimittajat puhuvat enemmän katsojille kuin keskenään. Interaktion simulointina voidaan pitää toisen toimittajan tuttavallista puhuttelua. Kun toimittaja puhuttelee toista esimerkiksi lempitai sukunimellä, puhuteltu toimittaja vaikuttaa läheisemmältä myös katsojille. Toimittajat voivat keskinäisellä viestinnällään ohjata katsojien suhtautumista heihin.

5.3.5.2 Studioyleisön puhuttelu

Aineistossa oli neljätoista ohjelmaa, joissa oli läsnä studioyleisö. Ohjelmista kahdeksan oli viihdeohjelmia, viisi visailuohjelmia ja yksi lasten ja nuorten ohjelma. Kaksi toimittajaa ei puheessaan ottanut millään tavalla huomioon studioyleisöä. Viisi toimittajista tervehti studioyleisöä alussa. Ohjelman lopussa kiitettiin yleisöä kaksi kertaa ja kerran toivotettiin hyvää jatkoa. Yleisin tilanne, jossa studioyleisölle puhuttiin, oli pyytää heitä antamaan aplodeja. Tällaisia puheenvuoroja oli yhteensä yhdeksän kuudella eri toimittajalla. Neljä kertaa toimittaja kommentoi annettuja aplodeja jälkeinpäin. Seuraava esimerkki on kehoitus antaa aplodeja:

103) Toimittaja sanoo ennen mainoskatkoa: "Tullaan kohta takasi, taputetaan."

Kerran toimittaja hillitsi yleisön buuausta. Kertaalleen studioyleisö myös esiteltiin. Studioyleisöä puhuteltiin seuraavilla tavoilla: *yleisö, saliyyleisö, arvoisa yleisö, arvoisa huvittava yleisö, rakkaat ihmiset sekä hyvät naiset ja herrat*. Kolme kertaa yleisöä pyrittiin aktivoimaan. Kerran toimittaja pyysi estradille halukkaita, ja kertaalleen yleisöllä oli mahdollisuus ilmaista mielipiteensä kättään nostamalla. Aineistossa oli lisäksi yksi esimerkki, jossa toimittaja aktivoi yleisöä osallistumaan ohjelmaan innostamalla heitä.

104) "Meillä on täällä miehiä, jotka varsin hyvin tietää, että on hienoa olla suomalainen, eikö oo näin, on, vau, hyvä Suomi." (Yleisö koostuu sotainvalideista.)

Myös eleillään toimittajat viestivät studioyleisölle. Muutaman kerran toimittaja tervehti ohjelman alussa yleisöä kädellään ja kertaalleen ohjelman lopussa. Lisäksi käsieleitä oli aplodien yhteydessä. Kerran toimittaja näytti pelkästään kädellään, että hänelle voisi antaa lisää aplodeja, ja kerran toimittaja elehti samanaikaisesti kädellä kun kehotti yleisöä antamaan aplodeja. Kerran toimittaja lähetti alkutervehdyksessä lentosuukkoja yleisölle.

Tarkasteltaessa toimittajan katseen kohdistumista yleisöön havaittiin yhden toimittajan puhuvan pääasiassa yleisölle. Vastaavasti vain yksi toimittaja ei katsonut lainkaan studioyleisöä, vaikka ottikin sen huomioon puheessaan. Osa toimittajista katsoi yleisöä vain kohdistessaan puheensa sille. Yleisintä kuitenkin oli, että toimittajan katse vaihteli siten, että toimittaja katsoi välillä yleisönsä myös hetkinä, joina ei puhunut sille suoraan. Suurin osa toimittajista katsoi yleisöä ohjelman alussa, ja usein katse kohdistettiin yleisöön myös ohjelman lopussa.

Yleisölle viestiminen keskittyy ohjelman alkuihin ja loppuihin sekä tilanteisiin, joissa yleisön pitää antaa aplodeja, mikä näyttäisikin olevan yleisön

ensisijainen funktio. Toisaalta toimittajien on toisinaan vaikeaa päättää, onko heidän ensisijainen yleisönsä kotona vai studiossa. Osasta toimittajista, jotka katsoivat välillä yleisöön ja välillä kameraan, tulee vaikutelma, että he eivät tiedä, mihin katsoisivat. Ainoastaan yksi toimittaja osoitti katseellaan, että hänen ensisijainen yleisönsä ei ole kotikatsomo. Muut suuntasivat enemmän viestintäänsä katsojille kuin studioyleisölle. Paikalla olevan yleisön toissijaisuus on television erityispiirre, mikä myös kertoo studioyleisön roolista ensijaisesti interaktion simuloijana.

5.3.5.3 Suhtautuminen studiovieraisiin

Studiovieraita on monenlaisia, sillä studiovieras saattaa olla esimerkiksi haastateltava, visailun osanottaja tai ohjelmassa esiintyvä solisti. Kolmasosalla (66/190) aineiston toimittajista oli ohjelmassaan yksi tai useampia vieraita. Seuraava tarkastelu kohdistuu tähän kolmannekseen.

Toimittajat sinuttelivat vieraitaan viisi kertaa useammin kuin teitittelivät. Yleisimmin toimittajat puhuttelivat vieraitaan etunimellä. Kaksi kertaa harvinaisempaa oli koko nimen käyttö vieraasta. Muutama toimittaja käytti lempinimeä vieraastaan, ja yhden ajankohtaistoimittajan yleisin puhuttelu oli vieraan sukunimi. Vieraan puhuttelu vaihteli usein ohjelman aikana, ja toimittaja saattoikin käyttää vieraastaan koko nimeä, etunimeä ja lempinimeä saman ohjelman aikana.

Käyttäessään vieraastaan etunimeä toimittaja myös sinutteli tätä usein, ja vastaavasti teitittely ja koko nimen käyttö liittyivät toisiinsa. Useissa ohjelmissa vierasta puhuteltiin ohjelman alussa koko nimellä ja myöhemmin käytettiin pelkästään etunimeä. Teitittely ja sinuttelu olivat enemmän vieraasta kuin toimittajasta riippuvaisia, sillä sama toimittaja saattoi samassa ohjelmassa sinutella ensimmäistä vierasta ja teititellä seuraavaa. Kaikkia vieraita toimittajat eivät lainkaan puhutelleet nimeltä eivätkä myöskään sinuttelleet tai teitittelleet heitä, mutta tällaisia tapauksia oli vain muutama.

Vieraan tittelin tai hänen edustamansa tahon tai mielipiteen esittely oli varsin tavallista. Usein vieraita myös kuvailtiin adjektiivien tai substantiivien avulla. Lähes aina kuvailut olivat positiivisia. Aineistossa oli ainoastaan kaksi sävyiltään negatiivista tai kyseenalaistavaa kuvailua: *pätkä* ja *lausunnonantajakone*. Toisinaan vieraan puhuttelussa käytettiin arvostusta tai sukupuolta ilmaisevia sanoja, kuten *herra*, *poika*, *grande maestro*, *naisvieras*, *mimmi* tai *tyttö*. Silloin tällöin toimittaja myös kommentoi vierastaan. Yleensä kommentit olivat myönteisiä, mutta neljäsosassa oli kielteinen sävy. Seuraava esimerkki on sävyiltään lievästi kielteinen:

105) Visailuohjelman toimittaja sanoo yhdestä vieraastaan: "Hänellä on viikset, eikä se tee miehestä vähän epäluotettavan."

Muutaman kerran toimittaja osoitti jonkinlaista empatiaa vierastaan kohtaan. Yleensä toimittaja toivotti tällöin onnea tai kommentoi vieraan onnistumista tai epäonnistumista jossakin kilpailussa. Erittäin tyypillistä oli toivottaa vieras tervetulleeksi alussa ja kiittää häntä lopussa.

Viidesosa toimittajista, joilla oli vieraita, keskeytti vieraansa puheen ainakin kerran. Usein sama toimittaja keskeytti vieraansa useita kertoja, eli

keskeyttäminen oli tietyille toimittajille ominaista. Toimittaja keskeytettiin aineistossa pari kertaa ja joka kerta keskeyttäjänä oli poliitikko. Muutamalla toimittajalla oli selvästi vaikeuksia saada puheenvuoro itselleen ja yleensä heillä oli sama ongelma useita kertoja ohjelman aikana. Muutaman kerran toimittaja puhui täysin samanaikaisesti vieraansa kanssa useiden sanojen ajan. Kovin yleisinä keskeyttämisiä tai keskeyttämisyrityksiä ei kuitenkaan voida pitää, sillä useimmissa keskusteluissa toisen osapuolen annettiin puhua rauhassa loppuun.

Vieraisiin suhtautumisen erityispiirre oli koskettaminen. Kymmenen toimittajaa kosketti vierastaan, ja samalla toimittajalla oli yleensä useita koskettamisia. Tavallisinta kosketuskäyttäytymistä oli kättely, mutta yhtä usein toimittaja koski vieraansa käteen muusta syystä. Pari kertaa aineistossa esiintyi myös halauksia, suukkoja kädelle, selkään koskettamisia, ja joskus toimittaja otti vieraan kainaloonsa eli kietoi toisen kätensä tämän ympärille. Kertaalleen toimittaja kosketti vieraan hartiaa, siirsi vieraan hiuksia ja otti vieraan syliinsä, ja yksi toimittaja sai vieraaltaan suukon. Koskettamisilla oli joitakin selviä funktioita, kuten tervehtiminen, onnitteleminen, hillitseminen, vedonlyönti tai kannustaminen, mutta kaikki kosketuskäyttäytyminen ei jakautunut näihin funktioihin. Koskettamista tarkasteltiin myös toimittajan ja vieraan sukupuolen mukaan. Tarkastelussa havaittiin ainoastaan miestoimittajien koskettavan vieraitaan. Kyseisistä vieraista noin kolme neljäsosaa oli naisia. Tavallisinta siis oli, että miestoimittaja kosketti naisvierastaan.

Haastattelutilanteissa toimittajat kohdistivat katseensa useimmiten haastateltavaan. Noin kolmannes toimittajista katsoi haastateltavaa lähes koko haastattelun ajan. Toisella kolmanneksella katseen kohde vaihteli runsaasti. Osalla katse vaihteli muistiinpanojen ja haastateltavan välillä, ja muutama katsoi haastattelun aikana välillä kohti kameraa. Yli puolet haastattelevista toimittajista katsoi haastattelun alussa kohti kameraa ja käänsi ensimmäisen kysymyksen myötä katseen haastateltavaan. Neljäsosa toimittajista käänsi katseensa haastattelun loppuun kohti kameraa.

Muiden vieraiden kuin haastateltavien ollessa kyseessä puolet toimittajista katsoi aluksi kohti kameraa ja sitten vieraisiin. Vieraiden läsnäollessa toimittajan katseen suunta yleensä vaihteli hyvin paljon. Joku toimittajista saattoi katsoa koko ajan vieraitaan, toisella katse vaihteli vieraiden ja toisen toimittajan välillä ja jollakin katse kävi välillä studioyleisöissäkin. Osa näistäkin toimittajista katsoi kuitenkin aina välillä kohti kameraa eli piti jatkuvaa kontaktia myös sen suuntaan. Erityistapauksina voidaan pitää tilanteita, joissa toimittaja keskusteli sellaisen henkilön kanssa, joka osallistui puhelimitse ohjelmaan. Toimittajilla ei ollut vakiintunutta tapaa toimia näissä tilanteissa, sillä he saattoivat katsoa kameraan, studiomonitoriin tai alas tai vaihdella katseensa suuntaa näiden kolmen välillä.

Studiovieraan ollessa paikalla toimittaja siis yleensä katsoo sitä, jolle puhuu. Katsojan huomioon ottamisesta näissä tilanteissa kertoo se, että monet toimittajat katsovat sekä tilanteiden aluksi että loppuun kohti kameraa, vaikka muutoin katsoisivatkin studiossa olevia. Clayman (1991:49) on havainnut, että uutishaastattelussa alku on ainoa osa, joka on eksplisiittisesti suunnattu katsojille. Tässä aineistossa on lisäksi toimittajia, jotka katsovat säännöllisin väliajoin kameraan. Toimittajat suhtautuvat yleensä varsin myönteisesti ja tuttavallisesti vieraisiinsa. Sinuttelu ja etunimen käyttö osoittavat tuttavallisuutta, ja myönteisestä suhtautumisesta kertovat keskeyttämisen vähyyt ja vieraiden myönteinen

kuvailu. Toimittajien myönteinen suhtautuminen vieraisiin heijastuu useissa tilanteissa todennäköisesti myös näiden myönteisenä suhtautumisena toimittajaan (Kepplinger, Brosius & Heine 1990).

5.3.6 Affektiiviset ilmaukset

Affektiivisiä ilmauksia ovat toimittajan tunnetilojen, asenteiden, mielipiteiden, kokemusten ja yksityiselämään liittyvien asioiden ilmaisut. Runsaalla kolmanneksella (72/190) toimittajista havaittiin affektiivisiä ilmauksia.

Eniten affektiivisissä ilmauksissa esiintyi toimittajan mielipiteen ilmaisuja, sillä neljännes kaikista toimittajista toi ainakin yhden mielipiteensä esille ohjelmassaan. Mielipiteistä erillisenä alaryhmänä voidaan pitää mieltymyksen kertomista, jota esiintyi myös usein. Toinen usein esiintynyt ilmaisu oli toimittajan henkilökohtaisen kokemuksen kertominen: yksi toimittaja kahdeksasta kertoi jonkin oman kokemuksensa. Seuraavassa ovat esimerkit mielipiteestä ja henkilökohtaisesta kokemuksesta:

106) Urheilutoimittaja sanoo: "Itse henkilökohtaisesti kyllä odotan jo Jani Sieviseltä Barcelonassa varsin paljon."

107) Haastattelussa toimittaja sanoo: "Mä susta Lasse olen ymmärtänyt, niin muistan olen aikanaan haastatellu, ei mikään muistelutuokio, mutta sua noin yhdeksäntoista kaksikymmentävuotiaana. Olit samanikäinen suurin piirtein."

Kaikkein henkilökohtaisimpia olivat omasta itsestä tai omasta elämäntilanteesta kertomiset. Tällaisia ilmauksia oli vajaalla kymmenesosalla toimittajista. Toimittajat kertoivat fyysisistä ominaisuuksistaan, esimerkiksi kunnostaan tai iästään. Toisinaan he kertoivat omasta persoonallisuudestaan tai perheestään. Pari kertaa esiintyi myös tietoa toimittajan urasta, kotipaikkakunnasta tai harrastuksista. Seuraavassa on esimerkkinä kaksi ehkä kaikkein intiimeintä paljastusta itsestä:

108) "Et kundeilla, jotka on on tunnustetusti, minäkin tunnustan haloo heikko itsetunto."

109) "Heiheihei nyt hold it break. Itse olen hetero ja pidän niitä kuvia aika hyvinä jopa eroottisina, mutta me ei olla täällä keskustelemassa Tom of Finlandista."

Pieni osa toimittajista kertoi myös, mikä oli heidän tuntemuksensa tai kokemuksensa juuri sillä hetkellä, ja toisinaan esiintyi spontaaneja tunnereaktioita, jotka olivat esimerkiksi huudahduksia. Myös naurahduksia ja naurua voidaan pitää tunnereaktioina. Joka kahdeksas toimittaja nauroi. Useimmiten toimittajat nauroivat vieraiden vastauksille tai toiminnalle, mutta joskus myös itselleen tai esimerkiksi kuvanauhalle. Omasta itsestään toimittaja tuli kertoneeksi myös selostamalla ääneen omaa ajatteluprosessiaan, esimerkiksi mistä asiasta tuli mitään mieleen.

Affektiivisiä ilmauksia olivat myös toimittajan puheenvuorot, joissa hän kommentoi toisia henkilöitä tai antoi äänellistä palautetta toisille. Kommentit liittyivät toisiin toimittajiin tai studiovieraisiin, joten ne on jo raportoitu luvussa 5.3.5. Palautekommentit olivat yleensä äännähdyksiä tai lyhyitä sanan tai kah-

den toteamuksia, mutta joukossa oli pitempiäkin palautelauseita. Seuraavat esimerkit ovat ohjelmasta, jossa vieraat kysyvät toisiltaan ja myös vastaavat esitettyihin kysymyksiin:

110) "Tää oli aivan ihana kysymys siis; No onneks Jaana ties sen; Ihania vastauksia; No maitoki oli ihan kiva; Se oli ihan kiva kysymys sinänsä, onneks Heikki pelastit."

Samalla toimittajalla oli myös palautesanoista laaja repertoaari, sillä yhdessä ohjelmassa hän käytti kaikkia seuraavia palauteilmauksia: *aha, hyvä, joo, just, okei, niin, niin no sillee joo, no, no joo, no voi, vautsi, very well, voi ei ja yhy*. Myös ilmeillään ja eleillään toimittajat toivat omia tunnetilojaan esille, mutta ne raportoidaan luvussa 5.3.7.2.

Merkille pantavaa affektiivisissä ilmauksissa on, että niitä on varsin paljon siihen nähden, että ne ovat ristiriidassa toimittajilta vaadittavan neutraaliuden kanssa. Kertoessaan itsestään toimittaja tulee samalla korostaneeksi omaa persoonaansa. Affektiivisiä ilmauksia on kaikissa ohjelmatyypeissä. Affektiivisten ilmausten esiintyminen varsinkin informatiivisissa ohjelmissa on merkki television viihteistymisestä. Montgomery (1986) mainitsee myös katsojille suunnatut ekspressiiviset viittaukset interaktiivisena piirteenä. Ne ovat osa affektiivisistä ilmauksista. Affektiivisillä ilmauksilla on välittömyyttä viestivä funktio, jota voidaan pitää yhtenä interaktion simuloinnin muotona. Affektiivisten ilmausten vaikutusta katsojiin voidaan tarkastella sosiaalisen läpäisyn teorian ja itsestä kertomisen teorian näkökulmista (ks. lukua 3.3.2).

5.3.7 Nonverbaalisen viestinnän piirteet

5.3.7.1 Katse

Toimittajan katseesta on raportoitu useissa eri luvuissa, sillä se on pyritty yhdistämään muuhun viestintään. Siitä on kuitenkin vielä raportoimatta muutamia tuloksia. Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota siihen, mihin toimittajan katse oli kohdistunut hänen tullessaan kuvaruutuun ja siitä poistuessaan. Ohjelman alussa tullessaan ensimmäisen kerran kuvaan lähes kaksi kolmasosaa toimittajista katsoi suoraan kameraan. Toiseksi yleisintä, yksi yhdeksästä, oli katsoa alussa studiomonitoriin. Lähes yhtä yleinen katseen suunta alussa oli kädessä tai pöydällä olevat paperit. Suurin osa toimittajista, joilla oli ohjelmassaan studioyleisö, katsoi alussa yleisöönsä. Muutamalla toimittajalla katse oli suuntautunut aluksi alas, jonnekin taustalle tai toiseen toimittajaan. Kertaalleen katse oli alussa haastateltavaan tai väärään kameraan.

Toimittajat tulivat yleensä ohjelman aikana kuvaruutuun useissa eri otoksissa. Toimittajan tullessa kuvaan ohjelman keskellä suosituin katseen kohde oli kamera. Toiseksi yleisin oli studiomonitori ja kolmanneksi yleisimmin katse suunnattiin papereihin. Moninkertaisesti harvemmin katse oli kuvaan tultaessa haastateltavassa, vieraassa tai toisessa toimittajassa. Muutamia kertoja katse suuntautui taustalle tai väärään kameraan. Parissa tapauksessa katse oli kuvaan tultaessa alas, studioyleisöön tai esineeseen.

Toimittajan poistuessa kuvasta ohjelman keskellä tämän katse oli yleisimmin kohti kameraa. Toiseksi yleisintä mutta yli kaksi kertaa harvinaisem-

paa oli papereihin katsominen. Kolmanneksi yleisintä oli katseen kohdistaminen monitoriin kuvasta poistuttaessa. Edellisiä harvemmin katse oli haastateltavassa, toisessa toimittajassa ja studiovieraassa. Vain muutaman kerran toimittajan katse oli alas, taustalle, esineeseen tai studioyleisöön.

Oman esiintymisen lopuksi lähes puolet katsoi kameraan. Noin neljännes katsoi papereihin ja vain pieni osa studiomonitoriin tai alas. Vielä harvinaisempaa oli katseen suuntaaminen toiseen toimittajaan, vieraaseen, haastateltavaan, studioyleisöön tai muuten taustalle. Yksi toimittaja lopetti ohjelmansa katsomalla väärään kameraan.

Kuvaan tultaessa ja kuvasta poistuttaessa oli siis selvästi yleisintä katsoa suoraan kameraan. Kuvaan tultaessa olivat kameran jälkeen yleisimmät kohteet studiomonitorit ja paperit, kun taas kuvasta poistuttaessa papereihin katsottiin useammin kuin monitoriin. Yleistä siis on, että toimittaja katsoo kohti katsojaa heti ilmestyessään kuvaruutuun ja jää katsomaan tätä ohjelman loppuessa. Toimittaja ei siis päätä vuorovaikutustilannetta katseellaan. Ohjelman näkyessä seuraavan kerran toimittaja on samalla tavalla katsomassa kohti kameraa kuin oli edellisen ohjelman loppuessa. Toimittaja on siis ollut viikon, päivän tai raportin ajan valmiina kohtaamaan katsojansa jälleen. Studiomonitoriin katsomalla toimittaja osoittaa katsojalle näkevänsä saman kuin hän, mikä lisää heidän yhdenvertaisuuttaan. Toisinaan studiomonitoriin katsominen on puheenvuoronanto toiselle toimittajalle. Useammin toimittaja kuitenkin katsoo kuvasta poistuessaan papereihinsa, mikä kertoo tilanteeseen valmistautumisesta, ja siitä, että toimittaja on tietoinen, mitä seuraavaksi näkyy. Nostamalla katseensa papereista tai studiomonitorista toimittaja avaa vuorovaikutustilanteen katseellaan ja lopettaa kyseisen viestintätilanteen suuntaamalla katseensa niihin uudelleen.

Puolella toimittajista katse vaihteli ainoastaan kameran, monitorin ja papereiden välillä. Kaksi kolmasosaa heistä katsoi puhuessaan kohti, ja yhdellä kolmasosalla katse kävi välillä papereissa tai alhaalla. Lähes kaksi kolmasosaa toimittajista tukeutui välillä papereihinsa ja puolet katsoi jossakin vaiheessa studiomonitoriin. Toimittajan katseen suuntaan vaikutti ratkaisevasti, oliko samassa tilassa muita toimittajia, studiovieraita tai studioyleisö.

Yksi toimittaja kuudesta katsoi ohjelmansa aikana jonnekin epämääräiseen suuntaan sivulle, taustalle tai kameroiden ohi. Tämä viestintä katsojalle, että kuvauspaikalla tapahtuu jotakin huomionarvoista, vaikka katsoja ei sitä näe. Esiintyjän katseen suuntakin siis kertoo, ettei katsoja näe kaikkia tapahtumia.

Toisinaan toimittajan katse kävi myös alhaalla tai ylhäällä, ja silloin tällöin katsottiin väärään kameraan. Kun kuvaava kamera vaihtui toimittajan ollessa koko ajan kuvassa, toimittaja katsoi vaihtumishetkellä papereihinsa kolme kertaa useammin kuin suoraan kameraan. Yleistä oli katsoa papereihin myös aiheen vaihtuessa. Parilla toimittajalla oli puolililasit, jotka vaikuttivat katsekontaktiin, koska toimittaja joutui katsomaan lasiensa yli. Lisäksi muutamalle toimittajalle oli ominaista jatkuva silmien räpyttely, ja parilla silmät olivat osan aikaa kiinni heidän puhuessaan.

Erityistapauksena voidaan pitää tilannetta, jossa toimittajan katse vaihteli kahteen eri kameraan ja hän yritti selvästi viestiä kameramiehille katseellaan, että hänen kädessään olevasta esineestä otettaisiin lähikuva. Toinen erityistilanne oli katsominen studiomonitoriin siirtäessä puheenvuoroa toiselle

toimittajalle. Tilanteesta syntyi vaikutelma, että toimittajien katseet kohtasivat kuvaruudun kautta, mitä ei kuitenkaan todellisuudessa tapahtunut.

5.3.7.2 Kinesiikka

Kinesiikkaan kuuluvat tässä yhteydessä ilmeet, eleet ja koskettaminen. Kosketukset kohdistuvat toisiin toimittajiin ja studiovieraisiin, joten ne on raportoitu kyseisissä yhteyksissä. Myös ilmeisiin ja eleisiin on viitattu aikaisemmissa luvuissa, mutta ne ovat olleet vain osa kyseisistä tuloksista.

Ilmeistä tehtiin havaintoja lähinnä silloin, kun toimittajan kasvoissa tapahtui selvä ilmeen muutos. Hymy oli kaikkein yleisin ilme. Yli puolet toimittajista hymyili ainakin kerran ohjelmassaan; ainakin heillä oli hymyn häivä. Tavallisesti toimittaja hymyili ohjelman lopussa: näin teki joka viides toimittaja. Vastaavasti joka kuudes toimittaja hymyili ohjelmansa alussa. Kolmasosalla oli hymy tai hymyn häivä myös ohjelman keskellä. Aineistossa yhden toimittajan katsottiin hymyilevän koko esiintymisensä ajan. Toiseksi yleisimmin havainnot ilmeistä kohdistuivat kulmakarvojen liikkeisiin. Tällaisia havaintoja tehtiin viidenneksestä toimittajia. Osalla toimittajista kulmakarvat liikkuivat koko ajan heidän puhuessaan ja osa kurtisti kulmakarvojaan satunnaisesti.

Ilmeistä havaittiin myös affektiivisia ilmauksia, joissa nonverbaalinen viestintä korvasi verbaalisen. Yksi toimittaja osoitti ilmeillään hämmästyystä toisen toimittajan puhumaa asiaa kohtaan. Kertaalleen toimittaja irvisti sen jälkeen, kun ei onnistunut keskeyttämään haastateltavaa. Yhdessä ohjelmassa toimittaja osoitti ilmeillä, kuinka nautittavaa hänen syömänsä ruoka oli. Yksi toimittaja ilmehti ja elehti kuin hänellä olisi ollut kuuma edellisen keskustelun kiivauden takia.

Osa affektiivisista ilmeistä esiintyi verbaalisen viestinnän yhteydessä. Kolme toimittajista irvisti. Yksi teki niin puhuessaan flunssasta ja toinen puhuessaan piinapenkistä. Kolmas irvisti sanoessaan *vähä tommonen kysymys* osoittamaan oman kysymyksensä kehnoutta. Yksi toimittaja ihmetteli kulmakarvat kurtussa ja sanoi *hetkinen nyt*. Kertaalleen toimittaja nyrpisti nenäänsä ja sanoi *eikö ollut inhottavasti*. Näissä tapauksissa nonverbaalinen viestintä ei ollut ristiriidassa verbaalisen viestinnän kanssa vaan vahvasti verbaalista sisältöä.

Muita aineistossa esiintyneitä yksittäisiä ilmeitä olivat otsan rypistys, huulen nuolaisu, posken sisään imaiseminen, silmien pyöräyttäminen, suun supistaminen, silmien siristäminen, "hoksaava" ilme ja ilme, joka syntyi toimittajan puristaessa käsillään lujasti esinettä. Muutamalla toimittajalla havaittiin pientä jatkuvaa ilmeiden vaihtelua. Tästä luettelosta voidaan päätellä, että hymyilemistä lukuun ottamatta toimittajilla ei ole vahvoja kasvoniilmeiden muutoksia kovin paljon. Toisaalta pienilläkin ilmeen muutoksilla saattaa olla merkitystä. Esimerkiksi kulmakarvojen nostaminen voi viestiä katsojalle toimittajan asenteellista suhtautumista asiaan (McCleneghan 1985, Tankard, McCleneghan, Ganju, Lee, Olkes, DuBose 1977). Toimittajien ilmeet keskittyvät ilmaisemaan mielipidettä, asennetta tai tunnetilaa.

Pään liikkeistä tehtiin havaintoja runsaalta kolmannekselta toimittajista. Toimittajat nyökäyttivät päätään paitsi tervehtiessään myös painottaessaan asiaansa, osoittaessaan henkilöä, jolle puhuvat, ja osoittaessaan kunnioitusta. Näillä nyökäyksillä oli selvä viestinnällinen funktio. Jotkut käyttivät nyök-

käyksiä palautteina haastateltaville. Muut havainnot pään liikkeistä olivat lähinnä havaintoja pään erilaisista asennoista: kallistaa päätään, nojaa päätään kädessä olevaan kynään, nojaa päätään nyrkkiin ja ojentaa päätään kohti haastateltavaa.

Yli kolmannes toimittajista liikkutti puhuessaan käsiään ilman että tällä olisi ollut selvää funktiota. Erityisesti tällaisia käsieleitä oli toimittajien tehdessä kysymyksiä haastatteluissa. Usein toimittajat liikkuttivat käsiään jonkin verran pöydällä. Käsiä tarvittiin myös erilaisten esineiden liikutteluun. Muutama toimittaja piti kädessään mikrofonia ja yli neljäsosa liikkutti papereitaan. Toisinaan toimittajat myös liikkuttivat kynää kädessään ja ohjelman lopuksi he usein panivat kynän esimerkiksi povitaskuunsa tai panivat sen korkin kiinni. Kynän pois paneminen on nonverbaalinen merkki lopettamisesta. Pari toimittajaa pani kynän myös osittain suuhunsa ohjelman aikana.

Toisinaan toimittajat koskettelivat itseään. Useimmiten koskettiin silmälaseihin. Pari kertaa kosketeltiin leukaa, niskaa, hiuksia tai nenää tai niistettiin nenä. Kertaalleen toimittaja pyyhkäisi otsaa, kosketti ohimoa, viiksiä, partaa tai korvantaustaa tai rapsutti otsaansa. Muutaman kerran toimittajat myös hieroivat käsiään toisiinsa.

Eleille löytyi viisi selvää funktiota, ja funktionaalisia eleitä oli neljänneksellä toimittajista. Yleisin funktio käsieleelle oli puhutun vahvistaminen: eleen avulla toimittaja siis voimisti sanottavaansa. Toimittaja esimerkiksi heilautti kättään nyrkissä ja sanoi *nyt pannaan tsemppiä kehiin*. Toiseksi yleisin funktio nimettiin interaktiiviseksi funktioksi. Käden liikkeellään toimittaja antoi puheenvuoron, hillitsi keskustelua, keskeytti toisen puheen, varasi itselleen puheenvuoron tai osoitti kielellisen lisäyksen paikan. Hän myös teki käsillään lainausmerkit jonkin sanan kohdalla, läimäytti käsiään yhteen aloittamisen merkiksi tai antoi kädellään merkin muusikolle soiton lopettamiseksi.

Usein toimittajat myös osoittivat käsillään esinettä tai henkilöä, josta puhuttiin, mikä on kolmas funktio. Neljäntenä on havainnollistava funktio: toimittaja näyttää käsillään sen, mistä puhuu. Hän esimerkiksi näytti lyöntiliikettä puhuessaan golfista tai hieroi hauistaan puhuessaan bodauksesta. Viimeinen eleiden tehtävä on affektiivinen. Toimittaja ilmaisi esimerkiksi suosionosoituksiaan taputtamalla tai lähetti lentosuukkoja. Hän pani käden sydämelle osoittamaan tunteitaan tai käden suun eteen ilmaisemaan häpeää. Kertaalleen toimittaja heilutti kättään suun edessä väsymyksen merkinä, heilutti kättään ja irvisti ja sanoi omasta kysymyksestään *vähän tommonen kysymys* sekä ravisti kättään kuin se olisi rusentunut kättelyssä. Affektiiviset eleet eivät olleet ristiidassa verbaalisen viestinnän kanssa.

Suuria eleitä ja ilmeiden vaihdoksia toimittajilla on varsin vähän, ja niitä käytetään harvoin yksinään. Nonverbaalista ja verbaalista viestintää ei myöskään juuri käytetä ristiriitaisesti. Toimittajien nonverbaalinen viestintä lähinnä toistaa ja vahvistaa verbaalista viestintää.

5.3.7.3 Asennot

Toimittajista kolmella neljästä (143/190) oli vain yksi asema koko ohjelman ajan, eli ainoastaan neljänneksellä oli kaksi tai useampia erilaisia asemia. Kaikkein yleisin asento oli, että toimittaja istui pöydän takana pitäen käsiään pöydällä.

Tällä tavalla istui puolet toimittajista. Yksi kuudesosa toimittajista istui koko ajan samassa paikassa mutta jollakin toisella tavalla. Muutama seiso i yhdessä paikassa koko ajan. Toimittajista kaksi kolmasosaa istui koko ohjelman ajan, eli he eivät liikkuneet eivätkä seisseet. Pieni osa toimittajista oli kuvattu siten, ettei kuvauksesta nähnyt, seisoivatko vai istuivatko he, mutta todennäköistä oli, että he istuivat. Ainoastaan kuudesosan kaikista toimittajista nähtiin liikkuvan ohjelmassaan.

Tavanomaisesta poikkeavia asentoja olivat seisominen haastateltavan vieressä ja käden pitäminen hänen selällään, istuminen selkänöjaan nojautuneena jalat suorina eteenpäin nilkoista ristissä, seisominen kädet takintaskussa, seisominen selin kameraan, seisominen käsi lanteella, istuminen nilkka polvella tai istuminen toinen jalka suoraan alaspäin ja toinen jalka korokkeella koukussa ja käsi polven päällä. Erityisiä liikkumistapoja olivat paikalletulo "jammailemal-la" tai hiipimällä.

Asennoissa ei toimittajilla ole kovin runsaasti variaatiota. Ylipäänsä toimittajat nähdään hyvin usein istumassa. Harvoin katsoja näkee toimittajan liikkuvan lainkaan paikaltaan, mikä poikkeaa selvästi esimerkiksi kasvokkai-s tilanteista. Useimmiten toimittajat istuvat ja seisovat kohti katsojia.

5.4 Televisioesiintyminen ja ohjelmatyypit

5.4.1 Ohjelmatyyppien ainutlaatuiset esiintymisen piirteet

Ohjelmatyyppin ainutlaatuisia esiintymisen piirteitä ovat ne, joita on vain yhden ohjelmatyyppin toimittajilla. Ainoastaan yhdellä toimittajalla olevia piirteitä ei kuitenkaan otettu huomioon seuraavassa analyysissa.

Utisten ainutlaatuinen piirre oli, että ohjelman toimituksesta puhuttiin monikon ensimmäisessä persoonassa. Vain uutisissa siis puhuttiin toimitukses-tamme. Lisäksi pelkästään uutisissa korostettiin asian tuoreutta sanomalla se eksplisiittisesti, esimerkiksi *juuri tulleen tiedon mukaan*. Utistoimittaja oli myös ainoa, joka lopetti oman esiintymisensä pelkästään siirtämällä puheenvuoron toiselle toimittajalle. Uutisissa siis korostetaan tiimityön luonnetta ja uutisten tuoreutta.

Ajankohtaisohjelmien ainutlaatuisia piirteitä ei aineistosta löytynyt. Otettaessa huomioon ajankohtaisohjelmien samankaltaisuus uutisten ja asiaohjel-mien kanssa esille nousi muutama piirre. Ainoastaan uutisissa ja ajankohtais-ohjelmissa esiintyminen saatettiin lopettaa ilman varsinaista lopetuslausetta. Vain asia- ja ajankohtaisohjelmissa studiovieraat keskeyttivät toimittajan, toimittaja käytti vieraastaan pelkkää sukunimeä tai vieras esiteltiin jonkin mielipiteen edustajana. Kyseiset piirteet kertovat, että toimittajan ja haastatelta-van suhde on näissä ohjelmissa erilainen kuin muissa.

Urheiluohjelmissa ei myöskään ollut piirteitä, joita ei olisi ollut myös muissa ohjelmatyypeissä. Asiaohjelmien ainutlaatuiset piirteet olivat, että ainoastaan niissä puhuttiin ohjelman uusinnasta, ja että toimittajat keskeyttivät toisiaan. Lasten ja nuorten ohjelmien ainutlaatuiset piirteet olivat aloituksissa, sillä vain niissä toimittaja aloitti toteamalla olevansa katsojien seurassa ja meni

sitten suoraan asiaan. Pelkästään lastenohjelmissa oli myös aloituksia, joissa epämuodollisen tervehdysten kanssa oli suoraan asiaan meno, ohjelman esittely, tekijän esittely tai sisällön esittely.

Ainoastaan viihdeohjelmissa viitattiin lämpiössä puhumiseen. Vain ne myös alkoivat siten, että toimittaja totesi olevansa katsojien seurassa ja kertoi samalla ohjelman tekijän. Viihdeohjelmien toimittajat ohjasivat myös toistensa käyttäytymistä. Myös affektiivisia eleitä oli pelkästään viihdeohjelmissa. Visailuohjelmien ainoa ainutlaatuinen esiintymisen piirre oli viittaaminen ohjelmaan liittyvään kilpailuun. Visailujen ja viihdeohjelmien yhteinen ja samalla muista ohjelmatyypeistä poikkeava piirre oli englanninkielisten sanojen käyttö.

Kokonaisuudessaan ohjelmatyyppien ainutlaatuisia esiintymisen piirteitä oli vähän eikä kaikilla ohjelmatyypeillä ollut niitä lainkaan. Yksikään ainutlaatuinen piirre ei myöskään esiintynyt edes puolella kyseisen ohjelmatyyppin toimittajista. Lisäksi ainutlaatuiset piirteet keskittyivät lähinnä pieniin yksityiskohtiin.

5.4.2 Ohjelmatyyppien ominaispiirteet

Ohjelmatyyppin ominaispiirteitä ovat ne, jotka puuttuvat vain kyseisen ohjelmatyyppin toimittajalta, esiintyvät yli puolella ohjelmatyyppin toimittajista tai joita kyseisissä ohjelmissa on selvästi enemmän tai vähemmän kuin muissa ohjelmatyypeissä. Aineistossa oli kolme piirrettä, jotka esiintyivät kaikissa ohjelmatyypeissä vähintään puolella toimittajista. Ne olivat ohjelman jäsentäminen sanomalla, mitä seuraavaksi nähdään, viittaamattomuus esihaastatteluun ja lähetyspaikkaan sekä käsieleet. Yksityiskohtainen ohjelmatyyppikohtainen raportointi on esitetty aikaisemmin (Isotalus 1993:130-135), joten toiston välttämättömäksi tässä yhteydessä esitetään ainoastaan yhteenveto analyysista.

Jokaisella ohjelmatyyppillä oli runsaasti ominaispiirteitä, mutta niissä oli myös paljon päällekkäisyyttä. Tiettyjen ohjelmatyyppien toimittajien esiintymisen piirteet olivat myös lähempänä toisiaan kuin toisten. Kyseisistä piirteistä etsittiin ne, joissa oli eniten eroja ohjelmatyyppien välillä ja jotka ohjelmatyyppin sisällä olivat yhdenmukaisimpia. Etsittiin siis ohjelmatyyppejä toisistaan erottavat piirteet. Piirteitä löytyi kahdeksan ja ne näkyvät taulukossa 3.

Keskeiseksi piirteeksi muodostui ensinnäkin esiintymisen interaktiivisten piirteiden runsaus, sillä osassa ohjelmista niitä oli paljon ja osassa niukasti. Samoin televisioesiintymisen erityispiirteitä oli joissakin ohjelmatyypeissä enemmän ja toisissa vähemmän. Toimittajan katsojista käyttämistä persoonamuodoista oli yleensä samassa ohjelmatyypissä jokin muita yleisempi. Ohjelmatyyppien ominaiset puhuttelutavat olivat teitittely ja sinuttelu, mutta yleisintä oli, ettei vastaanottajista käytetty mitään persoonamuotoa. Aloitus ja lopetus olivat piirteitä, jotka useissa ohjelmatyypeissä toistuivat samanmuotoisina. Ne olivat joko muodollisia tai epämuodollisia. Puhetapa oli pääsääntöisesti joko luenta tai spontaani puhe, ja yleiskieltä joko käytettiin koko ajan tai siitä saatettiin poiketa. Ohjelmat jakaantuivat lisäksi sen mukaan, oliko niissä paljon vai vähän sekä verbaalisia että nonverbaalisia affektiivisia ilmauksia. Nonverbaalisista piirteistä asennossa ja kameraan katsomisessa oli ohjelmatyyppien välillä eroja. Asento saattoi olla seisominen tai kaksi erilaista istumistapaa. Asennossa 1 istuminen tarkoittaa pöydän takana istumista, jolloin kädet ovat

TAULUKKO 3 Keskeisten esiintymisen piirteiden jakautuminen ohjelmatyypeittäin

	UUTISET	AJAN-KOHTAIS	URHEILU	ASIA	VISAILU	VIIHDE	LASTEN
INTERAKTIIVISUUS	vähän	vähän	vähän	vähän	paljon	paljon	vaihtelee
ERITYISPIIRTEET	vähän	vaihtelee	vähän	vaihtelee	paljon	vaihtelee	vaihtelee
KATSOJAN PUHUTTELU	ei yleensä	ei yleensä	ei yleensä	te	te	ei yleensä	sinä
ALOITUS	muodollinen	muodollinen	muodollinen	muodollinen	vaihtelee	muodollinen	epämuodollinen
LOPETUS	muodollinen	vaihtelee	vaihtelee	epämuodollinen	epämuodollinen	vaihtelee	epämuodollinen
PUHETAPA	luenta	luenta	luenta	spontaani	spontaani	spontaani	spontaani
KIELENKÄYTTÖ	yleiskieli	yleiskieli	yleiskieli	yleiskieli	poikkeamia yleiskielestä	poikkeamia yleiskielestä	vaihtelee
AFFEKT. ILMAUKSET	vähän	vähän	vähän	paljon	paljon	paljon	vähän
ASENTO	istuu asennossa 1	istuu asennossa 1	istuu asennossa 1	istuu asennossa 2	seisoo	vaihtelee	vaihtelee
KATSE	puhuu kameraan	vaihtelee	puhuu kameraan	ei puhu kameraan	ei puhu kameraan	ei puhu kameraan	vaihtelee

pöydällä. Asento 2 käsittää kaikki muut istumisasennot. Osassa ohjelmatyypeistä toimittaja katsoi esiintymisensä aikana pääosin kameraan, ja osassa ohjelmia hänen katseensa vaihteli eri kohteiden välillä tai oli pääsääntöisesti suuntautunut muualle kuin kameraan.

Näiden selvimmän toisistaan erottuvien piirteidenkään kohdalla ei kaikista ohjelmatyypeistä löytynyt selvästi yleisintä ilmenemismuotoa. Katsojien puhuttelu, puhetapa ja affektiiviset viittaukset olivat ainoat selvästi ohjelmatyyppinä erottuvat piirteet, sillä vain niissä kaikilla ohjelmatyypeillä oli yksi muita yleisempi ilmenemismuoto. Taulukossa olevista piirteistä ainoastaan lastenohjelmien katsojien sinuttelu on piirre, jolla ohjelmatyyppi eroaa täysin muista ohjelmatyypeistä. Uutisten voidaan päätellä olevan yhtenäisin ohjelmatyyppi, sillä kaikki sen keskeiset piirteet jakaantuvat selvästi johonkin ryhmään. Uutisten kanssa hyvin samankaltaisia keskeisten piirteiden suhteen ovat ajankoh- taisohjelmat ja etenkin urheiluohjelmat. Urheiluohjelmien ja uutisten ainoa ero on, että urheiluohjelmien lopetukset eivät jakaantuneet selvästi joko muodollisiin tai epämuodollisiin. Muista ohjelmista ei keskenään muodostu yhtä yhtenäisiä ryhmiä. Uutisten kaltaisten ohjelmien kanssa suurimmat erot ovat visailuohjelmilla. Lasten ja nuorten ohjelmissa on eniten piirteitä, jotka eivät esiinny ohjelmatyyppissä yhtenäisinä, mikä kertoo kyseisten ohjelmien runsaasta variaatiosta. Joissakin piirteissä lasten ja nuorten ohjelmat ovat toisaalta erittäin yhdenmukaisia.

Ohjelmatyyppien ainutlaatuiset ja ominaiset piirteet osoittavat, ettei ohjelmatyyppien välillä ole esiintymisessä jyrkkiä eroja. Hypoteesissa yksi oletettiin, että mikäli medialogiikan kieliopin mukaisesti jokaisella ohjelmatyyppillä on sille ominaiset verbaalisen ja nonverbaalisen esiintymisen piirteet, pitäisi saman ohjelmatyyppin toimittajien esiintymisessä olla sellaisia yhteisiä piirteitä, jotka erottavat ne muiden ohjelmatyyppien toimittajista. Hypoteesi ei toteutunut. Kaikista ohjelmatyypeistä ei löytynyt lainkaan ainoastaan niille ominaisia esiintymisen piirteitä. Ainutlaatuisia piirteitä oli ylipäänsä niukasti ja ne keskittyivät yksityiskohtiin. Toisaalta tulokset eivät osoittaneet hypoteesia täysin vääräksi, sillä ohjelmatyyppien välillä havaittiin eroja toimittajien esiintymisessä. Ohjelmatyyppien välisiä eroja onkin syytä tarkastella lisäana- lyysien avulla.

5.4.3 Ohjelmatyyppinä kuvailevat prototyypit

Edellinen analyysi osoitti, etteivät ohjelmatyyppit eroa ratkaisevasti toisistaan esiintymisen osalta. Esiintymisessä oli kuitenkin laadullisia eroja. Ohjelmatyyppien väliset erot syntyivät siitä, että eri esiintymisen piirteet toistuvivat joissakin ohjelmatyypeissä useammin kuin toisissa. Ohjelmatyyppillä on siis yhteys piirteisiin, mutta esiintymisen piirteiden rajat eivät kulje ohjelmatyyppien välillä. Voidaankin ajatella, että ohjelmatyyppit toimivat esiintymisen normirajoina ja eri ohjelmien normirajat lomittuvat osittain. Esiintymisen piirteet voidaan siis ajatella jatkumoiksi, joille eri ohjelmatyyppien toimittajat sijoittuvat eri kohtiin. Ohjelmatyyppi säätelee sitä, mihin kohtiin jatkumoa toimittajat sijoittuvat ja paljonko heillä on liikkumavaraa.

Tätä ajattelumallia testattiin kuvailevan jatkumoanalyysin avulla. Analyysi osoitti, että aikaisempi aineistoa luokitteleva analyysi oli ollut niin

tarkkaa, ettei alkuperäisiin havainnointiliuskoihin palaaminen paljastanut uusia esiintymisen piirteiden ilmenemismuotoja. Analyysissa kuvailtiin yhtä esiintymisen piirrettä kerrallaan kunkin ohjelmatyyppin osalta. Kuvailun perusteella muodostettiin prototyyppi piirteen ilmenemisestä kussakin ohjelmatyyppissä, ja ohjelmatyypit sijoitettiin jatkumolle prototyyppin mukaan.

Ensimmäiseksi tarkasteltiin puhetapaa jatkumolla *luenta-spontaani puhe*. Kaikissa uutisissa pääasiallinen puhetapa oli luenta. Myös lähes kaikissa urheiluohjelmissa luettiin. Poikkeuksia olivat Jumppa ja Urheiluareena. Ajan-kohtaisohjelmissa luettiin juonnoissa ja puheenvuoroissa, mutta haastatteluissa ja keskusteluissa puhetapa oli spontaani. Asiaohjelmissa pääsääntöinen puhetapa oli spontaani puhe, mutta joissakin ohjelmien osissa esiintyi lukemista. Lastenohjelmissa puhetapa oli spontaani lukuun ottamatta Pikku kakkosen uutisia. Viihdeohjelmissa ja visailuissa puhetapa oli spontaani, paitsi että yhdessä viihdeohjelmassa oli hieman luenta. Puhetapa näytti olevan pääosin sidoksissa puhetilanteeseen. Lisäksi havaittiin, että intonaatiomaneereja esiintyi yleensä uutisissa ja että parakielen runsasta vaihtelua oli eniten lastenohjelmissa, viihdeohjelmissa ja visailuissa. Ohjelmatyyppien prototyyppien suhdetta toisiinsa on kuvattu seuraavalla jatkumolla.

Puhetapa					
luenta			spontaani		
uu ¹	ur	aj	as	la	vh
				vs	

Kielenkäyttöä tarkasteltiin jatkumolla yleiskielisyyden ja siitä poikkeamisten perusteella. Kaikissa uutisissa käytettiin yleiskieltä. Urheiluohjelmissa oli yleiskielisyydestä pari poikkeamaa ja ajankohtaisohjelmissa hieman enemmän, mutta pääsääntöinen kielimuoto oli niissäkin yleiskieli. Asiaohjelmissa oli kielenkäytössä runsaasti vaihtelua, mutta painopiste on yleiskielisyydessä. Samoin lastenohjelmissa oli vaihtelua. Nuorille suunnatuissa ohjelmissa puhuttiin selvästi enemmän yleispuhekieltä ja lastenohjelmissa yleiskieltä. Visailuissa ja viihdeohjelmissa oli myös vaihtelua, mutta suurimmalla osalla toimittajista oli kuitenkin poikkeamia yleiskielestä. Englanninkielisiä sanoja oli vain viihdeohjelmissa ja visailuissa.

Kielenkäyttö						
yleiskieli				yleispuhekieli		
uu	ur	aj	as	la	vs	nu ²
					vh	

Seuraavaksi selvitettiin, kuinka muodollista oli tervehtiminen ohjelman alussa. Uutisissa alkutervehdys oli aina muodollinen, mutta epätasavertaisessa

¹ Ohjelmista käytetään jatkumoilla seuraavia lyhenteitä: uu = uutiset, ur = urheiluohjelmat, aj = ajankohtaisohjelmat, as = asiaohjelmat, vh = viihdeohjelmat, vs = visailuohjelmat ja la = lasten ja nuorten ohjelmat. Lisäksi luvussa puhutaan lastenohjelmista tarkoittamassa ryhmää lasten ja nuorten ohjelmat.

² Tällä jatkumolla nuortenohjelmat on merkitty erikseen lastenohjelmista.

toimittajasuhteessa alisteinen toimittaja ei välttämättä tervehtinyt lainkaan. Alueuutisten alussa tervehdyksessä mainittiin usein myös paikkakunta. Ajankohtaisohjelmissa tervehdys oli muodollinen, mutta tervehdyksissä oli kuitenkin enemmän vaihtelua kuin uutisissa. Urheiluohjelmissa tervehdys oli yleensä muodollinen mutta Jumpassa epämuodollinen. Asiaohjelmissa oli vaihtelua enemmän, mutta selvä epämuodollinen tervehdys oli vain yhdessä ohjelmassa. Viihdeohjelmissa oli runsaasti omaperäisiä aloituksia, runsaasti aloituksia, joissa oli *seurassa* tai *tervetuloa* sekä muutama muodollinen aloitus, mutta ei yhtään varsinaista epämuodollista tervehdystä. Visailuohjelmien aloituksissa oli runsaasti vaihtelua, mutta painopiste oli muodollisuudessa, sillä epämuodollisia tervehdyksiä oli vain yksi. Lastenohjelmissa tervehdys oli aina epämuodollinen, jos toimittaja ylipäänsä alussa tervehti.

muodollinen		Tervehtiminen alussa				epämuodollinen	
uu	aj	ur	as	vh	vs	la	

Myös lopputervehdyksen muodollisuutta tarkasteltiin. Uutiset tyypillisesti loppuivat *näkemiin*-toivotukseen tai muuten muodolliseen lopetukseen. Tyypillistä oli myös seuraavasta lähetyksestä muistuttaminen: jatkuvuutta korostettiin muistuttamalla jopa illalla aamun ensimmäisistä uutisista. Urheiluohjelmat loppuivat *näkemiin*-toivotukseen lukuun ottamatta jälleen Jumpaa, joka loppui epämuodolliseen tervehdykseen. Usein urheiluohjelmissa toivotettiin myös hyvää jatkoa, mutta aina niissä ei edes ollut varsinaista lopetusta. Ajankohtaisohjelmissa oli runsaasti vaihtelua, mutta muodollinen lopetus oli kuitenkin epämuodollista yleisempi. Ajankohtaisohjelmissa ei läheskään aina ollut lopputervehdystä ja myös niissä usein muistutettiin seuraavasta lähetyksestä. Asia- ja viihdeohjelmissa epämuodollinen tervehdys oli selvästi muodollista yleisempi, vaikka niissä olikin vaihtelua runsaasti. Visailuissa oli lähes aina epämuodollinen tervehdys: muodollinen tervehdys oli ainoastaan kerran. Jos lastenohjelmissa oli selvä lopputervehdys, niin se oli aina epämuodollinen.

muodollinen		Tervehtiminen lopussa				epämuodollinen	
uu	ur	aj		as	vh	vs	la

Verbaalista kohdentamista selvitettiin kahden eri ulottuvuuden avulla. Ensinnäkin tarkasteltiin sitä, kuinka paljon toimittajat puhuttelevat katsojia, ja toiseksi sitä, millaisia persoonamuotoja he katsojista käyttävät. Uutisissa katsojien puhuttelu oli niukkaa. Pari kertaa käytettiin monikon toista persoonaa ja muutaman kerran puhuttiin monikon ensimmäisessä persoonassa, johon katsojat selvästi kuuluivat. Ajankohtaisohjelmissa katsojien puhuttelu oli hieman yleisempää kuin uutisissa, mutta niissäkin käytettiin ainoastaan monikkomuotoa. Urheiluohjelmissa katsojien puhuttelu oli ajankohtaisohjelmien kanssa samaa luokkaa. Jumpassa katsojia sinuteltiin, ja muissa urheiluohjelmissa käytettiin monikkoa. Asiaohjelmissa katsojien puhuttelu oli yleistä. Puhutteluissa oli runsaasti vaihtelua, mutta monikon käyttö oli kuitenkin selvästi tavallisinta. Visailuissa puhuteltiin katsojia monikon toisessa persoonassa. Lisäksi visailujen puhutteluissa esiintyi usein *koti*-sana. Viihdeohjelmissa oli

runsaasti vaihtelua. Sinuttelua niissä ei kuitenkaan esiintynyt, vaan katsojia puhuteltiin monikon toisessa persoonassa. Lastenohjelmissa käytettiin katsojia puhutellessa usein yksikön toista persoonaa. Jatkumo käytetyistä persoonamuodoista ei kaiken kaikkiaan erotellut ohjelmia kovin hyvin.

Katsojien puhuttelu					
ei ole					on
uu	aj ur			vh la	as vs
Katsojien puhuttelu persoonamuodoilla					
te					sinä
uu aj ur vh vs	as				la

Toimittajan itsestään käyttämien persoonamuotojen jatkumosta muodostui kaksijakoinen. Jatkumon ääripäät olivat, että toimittaja ei käyttänyt itsestään lainkaan persoonamuotoja ja että hän käytti yksikön ensimmäistä persoonaa. Jatkumon keskikohdaksi määriteltiin monikon ensimmäisen persoonan käyttö. Uutisissa ei yleensä käytetty persoonamuotoja lainkaan. Toisinaan saatettiin käyttää monikon ensimmäistä persoonaa, joka yleensä viittasi toimitukseen. Joskus me-muoto tarkoitti myös tekijöitä ja katsojia yhdessä. Urheiluohjelmissa käytettiin monikon ensimmäistä persoonaa selvästi useammin kuin uutisissa, mutta niissäkään ei käytetty yksikön persoonamuotoa. Ajankohtaisohjelmissa käytettiin hyvin usein monikon ensimmäistä persoonaa ja pari kertaa yksikön ensimmäistä persoonaa. Asiaohjelmissäkin monikon ensimmäisen persoonan käyttö oli hyvin yleistä, mutta sen sisältö oli hyvin vaihteleva; muutaman kerran käytettiin myös ensimmäistä persoonaa. Viihdeohjelmissa oli vaihtelua runsaasti. Yleisintä niissä oli käyttää monikkomuotoa, mutta toisinaan esiintyi myös yksikön ensimmäinen persoona, tai persoonamuotoa ei käytetty lainkaan. Kaikissa visailuohjelmissa käytettiin monikon ensimmäistä persoonaa, mutta sen lisäksi puolet toimittajista käytti myös yksikön ensimmäistä persoonaa. Lastenohjelmissäkin vaihtelu oli runsasta. Toisinaan persoonamuotoa ei ollut lainkaan ja toisinaan se oli monikko, mutta varsin usein käytettiin myös yksikön ensimmäistä persoonaa. Yksikön ensimmäisen persoonan käyttö oli lastenohjelmissä kuitenkin yleisempää kuin muissa ohjelmissä.

Persoonamuoto toimittajasta						
ei	me				minä	
uu	ur	aj	as	vh	vs	la

Toimittajan roolin esilletuontia tarkasteltiin sen perusteella, onko sitä vai ei. Uutisissa toimittajan roolin esilletuontia ei oikeastaan ollut lainkaan. Myöskään urheiluohjelmissä ja ajankohtaisohjelmissä ei ollut kyseistä piirrettä. Lastenohjelmissäkin toimittajan roolin esilletuonti oli niukkaa, mutta joissakin ohjelmissä toimittajat antoivat ohjeita vierailleen. Myöskään useimmissä asiaohjelmissä toimittajan roolia ei tuotu esille, mutta joskus esiintyi keskustelun ohjaamista ja itsensä kritisointia sekä yhdessä ohjelmassa selvää roolin esille-

tuontia. Visailuohjelmissakaan toimittajan rooli ei tullut vahvasti esille, vaikka useissa olikin jonkin verran visailun ohjailua. Viihdeohjelmissa ainoastaan puolella oli jonkinlaista toimittajan roolin esilletuontia, ja useimmissa näistäkin tapauksista roolia tuotiin esille hyvin niukasti. Viihdeohjelmissa toimittajan roolin esilletuontia oli kuitenkin enemmän kuin muissa ohjelmissa. Lisäksi analyysissa yritettiin tarkastella sitä, sanooko toimittaja oman nimensä tai käytetäänkö ohjelman nimeä tekijän nimenä. Nämä piirteet eivät kuitenkaan erotelleet ohjelmatyyppejä toisistaan, sillä niitä esiintyi hyvin niukasti ja ne jakaantuivat tasaisesti eri ohjelmatyyppien kesken.

ei roolin esilletuontia			Roolin esilletuonti		itsensä korostaminen
uu	la	as		vh	
aj		vs			
ur					

Ohjelmatyypit sijoitettiin jatkumolle myös sen mukaan, muistutetaanko seuraavasta ohjelmasta kertomalla, milloin toimittaja näkyy seuraavan kerran televisiossa vai kertomalla, milloin ohjelma näkyy seuraavan kerran. Uutisissa kerrottiin ohjelman seuraavasta kerrasta lähes aina, mutta joukossa oli kuitenkin pari poikkeusta. Urheiluohjelmissa ei yleensä kerrottu seuraavasta kerrasta lainkaan: ainoastaan yhdessä urheiluohjelmassa kerrottiin, milloin ohjelma näkyy, ja yhdessä, milloin toimittaja näkyy. Parissa ajankohtaisohjelmassa viitattiin epäsuorasti siihen, milloin toimittaja näkyy seuraavan kerran, ja kerran käytettiin muotoa *tapaamme*. Visailuissa yleensä viitattiin ohjelman seuraavaan kertaan, mutta kerran viitattiin epäsuorasti toimittajan näkymiseen ja kerran käytettiin me-muotoa. Asiaohjelmissa muistutettiin ohjelman ja esiintyjän seuraavasta kerrasta varsin tasaväkisesti. Yleensä niissä käytettiin me-muotoa, mutta pari kertaa puhuttiin myös tietystä henkilöstä. Viihdeohjelmissa viitattiin useammin henkilön kuin ohjelman uudelleen näkemiseen ja yleensä käytettiin me-muotoa. Lastenohjelmissakin henkilöön viittaaminen oli yleisempää. Niissä kuitenkin viitattiin useammin yksittäiseen henkilöön kuin käytettiin monikon ensimmäistä persoonaa.

ohjelma		Seuraavasta kerrasta muistuttaminen			henkilö
uu	aj		as	vh	la
ur	vs				

Affektiivisista ilmauksista katsottiin sitä, onko niitä ohjelmassa vai ei sekä sitä, minkä verran toimittajat kertovat itsestään. Uutisissa affektiivisia ilmauksia ei ollut juuri lainkaan ja itsestä kertomista ei ollenkaan. Ajankohtaisohjelmissa ei myöskään ollut juuri lainkaan affektiivisia ilmauksia ja itsestä kertomisesta tehtiin ainoastaan yksi havainto. Urheiluohjelmassa toimittaja kommentoi pari kertaa jotakin tulosta, mutta itsestä niissäkään ei kerrottu. Lastenohjelmissa affektiivisia ilmauksia oli niukasti ja itsestä kertomistakin oli vain yhdessä nuortenohjelmassa. Asiaohjelmissa toimittajien affektiivisia ilmauksia oli runsaasti, ja yleensä ne olivat mielipiteitä tai mieltymyksiä. Viihdeohjelmissa affektiivisten ilmausten käyttö oli yleistä, mutta itsestä kertomista niissä oli yleensä vähän. Melkein kaikissa visailuohjelmissa oli affektiivisia

ilmauksia. Visailuissa oli myös enemmän itsestä kertomista kuin muissa ohjelmissa, ja erityisesti muutamalla toimittajalla sitä esiintyi runsaasti.

Affektiiviset ilmaukset					
ei lainkaan					runsaasti
uu	ur	la			vs
aj			as	vh	

Itsestä kertominen					
ei lainkaan					runsaasti
uu	aj	as	vh	vs	
ur	la				

Esiintymisen metakieltä katsottiin siitä näkökulmasta, kuinka selvästi toimittajat osoittavat olevansa tietoisia televisiossa olostaan. Urheilu- ja lastenohjelmissa ei yleensä ollut lainkaan metakieltä, ja niissä osoitettiin niukasti tietoisuutta televisiosta. Uutisissakin metakieltä oli harvoin, mutta toisinaan käytettiin *uutinen*-sanaa ja viitattiin myös toiseen lähetykseen. Utistotoimittajat osoittivat tietoisuutta televisiosta kuitenkin vähän. Ajankohtaisohjelmissa metakieltä oli selvästi enemmän, mutta tietoisuutta televisiosta osoitettiin niissäkin vähän. Useimmissa visailuissa oli metakieltä esimerkiksi viittauksissa televisiotekniikkaan ja ohjelmiin liittyvien kilpailujen yhteydessä. Visailuissa myös osoitettiin tietoisuutta televisiosta. Asiaohjelmissa tietoisuuden osoittaminen oli vielä hieman vahvempaa. Asiaohjelmissa oli yleensä metakieltä: usein puhuttiin esimerkiksi kuvaruudusta. Viihdeohjelmissa metakieltä oli runsaasti, ja toimittajat osoittivat selvästi olevansa tietoisia televisiossa olostaan.

Televisiosta tietoisuuden osoittaminen					
ei					on
ur	uu	aj			vh
la			vs	as	

Ohjelman ajankohtaisuuden korostamisesta tarkasteltiin ensisijaisesti lähetyksen suoruuden esilletuontia, sillä viittaus ajankohtaisuuteen saattaa olla myös reaaliaikaisuuden simulointia. Urheiluohjelmissa ei yleensä ollut viittauksia ajankohtaisuuteen, ja suoruuden osoittaminen oli niukkaa. Myös lastenohjelmissa suoruuden osoittaminen oli niukkaa, vaikka niissä olikin usein viittauksia ajankohtaisuuteen. Visailuissa oli melkein aina viittauksia ajankohtaisuuteen, mutta ne osoittivat harvoin suoruutta. Asia-, ajankohtais- ja viihdeohjelmissa oli usein viittauksia ajankohtaisuuteen, mutta ne osoittivat suoruutta vain toisinaan. Uutisista puolella oli viittauksia ajankohtaisuuteen, ja usein ne osoittavat vahvaa ajankohtaisuutta ja suoruutta.

Suoruuden esilletuonti					
ei					on
ur	vs				uu
la			aj	as	
			vh		

Suhtautumista ohjelman vieraisiin tarkasteltiin sen perusteella, kuinka tuttavallista se oli. Uutisissa ei yleensä ollut vieraita, joten ne on jätetty jatku-

molta kokonaan pois. Urheiluohjelmissa oli hyvin vähän selkeitä esiintymisen piirteitä, jotka suoranaisesti osoittivat suhtautumisen luonnetta. Tällaisten piirteiden puuttuminen kuitenkin paljastaa, että suhtautuminen on muodollista. Ajankohtaisohjelmissa vieraisiin suhtautuminen oli muodollista, mutta joskus vierasta kuitenkin sinuteltiin ja hänestä käytettiin etunimeä. Asiaohjelmissa tuttavallisuus vaihteli, mutta yleensä vierasta sinuteltiin ja hänestä käytettiin etunimeä, ja vierasta kommentoitaessa sävy oli positiivinen. Viihdeohjelmissa tuttavallinen suhtautuminen vieraisiin painottui, vaikka vieraasta joskus käytettiinkin koko nimeä ja titteliä. Visailuissa suhtautuminen oli tuttavallista ja kommentointi positiivista. Samoin lastenohjelmissa vieraisiin suhtautuminen oli hyvin epämuodollista ja tuttavallista.

Vieraisiin suhtautuminen				
etäinen				tuttavallinen
ur	aj		as	vh la vs

Vieraisiin suhtautumista selvitettiin myös sen osalta, kuinka dominoiva toimittaja oli suhteessa vieraaseensa. Myöskään tämän jatkumon osalta ei tarkasteltu uutisia. Urheiluohjelmissa toimittajan dominoivuudesta ei tehty lainkaan havaintoja. Lastenohjelmissa oli jonkin verran vieraiden neuvomista. Ajankohtaisohjelmissa oli selvemmin dominoivuutta, sillä toimittaja saattoi keskeyttää vieraansa ja joskus myös vieras saattoi keskeyttää toimittajan. Viihdeohjelmissäkin oli vieraiden keskeytyksiä ja päällepuhunutta sekä vieraiden ohjailua. Visailuissa ei ollut keskeytyksiä, mutta toimittajat antoivat vierailleen runsaasti toimintaohjeita. Asiaohjelmissa keskeytyksiä ja päällepuhunutta oli toistuvasti ja jonkin verran niissä oli myös vieraiden ohjaamista.

Dominoivuus					
alhainen				korkea	
ur	la	aj	vh	vs	as

Toimittajien välisen suhteen muodollisuus muodosti yhden jatkumoista. Lastenohjelmista, ajankohtaisohjelmista ja urheiluohjelmista ei ollut juuri lainkaan havaintoja toimittajien välisistä suhteista, mikä kertoo suhteiden muodollisuudesta. Uutisissa toimittajat toisinaan käyttivät toisistaan etunimiä. Asiaohjelmissa toimittajat olivat useammin tasavertaisia ja suhtautuivat toisiinsa enemmän epämuodollisesti kuin muodollisesti. Ainoastaan asiaohjelmissa oli toimittajien keskinäisiä keskeytyksiä. Viihdeohjelmissa suhtautuminen oli varsin epämuodollista, ja toisinaan toimittajilla oli kommentteja toisistaan. Ainoastaan viihdeohjelmissa esiintyi toisen toimittajan toiminnan ohjaamista. Visailuissa toimittajien välisistä suhteista oli niukasti havaintoja, mutta havainnot kertovat selvästi epämuodollisesta suhteesta.

Toimittajien välinen suhde					
muodollinen					epämuodollinen
aj	uu		as	vh	vs
ur					
la					

Vuorovaikutuksen simulointia katsottiin erikseen verbaalisen viestinnän ja kinesiikan osalta. Uutisissa vain yhdellä uutistoimittajalla oli vuorovaikutuksen verbaalista simulointia. Toisinaan uutisissa kuitenkin tervehdittiin katsojia pään nyökkäyksellä ja joskus esiintyi myös interaktiivisia käsieleitä. Ajankohtaisohjelmista verbaalista interaktion simulointia oli vain yhdessä, jossa oli katsojien puhelinäänestys. Lisäksi yhdessä ajankohtaisohjelmassa osoitettiin katsojia sormella. Urheiluohjelmissa verbaalista interaktion simulointia oli hyvin vähän ja nonverbaalista simulointia niissä ei ollut lainkaan. Asiaohjelmissakaan verbaalista interaktion simulointia ei yleensä ollut, vaikka se olikin niissä selvästi yleisempää kuin muissa mainituissa ohjelmissa. Usein oli kyseessä välineellinen simulointi. Nonverbaalista interaktion simulointia asiaohjelmissa oli hieman ja yleensä tervehdyksissä. Lastenohjelmissa verbaalinen interaktion simulointi ei ollut yleistä, mutta useimmissa oli sekä kädellä tervehtimistä että muita käsieleitä. Useimmissa visailuissa oli interaktion simulointia ja se oli usein välineellistä. Useissa visailuissa esiintyi myös käsieleitä ja joillakin toimittajilla jopa runsaasti. Viihdeohjelmissa oli varsin runsaasti verbaalista simulointia ja luonteeltaan se oli monipuolisempaa kuin muissa ohjelmatyypeissä. Tervehdyksissä käytettiin sekä pää- että käsieleitä ja myös muita käsieleitä.

Interaktion verbaalinen simulointi						
alhainen					korkea	
uu	aj	ur	as	la	vs	vh

Interaktion nonverbaalinen simulointi						
alhainen					korkea	
ur	aj	uu	as			vs vh
						la

Kinesiikkaa tarkasteltiin sen ekspressiivisyyden osalta. Ekspressiivisyydellä tarkoitetaan tässä yhteydessä nonverbaalisen ilmaisun vaihtelevuutta, erottuvuutta ja tunnepitoisuutta. Uutisissa oli hyvin yleistä papereiden siirtelyä. Toisinaan uutistoimittaja käsitteli kynää, ja parilla toimittajalla oli muitakin käsieleitä. Hymy oli uutisissa varsin yleinen, varsinkin ohjelman lopussa, ja toisinaan tehtiin havaintoja toimittajien kulmakarvojen liikkeestä. Uutistoimittajat nyökäsivät joskus alussa päätään tai liikuttivat sitä hieman puhetta tukien. Affektiivista kinesiikkaa uutistoimittajilla ei ollut lainkaan. Urheiluohjelmissakin havainnot kinesiikasta olivat niukkoja, mutta nonverbaalinen viestintä oli niissä kuitenkin vaihtelevampaa kuin uutisissa. Niissäkin oli papereiden siirtelyä runsaasti ja joskus vahvistavia tai havainnollistavia käsieleitä. Urheilutoimittajat hymyilivät muita toimittajia harvemmin. Myös ajankohtaisohjelmissa kädet lähinnä liikuttelivat papereita, mutta ne liikkuivat kuitenkin selvästi enemmän kuin uutisissa. Käsiä käytettiin esimerkiksi kysyttäessä tai vuorovaikutusta säädeltäessä. Ajankohtaistoimittajatkin hymyilivät usein jossakin vaiheessa ohjelmaa ja joidenkin pää liikkui puhetta tukien. Asiaohjelmissa vaihtelu oli suurta. Ekspressiivisyys oli selvästi vahvempaa kuin edellisissä ohjelmissa. Etenkin hymyilyä oli enemmän, mutta myös kädet liikkuivat enemmän ja erilaisia eleitä oli runsaammin. Asiaohjelmissakin affektiivisia ilmauksia oli niukasti. Viihdeohjelmien kinesiikassa oli runsaasti vaihtelua toimittajien välillä. Kinesiikasta oli runsaasti havaintoja, myös ilmeiden vaihtelusta. Visailuissa oli

vaihtelua, mutta nonverbaalinen viestintä oli ekspressiivisempää kuin edellä mainituissa ohjelmissa ja joillakin toimittajilla jopa erittäin voimakasta. Visailujen toimittajat käyttivät runsaasti erilaisia käsieleitä ja erityisesti interaktiota simuloivia eleitä. Visailuissa joillakin toimittajilla oli myös selvästi erottuvia ilmeitä ja affektiivista kinesiikkaa. Lastenohjelmissakin oli vaihtelua toimittajien välillä. Ilmeiden runsasta vaihtelua oli useissa lastenohjelmissa, samoin erityisesti interaktiota simuloivia käsieleitä.

Nonverbaalisen viestinnän ekspressiivisyys					
alhainen			korkea		
uu	ur	aj	as	vh	vs la

Asentoja tarkasteltiin kahdella jatkumolla. Ensinnäkin katsottiin, istuuko toimittaja vai seisooko hän, ja toiseksi sitä, onko toimittaja paikallaan vai muuttaako hän asentoa tai liikkuuko hän. Uutisissa toimittajat eivät vaihtaneet asentoa, ja he istuivat aina pöydän takana kädet pöydällä. Ajankohtaisohjelmissa oli hieman enemmän istuma-asentojen vaihtelua. Tavallisesti myös urheiluehjelmissä istuttiin, mutta Jumpassa liikuttiin runsaasti. Asiaohjelmissakin tavallisesti istuttiin, mutta asennoissa oli enemmän vaihtelua. Lisäksi niissä toisinaan seisottiin ja vaihdettiin asemaa ohjelman aikana. Lastenohjelmissa toimittajien asennoissa oli runsaasti vaihtelua. Toimittaja saattoi niissä seistä tai istua ja muuttaa asentoa ohjelman aikana. Visailuissa toimittajat eivät istuneet lainkaan pöydän takana vaan yleensä seisovivat; asennossa ei useinkaan ollut vaihtelua ohjelman aikana. Viihdeohjelmissa toimittajien välillä oli vaihtelua erittäin paljon. Usein niissä asento muuttui ohjelman aikana ja toimittaja saattoi sekä seistä että istua.

Asento					
istuu			seisoo		
uu	aj ur	as	la	vh	vs

Asento					
on paikallaan			vaihtaa asentoa ja liikkuu		
uu	aj ur	vs	as	la	vh

Toimittajien katsesta muodostettiin jatkumo sen mukaan, kuinka paljon he katsoivat kameraan. Uutisissa toimittajat katsoivat pääsääntöisesti kohti. Joskus katse oli osan lähetystä suunnattuna haastateltavaan tai kävi toisessa toimittajassa. Toisinaan uutistoimittajan katse myös vaihteli papereiden ja kameran välillä. Samoin urheiluehjelmissä katse oli yleensä kamerassa. Ajankohtaisohjelmissä toimittajat katsoivat kameraan lukuun ottamatta keskustelua ja haastattelua. Lastenohjelmissä katsekontaktissa oli vaihtelua: toimittaja katsoi koko ajan kameraan ja toisinaan katse ei käynyt kamerassa lainkaan. Yleensä lastenohjelmien toimittajilla oli kuitenkin katse kameraan. Viihdeohjelmissä oli toimittajan kanssa yleensä muitakin henkilöitä, mikä vaikutti katseen suuntaan. Viihdetoimittajat katsoivat kameraan usein, vaikka katse olikin usein suunnattu myös muualle, esimerkiksi haastateltavaan. Visailuissa oli yleensä paikalla

studioyleisö, jota toimittaja välillä katsoi. Vain kerran toimittaja oli visailussa yksin. Kameraan katsottiin usein, vaikka katse suunnattiinkin pääsääntöisesti muualle. Asiaohjelmissa toimittajan katse oli hyvin usein toiseen toimittajaan tai haastateltavaan, vaikka se kohdistuikin välillä muualle. Ohjelman aluissa ja loppuissa toimittaja katsoi kameraan.

Kameraan katsominen					
paljon			vähän		
uu	aj	la	vh	vs	as
ur					

Viimeisenä piirteenä tarkasteltiin sitä, miten ohjelmatyypit jakautuivat papereihin katsomisen suhteen. Tämäkin jatkumo on kaksijakoinen, sillä ääripäät ovat papereista lukeminen ja ilman papereita puhuminen, ja keskikohta on papereiden käyttö muistiinpanoina. Uutistoimittajan katse kävi lähes aina jossakin ohjelman vaiheessa papereissa. Yleensä papereihin katsottiin toimittajan tullessa tai poistuesssa kuvasta. Utisissa osoitettiin selvästi, että puhuttu teksti oli papereissa. Myös urheiluohjelmissa papereihin katsominen oli yleistä paria poikkeusta lukuun ottamatta. Ajankohtaisohjelmissa papereihin katsominen oli selvästi harvinaisempaa. Ajankohtaistoimittaja katsoi papereihinsa usein haastatteluissa ja keskusteluissa, mutta harvemmin juonnoissa. Asiaohjelmien toimittajien välillä oli runsaasti eroja. Papereihin katsottiin etenkin haastatteluissa, mutta myös joissakin juonnoissa. Asiaohjelmissa papereita käytettiin yleensä muistiinpanoina. Visailuohjelmissa papereiden ensisijainen funktio oli se, että toimittajan esittämät kysymykset katsottiin niistä. Viihdeohjelmissa papereihin katsominen oli vähäistä, mutta toisinaan sitä tapahtui haastatteluissa. Lastenohjelmissa ei yleensä katsottu papereihin, mutta poikkeuksen muodostivat Pikku kakkosen uutiset ja yksi lasten visailuohjelma.

papereista lukeminen		Papereihin katsominen muistiinpanoina			ilman papereita	
uu	ur	aj	as	vs	vh	la

Analyysi paljastaa runsaasti eroja ohjelmatyyppien välillä, vaikka kaikki esiintymisen piirteet eivät vaihtelekaan ohjelmatyyppihin sidoksissa olevien normien suhteen. Jatkumot osoittavat, että ohjelmatyyppien normit ovat erilaisia. Ohjelmatyyppien välillä on eroja siinä, kuinka paljon liikkumavaraa esiintymisen piirteissä on kussakin ohjelmatyypissä. Yhdessä ohjelmatyypissä saattaa olla runsaasti vaihtelua jonkin piirteen suhteen ja toisessa piirre ilmenee hyvin yhdenmukaisena. Jälkimmäisessä tapauksessa normirajojen voidaan päätellä olevan suppeammat. Analyysi myös osoittaa, ettei Jumppa noudata muiden urheiluohjelmien kanssa samaa normistoa ja että toisinaan lasten ja nuorten ohjelmien normit eroavat toisistaan. Lisäksi se paljastaa, että ohjelmien eri osilla saattaa olla erilaiset normistot; esimerkiksi Pikku kakkosen uutisilla on eri normit kuin ohjelmalla muutoin.

5.4.4 Jatkumoista muodostuu ulottuvuuksia

Seuraavassa vaiheessa edellä käsitellyistä jatkumoista muodostettiin ryhmiä sen mukaan, millaisia esiintymisen summamuuttujia eli ulottuvuuksia niistä muodostui. Ulottuvuuksia muodostui kaikkiaan seitsemän: toimittajan oman roolin korostuminen, muodollisuus, yleisöpuheenomaisuus, interaktiivisuus, nonverbaalinen vaihtelevuus, televisioesiintymisen erityispiirteet ja muihin henkilöihin suhtautuminen. Kustakin ulottuvuudesta piirrettiin myös jatkumo, jolloin muodostui tavallaan summajatkumoa, joiden pohjalta ohjelmien suhteita toisiinsa voitiin tarkastella.

Toimittajan oman roolin tarkasteluun otettiin mukaan vieraiden dominointi, affektiiviset ilmaukset, itsestä kertominen, seuraavasta ohjelmasta kertominen, toimittajan roolin esilletuonti ja persoonamuodon käyttö itsestä. Uutisissa toimittajan oman roolin korostuminen oli selvästi alhaisin, sillä ne edustivat kaikissa esiintymisen piirteissä ääripäätä. Urheiluohjelmat olivat hyvin lähellä uutisia. Ajankohtaisohjelmiin nähden ero oli jo hieman suurempi. Lastenohjelmissa toimittajat toivat omaa rooliaan vähän esille, mutta personoivat ohjelman kuitenkin itseensä, sillä niissä käytettiin eniten yksikön ensimmäistä persoonaa ja toimittajan seuraavasta näkemisestä muistuttamista. Asiaohjelmat olivat keskitasoa kaikilla muilla ulottuvuuksilla, mutta vieraiden dominointi oli hyvin yleistä. Viihdeohjelmissa ja visailuissa toimittajan rooli korostui eniten. Visailuissa esiintyjä ei tuonut itseään esiin niinkään toimittajan roolissa vaan persoonana.

Toimittajan oman roolin korostuminen						
alhainen			korkea			
uu	ur	aj	la	as	vh	vs

Muodollisuudessa tarkasteltiin kielenkäyttöä, tervehtimistä alussa ja lopussa, vieraisiin suhtautumista ja toimittajien välistä muodollisuutta. Uutiset olivat kaikkein muodollisimmat. Ajankohtaisohjelmat ja urheiluohjelmat olivat hyvin samantyyppisiä ja asiaohjelmat edustivat jälleen keskitasoa. Selvästi epämuodollisempia olivat viihdeohjelmat ja visailut. Lastenohjelmat olivat kaikkein epämuodollisimpia, vaikka toimittajien suhtautuminen toisiinsa olikin niissä kaikkein muodollisinta. Lastenohjelmissa lapsivieraisiin ja lapsikatsojiin suhtauduttiin hyvin epämuodollisesti ja tuttavallisesti, mutta aikuisiin toimittajiin suhtautuminen oli muodollista.

Muodollisuus						
muodollinen			epämuodollinen			
uu	ur	aj	as	vh	vs	la

Yleisöpuheenomaisuuden yhteydessä otettiin huomioon katsojista käytetyt persoonamuodot, papereiden käyttö, puheen spontaanisuus, tervehtiminen alussa ja lopussa sekä kielenkäyttö. Uutiset olivat jälleen alimpana kaikilla jatkumoilla, joten ne olivat yleisöpuheenomaisimpia. Urheilu- ja ajankohtaisohjelmat olivat keskenään tälläkin ulottuvuudella hyvin samankaltaisia. Asiaohjelmat poikkesivat jo niistä hyvin selvästi. Viihdeohjelmat ja visailut olivat puolestaan hyvin tasaväkisiä, joskin visailuissa oli enemmän papereista katsoamista ja viihdeohjelmat olivat muodollisempia. Lastenohjelmissa oli kaikkein

vähiten yleisöpuheenomaisuutta. Kielenkäyttö oli ainoa piirre, jossa lastenohjelmat eivät olleet kaikkein vähiten yleisöpuheenomaisia. Yleiskielen käyttö lastenohjelmissa kertonee niiden kasvatuksellisesta funktiosta.

Yleisöpuheenomaisuus						
yleisöpuheenomainen			ei yleisöpuheenomainen			
uu	ur	aj	as	vh	vs	la

Tavallaan vastakohtana yleisöpuheenomaisuudelle voidaan pitää interaktiivisuutta. Siihen sisällytettiin interaktion simulointi sekä verbaalisesti että nonverbaalisesti, kameraan katsominen sekä verbaalinen kohdistaminen. Tämän ulottuvuuden osalta ohjelmatyypin välillä ei ollut niin selvää jakautumista kuin edellisissä, sillä kameraan katsominen oli yleensä ristiriidassa muiden piirteiden kanssa. Uutisia pidettiin kuitenkin vähiten interaktiivisina, vaikka niissä katsottiinkin eniten kameraan. Tämän jälkeen seurasivat ajan-kohtais- ja urheiluohjelmat. Asiaohjelmissa simuloinnin taso oli jo selvästi korkeampi. Niiden jälkeen tulivat lastenohjelmat, sitten visailut, ja korkeimpana voitiin pitää viihdeohjelmien interaktiivisuuden tasoa.

Interaktiivisuus						
alhainen			korkea			
uu	aj	ur	as	la	vs	vh

Nonverbaalisena vaihtelevuutena pidettiin ekspressiivisyyttä, liikkumista, asentoa ja interaktiivista kinesiikkaa. Uutiset, urheilu- ja ajankohtaisohjelmat olivat tällä jatkumolla selvästi muita alempana. Asiaohjelmat taas sijoittuivat jatkumon keskiosaan kaikkien piirteiden suhteen. Nonverbaalisen vaihtelevuuden suhteen lastenohjelmat, viihdeohjelmat ja visailut olivat hyvin toistensa kaltaisia ja niissä oli selvästi enemmän vaihtelua kuin muissa ohjelmissa.

Nonverbaalinen vaihtelevuus						
vaihtelematon			vaihteleva			
uu	ur	aj	as	vh	vs	la

Erytyspiirteisiin kuuluivat tietoisuus televisiosta, suoruden esilletuonti, interaktion simulointi ja katsojien puhuttelu. Urheiluohjelmissa niitä oli kaikkein vähiten. Toiseksi vähiten niitä oli uutisissa, vaikka ohjelman suorutta tuotiinkin niissä eniten esille. Kovin runsaasti erityispiirteitä ei ollut myöskään lastenohjelmissa. Tällä kertaa ajankohtaisohjelmat sijoittuivat jatkumon keskivaiheille, ja asiaohjelmat ja visailut olivat hyvin lähellä toisiaan. Eniten erityispiirteitä oli viihdeohjelmissa. Tämän ulottuvuuden osalta ohjelmien järjestys on selvästi erilainen kuin muiden ulottuvuuksien osalta. Television erityispiirteet eivät näytäkään olevan samansuuntainen esiintymisen normi kuin muut ulottuvuudet.

Erytyspiirteet						
vähän			paljon			
ur	uu	la	aj	vs	as	vh

Viimeisenä ulottuvuutena oli toimittajien suhtautuminen muihin henkilöihin. Tällä ulottuvuudella tarkasteltiin toimittajien välisiä suhteita, vieraisiin suhtautumista ja vieraiden dominointia. Urheiluohjelmat olivat alinna kaikilla ulottuvuuksilla, joten niissä suhteet olivat kaikkein muodollisimmat. Sitten seurasivat ajankohtaisohjelmat ja uutiset: uutisia tosin tarkasteltiin tässä yhteydessä ainoastaan toimittajien välisten suhteiden osalta. Lastenohjelmissa aikuisiin toimittajiin suhtauduttiin muodollisesti, mutta lapsiin epämuodollisesti. Asiaohjelmissa suhtautuminen oli hieman keskitasoa epämuodollisempaa. Viihdeohjelmien ja visailujen järjestys oli selvä, sillä visailuissa suhtautuminen muihin henkilöihin oli kaikkein epämuodollisinta. Vieraan dominointi näyttää olevan yhteydessä tuttavallisuuteen kaikissa muissa paitsi lastenohjelmissä. Näyttää siis siltä, että mitä tuttavallisempia ollaan, sitä enemmän myös dominoidaan.

Suhtautuminen muihin							
muodollinen					epämuodollinen		
ur	aj	uu	la	as	vh	vs	

Näillä seitsemällä ulottuvuudella ohjelmat jakaantuvat kahteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat uutiset, urheiluohjelmat ja ajankohtaisohjelmat ja toisen asiaohjelmat, viihdeohjelmat ja visailut. Lastenohjelmat eivät kuulu selvästi kumpaankaan ryhmään, vaikka ovatkin lähempänä jälkimmäistä.

Uutisissa, urheilu- ja ajankohtaisohjelmissä ollaan muodollisia monessa suhteessa. Niissä toimittajat eivät tuo omaa rooliaan esille ja pysyttelevät etäisinä katsojille. Tällaisilla piirteillä pyritään lisäämään toimittajan auktoriteettia ja korostamaan hänen objektiivisuuttaan ja luotettavuuttaan sekä painottamaan toimittajan roolia informaation välittäjänä. Asiaohjelmissä, mutta erityisesti viihdeohjelmissä ja visailuissa, toimittaja pyrkii olemaan epämuodollinen ja tuttavallinen sekä lisäämään läheisyyttä katsojiin. Lastenohjelmat paljastavat, että lapsiyleisöön suhtaudutaan eri tavalla kuin aikuisyleisöön. Lapsille puhutaan tuttavallisella ja läheisyyttä lisäävällä tavalla. Toimittajan kasvatuksellisesti funktiosta kertoo yleiskielen käyttö.

5.5 Televisioesiintyminen ja puheviestintätilanteet

5.5.1 Puheviestintätilanteiden luokittelu

Toimittajan mahdollisia puheviestintätilanteita oli ennakoitu havainnointilomakkeessa, mutta havainnoinnissa oli mahdollista tulla esiin myös ennakoimattomia tilanteita. Tilanteiden lopullisessa tarkastelussa löytyi seitsemän erilaista puheviestintätilannetta: juonto, uutisluenta, haastattelu, keskustelun johtaminen, kysely, asian näyttäminen ja puheenvuoro.

Osa puheviestintätilanteista vaatii tarkennusta. Ensinnäkin haastattelun ja keskustelun johtamisen erona on, että keskustelussa on enemmän kuin kaksi ihmistä ja että vieraat käyttävät myös muunlaisia puheenvuoroja kuin suoria

vastauksia toimittajan kysymyksiin. Kysely tarkoittaa visailujen ja tietokilpailujen kysymyksiä. Kysely on erotettu haastattelusta, koska sen tavoitteet ovat selvästi erilaiset. Asian näyttämistä taas on kyse, kun toimittaja samanaikaisesti sekä kertoo että näyttää, miten jokin asia tehdään. Näyttämistä on kyse esimerkiksi ruuanlaitosta tai jumppaamisesta. Uutisluentaa on myös muissa ohjelmissa kuin uutisissa, sillä se tarkoittaa lukupuhuntaa, jossa joko informoidaan tai kerrotaan lyhyesti seuraavan raportin sisällöstä. Puheenvuoro tarkoittaa tilanteita, jotka eivät ole uutisluentaa, mutta eivät myöskään juontoja, vaan pitempiä asian selostamisia. Juonto on luokkana kaikista laajin. Se sisältää perinteisten juontotilanteiden lisäksi esimerkiksi kilpailujen juontamisen.

Yleisin puheviestintätilanne aineiston toimittajilla oli uutisluenta, sillä lähes puolet toimittajista luki uutisia. Vain hieman harvinaisempi oli juontotilanne, ja vajaa neljännes toimittajista myös haastatteli. Muut tilanteet olivat selvästi harvinaisempia. Niiden yleisyysjärjestys oli seuraava: asian näyttäminen, keskustelun johtaminen, kysely ja puheenvuoro. Neljänneksellä toimittajista oli kaksi tai useampia erilaisia puheviestintätilanteita yhden ohjelman aikana. Enimmillään yhdellä toimittajalla oli yhdessä ohjelmassa kolme erilaista puheviestintätilannetta. Yleisin yhdistelmä oli, että toimittaja sekä juonsi että haastatteli. Kysely esiintyi aina yhdessä jonkin muun puhetilanteen kanssa.

5.5.2 Puheviestintätilanteiden ainutlaatuiset piirteet

Puheviestintätilanteiden välillä tarkasteltiin ensimmäiseksi sitä, millaisia esiintymisen piirteitä oli ainoastaan yhdessä puhetilanteessa ja millaiset piirteet puuttuivat vain yhdestä tilanteesta.

Juonnoissa ja haastatteluissa ei ollut lainkaan sellaisia piirteitä, joita olisi ollut kaikissa muissa tilanteissa paitsi niissä. Ainoastaan uutisluennasta puuttuivat poikkeamat yleiskielestä, spontaani puhetapa ja vieraisiin katsominen. Keskustelun johtamisesta puuttuivat katsojille suunnatut eleet. Asian näyttämisen yhteydessä ei esiintynyt studiomonitoriin tai papereihin katsomista. Puheenvuoroissa puolestaan ei ollut katsekontaktia toimittajien välillä, minkäänlaista toisen toimittajan puhuttelua, havaintoa puheen takeltelusta tai toimittajan ilmeistä, naurahduksia, esineeseen kohdistuvaa katsetta, ohjelman jäsentämistä mainoskatkolla eikä vihjeen antamista loppumisesta tai alkamisesta. Kyselyissä taas ei ollut lainkaan ohjelman aloituksia tai lopetuksia.

Puheenvuoroissa ja kyselyissä ei ollut mitään sellaisia piirteitä, jotka olisivat olleet ominaisia ainoastaan niille. Pelkästään juonnoille ominaista oli toisen toimittajan esittely ja puhuminen lähetyksestä tai ohjelmasta ohjelman alussa. Vain juonnoissa oli metakielen piirteistä arvauksia siitä, mitä katsojat tekevät parhaillaan kotonaan. Lisäksi juonnoissa viitattiin toistuvuuteen tuttuudella tai uusinnasta puhumalla. Yhtä studioyleisöä hillitsevää puheenvuoroa lukuun ottamatta muut studioyleisölle suunnatut puheenvuorot olivat juonnoissa. Ainutlaatuista juonnoissa olivat myös aloitukset, joissa toivotettiin tervetulleiksi seuraan. Lisäksi ainoastaan juontojen lopussa mainittiin, mitä seuraavalla kerralla on vuorossa tai mihin ohjelma loppuu.

Uutisluennan ainutlaatuinen piirre oli me-muodon käyttö siten, että se tarkoitti aina tekijöitä. Vain uutisille ominaista oli myös lopettaminen kertomalla, mitä televisiossa näkyy seuraavaksi tai siirtämällä puheenvuoro toiselle

toimittajalle. Sen sijaan ainoastaan haastatteluissa oli päällekkäispuhumista vieraan kanssa ja viitauksia lämpiössä puhumiseen, ja vain keskusteluissa kuvailtiin vieraita jonkin mielipiteen edustajina. Asian näyttämiset olivat puolestaan ainoita tilanteita, jotka saatettiin aloittaa pelkällä epämuodollisella tervehdyksellä.

Ainutlaatuisia piirteitä puheviestintätilanteissa oli suhteellisen vähän. Lisäksi useimmat piirteistä olivat varsin pieniä ryhmiä, sillä koko aineistosta löytyi vain muutama havainto. Kuitenkin lähes kaikista pääluokista löytyi ainakin jokin vain tietylle tilanteelle ominainen piirre. Useiden tällaisten piirteiden esiintyminen vaikuttaa kuitenkin enemmän sattumasta kuin puheviestintätilanteesta aiheutuvalta.

5.5.3 Puheviestintätilanteiden yleiset piirteet

Ainutlaatuisten piirteiden etsintä ei erotellut puheviestintätilanteita kovinkaan vahvasti, joten analyysissa tarkasteltiin vielä kussakin tilanteessa yleisiä piirteitä. Yleisiksi piirteiksi katsottiin ainutlaatuisten piirteiden lisäksi ne, jotka esiintyivät yli puolella puheviestintätilanteen toimittajista tai joita kyseisissä puheviestintätilanteissa oli selvästi muita enemmän.

Seuraavassa on pyritty kuvaamaan kutakin puheviestintätilannetta tämän analyysin pohjalta. Raportoinnista on jätetty pois harvinaiset ja hyvin sattumanvaraisilta vaikuttavat piirteet.

Juonto

Juontotilanteissa toimittajalla ei useinkaan ole vieraita mukana, joten useat studiovieraiden puhutteluun liittyvät piirteet puuttuivat ja toimittajan katse kohdistui vieraisiin harvoin. Sen sijaan studioyleisölle puhuminen ja katseen kohdistaminen siihen oli juonnoissa selvästi yleisempää kuin muissa tilanteissa. Katsominen kohti kameraa oli tyypillistä, ja juuri juontajissa oli eniten niitä, jotka katsoivat koko ajan kameraan.

Juontotilanteissa toimittajalla oli selvästi erityisrooli, sillä hän näytti usein tietävän ohjelmasta enemmän kuin muut toimittajat ja toimi kertojana katsojien ja muiden toimittajien välillä. Juontajassa oli siis metakertojan piirteitä (ks. Véron 1983). Ainoastaan juontajat esittelivät toisen toimittajan, osoittivat tietoisuutta yleisöstä arvaamalla, mitä kotona tehdään parhaillaan, sekä viittasivat tuttuuteen tai uusintaan. Juontaja oli myös ainoa, joka lopetti ohjelman kertomalla, mitä seuraavalla kerralla on luvassa tai mihin tämänkertainen ohjelma päättyy. Muita tilanteita useammin juonnoissa käytiin lyhyitä toimittajien välisiä keskusteluja ja sanottiin alussa ohjelman nimi esiteltäessä ohjelman sisältö. Niissä myös jäsennettiin ohjelmaa kertomalla, mitä oli vuorossa, ja pyydettiin katsojilta jotakin seuraavaa ohjelmaa varten. Juontaja ei yleensä korostanut omaa rooliaan.

Lisäksi ainoastaan juonnoissa oli aloituksia, joissa katsojat toivotettiin tervetulleiksi tai heidän todettiin tulleen jonkun seuraan. Myös tällaiset aloitukset antoivat kuvan, että juontaja on lähempänä katsojia kuin muut toimittajat. Toimittajat käyttivät juonnoissa yleensä yleiskieltä ja puhetapa oli spontaani. Muita tilanteita useammin juonto lopetettiin epämuodolliseen tervehdykseen.

Uutisluenta

Uutisluennan tyypilliset piirteet olivat suuressa määrin samoja kuin uutisissa ohjelmatyyppinä. Uutisluenta oli nimensä mukaisesti luentaa, ja siinä ei ollut poikkeamia yleiskielestä. Myöskään studioyleisöön tai vieraisiin kohdistuvaa viestintää uutisluennassa ei ollut.

Uutisluenta aloitettiin usein pelkällä muodollisella tervehdyksellä ja ohjelmaa jäsennettiin kertomalla, mitä seuraavaksi on vuorossa. Muita tilanteita useammin uutiset lopetettiin sanomalla *näkemiin* tai toteamalla, että tässä oli tämän ohjelman anti. Yleistä oli myös lopettaa kertomalla, milloin ohjelma näkyy seuraavan kerran. Uutisluennassa ei yleensä ollut interaktiivisia puheen- vuoroja eikä katsojia puhuteltu persoonapronomineilla. Esiintymisen metakieltä ei tavallisesti ollut, tuotteeseen viittaaminen ei ollut kovin yleistä eikä ohjelman ajankohtaisuutta erikseen painotettu.

Uutislukijoilla oli ohjelmissaan usein muita toimittajia. Uutisluennassa toimittajan persoonaa ei juurikaan korostettu, sillä toimittajat eivät juuri käyttäneet affektiivisia ilmauksia saati harrastaneet toimittajan roolin esilletuontia. Ainoastaan uutisissa viitattiin monikon toisella persoonamuodolla selkeästi toimitukseen. Uutistoimittajan erityisrooliin kuitenkin kuului lopettaa lähetys kertomalla, mitä televisiosta seuraavaksi näkyy.

Uutisluennalle oli tyypillistä, että sen aikana katsottiin pääasiassa kohti kameraa. Yleistä oli myös katsoa välillä papereihin ja monitoriin. Uutisluennan aikana istuttiin yleensä pöydän takana kädet pöydällä.

Haastattelu

Haastattelevilla toimittajilla oli ohjelmissaan usein myös muita toimittajia. Tyypillistä oli, että toimittajat olivat keskenään tasavertaisia, heidän välillään oli katsekontakti ja he puhuttelivat toisiaan etunimellä. Haastateltavia yleensä sinuteltiin. Ainoastaan haastatteluissa ja keskustelujen johtamisissa oli vieraiden ja toimittajien välillä keskeytyksiä ja päällekkäispuhuntaa.

Haastatteluille oli tyypillistä myös spontaani puhetapa. Ohjelmaa jäsennettiin kertomalla, mitä on vuorossa, ja toimittajat toivat myös usein esiin omia mielipiteitään tai mieltymyksiään. Toistuvuuteen viitattaessa kerrottiin selvästi useammin, milloin toimittaja seuraavan kerran näkyy kuin milloin ohjelma seuraavan kerran näkyy. Useimpien toimittajien katse oli toisinaan suuntautunut paitsi haastateltavaan myös toiseen toimittajaan. Tavallisesti haastattelija istui.

Keskustelun johtaminen

Keskusteluissa toimittajalla oli mukana aina vieraita, joita hän yleensä sinutelti. Keskustelun johtamisessa toimittajan rooli suhteessa vieraisiin tuli enemmän esille kuin muissa tilanteissa. Vain haastatteluissa ja keskusteluissa oli keskeytyksiä ja päällekkäispuhuntaa. Tyypillistä oli, ettei ohjelmassa ollut muita toimittajia.

Keskusteluissa toimittajan puhetapa oli spontaani, mikä näkyi myös siinä, että takeltelut ja sanan toistot olivat yleisiä. Ohjelmaa jäsennettiin usein kertomalla, mitä nyt on vuorossa. Studioyleisölle ei viestitty eikä myöskään

katsojille suunnattuja eleitä esiintynyt lainkaan. Katsekaan ei kohdistunut kohti kameraa eikä studioyleisöä.

Asian näyttäminen

Asian näyttämiseen ei sisältynyt viestintää studioyleisölle. Harvoin oli myöskään vieraita mukana, mutta muita toimittajia ohjelmissa kuitenkin tapasi olla. Asian näyttämisessä ei useinkaan ollut esiintymisen metakieltä, ajankohtaisuuden painottamista, ohjelmaa jäsentäviä puheenvuoroja, toimittajan roolin esilletuontia, affektiivisia ilmauksia eikä viittauksia tuotteeseen, lähestyspaikkaan, esihaastatteluun tai toistuvuuteen.

Toimittajat puhuivat aina spontaanisti. He katsoivat muita harvemmin yhtäjaksoisesti kohti kameraa. Sen sijaan katse vaihteli usein kameran ja muiden kohteiden välillä. Ainoastaan näillä toimittajilla katse ei käynyt lainkaan studiomonitorissa tai papereissa. Toimittajat yleensä seisovat ja liikkuvat ohjelman aikana.

Puheenvuoro

Puheenvuoroja pitävillä toimittajilla ei ollut ohjelmissa tasavertaisia toimittajia. Toimittajien välillä ei ollut katsekontaktia eikä toista toimittajaa myöskään puhuteltu mitenkään. Myöskään vieraille tai studioyleisölle suunnattua viestintää ei ollut.

Puheenvuoroissa käytettiin yleensä yleiskieltä – takeltematta. Puheenvuoroissa ei yleensä ollut esiintymisen metakieltä, ajankohtaisuuden painottamista, katsojien puhuttelua persoonapronomineilla, toimittajan roolin esilletuontia, affektiivisia ilmauksia tai viittauksia toistuvuuteen, esihaastatteluun tai paikkaan tai affektiivisia ilmauksia. Puheenvuorot eivät myöskään yleensä sisältäneet ohjelman lopetusta. Toimittajille oli tyyppillistä istua puheenvuoron aikana.

Kysely

Ohjelmia ei aloitettu eikä lopetettu kertaakaan kyselemällä. Kyselyissä puhetapa oli spontaani. Äänen piirteet vaihtelivat. Vieraita sinuteltiin ja puhuteltiin etunimillä, ja toimittajan rooli tuli vieraiden kanssa usein esille. Kyselyssä ohjelmaa jäsennettiin usein kertomalla, mitä seuraavaksi on vuorossa, tai selostamalla toimittajan toimintaa. Katse suuntautui yleensä vieraisiin, toisiin toimittajiin ja kameraan. Tavallisesti toimittaja seisoi tai vaihtoi asemaa ohjelman aikana.

Yhteenveto

Puheviestintätilanteiden välillä näyttäisi olevan eroa erityisesti seuraavissa esiintymisen piirteissä: katseen kohdistaminen, toimittajien välinen viestintä, toimittajan rooli, vieraiden läsnäolo, studioyleisölle viestiminen, puhetapa ja asento. Taulukossa 4 kyseisiä piirteitä on kuvattu puheviestintätilanteiden mukaisesti. Katseen kohdistamisessa vaihtelee se, mikä on katseen ensisijainen kohde. Toimittajien välisessä viestinnässä tilanteiden välillä on eroa siinä, onko

TAULUKKO 4 Puhetilanteen ja esiintymisen piirteiden välinen yhteys

	JUONTO	UUTISLUEN- TA	HAASTATTE- LU	KESKUSTE- LUN JOHTA- MINEN	ASIAN NÄYTTÄ- MINEN	PUHEEN- VUORO	KYSELY
KATSEEN SUUNTA	- kamera - studioyleisö	- kamera - paperit - monitori	- toimittaja - haastateltava	- vieraat	- vaihtelee kameran ja muiden välillä	- kamera	- vieras - toimittaja - kamera
TOIMITTA- JIEN SUH- TEET	- vaihtelee	- vaihtelee	- yleensä tasa- vertaiset	- yleensä ei ole muuta	- vaihtelee	- yleensä ei- tasavertaisia - toimittajien välillä ei ole viestintää	- vaihtelee
VIERAAT	- ei yleensä	- ei ole	- on	- on	- ei yleensä	- ei ole	- on
PUHETAPA	- spontaani - yleiskieli	- luenta - yleiskieli	- spontaani	- spontaani	- spontaani	- yleiskieli	- spontaani
VIESTINTÄÄ STUDIOYLEI- SÖLLE	- runsaasti suhteessa muihin	- ei ole	- ei yleensä	- ei ole	- ei ole	- ei ole	- hiukan
ASENTO	- vaihtelee	- istuu pöydän takana kädet pöydällä	- istuu	- vaihtelee	- seisoo - liikkuu	- istuu	- seisoo - liikkuu
TOIMITTA- JAN ROOLI	- erityisrooli - ei tuo omaa roolia esille	- erityisrooli - ei tuo omaa roolia esille	- toimittajan persoonaa tulee esille	- suhteessa vieraisiin rooli tulee esille	- ei tule esille	- ei tule esille	- tulee esille jonkin verran

mukana muita esiintyviä toimittajia ja ovatko he keskenään tasavertaisia. Studiovieraita puhetilanteissa joko on tai ei ole. Puhetapa on joko luentaa tai spontaania puhetta, ja joillekin tilanteille on ominaista, ettei yleiskielestä ole poikkeamia. Studioyleisölle viestintääkin joko on tai ei ole. Asennossa on vaihtelua sen mukaan, istuuko vai seisooko toimittaja. Toimittajan rooli tulee myös eri tavoilla esille. Joissakin tilanteissa toimittajan rooli ja persoona pyritään häivyttämään, ja toisissa se tulee korosteisesti esille. Toisinaan toimittajan rooli tulee esille lähinnä studiovieraiden ohjaamisessa.

Mitkään puheviestintätilanteista eivät ole identtisiä kaikkien keskeisten esiintymisen piirteiden suhteen. Vertailusta ei myöskään nouse esiin piirteitä, jotka olisivat ominaisia vain yhdelle puhetilanteelle. Selvin puhetilanteen erityispiirre on, että lähinnä vain juontotilanteissa on viestintää studioyleisölle.

Puheviestintätilanteisiin näyttää olevan yhteydessä se, onko läsnä muita henkilöitä: toimittajia, studiovieraita tai studioyleisöä. Katseen kohdistaminen on vastaavasti vahvasti sidoksissa muiden henkilöiden läsnäoloon tilanteessa. Osittain myös toimittajan rooli ja asento ovat sidoksissa muiden henkilöiden läsnäoloon. Toisaalta juuri muiden henkilöiden läsnäolo on joitakin puheviestintätilanteita toisistaan erotteleva tekijä.

5.6 Televisioesiintymisen kielioppi

5.6.1 Kimppuuntuminen

Televisioesiintymisen kielioppia hahmotettaessa tarkasteltiin ensimmäiseksi piirteiden kimppuuntumista. Kimppuuntumisella tarkoitetaan niitä piirteitä, jotka esiintyvät samassa toimittajasuorituksessa säännöllisesti yhdessä. Säännöllisenä esiintymisenä pidettiin, jos yli puolet piirteen havainnoista esiintyi jonkin toisen piirteen kanssa yhdessä. Kimppuuntuvien piirteiden analyysi eteni prosessiluonteisesti. Analyysissa jouduttiin usein arvioimaan havaintojen relevanssia, sillä suuren muuttujajoukon takia havaintoja kertyi erittäin runsaasti. Kuitenkin huomattava osa havainnoista oli itsestään selviä, mikä johtui alkuperäisen aineiston osittaisesta päällekkäisyydestä. Lisäksi jotkut esiintymisen piirteet olivat niin yleisiä, että suurin osa muista piirteistä esiintyi säännöllisesti niiden kanssa. Näissä tapauksissa piirteiden kimppuuntumisella ei enää ollut juurikaan merkitystä.

Aikaisemmissa analyyseissa jo havaittiin muutamien piirteiden selviä yhteyksiä. Epämuodollisen lopputervehdyksen kanssa kerrottiin usein, milloin toimittaja nähdään seuraavan kerran, ja vastaavasti muodollisen lopputervehdyksen kanssa kerrottiin, milloin ohjelma nähdään seuraavan kerran. Epämuodolliseen tervehdykseen liittyi usein kädellä tervehtiminen ja muodolliseen päällä nyökkääminen. Edellisissä analyyseissa myös todettiin, että vieraan dominointi ja tuttavallisuus liittyivät yhteen.

Ensimmäiseksi kimppuuntumista tarkasteltiin piirreparien avulla. Piirrepareilla tarkoitetaan kahta piirrettä, jotka esiintyvät säännöllisesti yhdessä: molempien piirteiden havainnoista yli puolet esiintyy samassa toimittajasuorituksessa. Analyysissa löydettiin kahdeksan piirreparia. Useat niistä liittyivät

ohjelman lopetukseen. Ensinnäkin lopetuksen *näkemiin*-tervehdykseen liittyi, että kerrottiin, milloin seuraava ohjelma näkyy. Samaan tervehdykseen liittyi myös muodollinen tervehtiminen ohjelman aloituksessa. Epämuodolliseen tervehtimiseen ohjelman lopetuksessa sen sijaan näyttivät liittyvän interaktiiviset eleet. Lisäksi lopetuksessa esiintyivät yhdessä ohjelman nimen sanominen ja toteamus, että tässä oli tämän ohjelman anti. Yleisön puhutteleminen ja monikon toisen persoonan käyttö katsojista esiintyivät niin ikään säännöllisesti yhdessä. Välineelliseen interaktion simulointiin viittaaminen ja tietoisuuden osoittaminen yleisöstä muodostivat samaten piirreparin. Lisäksi toisen toimittajan koko nimen sanominen liittyi eksplikoituun puheenvuoron antoon toiselle toimittajalle.

Osa piirrepareistakin oli sidoksissa toisiinsa. Tällaiset keskenään sidoksiset piirteet olivat kaikki luonteeltaan hyvin yleisiä. Seuraavat piirteet tai piirteiden puuttuminen esiintyivät samoissa toimittajasuorituksissa: ei studiovieraisiin suhtautumista, ei metakieltä, ei ajankohtaisuuden painottamista, ei interaktiivisia puheenvuoroja, ei toistuvuuteen viittaamista, ei affektiivisia ilmauksia, ei viittauksia tuotteeseen, ei katsojista persoonamuotoja, puhuttaessa katsotaan kameraan, katse käy papereissa ja studiomonitorissa, istutaan pöydän takana kädet pöydällä, käsien liikkeitä, yleiskielen käyttö, luenta sekä puheenvuoroja, jotka kertovat, mitä nyt on vuorossa. Kahta poikkeusta lukuun ottamatta kaikki edelliset piirteet muodostivat keskenään piirreparin. Ensimmäinen poikkeus oli, että istuma-asento ja metakielisyyden puuttuminen eivät muodostaneet paria. Toinen poikkeus oli, että ohjelmaa jäsentävä puheenvuoro ja tuotteeseen viittaamisen puuttuminen eivät myöskään muodostaneet paria. Kyseisten piirteiden voidaan kuitenkin katsoa muodostavan suuren piirreryhmittymän. Useat piirteistä ovat oikeastaan piirteiden puuttumisia, joten ryhmittymää kutsutaan minimalistiseksi piirreryhmäksi. Piirteistä on myös pääteltävissä, että ne ovat tyypillisimpiä uutistoimittajille.

Myös studiovieraan sinuttelu keräsi useita piirrepareja. Siihen olivat yhteydessä toimittajan roolin esilletuonti, vieraan etunimen käyttö, oman mielipiteen kertominen, haastateltavan katsominen, istuminen (mutta ei pöydän takana), seisominen, aseman vaihtaminen, yleiskielestä poikkeaminen ja spontaani puhetapa. Kaikki nämä piirteet eivät kuitenkaan muodostaneet keskenään piirrepareja. Tarkempi analyysi osoitti, että aseman vaihtaminen, seisominen, yleiskielestä poikkeaminen ja spontaani puhetapa muodostivat kaikki keskenään piirrepareja. Nämä neljä piirrettä olivat oikeastaan vastakohtaisia minimalistisen ryhmän piirteille. Tämä antaa viitteitä siitä, että toimittajasuorituksista muodostui myös toinen ryhmittymä, joka on vastakohtainen minimalistiselle ryhmälle eli tavallaan normeja rikkova ryhmä.

Piirrepareja etsittäessä tarkasteltiin myös tapauksia, joissa esiintymisen piirre ilmeni aina samassa toimittajasuorituksessa jonkin muun piirteen kanssa yhdessä. Tällaiset parit olivat usein sellaisia, että toisesta esiintymisen piirteestä oli vain muutama havainto ja toinen oli koko aineistossa erittäin yleinen piirre. Tällaisissa tapauksissa piirreparin muodostuminen menetti merkityksensä. Tässä analyysissä löytyi kuitenkin neljä merkittävää piirreparia. Katsojien sinuttelu liittyi aina spontaaniin puhetapaan ja pyyntö tulevia kertoja varten liittyi aina välineelliseen interaktioon. Jos toimittaja katsoi studioyleisöön, hän aina myös seisoi jossakin ohjelman vaiheessa. Lisäksi toimittaja, joka siirsi puheenvuoron toiselle toimittajalle, katsoi ohjelmassaan ainakin kerran studiomonitoriin.

Piirreparien analyysissa havaittiin vielä, että spontaani puhetapa oli yhteydessä vieraiden kanssa viestintään ja affektiivisiin ilmauksiin; myös kaksi viimeksi mainittua esiintyivät usein yhdessä. Tämän lisäksi nämä piirteet näyttivät liittyvän yleiskielestä poikkeamisiin ja muihin asentoihin kuin pöydän takana istumiseen. Vaikuttaisi siis siltä, että kun toimittajalla on vieraita, hän puhuu spontaanisti, poikkeaa yleiskielestä ja käyttää affektiivisia ilmauksia eikä istu pöydän takana.

Edellisten selkeiden piirreparien lisäksi aineistossa oli lukuisia sellaisia kimppuuntumisia, että vain toisen piirteen havainnoista yli puolet esiintyi jonkin muun piirteen kanssa yhdessä. Tällaisten kimppuuntumisten erittely sellaisenaan ei juurikaan valaisisi kimppuuntumista, joten analyysissa keskityttiin näiden piirteiden ryhmittymiseen. Analyysissa etsittiin säännöllisesti esiintyviä useiden piirteiden ryhmiä. Lisäksi tarkasteltiin sitä, mitkä yksittäiset piirteet olisivat yhteydessä näihin ryhmiin, vaikka ne eivät olisikaan vahvasti sidoksissa toisiinsa.

Analyysin yksikkönä oli edelleen toimittajasuoritus, ja analyysissa havaittiin neljä piirryhmää. Ensimmäisen ryhmän muodostivat yleiskielen käyttö, lukeminen, istuminen pöydän takana kädet pöydällä sekä papereihin ja monitoriin katsominen. Nämä viisi piirrettä esiintyivät siis toistuvasti yhdessä useissa toimittajasuorituksissa. Seuraavat piirteet olivat sellaisia, jotka hyvin usein esiintyivät edellisten piirteiden kanssa: lopetuksessa sanotaan *näkemiin* ja *tässä oli tämän ohjelman anti*, jätetään puhuttelematta yleisöä persoonamuodoilla sekä viitataan toiseen ohjelmaan, johon on yhteys. Lisäksi vielä seuraavat piirteet esiintyivät usein tämän piirryhmän kanssa: muodollinen aloitus tai ei aloitusta lainkaan, viittaus televisioyhtiöön, tänään-sanan käyttö, me-preposition käyttö, katsominen kameraan, pään liikkeet, toimittajien epätasavertaisuus sekä lopetuksessa seuraavasta ohjelmasta muistuttaminen, hyvän jatkon toivottaminen, siirto toiselle toimittajalle ja ohjelman nimen sanominen. Tällä piirryhmällä oli paljon yhteisiä ominaisuuksia aikaisemmin havaittuun minimalistiiseen ryhmään nähden.

Toisen ryhmän muodostivat seisominen, liikkuminen, aseman vaihtaminen, poikkeaminen yleiskielestä ja spontaani puhetapa. Useat eri piirteet esiintyivät kyseisen ryhmän kanssa yhdessä. Tällaisia piirteitä olivat ensinnäkin vieraan kuvaileminen, viittaaminen aikaisemmin tapahtuneeseen ja vieraan katsominen. Tämän lisäksi esiintyi piirteitä, jotka ilmenivät ryhmän viidestä piirteestä neljän kanssa usein. Muiden paitsi yleiskielestä poikkeamisten kanssa esiintyivät: studioyleisön puhuttelu, palautekommentit, spontaanit tunnereaktiot, summittaisen ajankohdan sanominen ja viittaaminen kanavaan. Muiden paitsi seisomisen kanssa esiintyivät vieraiden koskettaminen ja suoran lähetyksen korostaminen. Muiden paitsi liikkumisen kanssa esiintyivät toisen toimittajan kommentointi, vieraan sinuttelu, vieraan etunimen sanominen, vieraan tervetulleeksi toivottaminen ja kiittäminen, viittaaminen ohjelmaan paikkana, yleisöstä tietoisuuden osoittaminen, jäsentäminen aiheen lopettamisella ja toisen toimittajan haastattelu.

Kolmannen ryhmän muodostivat monikon toisen persoonamuodon käyttö katsojista, katsojien puhuttelu, vieraan sinuttelu, toisen toimittajan katsominen, yleiskielestä poikkeaminen, spontaani puhetapa, istuminen muuten kuin pöydän takana tai seisominen ja mielipiteen kertominen. Erittäin usein esiintyi näiden piirteiden kanssa välineellistä interaktiota ja yleisöstä tietoisuu-

den osoittamista. Lisäksi ryhmän kanssa esiintyviä piirteitä olivat suoran lähetyksen mainitseminen, jäsentäminen aiheen lopettamisella, empatian osoittaminen vieraalle ja vieraan tervetulleeksi toivottaminen.

Neljännessä ryhmässä olivat toimittajan roolin ja oman mielipiteen esilletuonti, vieraan sinuttelu ja spontaani puhetapa. Tämän ryhmän kanssa esiintyivät seuraavat piirteet: vieraan kuvaileminen adjektiivilla, vieraan koskettaminen, toimittajan roolin esilletuonti suhteessa vieraaseen, vieraan kiittäminen, televisiotekniikkaan viittaaminen, toisten kommentointi, nauraminen ja jäsenyys kertomalla, mitä on vuorossa myöhemmin. Lisäksi seuraavilla piirteillä oli yhteys kolmeen ryhmän neljästä piirteestä: etunimen käyttö vieraasta (ei yhteyttä toimittajan roolin esilletuontiin), monikon toisen persoonan käyttö katsojista (ei yhteyttä toimittajan roolin esilletuontiin), omasta kokemuksesta kertominen (ei yhteyttä toimittajan roolin esilletuontiin) ja välineellinen interaktio (ei yhteyttä mielipiteen kertomiseen).

Kolme jälkimmäistä ryhmää eivät muodosta selvästi toisistaan eroavia ryhmiä, sillä niillä on useita yhteisiä piirteitä. Kaikille niille yhteistä on spontaani puhetapa. Lisäksi muita päällekkäisiä piirteitä ovat vieraan sinuttelu, oman mielipiteen esilletuonti, poikkeaminen yleiskielestä ja asennot. Ryhmiä toisistaan erottavia indikaattoreita ovat oikeastaan toimittajan liikkuminen, katsojien puhuttelu ja toimittajan roolin esilletuonti. Sen sijaan ensimmäinen näistä neljästä ryhmästä muodostaa itsenäisen kokonaisuuden. Aineistosta erottuu siis selvästi joukko toimittajasuorituksia, jotka edustavat minimalistista ryhmää. Kolmesta jälkimmäistä ryhmästä näyttäisi muodostuvan lähinnä yksi yhteinen ryhmä, jossa rikotaan minimalistiselle ryhmälle ominaisia normeja. Niille on yhteistä ensisijaisesti, että toimittajalla on usein vieras mukana. Muita yhteisiä ominaisuuksia ovat interaktiivisuuden simulointi, affektiiviset ilmaukset ja suurempi vaihtelu asennoissa ja kielenkäytössä.

Tarkistusanalyysi

Edellisen analyysin perusteella selkeästi keskenään kimppuuntuvia piirteitä löydettiin varsin vähän ja piirteiden ryhmittymissä oli päällekkäisyyttä. Tarkistusanalyysissä säännöllisen yhdessä esiintymisen ehtoa tiukennettiin. Säännöllisenä esiintymisenä pidettiin sitä, että yli kolme neljäsosaa piirteen havainnoista ilmeni jonkin muun piirteen kanssa yhdessä. Analyysi vahvisti pääosin aikaisempaa analyysia. Ensinnäkin havaintoja säännöllisistä esiintymisistä kertyi huomattavasti vähemmän, mikä helpotti analyysia, vaikka ei poistanutkaan tarvetta arvioida havaintojen relevanssia. Toisaalta se osoitti, että kolmen neljäsosan ehto olisi ollut turhan tiukka varsinaiseksi analyysiksi.

Analyysin perusteella havaittiin neljä merkittävää uutta kimppuuntumista toimittajasuorituksissa. Studioyleisön puhuttelemisen liittyi seisomiseen, liikkumiseen ja spontaaniin puheeseen. Toimittajan elehtiminen toiselle toimittajalle liittyi toimittajan elehtimiseen katsojille. Toimittajan itsestä kertominen liittyi toimittajan roolin esilletuontiin, vieraan sinutteluun, mielipiteen kertomiseen ja vapaaseen istuma-asentoon. Lisäksi muistuttaminen ohjelmaan liittyvästä kilpailusta oli yhteydessä monikon toisen persoonan käyttöön katsojista ja spontaaniin puheeseen.

Tässä analyysissa ainoaksi toimittajasuorituksista havaituksi piirre-ryhmäksi nousi edellisen analyysin ensimmäinen ryhmä, jonka muodostivat

Kuvaan tultaessa	Puhuttaessa	Kuvasta poistuttaessa
monitori kamera paperi	→ kamera →	monitori kamera paperi

KUVIO 8 Katseen suunta uutisissa

Edelliset analyysit eivät juurikaan osoita yhteyksiä eri osien väliltä. Alku- ja lopputervehdysten välillä voidaan kuitenkin havaita sellainen yhteys, että muodollinen tervehdys alussa ja muodollinen tervehdys lopussa esiintyvät usein samassa toimittajasuorituksessa. Sen sijaan epämuodollinen lopputervehdys ei ole suoraan yhteydessä epämuodolliseen alkutervehdykseen, koska epämuodollinen tervehdys on yleisempi ohjelman lopussa kuin alussa. Muodollinen aloitus ja lopetus ja epämuodollinen aloitus ja lopetus eivät siis ole toisiaan poissulkevia vaihtoehtoja.

Suppeat havainnot piirteiden ketjuuntumisesta viittaavat siihen suuntaan, että televisioesiintymisessä ei ilmene ketjuuntumista, vaan sitä voisi löytyä pikemminkin tietyn ohjelmatyyppin tietystä puheviestintätilanteesta – esimerkiksi uutisluennasta, visailun kyselystä tai asiaohjelman haastattelusta. Toisaalta tutkimuksen menetelmä ei sovi ketjuuntumisen analyysiin täydellisesti, koska siinä ei ole otettu huomioon piirteiden järjestystä. Lisäksi jos ketjuuntumista olisi löydettävissä, se vaatisi todennäköisesti sellaisten mikrorakenteiden tarkastelua, joihin tämä tutkimus ei puutu.

Kimppuuntumisen ja ketjuuntumisen analyysit viittaavat siihen, että strukturalistinen näkemys kieliopista ei toimi televisioesiintymisen kohdalla. Kieliopillisia rakenteita voisi olla tarkemmin määritellyissä televisioesiintymisen konteksteissa mikrotasolla, mutta ei televisioesiintymisessä yleensä. Piirteiden kimppuuntuminen ryhmiksi viittaa ennemminkin esiintymistyylien olemassaoloon kuin kielioppia muistuttavan sääntöjärjestelmän kattavuuteen.

5.7 Toimittajakohtaiset piirteet

Aineistossa oli 38 toimittajalta kaksi tai useampia toimittajasuorituksia. Näiden toimittajien esiintymisen perusteella tarkasteltiin sitä, kuinka samanlaista toimittajan esiintyminen on eri kerroilla. Enimmillään samalta toimittajalta oli seitsemän esiintymiskertaa. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa etsittiin niitä esiintymisen piirteitä, jotka ilmenivät toimittajan esiintymisessä kaikilla esiintymiskerroilla. Kaikilta toimittajilta löytyi joitakin tällaisia. Toisessa vaiheessa kunkin toimittajan alkuperäiset havainnointiliuskat luettiin ja niistä etsittiin lisää eri esiintymiskertojen yhtäläisiä piirteitä. Seuraavassa on otettu esimerkiksi kolmen eri toimittajan joka kerta toistuneet esiintymisen piirteet.

Ensimmäinen toimittaja esiintyi seitsemässä lähetyksessä. Hän on miespuolinen uutistoimittaja. Hän aloitti ja lopetti joka kerta lähetyksensä muodolli-

sella tervehdyksellä. Hänen katseensa oli puhumisen aikana pääasiassa kohti kameraa, mutta kävi joka lähetyksessä myös papereissa. Jokaisen lähetyksen päätteeksi katse kohdistui papereihin. Tämä toimittaja istui pöydän takana kädet pöydällä, luki ja käytti yleiskieltä. Hän ei kertaakaan viitannut lähetyspaikkaan eikä aikaisemmin tapahtuneeseen. Hän ei myöskään käyttänyt interaktiota simuloivia ilmauksia eikä tuonut omaa rooliaan esille. Hänen kanssaan ei liioin esiintynyt muita toimittajia tai vieraita.

Myös eräällä toisella miespuolisella uutistoimittajalla oli aineistossa seitsemän esiintymiskertaa. Häinkin aloitti ohjelmansa aina pelkällä muodollisella tervehdyksellä. Hänen hengityksensä kuulumisesta ja käsien liikkeistä oli tehty havaintoja joka kerralta. Hän käytti runsaasti jäsentäviä puheenvuoroja, ja joka kerta sellainen oli ennen sääennustetta. Lähetyksen lopussa hänellä oli yleensä pieni hymy. Puhuessaan hän katsoi pääasiassa kohti kameraa, mutta katse kävi myös papereissa; aivan lähetyksen loppuun katse oli aina suunnattuna papereihin. Häinkin istui pöydän takana kädet pöydällä, käytti yleiskieltä ja puhutapana oli luenta. Hänelläkään ei ollut lähetyspaikkaan tai aikaisemmin tapahtuneeseen viitauksia, ei interaktiota simuloivia puheenvuoroja, ei toimittajan roolin esilletuontia, ei vieraita lähetyksessä eikä affektiivisia ilmauksia.

Kolmas esimerkki on viihdeohjelmasta, jonka miesjuontajalla oli kahdella esiintymiskerrallaan erityisen paljon toistuvia piirteitä. Ohjelma alkoi molemmilla kerroilla sanoilla *kello on 16*. Aloituksessa toimittaja sanoi ohjelman nimen, mainitsi katsojien olevan ohjelman seurassa ja kertoi ohjelman sisällöstä. Katsojia hän puhutteli monikon toisella persoonamuodolla. Metakieltä esiintyi hänen viitatessaan katsojien palautteeseen, televisiotuotantoon ja lähetyksajan-kohtaan. Osoittaakseen ajankohtaisuutta toimittaja käytti *tänään*-sanaa, ilmoitti tarkan kellonajan ja sanoi kyseessä olevan suora lähetyks. Hänellä oli jäsentäviä puheenvuoroja, joissa kerrottiin mitä lähetyksessä on vuorossa nyt ja mitä myöhemmin lähetyksessä. Hän myös kertoi itsestään ja viittasi lämpiössä puhumiseen vieraan kanssa, sinutteli vierasta ja käytti hänestä etunimeä. Ohjelmassa oli toisia tasavertaisia toimittajia, joiden kanssa tällä toimittajalla oli katsekontakti ja joista hän käytti etunimiä. Hän kosketteli itseään ja osoitti joskus sormella kohti kameraa. Lisäksi hän hymyili molemmilla esiintymiskerroillaan. Hänen katseensa oli suunnattuna joko kameraan, toiseen toimittajaan tai vieraaseen. Hän liikkui ohjelmassa ja vaihtoi asemaa. Hänen puhutapansa oli spontaani, ja hänellä oli joitakin poikkeamia yleiskielestä.

Nämä kolme esimerkkiä osoittavat, että kahden ensimmäisen toimittajan esiintyminen on hyvin samankaltaista ja heillä on persoonallisia piirteitä niukasti ja että kolmannen toimittajan esiintyminen on heihin verrattuna varsin erilaista. Esimerkkien perusteella voidaan väittää, että kaksi ensimmäistä toimittajaa edustavat keskenään samaa esiintymistyyliä, mutta kolmas ei.

Lisäksi tarkasteltiin sitä, millaisiin piirteisiin toimittajien toistuvat piirteet kasaantuvat. Kaikilla toimittajilla oli joko puhutapa tai kielenkäyttö samankaltaista joka kerralla. Hyvin usein samankaltaisuuksia oli myös katseessa (36), asennoissa (31) ja kinesikassa (27). Yli puolella oli myös samankaltaisuuksia toimittajien välisissä suhteissa, aloituksissa ja lopetuksissa. Alkuperäisiin havaintoliuskoihin tukeutuminen tarkensi havaintoja lähinnä nonverbaalisen viestinnän osalta.

On huomattava, että toimittaja esiintyi yleensä myös joka kerralla samassa ohjelmassa ja samoissa puheviestintätilanteissa. Ohjelmissa olikin

sellaisia toistuvia muotoja, jotka muokkasivat toimittajan viestintää joka kerta samansuuntaiseksi. Suoraan ohjelman muotoon sidoksissa olevia piirteitä olivat esimerkiksi katse ja asento. Lisäksi oli havaittavissa, että toimittajilla samankaltaisina toistuvat piirteet olivat samoja, jotka huomattiin parhaiten erotteleviksi myös edellisissä ohjelmatyyppejä ja puhetilannetta koskevissa analyyseissa.

Toimittajakohtaisia piirteitä käytettiin myös mahdollisten esiintymisen piirteiden ryhmittymisen etsinnässä. Selvästi omaksi ryhmäkseen erottui uutisryhmä, jota edusti 22 toimittajaa 38:sta. Uutisryhmälle ominaisia piirteitä olivat istuminen pöydän takana kädet pöydällä, luenta ja yleiskielen käyttö. Puhuttaessa katse oli kameraan tai vaihteli kameran ja papereiden välillä, mutta kävi lähetyksen aikana myös studiomonitorissa. Ohjelmat aloitettiin ja lopetettiin muodollisella tervehdyksellä. Ohjelmissa oli viittauksia toisiin ohjelmiin, joihin kyseisellä ohjelmalla oli yhteys. Toimittajilla oli myös puheenvuoroja, joissa kerrottiin, mitä seuraavaksi on vuorossa. Esiinnyttäessä toisten toimittajien kanssa toimittajilla oli usein keskinäinen katsekontakti. Myös toimittajien pään ja käsien liikkeistä, ilmeistä ja hymyilemisestä oli tehty havaintoja.

Uutisryhmään kuuluivat kaikki uutistoimittajat, lähes kaikki ajankohtais-toimittajat ja kaikki urheilutoimittajat paitsi Jumpan vetäjät. Yksi ajankohtais-toimittaja poikkesi uutisryhmästä, koska hänellä oli epämuodollinen tervehdys ohjelman lopussa. Lopuilla 16 toimittajalla ei ollut lainkaan edellisistä piirteitä seuraavia: katse puhumisen aikana pääasiassa kamerassa, katse monitoriin, katse papereihin, pöydän takana istuminen, muodollinen alkutervehdys tai viittaaminen toisiin ohjelmiin, joihin on yhteys.

Uutisryhmään kuulumattomien toimittajien osalta selvitettiin, olisiko piirteitä, jotka olisivat useammalle toimittajalle yhteisiä tai jotka kertoisivat toimittajan henkilökohtaisesta tyylistä, mutta niitä ei löytynyt. Analyysissa ainoastaan kaksi Jumppa-ohjelman vetäjää ryhmittäytyivät saman ryhmän edustajiksi. He olivat tasavertaisia keskenään, vaihtoivat asemaa ja liikkuiivat, ja heidän katseensa vaihteli runsaasti kameran ja muiden kohteiden välillä. He puhuivat spontaanisti, mutta käyttivät yleiskieltä, ja lopussa heillä oli epämuodollinen tervehdys. Molemmilla esiintyi runsaasti parakielen piirteiden vaihtelua. Lisäksi he harrastivat katsojien toiminnan ennakkointia.

Kun tarkastellaan kaikkia niitä piirteitä, jotka olivat uutisryhmän ulkopuolisille toimittajille ominaisia eri esiintymiskerroilla, saadaan jonkinlainen käsitys piirteiden laadusta. Ensisijaisesti ne edustavat välittömyyttä viestiviä piirteitä sekä erilaisia esiintymisen metakielen ilmentymiä. Seuraavien piirteiden voidaan katsoa lisäävän välittömyyttä: käden heilutus lopussa, lähetyksen suoruuden korostaminen, katsojien sinuttelu ja te-muodon käyttö, välineelliseen interaktioon viittaaminen, englanninkieliset sanat puheessa, epämuodollinen tervehdys alussa ja lopussa, *seurassanne*-aloitus, studioyleisön puhuttelu, toimittajan toiminnan selostus, itsensä esilletuonti, itsestä kertominen, omista kokemuksista kertominen, toisen kommentointi, katsojien toiminnan ennakkointi, spontaani puhetapa, yleiskielestä poikkeaminen, studioyleisön katsominen sekä erilaiset istuma-asennot. Metakieleksi voidaan katsoa viittaaminen tuotteeseen, viittaaminen televisiotuotantoon, kuvaruudusta puhuminen ja viittaaminen lämpiössä tapahtuneeseen. Näiden lisäksi uutisryhmästä poikkeavia piirteitä ovat vieraiden keskeyttäminen ja koskettaminen, asennon vaihtaminen, seisominen, liikkuminen, katseen kohdistaminen esineeseen, runsas ilmehdintä ja elehdintä sekä tiettyjen sanojen toistaminen.

Toimittajakohtainen analyysi osoittaa oikeastaan kahden erilaisen ryhmän olemassaolon. Toisaalta on uutisryhmä ja toisaalta on välittömyyteen pyrkivä ja televisiossaoloa korostava ryhmä. Esiintymisen piirteet eivät myöskään näytä olevan sidoksissa erityisen vahvasti henkilöön, sillä toimittajilla on eri esiintymiskerroilla enemmän toisistaan poikkeavia kuin samankaltaisia piirteitä. Toisaalta toimittajien välillä on paljon eroja siinä, kuinka samankaltaista heidän esiintymisensä on eri kerroilla. Samankaltaisista piirteistä osa aiheutuu selvästi enemmän ohjelman rakenteesta kuin toimittajan persoonallisesta esiintymistyylistä.

5.8 Toimittajien esiintymistyylit

Esiintymistyylejä ei analysoitu erillisillä menetelmillä, vaan niiden hahmottamiseen käytettiin edellisten analyysien tuloksia. Edellä on tarkoituksellisesti puhuttu toimittajien muodostamista ryhmistä, mutta yhtä lailla voidaan puhua toimittajien esiintymistyyleistä. Tämän tutkimuksen analyyseista useampikin kertoo mahdollisten tyylien olemassaolosta. Selvimmin siitä kertoo kimppuuntumisen analyysi. Tässä tutkimuksessa tehdyn määritelmän mukaisesti tyyli on esiintymisen piirteiden kimppuuntumista (ks. luku 2.3.4). Piirrekimput, jotka yhdistävät tietyt toimittajat ryhmäksi ja erottavat heidät muista toimittajista, muodostavat esiintymistyylejä.

Esiintymisen piirteiden kimppuuntumista analysoitaessa löydettiin yksi selvä ryhmittymä: minimalistinen ryhmä. Siihen kuului erityisesti uutistoimittajille ominaisia esiintymisen piirteitä. Ryhmän keskeisimmät piirteet olivat luenta, yleiskielen käyttö, istuminen pöydän takana kädet pöydällä ja katseen käyminen papereissa ja studiomonitorissa. Läheisesti näihin piirteisiin liittyivät muodolliset tervehdykset, ja monet piirteet puutuivat kokonaan. Toista ryhmää nimitettiin normeja rikkovaksi ryhmäksi. Kyseinen ryhmä oli hajanaisempi, mutta näytti kuitenkin sisältävän toimittajia, jotka poikkeavat minimalistisesta ryhmästä. Tämän toisen ryhmän toimittajien keskeisiä ominaisuuksia olivat interaktiivisuuden simulointi, affektiiviset ilmaukset, suurempi vaihtelu asennoissa ja kielenkäytössä sekä studiovieraiden läsnäolo. Löydettyjä kahta piirryhmää voidaan kutsua minimalistiseksi tyyliksi ja normeja rikkovaksi tyyliksi. Tällainen ryhmittely kertoo toimittajien kahtiajaosta.

Toimittajien kahtiajakautuminen ilmeni myös ohjelmatyyppien välisessä vertailussa. Uutiset, ajankohtaisohjelmat ja urheiluohjelmat muodostivat oman ryhmänsä, ja toinen ryhmä muodostui asia-, viihde- ja visailuohjelmista. Erottelevina tekijöinä olivat muodollisuus, pyrkimys läheisyyteen, piirteiden vaihtelevuus ja toimittajakeskeisyys. Ensimmäisessä ohjelmaryhmässä korostuivat muodollisuus, etäisyys, piirteiden yksipuolisuus ja toimittajan persoonan häivyttäminen. Toinen ryhmä oli selvästi epämuodollisempi, ja siihen kuuluvat toimittajat pyrkivät välittömyyteen ja läheisyyteen. Toimittajien esiintymisessä oli runsaasti vaihtelua, ja toimittajan rooli nousi selvemmin esille. Kahtiajako ei kuitenkaan ollut yksiselitteinen, sillä lasten- ja nuortenohjelmat eivät kuuluneet selvästi kumpaankaan ryhmään. Jaottelu ei siis jakanut toimittajia kahteen täysin selvärajaiseen ryhmään ohjelmatyyppien perusteella.

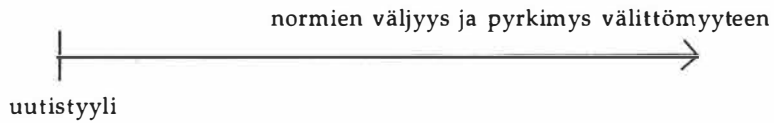
Tutkimuksen esiintymistyylin määritelmä edellyttää, että tyyli on yksilökohtainen – saman toimittajan pitäisi siis eri kerroilla, ainakin samassa ohjelmassa, edustaa yhtä tyyliä. Toimittajakohtainen analyysikin kertoo näin ollen osaltaan esiintymistyyleistä. Uutistyyli erottui selvästi omaksi ryhmäkseen toimittajakohtaisessa analyysissä, ja siinä oli paljon samoja piirteitä kuin kimpupuutumisen analyysissä havaitussa minimalistisessä tyyliässä. Myös toimittajakohtaisessa analyysissä erottui toinen ryhmä, joka ei tälläkään kertaa ollut selvärajainen, vaan muodostui uutistyylin ulkopuolisista toimittajista. Tälle ryhmälle oli ominaista välittömyyteen pyrkiminen ja televisiossaolon korostaminen. Toimittajakohtainen analyysikin viittaa siis kahden erillisen tyylin olemassaoloon.

Kaikki kolme analyysia siis osoittavat toimittajasuoritusten jakautumista kahteen ryhmään. Toinen ryhmä on yleensä selkeärajainen, mutta toisen muodostavat lähinnä muut toimittajasuoritukset. Minimalistinen tyyli, uutistyyli sekä uutisten, ajankohtais- ja urheiluohjelmien toimittajien ryhmä näyttävät kaikki edustavan samankaltaisten esiintymisen piirteiden ryhmittymää. Tätä ryhmää kuvastaa parhaiten nimitys uutistyyli, koska uutisten esiintymistyyli on ryhmän perusmuoto. Ryhmään kuuluvat kaikki uutistoimittajat, lähes kaikki ajankohtaistoimittajat ja urheilun ajankohtaisohjelmien toimittajat ja lisäksi joitakin asiaohjelmien toimittajia esimerkiksi Ympäristöuutisista sekä Pikku kakkosen uutisten lukijat. Tämä ryhmä muodostaa varsin yksiselitteisesti yhden tyylin. Tyyllille on ominaista luenta, yleiskieli, istuminen pöydän takana sekä toimittajan muodollisuus, etäisyys ja toimittajan persoonan häivyttäminen. Uutistyyliä käyttävä toimittaja katsoo puhuessaan kameraan, mutta hänen katseensa käy myös studiomonitorissa ja papereissa.

Normeja rikkovalla ryhmälle, välittömyyttä ja televisiossaoloa viestivälle ryhmälle sekä asia-, viihde- ja visailuohjelmien toimittajien ryhmälle ominaisista piirteistä löytyy myös yhtäläisyyksiä. Kyseinen ryhmä on kuitenkin hajanaisempi: ei ole yhtään tiettyä esiintymisen piirrettä tai piirteitä, joka olisi tyylin selvä tunnusmerkki. Tässä ryhmässä esiintymisen variaatiokin on suurempi. Lisäksi tiukan normin mukaisesta puhetavasta, yleiskielisyydestä ja asennoista poiketaan. Toimittajan kanssa esiintyy usein myös muita henkilöitä, ja toimittajilla on selvästi enemmän välittömyyttä ja läheisyyttä viestiviä piirteitä. Toimittajan persoonaa ja televisiossaoloa korostetaan niin ikään enemmän.

Yksikään analyysi ei antanut viitteitä muiden tyylien erottumisesta näiden kahden tyylin lisäksi. Olisi kuitenkin epätarkoituksenmukaista ajatella, että toimittajista muodostuisi kaksi vastakkaista ryhmää. Jälkimäinen ryhmä ei oikeastaan muodostakaan yhtenäistä esiintymistyyliä, vaan esiintyminen vain poikkeaa enemmän tai vähemmän uutistyylistä. Voidaankin ajatella, että uutistyyli on oma tyyliänsä esiintyä, ja muiden toimittajien esiintymisistä muodostuu jatkumo. Uutistyyli on siis perusmuoto, ja sen ulkopuoliset toimittajat sijoittuvat jatkumolle, jossa esiintymisen normien väljyys ja pyrkimys välittömyyteen kasvavat. Esiintymistyylien jatkumo on kuvattu kuviossa 9.

Tutkimuksessa siis löydettiin vain yksi toimittajien esiintymistyyli, josta käytetään nimitystä uutistyyli. Sen ulkopuolelle jäivät toimittajat eivät muodosta selkeää omaa ryhmäänsä, vaan he eroavat uutistyylistä vaihtelevin tavoin. Esiintymistyylien muodostuminen näyttää olevan sidoksissa pääosin kontekstitekijöihin, mutta ne eivät täysin selitä tyylien muodostumista. Uutistyyli näyttää olevan vahvasti sidoksissa toimittajan funktioon. Uutistyyliä käyttävän toimit-

KUVIO 9 Esiintymistyylien jatkumo

tajan funktio on informoida sekä lisätä ohjelman luotettavuutta, objektiivisuutta ja puhujan auktoriteettia. Jatkumolla edettäessä vahvistuu toimittajien funktio viihdyttää ja miellyttää katsojia sekä lisätä läheisyyttä. Esiintymisen funktio on ainoa uusi toimittajan televisioesiintymistä säätelevä tekijä, jonka esiintymistyylien analyysi paljasti.

6 DISKUSSIO

6.1 Televisionomainen esiintyminen

6.1.1 Neljä näkökulmaa televisionomaisuuteen

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää televisionomaista esiintymistä useista eri näkökulmista. Ensimmäinen niistä oli kuvailla televisiolle ominaista esiintymistä. Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu televisioesiintymistä faktan, yleisyyden ja erityisyyden perusteella.

Televisioesiintymisen *erityispiirteiksi* havaittiin seuraavat: interaktion simulointi, esiintymisen metakieli, viittaukset tuotteeseen, ajankohtaisuuden painottaminen, lähetyksipaikkaan viittaaminen ja esihaastatteluun viittaaminen. Näiden piirteiden lisäksi on myös muiden piirteiden ilmenemismuodoissa erityisesti televisiolle ominaisia muotoja. Niitä ovat esimerkiksi katseen suunnat, aikarajasta huolehtiminen, mainoskatkoista puhuminen, studioyleisölle puhuminen ja toimittajien liikkumattomuus.

Televisioesiintymisen erityispiirteiden tulisi olla piirteitä, jotka osoittavat televisioesiintymisen poikkeavan muista viestintämuodoista. Kuitenkin havaituissa piirteissä on sellaisia, jotka voivat ilmetä muodoltaan samankaltaisina myös muissa viestintätilanteissa. Erityispiirteet eivät määräydykään ainoastaan muodon perusteella. Esimerkiksi interaktion simuloinnissa piirteet ovat muodoltaan samankaltaisia kuin interpersonaalisessa viestinnässä, mutta pelkkä muodon samankaltaisuus ei tee niitä identtisiksi. Medialle ominainen viestintä ei siis tarkoita pelkästään viestinnän muotoa, vaan siihen liittyvät myös viestijöiden käsitykset viestintäprosessista sekä viestinnän luonne, esimerkiksi samanaikaisuus, vuorovaikutteisuus ja kontrollointimahdollisuudet. Oleellisia ovat myös viestinnän funktiot.

Erityispiirteitä kannattaakin tarkastella erityisesti funktioiden perusteella. Interaktion simuloinnilla esiintyjä pyrkii lisäämään läheisyyttään katsojan silmissä, mikä todennäköisesti tehostaa katsojien sitoutumista häneen tai lisää

hänen miellyttävyyttään. Metakielen ilmenemiselle on esitetty useita syitä (ks. luku 2.3.1). Esiintymisen metakielen funktioina voidaan pitää ainakin katsojien miellyttämistä ja toimittajan auktoriteetin lisäämistä, joka vuorostaan palvelee informoinnin funktiota. Tuotteeseen viittaaminen vahvistaa ohjelman identiteettiä television ohjelmavirrassa. Ajankohtaisuuden painottaminen tehostaa television pyrkimystä autenttisuuden vaikutelmaa, joka taas lisää television viehätystä katsojien silmissä. Lähetyspaikkaan viittaamisella on todennäköisesti katsojia informoiva funktio, ja esihaastatteluun viittaaminen toimii yleensä kysymyksen selityksenä tai perusteluna. Osa erityispiirteiden funktioista näyttää perustuvan television teknisiin ominaisuuksiin eli siihen, että televisio on audiovisuaalinen joukkoviestin. Suurin osa erityispiirteiden funktioista perustuu kuitenkin television kulttuurisiin ominaisuuksiin eli siihen, millaiseksi mediaksi televisio on kulttuurissamme muodostunut.

Televisioesiintymisen erityispiirteet erottavat sen kasvokkaisviestinnästä, kun tarkastellaan piirteiden muotoa, viestinnän luonnetta ja viestinnän funktioita yhdessä. Sen sijaan televisiolla ja radiolla on paljon samoja piirteitä, ja televisioesiintymisen erityispiirteetkin muistuttavat vastaavasti eniten juuri radiopuheen erityispiirteitä. Erojakin kuitenkin on. Erot ilmenevät usein funktioiden tasolla. Esimerkiksi paikkaan viittaaminen toimii televisiossa ja radiossa selvästi eri tavoin: radiossa se voi lisätä esiintyjän läsnäolon vaikutelmaa (Montgomery 1986), kun televisiossa se ennemminkin korostaa esiintyjän ja katsojan välistä etäisyyttä. Tuotteeseen viittaaminen saa eri merkityksen radiossa, koska nykyinen radio on vielä selvemmin lähetysvirtaa kuin televisio, eli yksittäisillä ohjelmilla on televisiossa yleensä enemmän painoarvoa. Radio ei myöskään pyri korostamaan autenttisuuden vaikutelmaa tai simuloimaan vuorovaikutusta yhtä vahvasti kuin televisio. Autenttisuuden vaikutelma ja vuorovaikutuksen simulointi ovatkin selvästi visuaalisuuteen liittyviä funktioita. Huomattavimmat erot radion ja television välillä syntyvät juuri television visuaalisuudesta.

Scannellin (1991:11) näkemys, että televisio on puhujan kannalta yhtä kuin radio kuvalla lisätynä, ei mielestäni pidä paikkaansa, sillä television ja radion välillä on eroja auditiivisessäkin viestinnässä; television visuaalisuus muokkaa sen verbaalistakin viestintää. Televisiossa toimittaja voi esimerkiksi osoittaa katseella, kenelle hän puhuu, kun radiossa asia täytyy ilmaista kielellisesti. Televisiossa voi käyttää myös deiktisiä viittauksia *tämä, tuo ja hän* ja osoittaa visuaalisesti, mitä tarkoittaa. Televisiossa toimittajan ei liioin tarvitse sanoa nimeään, koska se näkyy kuvaruudussa. Radiossa toisaalta puhujan äänenkäyttö korostuu televisioon verrattuna enemmän. Useimmiten tutkijat, jotka painottavat puheen keskeisyyttä televisiossa ja siten radion ja television yhtäläisyyksiä, rajaavat lähes poikkeuksetta tutkimuksissaan visuaalisen esiintymisen kokonaan pois, jolloin on selvää, etteivät tulokset ainakaan kumoa heidän oletuksiaan.

Television visuaalisuus on esiintymisen kannalta niin keskeinen tekijä, että televisioesiintymistä ei voi pitää samana kuin radiossa puhumista. Esimerkiksi eleillä, ilmeillä ja katseella on saatujen tulosten mukaan selvää viestinnällistä merkitystä, eivätkä ne suinkaan ole pelkkä lisä puheen ohessa. Lisäksi toimittajat itse puhuvat useammin television katsomisesta kuin kuuntelemisesta, mikä implikoi heidän pitävän visuaalista informaatiota keskeisimpänä. Useat tutkijat korostavat juuri visuaalisuuden tärkeyttä televisioesiintymisessä ja

pitävät sitä television ainutlaatuisena ja vaikuttavuuden kannalta ratkaisevana piirteenä (esim. Hellweg, Pfau & Brydon 1992, Patterson, Churchill, Burger & Powell 1992, Pfau 1990, Pfau & Kang 1991, Terrenoire 1987, Véron 1983). Visuaalisuus on siis oleellista televisioesiintymisessä, mutta se ei silti korostu televisiossa enempää kuin interpersonallisessa viestinnässä. Televisiossa kuva on kuitenkin rajattu, joten katsojan huomio kiinnittyy vain kuvassa näkyvään. Näin ollen esimerkiksi lähikuva henkilöstä korostaa hänen ilmeitään enemmän kuin kasvokkaisviestinnässä, jossa henkilön havainnointi ei yleensä rajoitu pelkästään kasvoihin. Television kykyyn välittää nonverbaalista viestintää perustuu esimerkiksi se, että televisiosta on tullut poliittisen vaikuttamisen keskeinen media. Katsojat ajattelevat, että he saavat televisiosta välittömämpää ja suurempaa informaatiota vaalien ehdokkaista (myös henkilöinä) kuin esimerkiksi sanomalehdistä, koska he voivat itse kuulla ja nähdä heidät (Jääsaari & Savinen 1995).

Kooten voidaan todeta, että televisioesiintymisen erityispiirteet aiheutuvat sekä teknisistä että kulttuurisista tekijöistä. Ne eivät ole sitä ainoastaan muodon perusteella vaan ovat yhteydessä myös funktioihin. Molempien tekijöiden takia television erityispiirteet eroavat myös radion erityispiirteistä. Radio- ja televisioesiintymisen erityispiirteissä on myös paljon yhtäläisyyksiä, jotka aiheutuvat suurelta osin siitä, että kyseessä ovat puheeseen perustuvat joukkoviestimet. Toisaalta televisio- ja radiokulttuuri vaikuttavat toinen toisiinsa ja molemmista periytyy toiselle tiettyjä esiintymisenkin konventioita. Televisiolla on erityispiirteitä rajallisesti, ja ne saattavat esiintyä samansuuntaisina myös muissa viestintätilanteissa. Lisäksi televisiossa esiintymisellä on puheviestinnän kannalta enemmän yhteisiä kuin erilaisia piirteitä muiden esiintymistilanteiden kanssa. Televisiossa esiintyminen on siis erityinen mutta ei ainutlaatuinen esiintymisen muoto. Televisiossa toimivat samat puheviestinnän peruseräpäät kuin muissakin viestintäkonteksteissa.

Tutkimuksessa tarkasteltiin televisioesiintymistä myös *yleisyyden* näkökulmasta. Kaikkein yleisimpiä piirteitä olivat seuraavat: katsojien huomioon ottaminen katseella, vakiintuneet katseen suunnat esimerkiksi kuvaan tultaessa ja siitä poistuttaessa, katsojista puhuminen ryhmänä, ohjelman toistuvuudesta muistuttaminen, selvä ohjelmien aloittaminen ja lopettaminen, tervehtiminen aloituksissa ja lopetuksissa, esiintymisen metakielen ilmeneminen, viittaaminen katsottavaan tuotteeseen, yleiskielen käyttö, ajankohtaisuuden painottaminen, ohjelmaa jäsentävät puheenvuorot, hymyileminen jossakin vaiheessa ohjelmaa, vakiintuneet puheviestintätilanteet ja toimittajien välisten suhteiden vakiintuneet muodot. Useilla toistuvilla piirteillä on yhtäläisyyksiä television ominaispiirteiden kanssa. Yksi näistä on kuvien ja äänien virta. Ohjelmavirran takia ohjelmat ja toimittajat pyrkivät usein vahvistamaan omaa ja ohjelmansa identiteettiä, jotta se erottuisi katsojille erillisenä ohjelmana, jota tietoisesti katsottaisiin seuraavallakin kerralla. Selvä osoitus identiteetin rakentamisesta on, että kaksi kolmasosaa toimittajista viittaa tuotteeseen, jota katsojat seuraavat. Lisäksi katsojia usein muistutetaan, milloin ohjelma tai toimittaja näkyy seuraavan kerran. Ohjelman lopettaminen muistuttamalla seuraavasta kerrasta tai viittaamalla toistuvuuteen edustavat television kerronnalle tyypillistä avointa loppua. Ohjelman alussa tai ennen mainoskatkoa saatetaan kertoa, mitä ohjelmassa on myöhemmin vuorossa, jotta houkuteltaisiin katsojaa pysymään juuri kyseisen ohjelman parissa. Ohjelmissa on myös runsaasti jäsentäviä puheenvuoroja, jotta

virtaa seuraava ja kesken ohjelmaa seuraamaan alkanut yleisö tunnistaisi ja ymmärtäisi, mistä on kyse. Ohjelmavirran vaikutelmaa vahvistavia piirteitä ovat myös toimittajien maininnat toisista ohjelmista ja ohjelmien lopettaminen kertomalla, mitä televisiosta seuraavaksi näkyy. Kyseiset piirteet siis joko vahvistavat ohjelmavirran vaikutelmaa tai aiheutuvat siitä.

Yleisiä piirteitä tarkasteltaessa saadaan funktioiksi pääosin samat kuin erityispiirteidenkin yhteydessä, sillä ryhmissä on runsaasti samoja piirteitä. Keskeisiä funktioita ovat vuorovaikutuksen simulointi, informaation välittämisen tehostaminen, katsojien miellyttäminen sekä autenttisuuden vaikutelman, virtakokemuksen ja ohjelman identiteetin tehostaminen. Yleisten piirteiden funktiot eivät kuitenkaan aina ole kovinkaan selviä. Osa piirteistä vaikuttaa esiintymiskonventioilta, televisioon omaksutuilta esiintymisen tavoilta. Tällaisia ovat esimerkiksi vakiintuneet katseen suunnat ja toimittajien välisten suhteiden vakiintuneet muodot. Toisaalta konventioilla saattaa olla katsojia miellyttämään pyrkivä funktio, sillä medialogiikan mukaan katsojat haluavat nähdä niitä muotoja, joihin ovat tottuneet (ks. luku 2.1.3).

Tulokset viittaavat siihen, että myös yleisyyden näkökulmasta on perusteltua puhua televisionomaisesta esiintymisestä. Televisioesiintymisen yleisten muotojen ja niiden funktioiden perusteella voidaan sanoa, että televisioesiintymisen yleiset piirteet ovat erilaisia kuin muiden viestintätilanteiden. Tämä ei tarkoita, että jokainen nyt havaittu yleinen piirre olisi yleinen vain televisiossa, vaan että yleiset piirteet ovat yhdessä erilainen piirrejoukko kuin muiden viestintätilanteiden yleisten piirteiden joukot. Radioesiintymisessä ei esimerkiksi ole yleistä katsoa kohti katsojaa, ja kasvokkaistilanteissa ei ole yleistä katsoa studiomonitoriin tai korostaa esiintymisen samanaikaisuutta.

Kolmas televisionomaisuuden määritelmä on *normi*, jota tässä työssä ei varsinaisesti tutkittu. Normilla tarkoitetaan niitä piirteitä, joita tekijät tai katsojat pitävät erityisen sopivina televisioon. Medialogiikkaan nojautuen (ks. luku 2.1.3) television muotojen voidaan katsoa perustuvan suuressa määrin yleisön mieltymyksiin: televisiotoimittajat pyrkivät miellyttämään katsojia ja katsojat haluavat nähdä televisiosta sitä, mitä ovat tottuneet sieltä näkemään. Televisioon vakiintuneista muodoista onkin tullut viestinnän sääntöjä. Esiintymisen konventioiden taustalla ovat osittain katsojien normit, mutta vastaavasti konventiot myös itse luovat normeja. Voidaan siis olettaa, että televisiossa yleiset esiintymisen muodot ovat myös normin mukaisia. Tätä tukee myös televisioon sopivasta esiintymisestä saadut tutkimustulokset (ks. luku 3.3.1), joiden mukaan suotuisan esiintymisen piirteet ovat hyvin tavanomaisia. Tutkimuksissa tai ohjekirjoissa ei hyväksi esiintymiseksi juurikaan nouse tavanomaisesta poikkeavia piirteitä. Yleisyyden ja normin näkökulmat menevätkin suurelta osin päällekkäin. Ohjelman tekijöiden ja katsojien normien tutkiminen ja suhteuttaminen televisionomaisuuden käsitteeseen olisikin erinomainen tutkimusaihe.

Toisinaan myös tavanomaisesta poikkeaminen saa aikaan myönteisiä yleisöreaktioita. Tätä selittää ainakin odotusten vastaisuuden teoria (ks. luku 3.3.2). Lisäksi normista poikkeavat piirteet saattavat toisinaan muodostua esiintyjän tavaramerkiksi, jonka perusteella yleisö hänet tunnistaa ja jonka varaan esiintyjän televisioidentiteetti rakentuu. Televisioidentiteetin muodostumiseksi esiintyjällä täytyy olla jotakin hänelle ominaista, jonka perusteella yleisö erottaa hänet muista esiintyjistä. Tottumisen myötä yleisö alkaa pitää aluksi normirikkeeltä tuntuneesta piirteestä ja alkaa ehkä jopa odottaa piirrettä toimit-

tajalta. Yleisö saattaa myös odottaa, että kerran normeja rikkonut esiintyjä keksisi vastaisuudessaakin uusia normirikkeitä, jolloin normin rikkomisesta sinänsä tulee odotusten mukaista käyttäytymistä. Lienee myös selvää, että pelkästään yleisiä piirteitä toistamalla ei tule pidetyksi televisiotoimittajaksi, vaan jokaiselta pidetyltä esiintyjältä odotetaan myös juuri hänelle ominaisia, persoonallisia esiintymispiirteitä. Katsojat odottavat esiintyjiltä myös uusiutumiskykyä (Isotalus & Valo 1995).

Televisioesiintymisen normit ovat osittain erilaisia kuin muiden tilanteiden normit. Juhlapuhujan ei kuulu tervehtiä puheen lopussa eikä tuttavien odoteta käyttävän keskenään yleiskieltä. Kasvokkaistilanteissa ei ole edes suotavaa katsoa toista niin pitkään silmiin kuin esimerkiksi uutistoimittaja tekee. Radiossa toimittajan odotetaan kertovan nimensä mutta ei televisiossa. Myös normit siis osoittavat, että televisionomainen viestintä poikkeaa muusta viestinnästä.

Fakta-näkökulma kattaa kaiken televisiosta nähtävän, joten toimittajien televisioesiintymisen variaatiota on tutkimuksessa kuvattu laajasti. Esiintymisen variaatiokin osoittaa televisioesiintymisellä olevan ominaispiirteitä, jotka erottavat sen muista viestintämuodoista. Fakta-näkökulmastakin voidaan puhua televisionomaisesta esiintymisestä.

Yhteenvedona voidaan todeta, että televisionomaisen esiintymisen näkökulmilla on kaiken kaikkiaan aika paljon yhteisiä piirteitä. Normin ja yleisyyden voidaan olettaa olevan osittain päällekkäisiä ja monet esiintymisen piirteet toistuvat niin usein, että yleisyys kattaa hyvin laajan osan myös fakta-näkökulmaa. Lisäksi erityispiirteissä on sekä yleisiä että normin mukaisia piirteitä. Jokaisesta näkökulmasta katsoen löytyy sellaisia esiintymisen piirteitä, jotka ovat ominaisia ainoastaan televisiokontekstille. Niiden kaikkien perusteella voidaan siis perustellusti puhua televisionomaisesta esiintymisestä. Neljän eri lähestymistavan avulla pystytään myös hyvin luonnehtimaan tietyille kontekstille ominaista viestintää.

Tutkimuksessa kehitellyt televisionomaisen esiintymisen näkökulmat soveltuvat myös muiden medioiden ja kontekstien tutkimukseen. Toisaalta mediaspesifi tarkastelu kertoo mediassa vallitsevasta sääntöjärjestelmästä, median ominaispiirteistä ja median vaikutuksesta viestintään enemmän kuin medioiden keskinäinen vertailu, mihin medioidun puheviestinnän aikaisemmissa tutkimuksissa on usein keskitytty. Analyysi osoittaa, että medialle ominainen esiintyminen perustuu median teknisiin ja kulttuurisiin ominaisuuksiin, ja niiden lisäksi saattaa muodostua viestintäkonventioita. Teknisten piirteiden vaikutus viestintään voi jäädä hyvinkin rajalliseksi, joten medioitua viestintää tutkittaessa ei saisi rajoittaa medioiden teknisiin ominaisuuksiin.

6.1.2 Keskeiset toimittajien televisioesiintymiseen vaikuttavat kontekstitekijät

Televisionomainen esiintyminen kuvaa tietyille mediakontekstille ominaista esiintymistä. Tässä tutkimuksessa media nähdään kontekstina, viestinnän ympäristönä. Kontekstille ominaisen esiintymisen lisäksi tutkimuksessa on tarkasteltu niitä kontekstitekijöitä, jotka ovat muovanneet esiintymisestä kyseisessä kontekstissa tietynlaista (ks. luku 2.5).

Kulttuuria voidaan pitää tässä yhteydessä laajimpana kontekstina. Hyvin monet esiintymisen piirteet ovat sidoksissa television kulttuurisiin ominaisuuksiin eli ominaisuuksiin, jotka liittyvät siihen, millainen funktio ja asema televisiolla on kyseisessä kulttuurissa. Esiintymistä käsiteltäessä kysymys on lähinnä puhekuulttuurista. Toimittajien televisioesiintymisestä on havaittavissa useita suomalaiselle puhekuulttuurille ominaisia piirteitä (ks. esim. Sallinen-Kuparinen 1986a, 1986b). Hyvin monet toimittajista tukeutuvat puhuessaan kirjoitettuun kieleen, sillä huomattavan osan puhetapa on luenta ja suuri osa katsoo puhuessaan toisinaan papereihin. Toimittajilla on selvästi pyrkimys sujuvuuteen. Toimittajat eivät useinkaan tuo omaa persoonaansa esiin ohjelman tavaramerkkinä, eikä oman roolin esilletuonti ole liioin kovin yleistä. Myöskään affektiivisia ilmauksia ei ole kovin runsaasti.

Myös toisten keskeyttäminen on harvinaista, mikä on suomalaiselle puhekuulttuurille ominaista käyttäytymistä (Lehtonen & Sajavaara 1985). Toisaalta aineistossa ei ole yhtään vaaliohjelmia, jossa keskeyttäminen olisi tavallista (Isotalus 1995c, Isotalus & Pörhölä 1994). Vaaliohjelmissakin toimittajan keskeyttämisen on todettu jakavan mielipiteitä. Keskeyttämisestä ei pidetä, mutta toisaalta poliitikkoa ei saa päästää puhumaan liian pitkään. (Jääsaari & Savinen 1995.) Vaaliohjelmissa esiintymisen on muutenkin todettu olevan erilaista kuin mitä on totuttu pitämään suomalaiselle puhekuulttuurille tyypillisenä. Perinteisestä näkemyksestä poikkeavia piirteitä on havaittu sekä toimittajien esiintymisessä (Isotalus 1995c) että katsojien mielipiteissä poliitikkojen esiintymisestä (Isotalus & Pörhölä 1994). Vaaliohjelmillä lieneekin kulttuurissamme erityisfunktio.

Toimittajien televisioesiintymisestä löytyvät siis puhekuulttuurillemme ominaisista piirteistä kuulija- ja sanomakeskeisyys, pyrkimys sujuvuuteen, kirjoitettuun kieleen tukeutuminen sekä puheen harmoniaa ja konsensusta ylläpitävä tehtävä (ks. Sallinen-Kuparinen 1986a, 1986b). Tosin on hieman riskialtista sanoa tällaisen analyysin pohjalta, mikä viestinnässä on ominaista puhekuulttuurille ja mikä siitä poikkeavaa. Kulttuuripiirteitä käsittelevä tutkimus on helposti stereotyyppioita vahvistavaa. Nyt tehtyjä päätelmiä olisikin syytä tarkistaa eri kulttuurien televisio-ohjelmia vertailevalla tutkimuksella.

Tutkimuksessa löydettiin toimittajien esiintymisestä selvä uutistyyli, jota pidettiin lähtökohtana jatkumolle, jolle muut toimittajat sijoittuvat. Tämä jatkumo antaa hedelmällisen lähtökohdan tuleville kulttuurienvälisille televisioesiintymisen tutkimuksille. Uutistyyliä voi pitää jonkinlaisena televisioesiintymisen perusmuotona. Useimmat havainnot kulttuurienvälisistä eroista televisioesiintymisessä onkin tehty juuri uutisista (Cohen 1987, Hallin & Mancini 1984, Heinderyckx 1993, Véron 1983). Suomalaistenkin uutistenlukijoiden on havaittu eroavan ainakin amerikkalaisista (Dellinger 1995, Levo-Henriksson 1994). Voidaan olettaa, että muissakin maissa uutistyyli on televisioesiintymisen perustyyli, josta sitten muiden televisiotoimittajien esiintyminen poikkeaa enemmän tai vähemmän. Esimerkiksi amerikkalainen uutistyyli olisi jatkumolla paljon pitemmällä välittömyyden ja normien väljyyden suuntaan kuin suomalainen, joten oletettavasti myös muut amerikkalaiset televisio-ohjelmat osoittautuisivat välittömämmiksi ja normeiltaan väljemmiksi kuin vastaavat suomalaiset. Uutiset ovat myös universaali televisioilmaisun muoto, joten se olisi hyvä lähtökohta kulttuurienvälisiin vertailuihin. Uutistyyliin pohjautuvan vertailun avulla voidaan oletettavasti ennustaa, kuinka televisioesiintyminen eri kulttuu-

reissa poikkeaa välittömyyden ja normien väljyyden suhteen. Uutistyyli saattaa myös toimia indikaattorina siitä, millainen rooli televisiolla on tietystä kulttuurissa. Televisio-ohjelmia on myös käytetty tutkimuksissa kuvastamassa koko kansallista kulttuuria (esim. Carbaugh 1988).

Kulttuuri ei vaikuta ainoastaan esiintymiseen, vaan koko televisioilmaisuun. Televisio on eri kulttuureissa erilainen. Televisiolla on kuitenkin piirteitä, jotka ovat samanlaisia useissa kulttuureissa, ja jotkut piirteet lienevät jopa universaaleja. Esaiasson ja Moring (1994) ovat tosin päättelleet, että televisioesiintymisen universaaleista koodeista voisi puhua pikemminkin ammattipoliitikkojen kuin ammattitoimittajien kohdalla. Voidaan myös olettaa, että televisioesiintymiseen otetaan herkemmin mallia muista kulttuureista kuin puhe-käyttäytymiseen yleensä, mikä lisäisi televisiokulttuurien yhtäläisyyksiä. Heinderyckx (1993) havaitsi vertaillen Länsi-Euroopan maan uutisia, että uutisten muodon yhtenäisyys on dominoivaa, vaikka merkittäviä nyanssieroja on. Hänen mukaansa eroja ei voidakaan selittää ainoastaan kulttuurieroilla, vaan myös esimerkiksi ohjelman ajankohta, televisioasema ja kohdeyleisö vaikuttavat erojen syntyyn. Media ei olekaan pelkästään kulttuurin vaikutuksen alainen, vaan sillä on myös kulttuurirajat ylittäviä piirteitä. Toisaalta on huomattava, että mediatkin vaikuttavat vahvasti kulttuuriin. Kulttuurin ja median suhde ei olekaan yksiselitteisen hierarkkinen vaan vastavuoroinen.

Medialogiikan mukaan televisioesiintymisen muodot ovat syntyneet tekijöiden ja vastaanottajien vuorovaikutuksessa. Televisionomaisen esiintymisen piirteiden tarkastelussa todettiin huomattavan osan olevan esiintymiskonventioita tai television ominaispiirteisiin liittyviä piirteitä. Erityisesti konventiot osoittavat medialogiikan olemassaoloa, sillä ne vahvistavat käsitystä, että televisioon ovat vakiintuneet tietyt ilmaisun muodot. Näihin tuttuihin muotoihin yleisö on tottunut ja niitä se myös odottaa. Osa näistä konventioista, esimerkiksi studiomonitoriin katsominen ja toimittajan liikkumattomuus, poikkeaa muiden viestintätilanteiden konventioista, mikä osoittaa niiden olevan juuri kyseisen median vakiintuneita muotoja. Vakiintuneet muodot antavat toimittajille esiintymisen raamit ja katsojille tulkinnan kehikon. Medialogiikkaa ei voida pitää kulttuurille pelkästään alisteisena käsitteenä, vaan ennemminkin rinnakkaisena, koska medialuonteessa on kulttuurirajoja ylittäviä piirteitä. Televisio on kuitenkin vain yksi media, jossa medialogiikan periaatteet toimivat, joten televisio on medialogiikalle alisteinen.

Televisio on tässä tutkimuksessa ollut ensisijainen konteksti. Myös tulokset osoittavat siten nimenomaan televisiokontekstin keskeisen vaikutuksen esiintymiseen. Televisioesiintymisen erityispiirteiden, kuten myös muiden televisionomaisuuden näkökulmien, on todettu poikkeavan muista viestinnän muodoista. Esiintymisen analyysi osoittaa myös runsaasti selviä yhteyksiä television ominaispiirteiden ja esiintymisen piirteiden välillä. Television audiovisuaalisuus, viestinnän yksisuuntaisuus, joukkoviestimen luonne, kaupallisuus, ohjelmien sijoittuminen aika-akselille, sarjoittuminen, lähetysvirta, viihteellisyys, pyrkimys autenttisuuteen, luotettavuuden vahvistaminen ja intiimiys näkyvät kaikki myös toimittajien esiintymisessä. On kuitenkin syytä muistaa, että televisio on ollut tutkimuksessa tarkastelun ensisijainen konteksti. Näin ollen ei varmuudella voidakaan sanoa, miten paljon ennakkolähtökohta on vaikuttanut siihen, että tulokset osoittavat nimenomaan television keskeisimmäksi kontekstitekijäksi.

Parhaiten televisiokontekstin vaikuttavuudesta kertoo television ja sen alakontekstien – ohjelmatyyppien ja puheviestintätilanteiden – välinen suhde.

Television *ohjelmatyyppien* yhteyttä esiintymiseen tarkasteltiin tutkimuksessa useasta eri näkökulmasta. Tulokset osoittivat, että se medialogiikan tulkinta, että ohjelmatyypeihin liittyisi ainutlaatuisia esiintymisen muotoja, ei pitänyt paikkaansa. Ohjelmatyyppien välinen vertailu kuitenkin paljasti, että vaikka ohjelmatyypeillä ei olekaan ainutlaatuisia piirteitä, on esiintyminen kuitenkin osittain erilaista eri ohjelmatyypeissä. Ohjelmatyyppinä eniten erottelevia piirteitä olivat seuraavat kymmenen: interaktion simulointi, televisioesiintymisen erityispiirteet, katsojan puhuttelu, ohjelman aloittaminen, ohjelman lopettaminen, puheen spontaanisuus, yleiskielisyys, affektiiviset ilmaukset, asento ja kameraan katsominen. Näidenkään piirteiden suhteen yksikään ohjelmatyyppi ei selvästi erottunut muista. Esiintymisen piirteiden rajat eivät siis kulje ohjelmatyyppien välillä.

Tutkimuksessa testattiin myös ajatusta ohjelmatyyppien toimimisesta esiintymisen normirajoina. Lähdettiin siis siitä, että esiintymisen piirteet muodostavat jatkumoa, joille eri ohjelmatyyppit sijoittuvat, ja että liikkumavara ohjelmatyyppien sisällä vaihtelee. Normirajoihin perustuva analyysi toimi hyvin. Ohjelmatyyppien välillä oli yleensä selviä eroja esiintymisen piirteiden jatku- moilla. Toisinaan yhdessä ohjelmatyyppissä jonkin piirteen vaihtelu saattoi olla suurta ja jokin toinen piirre esiintyi hyvin yhdenmukaisena. Esimerkiksi uutisissa käytetään hyvin yhtenäisesti yleiskieltä eikä poikkeamia siitä ole ja nuorten ohjelmissa taas käytetään lähinnä yleispuhekieltä. Uutiset ja nuorten ohjelmat siis sijoittuvat kielenkäytön jatkumolla ääripäihin ja molemmissa liikkumavara on varsin suppea. Sen sijaan visailut ja viihdeohjelmat sijoittuvat suunnilleen näiden ohjelmien puoliväliin ja niissä vaihtelu on suurta, eli normirajat ovat väljät molempiin suuntiin. Ohjelmatyyppit eivät kuitenkaan toimi normirajoina kaikkien esiintymisen piirteiden suhteen. Esimerkiksi ohjelmatyyppiin ei ole sidoksissa se, sanotaanko milloin seuraava ohjelma näkyy tai jäsennetäänkö ohjelmaa välillä.

Jatkumoina toimivista esiintymisen piirteistä muodostui seitsemän summajatkumoa eli ulottuvuutta, joiden mukaan ohjelmatyyppien normit erosivat toisistaan. Ne ovat toimittajan oman roolin korostuminen, muodollisuus, yleisöpuheenomaisuus, vuorovaikutteisuus, nonverbaalinen vaihtelevuus, televisioesiintymisen erityispiirteet ja muihin henkilöihin suhtautuminen. Näiden piirteiden alle sijoittuvat myös aikaisemmin todetut ohjelmatyyppinä eniten erottelevat esiintymisen piirteet. Televisioesiintymisen vertailua ohjelmatyyppien välillä ei juurikaan ole tehty aiemmin, mutta esimerkiksi Morse (1985) on todennut ohjelmatyyppien välillä eroja toimittajan roolissa sekä katsojan ja toimittajan välisen suhteen luonnissa.

Televisioesiintymisen normit ovat siis sidoksissa ohjelmatyyppeihin ainakin näillä seitsemällä ulottuvuudella. Katsojat eivät kuitenkaan pysty pelkkien esiintymisen piirteiden perusteella erottamaan ohjelmatyyppinä varmasti toisistaan, vaan vasta yhdessä muiden muodon piirteiden kanssa. Medialogiikan ja genreteorian periaatteet eivät siis täysin päde esiintymiseen. Katsojilla voi kuitenkin olla esiintymisen osalta genreodotuksia, sillä esiintyminen ei suinkaan ole samanlaista kaikissa ohjelmatyypeissä. Ohjelmatyyppi määrittelee lähinnä prototyypin, jollaista esiintymistä katsoja voi toimittajalta odottaa. Toimittajilla on kuitenkin jonkin verran liikkumavaraa ilman, että

katsojan odotukset rikkoontuvat. Genret siis toimivat esiintymisenkin osalta tuotannon struktuureina ja vastaanottajan tulkinnan kehikkoina, mutta vain suuntaa antavasti.

Ohjelmatyyppi sinänsä ei muokkaa ohjelmatyypille ominaista esiintymistä yksinään. Myös kuvitellulla katsojajoukolla on vaikutusta esiintymisen muotoihin. Katsojarakenteen ennakointi on luonnollisesti suuressa määrin sidoksissa ohjelmatyyppiin. Tutkimuksessa havaittiin lasten ja nuorten ohjelmassa eroja siinä, oliko viestinnän oletettuna toisena osapuolena lapsi, nuori vai aikuinen. Ainakin monet lastenohjelmien esiintymisen piirteet aiheutunevat oletuksesta, että puhutaan lapsille. Myös muissa ohjelmissa voi esimerkiksi lähetyssajakohdan takia olla eroja oletuksissa yleisön koostumuksesta. Esiintymiseen näyttää siis vaikuttavan myös se, kenelle esiintyminen kohdennetaan.

Tutkimuksessa saatuja ulottuvuuksia voidaan myös verrata viestintäkonteksteissa vaihteleviin viestintäsuhteen ulottuvuuksiin (ks. Miller, Cody & McLaughlin 1994). Ohjelmatyyppien ulottuvuuksista lähinnä muodollisuudella, yleisöpuheenomaisuudella ja vuorovaikutteisuuksella on yhteyttä viestintäsuhteen ulottuvuuksista intiimiyden, muodollisuuden ja samanveroisuuden kanssa. Samat ohjelmatyyppien ulottuvuudet ovat yhteydessä viestintätilanteen hahmottamisen tekijöistä intiimiyteen ja ehkä myös ystävällisyyteen. Televisiokontekstin sen sijaan voidaan katsoa vaikuttavan kaikkiin viestintäsuhteen ja tilanteen hahmottamisen ulottuvuuksiin. Yksittäisellä ohjelmalla tai esiintyjällä on kuitenkin vaikutusta osaan piirteitä vielä enemmän kuin televisiolla. Tällaisia ulottuvuuksia ovat miellyttävyyden ja sitoutuneisuus. Eri kontekstitekijöistä ohjelmatyypeillä näyttää olevan eniten vaikutusta intiimiyteen ja muodollisuuteen. Tällä havainnolla on yhtymäkohtia esiintymistyylien jatkumoon, jossa ohjelmien katsottiin sijoittuvan eri kohtiin välittömyyden ja normien väljyyden osalta.

Ohjelmatyyppit ovat selvästi televisiolle alistaisia konteksteja. Televisio vaikuttaa esiintymiseen enemmän kuin ohjelmatyyppi, vaikka esiintymisen normit, tavoitteet ja funktiot ovatkin sidoksissa myös ohjelmatyyppiin. Sekä katsojan että esiintyjän kannalta televisio vaikuttaa kontekstina enemmän puheen tuottamiseen ja vastaanottamiseen kuin sen eri ohjelmatyyppit, ainakin ei-fiktiivisten ohjelmien osalta. Pettegrewin (1988) kontekstin määritelmää soveltaen televisio olisi konteksti ja ohjelmatyyppi tilanne, sillä televisio määrää, millainen viestintäkäyttäytyminen on mahdollista, ja tilanne määrää, millainen viestintäkäyttäytyminen on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista.

Esiintymisen piirteet olivat sidoksissa myös *puheviestintätilanteeseen*, mutta sidoksisuus on erilaista kuin ohjelmatyyppeihin. Toimittajien todettiin esiintyvän vakiintuneissa puheviestintätilanteissa, jotka ovat ominaisia televisiolle. Esiintymisessä ei ole juurikaan piirteitä, jotka ilmenisivät vain yhdessä puheviestintätilanteessa, mutta tietyt piirteet toistuvat tietyissä tilanteissa useammin kuin muissa. Eniten puheviestintätilanteiden välillä oli eroja seuraavien seitsemän piirteiden suhteen: katseen kohdistaminen, toimittajien välinen viestintä, toimittajan rooli, vieraiden läsnäolo, studioyleisölle viestiminen, puhetapa ja asento. Puheviestintätilanteiden kannalta keskeiseksi tekijäksi nousi se, oliko tilanteessa läsnä muita henkilöitä kuin toimittaja. Tähän ovat osittain sidoksissa katseen suunta, asento ja toimittajan rooli. Toisaalta haastattelu, keskustelun johtaminen ja kyselykin määrittyvät sen perusteella, että toimittajalla on ohjelmassaan vieraita. Puheviestintätilanne ei toimi ohjelmatyyppin tavoin esiintymi-

sen normien säätelijänä, vaan pikemminkin se määrittää esiintymisen perustekijöitä: onko toimittaja yksin vai ei, kenen kanssa hän viestii ja mikä on esiintymisen tavoite. Puheviestintätilanne ei ole myöskään katsojalle samalla tavalla tulkinnan kehikko kuin ohjelmatyyppi. Puheviestintätilanne näyttää myös vaikuttavan vain vähän niihin piirteisiin, joilla on selvästi vaikutusta katsojasuhteeseen.

Televisiotoimittajien puheviestintätilanteet ovat selvästi alisteisia televisiokontekstille, koska tilanteilla on vaikutusta suhteellisen rajalliseen määrään esiintymisen piirteistä. Monimutkaisempi on kuitenkin ohjelmatyyppien ja puheviestintätilanteiden välinen suhde. Ensinnäkin ohjelmatyypit ja puheviestintätilanteet ovat osittain sidoksissa toisiinsa. Esimerkiksi uutisluentaa esiintyy pääasiassa uutisissa, kysely on ensisijaisesti visailujen puheviestintätilanne ja haastatteluja on selvästi eniten asiaohjelmissa. Toiseksi ohjelmatyyppi vaikuttaa enemmän esimerkiksi esiintymisen muodollisuuteen ja puheviestintätilanne taas esimerkiksi katseen suuntaan. Ohjelmatyypeillä voidaan nähdä laajempaa vaikutusta esiintymiseen kuin puheviestintätilanteilla, mutta puheviestintätilanteet asettavat esiintymisen peruspuittcet, jotka muokkaavat esiintymistä osin enemmänkin kuin ohjelmatyyppi. Kolmanneksi ne vaikuttavat osittain samoihin esiintymisen piirteisiin, esimerkiksi puhetapaan, asentoon ja katseen suuntaan. On kuitenkin vaikea sanoa, kumman vaikutus kyseisiin piirteisiin on vahvempi. Neljänneksi näyttäisi siltä, että yhden puheviestintätilanteen sisällä on esiintymisen piirteissä hieman vähemmän hajontaa kuin yhden ohjelmatyyppin sisällä.

On pääteltävissä, että esiintyminen on eri tavoilla sidoksissa ohjelmatyyppiin ja puheviestintätilanteeseen. Ohjelmatyyppi normittaa ja puheviestintätilanteeseen ovat yhteydessä tietyt peruselementit. Kumpikaan näistä television alakonteksteista ei selvästi ole toiselle alisteinen. Kun tutkitaan esimerkiksi ajankohtaisohjelman juontoja tai lastenohjelman haastatteluja, sekä puheviestintätilanne että ohjelmatyyppi on keskeisessä asemassa. Useat aikaisemmat tutkimukset rajautuvatkin tietyn ohjelmatyyppin tiettyyn puheviestintätilanteeseen (ks. luku 2.3.4).

Toimittajan rooli on viimeinen tekijä, jonka vaikutuksia toimittajan esiintymiseen tarkastellaan. Toimittajan rooli on hyvin keskeinen tekijä, sillä hänen esiintymisensä televisiossa poikkeaa selvästi muiden esiintyjien esiintymisestä. Toimittajan esiintyminen on sekä muodoltaan että tavoitteiltaan selvästi erilaista kuin esimerkiksi haastateltavan tai tietokilpailuun osallistuvan. Rooli voitaisiin nähdä jopa tärkeämpänä vaikuttajana kuin televisio, mutta koska rooli johtuu televisiossa olemisesta, se on kuitenkin itse medialle alisteinen. Tässä tutkimuksessa tarkasteltavina ovat olleet ainoastaan tietyt ohjelmatyypit ja puheviestintätilanteet, koska tutkimus on rajattu toimittajiin. Esiintyjän roolin voidaan päätellä olevan dominoiva suhteessa ohjelmatyyppiin ja puheviestintätilanteeseen. Ohjelmatyyppillä ja puheviestintätilanteella on kuitenkin vaikutusta siihen, millaisena toimittajan rooli ilmenee. Toimittajan roolin paikka kontekstitekijöiden hierarkiassa ei olekaan itsestään selvä. Sitä ei kuitenkaan ole mielekäästä ymmärtää tässä yhteydessä muuttumattomaksi tekijäksi, absoluuttiseksi faktaksi. Sitä tulee pikemminkin tarkastella tekijänä, joka voi saada erilaisia ilmentymiä ja painotuksia. Kun tarkastellaan kontekstitekijöiden suhdetta siihen, millaisia painotuksia toimittajan roolin sisäisessä vaihtelussa ilmenee, on rooli ohjelmatyypille ja puheviestintätilanteelle alisteinen kontekstitekijä.

Lueteltujen seitsemän tekijän lisäksi tutkimuksessa ei havaittu muita tekijöitä, joilla olisi vaikutusta toimittajien televisioesiintymiseen joka tilanteessa. Kuitenkin ainoa muu esiin noussut toimittaja yhdistävä piirre oli toimittajan funktio ohjelmassa. Funktio kuitenkin muodostuu juuri edellisistä kontekstitekijöistä. Funktionaalisuus ilmenee uutistyylin muodostumisessa ja tyylin homogeenisuudessa, jotka perustuvat toimittajien samankaltaiseen funktioon. Toimittajat olisivat saattaneet ryhmittyä esimerkiksi iän tai sukupuolen mukaan, mutta viitteitä tähän suuntaan ei havaittu. Sen sijaan löydettiin viitteitä siitä, että toimittajien esiintyminen vaihtelee televisiokanavan tai yhtiön mukaan.¹ Tämä tosin selittyy sillä, että eri kanavilla ja eri yhtiöillä on erilaisia ohjelmia. Yhdeltä kanavalta saattava puuttua lähes kokonaan visailut ja toiselta lastenohjelmat. Lisäksi esimerkiksi vieraan teitittely tai sinuttelu näytti olevan ennemminkin sidoksissa vieraaseen kuin toimittajaan, sillä sama toimittaja puhutteli eri vieraitaan eri tavoin.

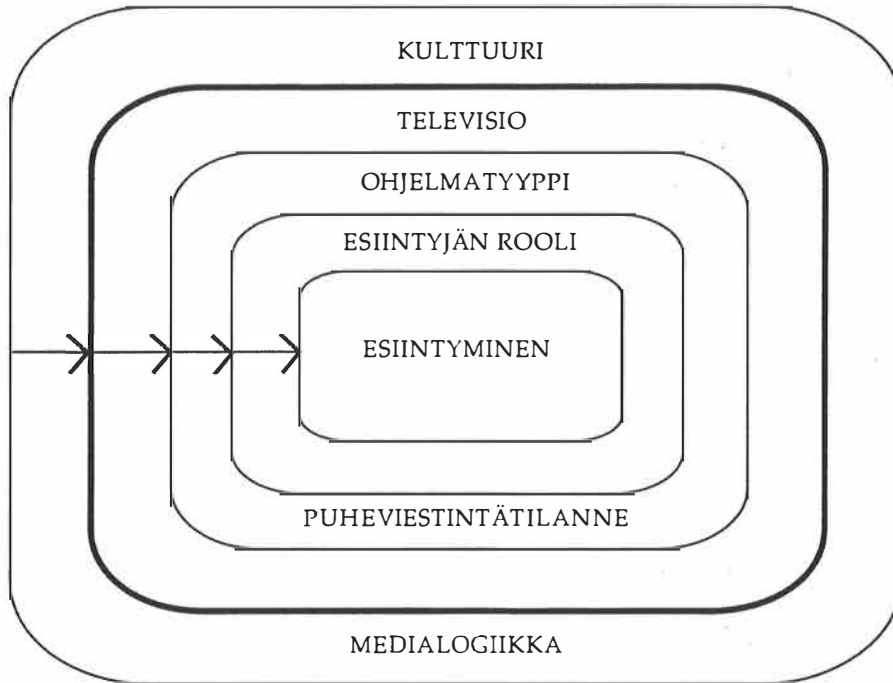
Toimittajakohtainen analyysi osoittaa myös, että toimittajien toistuvat esiintymisen piirteet ovat sidoksissa ohjelman muotoon. On itsestään selvää, että kukin ohjelma on konteksti, joka vaikuttaa esiintymiseen. Tutkimuksessa on kuitenkin otettu huomioon ainoastaan makrotason kontekstipiirteet. Jokaisessa ohjelmassa ja jokaisen ohjelman yksittäisessä tilanteessa on tilannetekijöitä, joita ei ole nyt käsitelty. Tällaisia ovat esimerkiksi se, millainen vieras ja tapahtumapaikka ohjelmassa on ja millaisista osista ohjelma koostuu. Lisäksi jokainen toimittaja esiintyy luovalla ja persoonallisella tavallaan, eivätkä kaikki esiintymisen piirteet siis suinkaan ole selitettävissä pelkästään kontekstitekijöiden perusteella. Tilannelähtöinen tutkimus on aikoinaan kimmonnut siitä, että käyttäytymistä on selitetty liian yksinkertaisesti ja mekaanisesti asenteilla ja persoonallisuuden piirteillä (Miller, Cody & McLaughlin 1994). Vastaavasti tilannelähtöisessä tarkastelussa vaarana on se, että unohdetaan ihmisten persoonapiirteet.

Tutkimuksen tulosten ja televisioesiintymiseen vaikuttavien tekijöiden käsittelyn perusteella on mahdollista rakentaa hierarkkinen malli televisioesiintymiseen vaikuttavista tekijöistä. Malli esitetään kuviossa 10. Mallissa medialogiikka ja kulttuuri ovat keskenään tasavertaisia tekijöitä. Samoin ohjelmatyyppi ja puheviestintätilanne ovat keskenään tasavertaisia. Muuten malli on hierarkkinen. Kaikkein keskeisimmäksi tekijäksi toimittajan televisioesiintymisen kannalta nousee itse televisio. Kuvion sisimmäisen laatikon voidaan katsoa sisältävän televisionomaisen esiintymisen neljä näkökulmaa.

Tutkimuksessa on systemaattisesti selvitetty kontekstitekijöiden suhdetta puheviestintään. Median mieltäminen kontekstiksi toimii hyvin. Tuloksista on todettavissa, että kontekstilla on hyvin selviä vaikutuksia viestintään. Kontekstitekijöillä on myös keskenään hierarkkisia suhteita. Televisioesiintymisessä media, televisio, osoittautui keskeisimmäksi kontekstiksi. Tämä on oleellinen havainto suunniteltaessa tulevia mediakohtaisia tai niitä keskenään vertailevia tutkimuksia. Tulokset myös osoittavat, että medially on selviä vaikutuksia viestintään eikä se suinkaan ole neutraali kanava, jota pitkin sanomat välittyvät. Tutkimus on myös vahvistanut näkemystä siitä, kuinka tärkeää onkaan median alakontekstien ja viestintätilanteiden hahmottaminen sekä niiden ja viestinnän

¹ Aineisto kerättiin ennen television kanavaudistusta. Tuolloin MTV:n ohjelmat olivat TV 1:n ja TV 2:n ohjelmien joukossa.

keskinäisten yhteyksien selvittäminen. Mediassa vallitsevaa sääntöjärjestelmää ei pysty ymmärtämään analysoimalla ainoastaan median tasoa, vaan myös tilanteiden kirjo on otettava huomioon, kuten tässä työssä on tehty. Huomattava osa puheviestinnän piirteistä näyttää olevan sidoksissa median ja sen alakontekstien luonteeseen.

KUVIO 10 Televisioesiintymiseen vaikuttavat tekijät

6.1.3 Kieliopista tyyliin, tyylistä funktioihin

On sanottu, että medioidun viestinnän teoria pitäisi aloittaa sen kielestä (Gumpert 1988:233). Tässä tutkimuksessa on pyritty yhdistämään näkökulma mediasta sekä kontekstina että kielenä (ks. luku 2.1.2). Edellinen luku osoitti, että mediaa voidaan hyvin tarkastella esiintymisen kontekstina. Tämän lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin mediaa kielenä eli televisioesiintymisen kielioppia. Kieliopin hahmottaminen fokusoituu mediassa vallitsevaan sääntöjärjestelmään.

Altheiden ja Snow'n (1979) kehittelemän medialogiikan mukaan jokaisella ohjelmatyypillä on oma kielioppinsa. Kieliopin yksi kolmesta osasta on erityispiirteet, joka tarkoittaa verbaalisen ja nonverbaalisen viestinnän piirteitä. Medialogiikan mukainen kielioppi ei tämän tutkimuksen tulosten perusteella ole kuitenkaan toimiva televisioesiintymisen tarkastelussa. Ongelmana on ensinnäkin se, että esiintyminen nähdään käsitteellisellä tasolla vain kieliopin yhdeksi osaksi, ei itsenäiseksi sääntöjärjestelmäksi. Toisaalta myöskään tutkimuksen alussa esitetty hypoteesi, että ohjelmatyypeillä olisi niille ominaiset esiintymisen muodot, jotka erottaisivat ne muista ohjelmatyypeistä, ei toteutunut. Esiintymi-

sessä on hyvin niukasti piirteitä, jotka ovat ominaisia vain tietyille ohjelmatyypille. Muut tekijät erottelevat siis ohjelmatyyppejä toisistaan.

Toinen näkökulma televisioesiintymisen kieliopin hahmottamiseen oli strukturalistinen. Pyrkimyksenä oli löytää esiintymisestä elementtejä, joilla olisi tietty järjestys ja joista osa ilmenisi säännöllisesti yhdessä. Käytännössä kielioppia lähestyttiin esiintymisen piirteiden kimppuuntumista ja ketjuuntumista analysoimalla. Kielitieteellisessä tarkastelussa kieliopin lähtökohdaksi olisi otettu piirteiden esiintyminen yhdessä *aina* tai *ei koskaan*. Nyt lähtökohta oli aika väljä eli piirteiden esiintyminen yhdessä yli puolessa tapauksista. Väljyys oli välttämätöntä, koska ihmisten viestintäkäyttäytymisessä on runsaasti variaatiota – olkoonkin että televisioesiintyminen on tavallista vuorovaikutusta konventionaalisempaa. Väljyydestä huolimatta strukturalistisestakaan lähtökohdasta lähtevä kieliopin hahmotus ei toimi televisioesiintymisessä ainakaan tällä analyysin tasolla. Erityisen ongelmalliseksi osoittautui ketjuuntumisen analyysi, sillä televisioesiintymisen piirteillä ei havaittu olevan säännönmukaista järjestystä. Liioin ei löydetty toisilleen vaihtoehtoisia piirrekimppuja. Tulokset viittaavat siihen suuntaan, että tällainen ajattelutapa on liian strukturoiva soveltuakseen ihmisten viestintäkäyttäytymiseen. Selkeämpi rakenne televisioesiintymisessä voitaisiin ehkä havaita, jos huomio kohdistettaisiin vain yhden ohjelmatyyppin yhdenlaisiin puheviestintätilanteisiin. Kovin vahva sääntöjärjestelmä ei kuitenkaan liene mahdollinen myöskään tällaisessa hyvin rajatussa kontekstissa, sillä viitteitä siihen suuntaan olisi täytynyt tutkimuksen eri analyyseissa ilmetä enemmän.

Medialogiikan tai strukturalismin mukainen ajattelu median kieliopista ei siis toimi televisioesiintymisen osalta. Onkin syytä epäillä, kuinka toimiva metafora mediasta kielenä ylipäänsä on. Jos kieli-metaforasta halutaan pitää kiinni, ongelma voidaan toisaalta nähdä siinä, mitä televisioesiintymisen kieliopilla tarkoitetaan. Aikaisemmin median kielioppi on määritelty sääntöjen järjestelmäksi tiettyjen elementtien kombinaatioille (Bentele 1985:162) tai sääntöihin ja konventioihin perustuviksi ominaisuuksiksi, jotka muodostavat median (Gumpert & Cathcart 1985:23). Aikaisempien määritelmien mukaan median kieliopissa on siis kyse säännönmukaisuuksista, konventioista ja ominaispiirteistä. Näihin samoihin ominaisuuksiin voidaan katsoa myös televisioesiintymisen kieliopin perustuvan.

Esiintymisen säännönmukaisuuksia, konventioita ja ominaispiirteitä on tässä tutkimuksessa jo analysoitu, sillä televisionomaisen esiintymisen yhteydessä todettiin, että televisioesiintymisessä on tiettyjä ominaispiirteitä ja konventioita, ja kimppuuntumisen yhteydessä todettiin tiettyjen piirteiden esiintyvän säännöllisesti yhdessä. Näin ollen televisioesiintymisen kieliopin määrittely voidaankin tehdä televisionomaisen esiintymisen perusteella. Kielioppia siis kuvaa piirteiden variaatio, niiden erityisyys, yleisyys ja norminmukaisuus. Lisäksi kieliopin kannalta ovat oleellisia piirteiden keskinäiset yhteydet. On syytä myös huomata, että piirteet ovat sidoksissa median alakonteksteihin. Tietyn median viestinnän kielioppia siis kuvaavat *mediassa ilmenevien piirteiden variaatio, niiden yleisyys, erityisyys ja norminmukaisuus sekä piirteiden keskinäinen sidoksisuus*. Tämä tutkimus kokonaisuudessaan siis kuvaa televisioesiintymisen kielioppia.

Tutkimuksen tulokset eivät kiistä, etteikö medialogiikan tai strukturalismin mukaisia kieliopin määritelmiä voisi soveltaa televisioilmaisun tarkaste-

luun kokonaisuudessaan, sillä tällä erää on todettu ainoastaan niiden soveltu-
mattomuus esiintymisen tarkasteluun. Toisaalta edellä esitetty määritelmä
kieliopista soveltuu myös laajemmin televisioilmaisun ja muiden medioiden
viestinnän tarkasteluun, vaikka se onkin tarkoitettu esiintymisen ja puheen
tarkasteluun. Lisäksi näyttää toteutuvan Meyrowitzin (1994) näkemys siitä, että
median tarkasteleminen kielenä ja kontekstina on mahdollista yhdistää. Tulevai-
suudessa televisionomaisen viestinnän määritelmää olisi mielenkiintoista
soveltaa myös muihin medioihin ja ehkä myös muunlaisiin viestintäkontekstei-
hin kuin medioituun puheviestintään.

Useissa eri analyyseissa todettiin tiettyjen toimittajien ryhmittyvän
esiintymisen piirteiden perusteella. Ryhmittymisen ei kuitenkaan noudattanut
ohjelmatyyppeiden tai puheviestintätilanteiden jaottelua eikä kuvannut esiinty-
misen kielioppia, vaan sitä kuvasi parhaiten juuri esiintymisen kieliopin selvittä-
miseksi tarkoitettu kimppuuntumisen analyysi. *Esiintymistyyli* sopiikin käsitteenä
hyvin kuvaamaan toimittajien ryhmittymistä: se määriteltiin sekä yksilölle
ominaisiksi tilanteesta toiseen toistuviksi että useita toimittajia yhdistäviksi
esiintymisen piirteiksi. Toimittajakohtainen analyysi osoitti, että voidaan perus-
tellusti puhua tyylistä, sillä kaikilla analysoiduilla toimittajilla ilmeni joka
esiintymiskerralla toistuvia esiintymisen piirteitä.

Tutkimuksessa löydettiin vain yksi suoranainen esiintymistyyli, ja sitä
kutsuttiin uutistyyliksi. Toisaalta myös uutistyylin piiriin kuulumattomilla
toimittajilla havaittiin yhteisiä piirteitä. Yhteistä tälle ryhmälle oli esiintymisen
normien väljyys uutistyyliin verrattuna ja pyrkimys välittömyyteen. Toisen
ryhmän katsottiinkin muodostavan jatkumon, jonka lähtökohtana on uutistyyli,
koska toimittajat poikkesivat uutistyylistä vaihtelevasti.

Havaittujen esiintymistyylien vähäisyys saa miettimään mahdollisia
analyysin puutteita. Toisaalta kyseessä on hyvin rajattu esiintyjäryhmä eli ei-
fiktiivisten ohjelmien kuvaruudussa näkyvät juontajat, ankkurit, toimittajat ja
ohjelmien vetäjät, joten tietty yhdenmukaisuus on ymmärrettävää. Uutis-, ajan-
kohtais- ja urheilun ajankohtaisohjelmissä useimpien toimittajien esiintyminen
on hyvin muodollista, ja on odotusten mukaista, että he erottuvat omaksi
ryhmäkseen. Sen sijaan hieman epämuodollisemmissa ohjelmissä esiintyvän
toimittajan rooli on murrosvaiheessa. Enää ei ole selvää rajaa esimerkiksi
informatiivisten asiaohjelmien ja viihteellisten haastatteluohjelmien välillä, vaan
ohjelmien muodot sekoittuvat yhä enemmän. Samassa ohjelmassa yksi juontaja
saattaa sekä juontaa ohjelmaan kuuluvan tietokilpailun, tehdä asiapitoiset
haastattelut että jopa laulaa ja näytellä ohjelman viihdepalat. Ei voida myöskään
tehdä selvää rajaa juontajan ja toimittajan välillä, kuten ehkä ennen voitiin. Kyse
lienee ohjelmien intertekstuaalisuudesta ja uusien ohjelmamuotojen kehittelystä.
Muotojen sekoittumisen vuoksi toimittajien esiintymiseen tulee piirteitä useista
erilaisista ohjelmamuodoista, joten heistä ei erotu enää ryhmiä, joilla olisi
ainoastaan heille ominaisia esiintymisen piirteitä.

Toimittajien on havaittu muillakin tavoin tarkasteltuina jakaantuvan
kahteen ryhmään. Baggaley (1980:101-110, 169) on havainnut televisioesiintyjä
arvioitavan toisistaan riippumatta ammattitaitoisuuden ja persoonallisuuden
piirteiden mukaan, mutta näiden kahden kriteerin sisältö on erilainen, jos
kyseessä on viihteellinen tai informoiva ohjelma. Toimittajien sijoittuminen
esiintymistyylin jatkumolle saattaa myös kuvata heidän esiintymistään laajem-
minkin. Jatkumolla edettäessä esimerkiksi epämuodollisuus, pyrkimys läheisyy-

teen, katsojakeskeisyys, viihteellisyys, subjektiivisuus ja henkilökeskeisyys lisääntyvät. Jatkumo voidaan myös ajatella sellaiseksi, että sen ääripäänä on yleisöpuheenomaisuus ja jatkumolla kasvavana piirteinä ovat interpersonaalisen viestinnän ominaisuudet. Edettäessä jatkumolla siirrytään suurelle yleisölle puhumisesta kohti yhä intiimimpää kahdenkeskisen juttelun tyyliä.

Eri analyyseissa havaittu toimittajien ryhmittyminen kahdeksi joukoksi, esiintymistyylin jatkumo ja myös Baggaleyn (1980) havainnot viittaavat vahvasti toimittajien esiintymisen kahteen eri funktioon. Toisaalta toimittajien pitää olla objektiivisia, luotettavia auktoriteetteja ja toisaalta heidän pitää olla katsojia miellyttäviä ja katsojien itselleen läheiseksi tuntemia televisiopersoonia. Myös toimittajien arvioinnissa on kaikissa ohjelmatyypeissä havaittavissa tämä kaksijakoisuus (ks. luku 3.3.1). Näitä kahta funktiota voidaan kutsua informoivaksi ja affektiiviseksi.

Jokaisen toimittajan esiintymisellä on sekä informoiva että affektiivinen funktio. Esiintyvän toimittajan ammattitaitoonkin kuuluu täyttää sekä journalistiset eli informoinnin että miellyttämisen eli affektiiviset kriteerit (ks. Jensen 1986). Uutistyylinkin toimittajat pyrkivät selvästi myös miellyttämään katsojia. Selvin osoitus tästä on uutistoimittajien hymyileminen. Hymyileminen jossakin vaiheessa ohjelmaa on hyvin tyyppillistä kaikille toimittajille, sillä yli puolet kaikkien ohjelmatyyppien toimittajista hymyilee ohjelmassaan. Hymyileminen ei olisi missään mielessä tarpeellista pelkän informoinnin kannalta, ja se, että hymy on suunnattu nimenomaan katsojille, tuokin väistämättä affektiivisen ulottuvuuden toimittajan esiintymiseen. Uutistoimittajakin pyrkii lisäämään omaa miellyttävyyttään ja välittömyyttään katsojien silmissä. Toisinaan nämä kaksi funktiota lienevät sekä toimittajan tavoitteissa että katsojien arvioinnissa jopa ristiriidassa keskenään. Lisäksi jokin positiivinen arvio televisioesiintyjästä saattaa kytkeytyä toiseen negatiiviseen arvioon (Baggaley 1980:120-121). Voiko toimittaja esimerkiksi olla samanaikaisesti katsojan mielestä sekä maksimaalisen luotettava että välitön?

Esiintymistyylien jatkumo kuvaa toimittajia näiden kahden funktion suhteen. Uutistyyliässä informointi on selvästi toimittajan ensisijainen tehtävä, mutta edettäessä jatkumolla toimittajan esiintymisen affektiivisuus tulee informointia tärkeämmäksi. Myös esiintymisen piirteissä on vastaavasti jakaantumista kahteen funktioon. Tietyt piirteet vahvistavat toimittajan informoivaa funktiota ja toiset affektiivista funktiota. Informointiin liittyvät esimerkiksi luenta, yleiskieli, papereihin tukeutuminen ja esiintymisen muodollisuus. Ensisijaisesti affektiiviseen funktioon liittyvät esimerkiksi interaktion simulointi, televisiossaolon korostaminen ja epämuodollinen esiintyminen. Televisiotoimittajien esiintymisen kahtiajakoisella funktiolla on yhtymäkohtia myös rationaalisen viestinnän teoriaan, joka erottaa viestinnästä sisältö- ja suhdetason (ks. esim. Burgoon & Hale 1987).

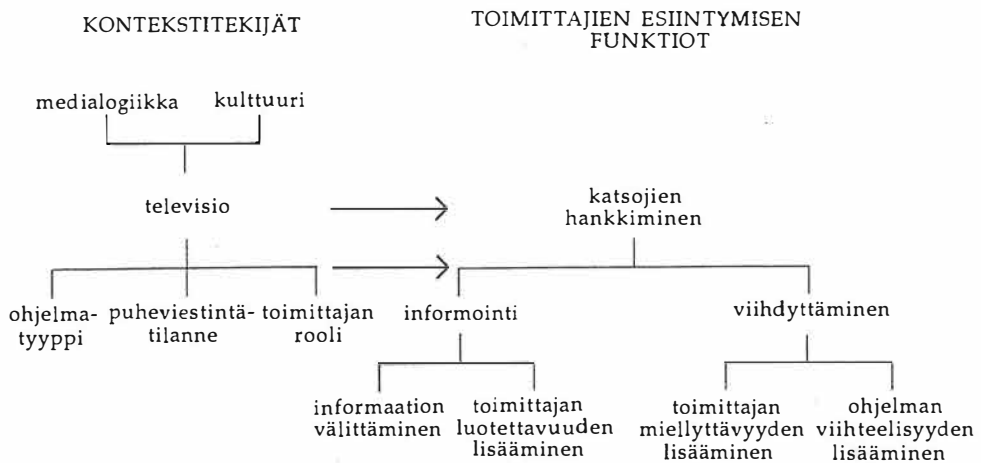
Esiintymisen funktiot nousivat toimittajien esiintymistyylien analyysissa ainoana uutena esiintymiseen vaikuttavana tekijänä esiin. Esiintymistyylien jatkumo viittaa siihen, että toimittajien pääfunktio olisi dimensionaalinen: dimensio jakaantuu informatiiviseen ja affektiiviseen funktioon. Olettaessa huomioon televisionomaisen esiintymisen yhteydessä esiin nousseet funktiot näyttää affektiivinen funktio olevan osa yleisempää viihdyttämisen funktiota. Toimittajien televisioesiintymisen pääfunktio olisivat tällöin informointi ja

viihdyttäminen, joiden yhteisenä tavoitteena on katsojien hankkiminen televisiolle.

Televisioesiintymisen funktiot muodostavat selvän hierarkian. Television ja televisioesiintymisen ensisijainen funktio on katsojien saaminen, ja se jakautuu informatiiviseen ja viihteelliseen funktioon. Televisio siis pyrkii saamaan katsojia sekä välittämällä heille informaatiota että viihdyttämällä heitä. Kyseiset alafunktiot eivät muodosta dikotomiaa vaan dimension, sillä kaikkein informatiivisimmassakin ohjelmissa on viihteellisiä piirteitä (Bogart 1980). Esiintyminen palvelee molempia funktioita. Informaatio välittyy televisiosta usein esiintyjän puhumana, ja esiintymisessä on piirteitä, jotka lisäävät puhujan luotettavuutta ja auktoriteettia. Esiintyjän luotettavuus tukee informoinnin funktiota. Televisio-utisten luotettavuuden onkin usein sanottu perustuvan esiintyjän luomaan luotettavuusvaikutelmaan (Jensen 1986, Morse 1986, Newhagen & Nass 1989, Snow 1983). Viihteellisyys puolestaan on syytä ymmärtää tässä yhteydessä laajasti kaikkena sellaisena, joka lisää katsomisen miellyttävyyttä sekä television kiinnostavuutta ja houkuttelevuutta. Toimittajien esiintymisellä on viihdyttämisessä kaksijakoinen funktio. Ensinnäkin esiintymisessä on piirteitä, joiden tehtävänä on lisätä television houkuttelevuutta esimerkiksi vahvistamalla autenttisuusvaikutelmaa, visuaalista kiinnostavuutta, television odotuksenmukaisuutta (konventionaalisuutta) tai lähetysvirran katkeamatonta seuraamista. Toisaalta esiintyjä pyrkii lisäämään omaa viihteellistä arvoaan, miellyttävyyttään ja kiinnostavuuttaan. Tämä jälkimmäinen funktio on identtinen esiintymistyylien yhteydessä havaitun esiintymisen affektiivisen funktion kanssa. Osa toimittajan funktioista perustuu siihen, että hänellä on ohjelman tavoitteita palveleva tehtävä, mutta toisaalta hänellä on myös omat henkilökohtaiset tavoitteensa ja niihin liittyvät funktiot.

Eri funktioiden keskinäinen painottuminen on sidoksissa kontekstiin. Ainakin tarkasteltaessa esiintymistä vain yhdessä kontekstissa vaikuttaa siltä, että esiintymisellä ei ole kontekstista riippumattomia funktioita, vaan funktiot aiheutuvat juuri siitä kontekstista, jossa ollaan. Toki viestinnälle voidaan löytää yleisiä ja kaikissa tilanteissa päteviä funktioita, kuten tarve olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa tai tarve saada informaatiota, mutta kyseinen tarkastelutaso ei ole tässä yhteydessä relevantti.

Funktioiden ja kontekstitekijöiden välistä yhteyttä tarkastellaan edellä kuviossa 10 esitetyn kontekstitekijöiden hierarkkisen mallin avulla. Televisioesiintymisen funktioiden kannalta kaikkien keskeisimpiä ovat television funktiot, koska niihin perustuu se, miksi televisiossa on toimittajia ja miksi siellä esiinnyttään. Television funktiot syntyvät kyseisessä kulttuurissa, joten kulttuuria ja medialogiikkaa voidaan pitää television funktioita määrittävinä tekijöinä. Television yleiset funktiot taas vaikuttavat siihen, millaisia funktioita ohjelmilla, puheviestintätilanteilla ja erilaisilla esiintyjillä on. Eri ohjelmatyypit, puheviestintätilanteet ja esiintyjien roolit ovatkin erotettavissa toisistaan pääosin erilaisten funktioittensa perusteella, mutta ne eivät erotu toisistaan ainoastaan siinä suhteessa. Roolia ei ole syytä pitää ohjelmatyypille ja puheviestintätilanteelle alisteisena tässä yhteydessä, koska televisiotoimittajan esiintymisen funktiot ovat sidoksissa niin vahvasti juuri toimittajan rooliin. Esiintymisen funktiot painottuvat siis eri tilanteissa eri tavoin: sitä määrittelevät ohjelmatyyppi, puheviestintätilanne ja esiintyjän rooli. Toimittajan televisioesiintymisen funktioita ja kontekstitekijöiden suhdetta niihin on kuvattu kuviossa 11.

KUVIO 11 Televisiotoimittajan esiintymisen kontekstitekijät ja pääfunktioiden hierarkia

Televisioesiintymisen funktiot voi myös rinnastaa joukkoviestinnän yleisiin funktioihin. Lasswellin (1948) klassisen teorian mukaan joukkoviestinnällä on kolme pääfunktiota. Ensimmäinen funktio on valvonta: viestimet tietävät tapahtumat ja informoivat niistä. Toinen on korrelaatio, joka käsittelee sitä, kuinka media valitsee, tulkitsee ja kritisoi esittämäänsä informaatiota. Kolmas funktio on kulttuurin siirto, joka viittaa median kykyyn välittää yhteiskunnan normeja, sääntöjä ja arvoja. Kyse on median kasvattavasta ja sosiaalisavasta funktiosta. Wright (1960) on lisännyt joukkoon neljännen funktion, joka on viihdyttäminen.

Joukkoviestinnän funktioissa on yhtäläisyyksiä televisiotoimittajan esiintymisen funktioiden kanssa eikä yksikään näistä ole ristiriidassa niiden kanssa. Myös interpersonaalisen viestinnän funktiot ovat osin samansuuntaisia televisioesiintymisen funktioiden kanssa (ks. McQuail 1987). Oman luotettavuuden ja miellyttävyyden tehostamisen funktiot esiintyvät myös interpersonaalisisessa viestinnässä. Informaation välittäminen ei sen sijaan ole kaikissa interpersonaalisen viestinnän tilanteissa selvä funktio, ja ohjelman tai tilanteen viihteellisyyden lisääminen on jo interpersonaalisisesta viestinnästä poikkeava funktio. Toimittajan televisioesiintymisen funktiot myötäilevätkin enemmän joukkoviestinnän kuin interpersonaalisen viestinnän funktioita. Interpersonaalisen viestinnän funktiot ovat toimittajalle relevantteja tarkasteltaessa viestintää ohjelmassa, esimerkiksi haastateltavan ja haastattelijan välillä, mutta katsojille suuntautuvassa viestinnässä painottuvat joukkoviestinnän funktiot. Vaikka televisioesiintymisen muistuttaa muodoltaan paljon interpersonaalista viestintää, sillä on selvästi joukkoviestintään perustuvat funktiot.

Televisiotoimittajien esiintymisen funktioissa on kyse ainoastaan esiintymisen pääfunktioista. Nyt todetut alimman tason funktiot jakaantuvat vielä useisiin alafunktioihin. Vertaaminen joukkoviestinnän ja interpersonaalisen viestinnän funktioihin osoittaa, että televisioesiintymisellä on lukuisia muitakin funktioita, esimerkiksi vaikuttaminen, opettaminen tai kulttuurin siirtäminen. Muut funktiot eivät kuitenkaan ole niin ilmeisiä ja usein ne ovat enemmän tilannekohtaisia. Funktionaalisen lähestymistavan ongelma onkin se, että funktioita löydetään yleensä lukuisia ja samankin käyttäytymisen tai piirteen

funktio saattaa vaihdella tarkastelunäkökulman mukaan. On myös syytä muistaa, ettei kaikki ihmisen käyttäytyminen ole funktionaalista. (McQuail 1987.)

Joku voi kritisoida televisiotoimittajien esiintymisen pääfunktioita, katsojien hankkimista, kaupalliseksi tavoitteeksi. Toisaalta ei-kaupallisetkin yhtiöt joutuvat nykyisin perustelemaan olemassaoloaan saavuttamansa yleisön koolla (Bruun & Miettinen 1989). Lisäksi esiintymisen funktioiden affektiivisuus, viihteellisyys ja houkuttelevuus on ilmeisempää kuin televisiotoiminnassa kokonaisuudessaan. Televisiotoimittajan näkyminen kuvaruudussa ei ole välttämättä informoinnin kannalta, mutta se on oleellista katsomisen miellyttävyyden kannalta (ks. Edwardson, Kent & McConnell 1985). Televisiossa affektiivisuus ylipäänsä korostuu (Hellweg, Pfau & Brydon 1992, Wenner 1983), mikä lisää esiintymisen merkitystä.

Katsojien miellyttämisen korostaminen saattaa mennä liiallisuuksiinkin. Toisinaan vaikuttaa siltä, että televisiossa ja radiossa on liikaakin painotettu yleisön miellyttämistä ja unohdettu muut toimittajien ammattitaitoisuuden kriteerit. Televisioesiintymistäkin käsittelevissä tutkimuksissa on ensisijaisesti etsitty katsojia miellyttävää esiintymistä (ks. luku 3.3.1). Hyvin monissa ohjelmissa toimittajilta edellytetään esimerkiksi taitoa käsitellä asioita mahdollisimman tasapuolisesti ja objektiivisesti, taitoa muokata informaatio ymmärrettävään muotoon tai taitoa käsitellä haastateltavaa tilanteen vaatimalla tavalla. Vastaanottotutkimusten tuloksia onkin toisinaan noudatettu kovin orjallisesti ja ohjelmia on pyritty niiden perusteella muokkaamaan katsojia miellyttävään muotoon.

Sekä televisioesiintymisen kieliopin että esiintymistyylin analyysseissa saatiin niukasti konkreettisia tuloksia. Kieliopin osalta tosin havaittiin ongelman olevan määrittelyssä, ja uuden määritelmän avulla kielioppi on paremmin hahmoteltavissa. Esiintymistyyli osoittautui toimivaksi käsitteeksi, mutta toimittajia ei juurikaan saatu ryhmiteltyä sen avulla. Ylipäänsä toimittajien tiukka luokittelu ohjelmatyyppin, puheviestintätilanteen tai esiintymistyylin avulla oli ongelmallista. Toimittajien puhekäyttäytyminen ei siis ole sellaista, että se luokituisi selvästi, vaikka yksittäiset esiintymisen piirteet luokittoivat hyvin. Voidaankin pohtia, kuinka mielekäästä on yleensäkin pyrkiä tiukasti luokittelemaan ihmisten puhekäyttäytymistä. Luokittelussa tullaan ainakin helposti korostaneeksi ryhmien eroja yhtäläisyyksien kustannuksella. Funktionaalinen lähestymistapa todisti, että televisioesiintymisen tarkastelussa on syytä integroida joukko- ja puheviestinnän teorioita ja tarkastelutapoja.

6.2. Televisioesiintymisen vuorovaikutuksena

Tutkimuksessa on tarkasteltu televisioesiintymistä katsojan ja televisiotoimittajan välisenä vuorovaikutuksena. Vuorovaikutteisuuutta on lähestytty sekä vuorovaikutusmallin avulla että rinnastamalla televisioesiintymisen interpersonaaliseen viestintään.

Vuorovaikutusmallin mukaan viestintä on televisiossa yksisuuntaista viestintää toimittajalta katsojille. Vuorovaikutusta simuloimalla voidaan kuitenkin luoda vaikutelma, että katsojan ja esiintyjän välillä on jonkinlaista vuoro-

vaikutusta. Vuorovaikutuksen simulointi on toimittajille varsin tyyppillistä. Vuorovaikutusta simuloivista esiintymisen piirteistä käytettiin tutkimuksessa nimitystä televisioesiintymisen interaktiiviset piirteet. Niitä ovat kameraan katsominen, katsojien puhuttelut persoonapronomineilla, katsojien nimeäminen, katsojien tervehtiminen, katsojille suunnatut eleet, interaktion korvaavat puheenvuorot ja toistuvuuteen viittaaminen. Myös muilla piirteillä, kuten affektiivisilla ilmauksilla, saattaa olla osittain vuorovaikutusta simuloiva funktio. Interaktion simulointiin käytetään sekä nonverbaalista että verbaalista viestintää.

Tämän tutkimuksen interaktiivisten piirteiden analyysi poikkeaa useimmista aikaisemmista aineiston laajuuden ja empiirisen otteensa takia. Erona joihinkin aikaisempiin tutkimuksiin on lisäksi, että sekä verbaaliseen että nonverbaaliseen viestintään kiinnitettiin huomiota. Toisinaan interaktion simulointi on myös käsitetty eri tavalla. Mancini (1988) pitää simuloinnin keinoina ensisijaisesti niitä, joilla toimittaja pyrkii ennakoimaan katsojien tulkintaa. Tässä työssä simulointi on nähty ensisijaisesti kasvokkaisuviestinnän ja todellisen vuorovaikutuksen jäljittelynä. Uusiksi interaktion simuloinnin keinoiksi havaittiin katsojille suunnatut eleet ja toistuvuuteen viittaaminen sekä interaktion korvaavista puheenvuoroista katsojien ajatuksia ennakoivat puheenvuorot (vrt. Camauër 1994, Haag 1993, Mancini 1988, Morse 1985, Montgomery 1986, Mårtensson 1989, Scannell 1991, Terrenoire 1987, Véron 1983).

Toisinaan vuorovaikutuksen simuloinnista puhuttaessa käsitteet menevät sekaisin. On kuitenkin eroa sillä, puhutaanko vuorovaikutuksen, interpersonaalisen viestinnän vai kasvokkaisuviestinnän simuloinnista. Tässä työssä on pääsääntöisesti puhuttu vuorovaikutuksen simuloinnista ja sitä on pidetty myös ilmiön yleiskäsitteenä. Interpersonaalisen viestinnän simulointi on periaatteessa laajempi ilmiö: vuorovaikutteisuuden tunteen lisäksi pyritään synnyttämään vaikutelma kahdenkeskisestä läheiseltä vaikuttavasta juttelusta. Vuorovaikutuksen simulointi ja interpersonaalisen viestinnän simulointi ovat mahdollisia sekä radiossa että televisiossa, ja tähän pyrkii usein myös muu joukkoviestintä (Beniger 1987). Sen sijaan kasvokkaisuviestinnän simulointi on mahdollista ainoastaan audiovisuaaliselle medialle kuten televisiolle. Medioiden välisessä vertailussa käytetään usein myös käsitettä sosiaalinen läsnäolo (esim. Rogers 1986, Williams & Rice 1983), joka on hyvin läheinen käsite vuorovaikutuksen simuloinnille, sillä vuorovaikutuksen ja etenkin interpersonaalisen viestinnän simuloinnissa pyritään lisäämään juuri tunnetta toisen henkilön läsnäolosta. Sosiaalinen läsnäolo kuvaa oikeastaan viestinnän intiimiyttä, sillä intiimiyys on toisinaan määritelty vaikutelmaksi sosiaalisesta läsnäolosta (Hellweg, Pfau & Brydon 1992).

Vuorovaikutuksen simulointi on erittäin monitasoinen ilmiö. Esiintyvä toimittaja voi simuloida vuorovaikutusta puhumalla suoraan katsojille tai käyttämällä intiimiä viestintätäytyliä. Myös sekä toimittajien välisessä että toimittajan ja studiovieraiden välisessä viestinnässä voi olla simuloivia elementtejä. Esimerkiksi toisen toimittajan tuttavallinen puhutteleminen lisää toimittajien läheisyyttä katsojien silmissä. Simulointi voi olla prosessiluonteistakin, sillä joskus esimerkiksi ohjelman alussa muodollisesti tervehtivä toimittaja tervehtii lopussa epämuodollisesti. Interaktion simuloinnilla myös edesautetaan sitä, että katsojille vähitellen muodostuu esiintyjiin jokin suhde. Tätä päätelmää tukee ainakin interpersonaalisen viestinnän teorioitten soveltaminen televisiokontekstiin. Simulointia voidaan myös tehostaa televisiokuvauksella tai

erilaisilla reaaliaikaisilla viestintävälineillä kuten sähköpostilla, faksilla tai puhelimella. Reaaliaikaiset viestintävälineet eivät kuitenkaan muuta television kvasi-interaktiivista luonnetta. Lisäksi vielä television todellisuusvaikutelmaa vahvistavat tekijät tukevat interaktion simulointia.

Vuorovaikutuksen simuloinnilla pyritään lisäämään sekä ohjelman houkuttelevuutta että toimittajan välittömyysvaikutelmaa. Katsoessaan kameraan tai tervehtiessään ohjelman alussa toimittaja ei kuitenkaan pyri aina tietoisesti simuloimaan. Piirteet saattavat pikemminkin olla konventioita tai normien mukaista käyttäytymistä. Toimittajan päämääristä riippumatta ne kuitenkin aina simuloivat vuorovaikutusta.

Esiintymisen interaktiivisten piirteiden sijoittaminen vuorovaikutusmalliin osoittaa, että televisiotoimittajat kohdistavat puheensa usein katsojille. Esimerkiksi toimittajat katsoivat ainakin kerran kameraan yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Visuaalisuudella onkin simuloinnissa erittäin suuri merkitys, sillä juuri katseellaan toimittajat useimmiten kohdistavat viestintänsä katsojille. Myös erilaisilla verbaalisilla keinoilla osoitetaan, että puhutaan juuri katsojille. Puheen kohdistamista katsojille vähensi muiden henkilöiden läsnäolo, koska toimittajalla oli yleensä vuorovaikutusta heidänkin kanssaan. Kahdessa tilanteessa havaittiin, etteivät toimittajat aina tienneet, kuka on heidän ensisijainen kuulijansa: puhuttaessa jonkun katsojan kanssa puhelimessa toimittajan katse harhaili usein ja studioyleisön ollessa paikalla osa toimittajista vaihteli katsetaan studioyleisön ja kameras välillä. Suurin osa studioyleisön läsnäollessa esiintyneistä toimittajista kohdisti viestintänsä pääsääntöisesti katsojille, mikä osoittaa katsojien ensisijaisuutta viestinnän toisena osapuolena ja studioyleisön avustavaa asemaa. Viestinnän kohdistaminen katsojille tai vuorovaikutuksen simulointi ei ole kuitenkaan vuorovaikutteisuuden näkökulmasta välttämätöntä. Esimerkiksi esiintyjän ilmeiden näkeminen lähikuvassa saattaa herättää vahvan vuorovaikutteisuuden tunteen, vaikka esiintyjän katse ei kävisikään kamerassa. Kohdentamisen selkeydestä riippumatta puhe on televisiossa aina tarkoitettu nimenomaan katsojille. Katsoja on siis joka tapauksessa vuorovaikutuksen toinen osapuoli.

Vuorovaikutusmallissa on keskeistä myös viestintäsuhte. Toimittajien viestinnässä on selviä viestintäsuhteita vahvistavia elementtejä: he muistuttavat seuraavasta näkemisestä ja pyytävät katsojia ottamaan heihin yhteyttä esimerkiksi kirjeitse. Toimittajat ovat myös selvästi tietoisia katsojista ja kohdistavat puheensa heille. Tulokset paljastavat myös, että toimittajat kohdentavat puhettaan kuvittelun yleisörakenteen mukaan.

Toimittajat eivät juuri puhu yksittäiselle katsojalle vaan ryhmälle. Tämä ilmenee siitä, että toimittajat yleensä puhuttelevat katsojia monikossa. Sen sijaan katsominen suoraan kameraan luo Morsen (1985) mukaan sinä-minä -suhteen katsojan ja toimittajan välille. Asiasta voidaankin tehdä kaksi erilaista päätelmää: joko katseen ja puhuttelun välillä on ristiriita tai katsominen kameraan luo ennemminkin te-minä suhteen katsojien kanssa. Jälkimmäinen päätelmä tuntuu tarkoituksenmukaisemmalta ainakin suomalaisessa kulttuurissa. Olisikin mielenkiintoista tietää, kuinka kohdistetuksi katsojat tuntevat toimittajien esiintymisen, sillä asiasta on vain vähän tutkimustuloksia. Esimerkiksi Taylor ja Mullan (1986:77) ovat havainneet, että katsojat eivät pidä uutistenlukijan kameraan katsomista katsojiin katsomisena. Sen sijaan Terrenoiren mukaan (1987) katse-

kontaktin tarkkuus vaikuttaa siihen, kuinka kohdistettuna katsojat viestinnän tulkitsevat.

Vuorovaikutusmallissa vuorovaikutusta kuvataan lähinnä yhden katsojan ja toimittajan välisenä toimintana. Television katsominen antaa kuitenkin katsojalle myös mahdollisuuden lukeutua suureen yhteisöön, televisionkatsojiin, ja televisio tarjoaa myös yhteisiä kokemuksia. Yksittäisestä katsojakokemuksesta riippuneen, kuinka tarkasti kohdennettuna katsoja pitää toimittajan puhetta. Harvoin katsoja todella kuvittelee toimittajan puhuvan vain hänelle. Katsojan näkökulmasta toimittaja siis pikemminkin puhuu monille kuin vain yhdelle, vaikka viestintä saisikin yhdelle henkilölle kohdistettuja muotoja (ks. Scannell 1995:10-11).

Vaikka katsoja mieltäisikin toimittajien puhuvan myös muille katsojille, katsojan esiintyjään muodostamat viestintäsuhteet ovat kuitenkin yksilöllisiä. Näiden yksilöllisten parasosiaalisten suhteiden syntyä tehostaa viestinnän vuorovaikutteisuus ja intiimiys. Parasosiaalinen suhde onkin sidoksissa esiintyjän viestintään ja esiintyjää selvästi arvioidaan siinä enemmän affektiivisin kuin ammatillisin perustein. Tiedetyt toimittajien esiintymisen piirteet viittaavat puolestaan siihen, että toimittajat ovat tietoisia katsojien heihin muodostamista suhteista tai ainakin katsojien toistuvasta ohjelman seuraamisesta. Parasosiaalinen suhde onkin osoituksena siitä, että televisioesiintymistä voidaan tarkastella vuorovaikutuksena. Suhde osoittaa myös katsojan aktiivisen roolin kyseisessä vuorovaikutuksessa. Tutkimuksessa todettiin, että kontekstitekijöistä ohjelmatyypillä on eniten vaikutusta toimittajan katsojasuhdetta kuvaavaan viestintään.

Vuorovaikutusmallissa tarkasteltiin myös studiovieraiden ja studioyleisön vaikutusta vuorovaikutteisuuteen. Tulosten mukaan useimmat toimittajat kohdistivat katseensa studiovieraidenkin läsnäollessa aina välillä kameraan. Näin ollen ajatus katsojien ottamisesta katseen avulla mukaan ryhmään *me* saa tukea. Tulokset eivät osoita, että katsojien puhuttelu vaihtelisi studiovieraiden läsnäolon mukaan. Toimittajien studioyleisölle osoittamat puheenvuorot koskivat usein yleisöreaktioita, joten studioyleisön keskeinen tehtävä on reagoida kotiyleisön puolesta, eli toimia yleisön reaktioiden resonanssina (ks. Weinrich 1992). Tämä vahvistaa käsitystä, että toimittajien yleisö on kotikatsomoissa ja studioyleisöllä on simuloiva funktio; se on siis pseudoyleisö.

Tarkasteltaessa televisioesiintymistä vuorovaikutuksen näkökulmasta on oleellista ottaa huomioon vuorovaikutuksen osapuolten tilallinen ja usein ajallinenkin erillisuus. Televisioruutu katkaisee vuorovaikutuksen samanaikaisuuden ja yhteisen tilan. Toimittajat pyrkivät kuitenkin hyvin usein vahvistamaan samanaikaisuuden tuntua korostamalla lähetyksen suoruutta ja tuoreutta tai simuloimalla reaaliaikaisuutta. Televisiotoimittajan omien sanojen mukaan hänet myös "näkee" tai "tapaa" "samassa paikassa samaan aikaan" viikon kuluttuakin, mikä antaa vaikutelman samanaikaisesta vuorovaikutuksesta yhteisessä tilassa. Ohjelmasta syntyvän suoruusvaikutelman on todettu vaikuttavan myönteisesti myös parasosiaaliseen suhteeseen (Grant, Guthrie & Ball-Rokeach 1991). Toisinaan samanaikaisuuden tuntu saattaa kuitenkin rikkoontua esimerkiksi esihaastatteluun viittaamisen takia tai ohjelman paljastuessa nauhoitetuksi. Konkreettiseen paikkaan toimittajat viittaavat harvoin; ainoastaan alueuutisissa halutaan korostaa toimituksen sijainnin läheisyyttä. Tavanomaista on sen sijaan puhua ohjelmasta ikään kuin paikkana, jonne voi tulla, siirtyä tai soittaa. Tällä tavoin ohjelmasta rakennetaan yhteinen ympäristö, tila, konteksti,

jossa ollaan. Lisäksi ohjelmaa jäsenettäessä puhutaan usein "siirtymisestä" paikasta toiseen, jolloin syntyy mielikuva televisiosta välineenä, jota kautta voi kurkistaa eri paikkoihin reaaliajassa. Televisiotoimittajat siis pyrkivät antamaan katsojille vaikutelman yhteisestä tila- ja aikakokemuksesta. Kyseinen pyrkimys vahvistaa television vuorovaikutuksen simulointia, ja ilman sitä televisioesiintymistä ei ehkä olisi edes tarkoituksenmukaista tarkastella vuorovaikutuksena.

Tutkimuksessa esitetty vuorovaikutusmalli sai tukea televisioimittajien esiintymisestä tehdyistä havainnoista. Interpersonaalisen viestinnän pohjalta pystytäänkin rakentamaan malli medioidun puheviestinnän tarkasteluun. Televisioesiintymistä ja televisionkatsomista on siis mahdollista tarkastella interpersonaalisen viestintänä joukkoviestintäkontekstissa. Malli toimii myös yksittäisen toimittajan esiintymisen analyysivälineenä: kenelle viestintä on kohdistettu, miten kohdentaminen tapahtuu, miten se vahvistaa parasosiaalisia suhteita, miten studiovieraisiin ja studioyleisöön suhtaudutaan ja mikä näiden osasten keskinäinen suhde on? Malli nostaa keskeiseksi piirteeksi viestinnän kohdentamisen ja kiinnittää huomiota myös yhteisen aika- ja tilavaikutelman rakentamiseen.

Televisiotekniikan vuorovaikutusmalli sen sijaan jättää ottamatta huomioon. Kuitenkin teknisilläkin keinoilla voidaan huomattavasti säädellä televisioesiintymisen vuorovaikutteisia piirteitä. On esimerkiksi oleellista, ketä kuvataan ja kuinka paljon. Kuvakulmilla tai -koolla voidaan ratkaisevasti vaikuttaa siihen, kuinka läheiseltä esiintyjä vaikuttaa, kenelle hän näyttää puhuvan tai kuinka tasavertaiselta hän vaikuttaa katsojaan nähden. Myös äänitystekniikalla voidaan vaikuttaa siihen, kuinka läheltä esiintyjä tuntuu puhuvan. Kuvaustekniikalla on vaikutusta myös todellisuusvaikutelmaan ja yhteiseen aika- ja tilavaikutelmaan. Yleisesti ottaen televisio siis pyrkii tekniikkain avulla vahvistamaan vuorovaikutteisuuden tuntua.

Vuorovaikutusmallia voitaisiin haluttaessa vielä laajentaa tarkastelemalla yhden katsojan suhteutumista katsojajoukkoon. Television katsominen voi antaa yksittäiselle katsojalle tunteen, että hän on yhteydessä ulkopuoliseen maailmaan ja muihin katsojiin (Meyrowitz 1985). Hän voi siis tuntea yhteisyyttä muiden katsojien kanssa eli hänellä voi olla jonkinlainen suhde myös heihin. Lisäksi keskusteluohjelmat, joihin tavalliset katsojat pääsevät osallistumaan, muuttavat katsojien roolia. Televisio saattaaakin tarjota sosiaalisen tilan julkiselle keskustelulle, jota yleisö itse käy. Livingstone ja Lunt (1994) ovat tutkineet televisiota tästä näkökulmasta ja pohtineet esimerkiksi sitä, onko televisiokeskustelu todellista keskustelua vai ei. Katsojan suhteuttaminen muuhun yleisöön edellyttäisi ensisijaisesti katsojakokemusten tutkimusta. Televisio-ohjelmien vuorovaikutteisuus katsojien näkökulmasta olisikin erinomainen jatkotutkimusaihe, sillä katsojalla on vuorovaikutusmallissa keskeinen asema, mutta katsojakokemuksista on vuorovaikutteisuuden osalta vasta niukasti tutkimustietoa.

Tutkimuksessa lähestyttiin televisioesiintymistä vuorovaikutuksena myös *rinnastamalla se interpersonaaliseen viestintään*. Interpersonaalisen viestinnän teorioiden soveltamisen perusteella voidaan olettaa, että televisioesiintyjä ja heidän viestintäänsä havainnoidaan, tulkitaan ja arvioidaan samoin kuin puhujia interpersonaalisisissa viestintätilanteissa. Puhujaan, puhujan ominaisuuksiin ja puheen piirteisiin reagoidaan siis samoin perustein. Televisiossa ja interpersonaalisisessa viestinnässä puhujan ominaisuuksilla ja visuaalisella nonverbaalisella viestinnällä näyttäisi olevan interpersonaaliseen viestintään nähden samankaltai-

nen ja muihin viestintätilanteisiin nähden korostainen asema. Myös suhde televisioesiintyjiin rakentuu samankaltaisesti kuin interpersonaaliset suhteet. Selvimmin televisioesiintymisen interpersonaalisesta viestinnästä erottaa viestinnän yksisuuntaisuus.

Interpersonaalisen viestinnän teorioista on televisioon sovellettu ehkä eniten relationaalisen viestinnän teoriaa (ks. Pfau 1990, Pfau, Diedrich, Larson & Van Winkle 1993, Pfau & Kang 1991). Relationaalisen viestinnän ulottuvuuksista (Burgoon & Hale 1984) toimittajien välillä on selvimmin eroja välittömyydessä, samanlaisuudessa ja muodollisuudessa. Havainto on samansuuntainen aikaisemman kanssa, sillä myös viestintäkontekstin teorian pohjalta toteutussa tarkastelussa huomattiin eri ohjelmatyyppien toimittajien välillä eniten eroja viestintäsuhteen intiimiydessä ja muodollisuudessa. Yhdenmukainen on myös viestintätyyliin jatkumolla havaittu toimittajien esiintymisen vaihtelu. Kyseisistä teorioista löytyy siis tukea jatkumolle. Välittömyys, samanlaisuus ja muodollisuus ovat sidoksissa myös toimittajan funktioista luotettavuuden ja miellyttävyyden lisäämiseen. Kaikki edelliset havainnot korostavat välittömyyden ja muodollisuuden asteen merkitystä toimittajien katsojasuhteessa.

Kaiken kaikkiaan tulokset osoittavat, että katsojien ja toimittajien suhteet ovat yleisesti ottaen varsin etäiset ja muodolliset. Valtaosa toimittajista käyttää yleiskieltä, puolet lukee puhumansa ja useat tukeutuvat papereihinsa. Lisäksi epäsujuvuuksia on suhteellisen vähän. Toimittajat myös tervehtivät katsojia useammin muodollisesti kuin epämuodollisesti. He eivät käytä runsaasti affektiivisiä ilmauksia eivätkä kerro itsestään. He eivät liioin korosta omaa persoonansa ohjelman tavaramerkkinä, eikä oman roolin esilletuontikaan ole kovin yleistä. Lisäksi katsojien sinuttelu on harvinaista, koska puhe on osoitettu enemmän massoille. Ensinnäkin tällainen esiintyminen vahvistaa Ongin (1980, 1982) näkemystä siitä, että sekundaarisen oraaliuden aikana viestintävälineet ovat riippuvaisia kirjoitetusta viestinnästä. Toiseksi suomalaisten televisio-toimittajien esiintymisessä heijastuu vahvana yleisöpuheen perinne, sillä televisio-toimittajan puhe on sanomakeskeistä, joukoille suunnattua, muodollista, huoliteltua ja sujuvuuteen pyrkivää. Toimittajien puhe siis muistuttaa enemmän yleisöpuhetta kuin kahden henkilön välitöntä keskustelua. Yleisöpuheen muodoilla pyritään antamaan vaikutelma viimeistellystä ja harkitusta puheesta sekä lisäämään uskottavuutta ja toimittajan auktoriteettiasemaa.

Suomalaisen televisioesiintymisen taipumuksesta myötäillä yleisöpuheen perinnettä herääkin kysymys, onko suomalaisten toimittajien televisioesiintyminen yhtä lähellä interpersonaalista viestintää kuin esimerkiksi heidän amerikkalaisten kollegojensa. Suomalaisessa kulttuurissa julkisella puheella on ylipäänsä ensisijaisesti rituaalinen ja informatiivinen funktio (Sallinen-Kuparinen 1986a). Lisäksi Dellinger (1995) on havainnut vertaillen amerikkalaisia ja suomalaisia uutisia, että suomalaisten uutistenlukijoiden kielenkäyttö on muodollisempaa, amerikkalaisilla uutistenlukijoilla on esiintymisessään enemmän katsojiin kontaktia vahvistavia piirteitä ja suomalaiset katsojat eivät välttämättä suhtaudu myönteisesti amerikkalaisten esiintymistyyliin tai pysty tulkitsemaan sitä. Havainnot interpersonaalisen viestinnän ja televisioesiintymisen läheisyydestä onkin tehty suomalaisesta puhekulttuurista poikkeavissa kulttuureissa. Esimerkiksi Pfau (1990) havaitsi amerikkalaisen televisioesiintymisen muistuttavan enemmän interpersonaalista viestintää kuin yleisöpuhetta. Scannell (1991:3) on

puolestaan todennut, ettei englantilainen televisio ole omaksunut julkisen yleisöpuheen normeja vaan jokapäiväisen keskustelun tyylin.

Tässä tutkimuksessa yleisöpuheen perinteen voimakkuutta saattaa korostaa uutisohjelmien suuri osuus aineistossa, mutta toisaalta esimerkiksi amerikkalaista televisiota katsoessaan huomaa välittömästi, että niin uutistoimittaja kuin musiikkiohjelman juontajakin simuloi enemmän interpersonaalista viestintää kuin vastaava suomalainen toimittaja. Tulokset kulttuurienvälisistä eroista interpersonallisessa viestinnässä ohjaavat olettamaan eroja televisioesiintymisessäkin (ks. Ishii, Sallinen-Kuparinen, Klopff & Thompson 1991, Thompson, Klopff & Sallinen-Kuparinen 1991). Mielenkiintoista olisikin tietää täsmällisesti, miten suomalaisten toimittajien esiintyminen ja erityisesti interaktion simulointi poikkeaa muiden maiden toimittajien viestinnästä. Aikaisemmin jo esitettiin, että hyvä lähtökohta kulttuurienväliselle tutkimukselle olisi nyt havaittu uutistyyli.

Tutkimustulokset on syytä sijoittaa myös historialliseen kontekstiinsa. Suomalaisessa televisiossa, varsinkin Yleisradiossa, on pitkään vallinnut informatiivinen ohjelmapolitiikka. Nykyisin televisiokanavat ovat kuitenkin kilpailutilanteessa, mikä vaikuttaa ohjelmapoliittisiin päätöksiin, ohjelmarakenteeseen, journalistiseen otteeseen ja ohjelmien ilmaisukieleen. Televisioyhtiöt joutuvat kilpailemaan yleisön kiinnostuksesta. Tämä näkyy television viihteistymisenä. (Hellman 1988, Silvo 1988, Yleisradio ja viestinnän muutos 1986.) Ohjelmapolitiikka heijastunee myös televisioesiintymiseen. Informatiiviseen ohjelmapolitiikkaan liittyy informointia tukeva esiintyminen, ja viihteellisyteen pyrittäessä lisääntyvät vastaavasti esiintymisen viihteelliset piirteet. Televisioesiintymisessä onkin meneillään murrosvaihe. Ensinnäkin on informatiivisuutta palveleva uutistyyli, jota esiintyy myös muissa ohjelmissa kuin uutisissa ja joka muodostaa hyvin yhtenäisen ryhmän. Uutistyyli edustaa perinteistä television informatiivista ohjelmapolitiikkaa, jossa ei pyritä viihteellisyteen. Toisaalta on esiintymistyyli, jossa on pyrkimystä välittömyyteen ja perinteisen uutistyylin normien rikkomiseen ja jossa esiintymisen viihteelliset päämäärät painottuvat. Televisioimittajien esiintymisen murrosvaihe oli siis nähtävissä ainakin vuonna 1992, jolloin aineisto on kerätty. Todennäköistä on, että uutistyylin edustajien määrä pienenee koko ajan ja uutistyylikin saa yhä monipuolisempia muotoja. Tuloksissa heijastuu tietty historiallinen hetki, joka kertoo kehityksen nykyisestä suunnasta suomalaisessa televisiossa. Myös Englannissa television ja yleisön suhteen on huomattu ajan myötä muuttuneen etäisestä ja autoritaarisesta tasavertaisemmaksi ja avoimemmaksi (Scannell 1995).

Vaikka joissakin kulttuureissa televisioesiintyminen muistuttaa hyvin paljon interpersonaalista viestintää, ne eivät koskaan ole keskenään aivan samanlaisia viestinnän muotoja. Tätä voidaan perustella televisionomaisuuden käsitteellä. Ensinnäkin televisiosta näkemämme viestintä ei ole samanlaista kuin viestintä interpersonaalisen viestinnän tilanteissa (fakta). Toiseksi televisioesiintymisessä on erityispiirteitä, joita ei lainkaan esiinny interpersonallisessa viestinnässä (erityisyys). Kolmanneksi televisioesiintymisessä jatkuvasti toistuvat osittain eri piirteet kuin interpersonallisessa viestinnässä (yleisyys). Neljänneksi televisioesiintymisen normit eivät ole täysin samanlaiset kuin interpersonallisessa viestinnässä (normi). Televisioesiintyjät kuitenkin hyvin usein jäljittelevät interpersonaalista viestintää tekniikan sallimissa rajoissa. Vaikka interpersonaalinen viestintä ja televisioesiintyminen ovat tilanteina erilaisia, niitä voi analysoi-

da samoilla menetelmillä (Meyrowitz 1985). Myös interpersonaalisen viestinnän teorit soveltuvat televisioon melko hyvin. Voidaan ajatella, että joko interpersonaalisen viestinnän teorioiden selityskykyä laajennetaan televisioonkin tai että niiden pohjalta luodaan televisioesiintymisen omaa teoriaa. Jälkimmäinen vaihtoehto on kannatettavampi, sillä harvat interpersonaalisen viestinnän teorioista kuitenkin sopivat televisiokontekstiin aivan sellaisinaan.

Interpersonaalisen viestinnän teorioiden soveltaminen televisiokontekstiin asettaa kyseenalaiseksi kahtiajaon joukko- ja interpersonaaliseen viestintään. Televisioesiintymisen näkökulmasta kyseinen kahtiajako ei ole mielekäs, sillä televisioesiintymisessä on kyse joukkoviestinnästä, mutta sen tulkintaa selittävät samat teorat kuin interpersonaalisenkin viestinnän tulkintaa. Puheviestintätieteen näkökulmasta televisio on vain yksi viestinnän konteksti, ja siinä pätevät samat periaatteet kuin muissakin viestintätilanteissa. Kyseisen viestintäkontekstin ominaispiirre on, että se on audiovisuaalinen ja suunnattu joukoille. Joukkoviestintä ja interpersonaalinen viestintä ovat erilaisia viestinnän muotoja, mutta niiden mieltäminen täysin erillisiksi ilmiöiksi ei siis ole teoreettisesti perusteltua. Viestinnän yksisuuntaisuus tai vastaanottajien määrä ei vaikuta ratkaisevasti yksilön viestinnän prosessointiin ja tulkintaan. Kyse on samasta ilmiöstä – viestinnästä.

Televisioesiintymisen vuorovaikutteisuuden tarkastelu osoittaa, että medioitua puheviestintää voidaan lähestyä vuorovaikutuksena, jolloin kyseessä on nimenomaan kahden henkilön välinen suhde, ei mediasuhde. Todellista vuorovaikutusta katsojan ja televisioesiintyjän välillä ei kuitenkaan ole, vaan kyse on kvasi-interaktiosta. Esiintyjään reagointi on kuitenkin perusteiltaan samanlaista televisiossa ja kasvokkaistilanteissa. Tutkimuksessa kehiteltyä vuorovaikutusmallia voisi käyttää lähtökohtana myös muun medioidun puheviestinnän vuorovaikutteisuuden tarkastelussa, vaikka sellaisenaan sitä ei voikaan käyttää. Televisionkin katsotaan toisinaan muuttuvan jopa eri mediaksi, kun siirrytään interaktiiviseen televisioon. Puhutaan esimerkiksi post-televisiosta, joka poikkeaa perinteisestä televisiosta ensisijaisesti vuorovaikutteisuudellaan (ks. d'Agostino & Tafler 1995). Televisioesiintymisen vuorovaikutteisuuden tarkastelu on myös osoittanut, että interpersonaalista viestintää kuvaamaan tarkoitettujen puheviestinnän teorioiden pohjalta on mahdollista tutkia medioitakin. Esimerkiksi parasosiaalisen viestinnän teoriaa (Williams, Rice & Rogers 1988:174) tai muita viestintäsuhteen muodostumista kuvaavia teorioita voitaisiin käyttää myös uuden viestintäteknologian tutkimuksissa.

6.3 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksessa on rakennettu uudenlaista teoreettista viitekehystä televisioesiintymisen tarkasteluun. Myös tutkimusmenetelmä ja useat analyysimenetelmät on kehitelty tätä tutkimusta varten. Ainutlaatuista on lisäksi se, että televisioesiintymisen tutkimuksessa on analysoitu systemaattisesti näin laaja aineisto.

Tutkimusaineisto edustaa kolmen valtakunnallisen televisiokanavan viikon ohjelmatarjontaa, joten se edustaa kattavasti television ohjelmavirtaa. Aineiston vinoutumana voidaan nähdä uutisohjelmien suuri määrä: 190 suori-

tuksesta 73 on uutistoimittajien suorituksia. Varsinainen analyysiyksikkö on ollut toimittajasuoritus. Uutistoimittajien osuus pienenisi huomattavasti, jos tarkasteltaisiin esiintymisaikaa, sillä aineistossa on useita hyvin lyhyitä uutislähetyskappaleita. Ohjelmien kesto pääseeikin jonkin verran vaikuttamaan havaintoihin. Aineisto kuitenkin edustaa erilaisia televisiotoimittajia siinä suhteessa kuin niitä on mahdollisuus nähdä televisiosta.

Aineiston ajanmukaisuus voidaan asettaa kyseenalaiseksi, sillä se on vuodelta 1992 eli ajalta ennen television kanavaudistusta. Kanavaudistuksesta huolimatta televisio ei kuitenkaan ole muuttunut kovinkaan paljon. Havaittavissa on erilaisten interaktiivisten ohjelmien lisääntyminen entisestäänkin sekä paritusleikkien suosio ja "ruumisgenren" ilmaantuminen televisioon (Hietala 1994). Näillä uudistuksilla ei ole suurta merkitystä tutkittujen piirteiden kannalta. Interaktiivisten ohjelmien lisääntyminen on tosin kasvattanut interaktion simulointia, mutta toisaalta simuloinnin muodot ovat pysyneet samoina kuin tässä tutkimuksessa havaitut. Tutkijan subjektiivinen näkemys on, että televisioesiintymisestä tehdyt havainnot pätevät varsin hyvin edelleenkin. Ohjelmatyyppien rajat ovat voineet hämärtyä jonkin verran entisestään ja samoin on voinut tapahtua muutoksia eri piirteiden yleisyydessä. Esimerkiksi ajankohtaisohjelmissa on havaittavissa selvää pyrkimystä normien väljyyteen. Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tulokset lienevät siis edelleen ajanmukaisia. Ne on kuitenkin syytä sijoittaa myös omaan historialliseen kontekstiinsa.

Tutkijan toimiessa yksin havainnoijana on havainnoinnin reliabiliteetti ongelmallinen. Havainnoinnin luotettavuus todettiin kuitenkin reliabiliteettitestissä korkeaksi (ks. luku 5.4). Toisaalta tutkijan toimiminen havainnoijana on välttämätöntä, jotta ohjelmista muodostuu kokonaiskuva ja yksittäisen havainnon ymmärtäminen on mahdollista. Lisäksi tutkijan omat tuntemukset ovat oleellisia esimerkiksi nonverbaalisen viestinnän tulkinnassa (Patton 1980:150). Tutkimuksessa kehitelty puolistrukturoitu havainnointi osoittautui toimivaksi menetelmäksi. Etu on myös se, että sen käyttö on mahdollista jo varsin lyhyen perehdyttämisen jälkeen. Menetelmä ei tosin tallenna koko esiintymisen kirjoja, mutta se suunniteltiinkin vahvasti valikoivaksi, jotta edustava aineisto voitaisiin analysoida. Valikoivuudessa on toki aina se vaara, että jotakin oleellista jää havaintojen ulkopuolelle. Reliabiliteettitestaajat eivät kuitenkaan tehneet havaintoja piirteistä, joita ei oltu ennakoitu, mikä viittaa ennakoinnin suhteelliseen hyvään kattavuuteen. Aineistosta nousi kuitenkin sellaisia uusia piirteitä, joita ei etukäteen oltu otettu huomioon havainnointikohteissa. Tällaisia olivat interaktion korvaavat puheenvuorot, lähetyspaikkaan ja esihaastatteluun viittamiset ja puheen vieraskielisyydet. Menetelmä on siis myös joustava. Menetelmän heikkous on siinä, ettei sillä pystytä havainnoimaan sellaisia arviointia edellyttäviä piirteitä kuten huumori ja äänenkäyttö, sillä huumori on lähes aina tulkinanvaraista, ja äänen kuvailussa jouduttaisiin tukeutumaan subjektiivisiin vaikutelmiin.

Tutkimuskohteen luonteen ansiosta aineistoa on pystytty havainnoimaan alkuperäisessä muodossaan useita kertoja ja tekemään yksityiskohtaisia muistiinpanoja, mikä ei useinkaan ole kvalitatiivisissa puheviestinnän tutkimuksissa mahdollista. Tutkimuksen ulkoinen validiteetti vaikuttaaakin hyvältä. Tutkimuksen näkökulma on ollut katsojan, joten tutkijalla ei ole ollut vaikeuksia päästä tutkittavaan ilmiöön sisälle. Esiintymisen piirteiden analyysi on perustunut kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaiseen aineistosta lähtevään tarkasteluun.

Havaintojen luokittelu ja luokkien sisällöt on pyritty raportoimaan tarkasti, jotta lukija voisi arvioida luokittelun pätevyyttä. Validiteetin lisäämiseksi on lisäksi raportoitu luokkiin kuulumattomat havainnot.

Jatkoanalyysissa todettiin alkuperäisen analyysin olleen tarkkaa, sillä alkuperäisiin havaintoliuskoihin palaaminen ei paljastanut juuri mitään uutta. Ohjelmatyyppien osalta tarkasteltiin ensin esiintymisen useutta, mutta koska analyysi ei tuntunut tarpeeksi kattavalta, tehtiin vielä kuvaileva jatkumoanalyysi. Jatkumoanalyysille ei ole esikuvaa ja se syntyi hahmotellun teorian pohjalta. Jatkumoanalyysissa riskitekijä on subjektiivisuus prototyypin luonnissa ja sen sijoittamisessa jatkumolle. Analyysin tarkoituksena ei kuitenkaan ollut sijoittaa ohjelmia jatkumolle mittaamista varten, vaan kuvaamaan ohjelmatyyppien suhdetta toisiinsa. Toinen pohdittava kysymys on, onko jatkumo oikea tapa kuvata esiintymisen piirteitä, sillä se edellyttää vastakohtaparien löytämistä. Esiintymisen piirteitä ei kuitenkaan analyysissa sijoitettu jatkumolle, jos sopivia vastakohtaisuuksia ei havaittu. Kaiken kaikkiaan jatkumoanalyysin käyttö tuntui hyvin ongelmattomalta ja mielekkäältä tavalta suhteuttaa ohjelmia toisiinsa. Myös tulosten perusteella se näytti toimivalta analyysitavalta. Ohjelmatyyppien ja puheviestintätilanteiden analyysissa voidaan myös arvioida käytetyn luokittelun mielekkyyttä. Ohjelmat eivät aina kuuluneet itsestään selvästi mihinkään ohjelmatyyppiin, ja esimerkiksi viihdeohjelmiin kertyi hyvin erilaisia ohjelmia. Ohjelmatyyppien kohdalla analyysi paljasti kuitenkin luokittelun epäkohdat, joten ne on useimmiten voitu ottaa tulosten tulkinnassa huomioon. Esimerkiksi Jumppa ei sopinut muiden urheiluohjelmien kanssa samaan joukkoon ja toisinaan lasten ja nuorten ohjelmat erosivat toisistaan paljonkin. Ohjelmatyyppien ehkä osittain karkea luokittelu ei siis estänyt erilaisten alaluokkien havaitsemista. Puheviestintätilanteiden luokittelu perustui aineistosta tehtyihin havaintoihin, mutta siinäkin oli ongelmia. Esimerkiksi juontamisesta tuli hyvin laaja luokka.

Kimppuuntumisen ja ketjuuntumisen analyysit olivat monimutkaiset toteuttaa ja tulkita, koska analysoitavien piirteiden joukko oli niin suuri. Tarkistusanalyysi osoitti kimppuuntumisessa säännöllisen esiintymisen kriteerin sopivaksi, sillä tiukennettaessa yhdessäesiintymisen ehtoa puolesta kolmeen neljäsosaan pieneni myös havaintojen määrä huomattavasti. Kolmen neljäsosan ehdolla ei kimppuuntumisesta olisi tehty niinkään paljon havaintoja kuin nyt käytetyllä kriteerillä. Kimppuuntumisen analyysin luotettavuutta lisättiin sillä, että aineistoa lähestyttiin useammasta näkökulmasta eri vaiheissa. Ketjuuntumista olisi ollut mielekkäämpää tarkastella aineistosta, jossa piirteiden kronologisuus olisi huomioitu. Kimppuuntumisen ja ketjuuntumisen eräänlaisena lisätarkistuksena toimi vielä toimittajakohtainen analyysi, jossa ei myöskään havaittu uusia piirrehydistelmiä.

Aineistossa oleva päällekkäisyys ilmeni selvimmin kimppuuntumista analysoitaessa. Sama piirre on saatettu luokitella parissa eri yhteydessä, esimerkiksi katsojille puhuminen ja katsojista tietoisuuden osoittaminen. Lisäksi tarkasti erittelevän luokittelun takia syntyi itsestään selviä kimppuja, kuten vieraalle puhuminen ja vieraan katsominen tai ohjelman sisällön erittely ja ohjelman jäsentely. Osa päällekkäisyydestä olisi ehkä voitu välttää, mutta tämä havaittiin vasta analyysia tehtäessä. Useimmissa tapauksissa päällekkäisyys oli kuitenkin tarpeellista, sillä täysin identtisiä luokkia analyysissa ei ole. Samantyyppisen piirteen tarkastelu useammasta näkökulmasta on siis aina tuonut

myös uusia vivahteita. Tuloksiin päällekkäisyys ei ole varsinaisesti vaikuttanut, mutta se on lisännyt analyysivaiheen raskautta jonkin verran. Päällekkäisyyden takia tulosten raportoinnissa tutkija on joutunut joissakin tapauksissa tulkitsemaan, kuinka itsestään selvä eri piirteiden yhteys on.

Tutkimuksessa puhutaan myös eri elementtien vaikutuksesta toisiinsa. Usein menetelmäkirjallisuudessa varoitellaan vaikuttamisesta puhumisesta, mikä liittyy tilastomenetelmien käyttöön. Kvalitatiiviset tutkimukset sopivat kuitenkin hyvin kausaliiteettien tutkimiseen (Huberman & Miles 1994). Tässä tutkimuksessa vaikutuksesta voidaan mielestäni puhua. Joku myös saattaisi kritisoida tutkimusta muotoon keskittymisestä ja sisällön unohtamisesta, sillä tutkimuksessa ei tarkastella käsiteltyjä aiheita. Sisältöä ja muotoa ei kuitenkaan voida aina erottaa toisistaan. Televisioesiintymisessä sisältö ja muoto kulkevat yhdessä, mikä on havaittavissa esimerkiksi ohjelmatyyppien analyysissa.

Tutkimusmenetelmää on mahdollista kehittää tulevia tutkimuksia varten edelleen. Televisioesiintymistä tutkittaessa alkuperäiseen havainnointirunkoon voitaisiin lisätä nyt havaitut uudet piirteet. Lisäksi siihen voitaisiin lisätä esiintyjän orientaatio suhteessa katsojiin. Yksiselitteisten piirteiden lisäksi havainnointiin voitaisiin yhdistää subjektiivista arviointia edellyttäviä numeraalisia asteikkoja. Havainnot olisi mahdollista myös kirjata kronologisessa järjestyksessä.

Tutkimusmenetelmä on osoittautunut käyttökelpoiseksi ja sen jatkokehittely on mahdollista. Vastaava puolistrukturoitu havainnointi sopisi hyvin muunkinlaisen puheviestinnän havainnointiin. Kvalitatiivisen tutkimuksen tekijällä ei pidä olla liian tiukkaa etukäteismuottia aineistoa varten, vaan hänen täytyy olla herkkä aineistolle ja uusille havainnoille. Toisaalta tutkijan ei pidä myöskään tutkia mitään ilmiötä täysin ilman etukäteisajatuksia. Havaintojen tekemiselle täytyy olla perusteet, jotta voidaan kiinnittää huomiota oleelliseen. Tämänkertainen menetelmä on antanut havainnointiin selvät lähtökohdat, mutta se on ollut myös riittävän väljä. Viestinnän havainnoinnissa on usein ongelmallista myös sen moninaisuus. Nyt käytetty metodi antaa mahdollisuuden viestinnän kirjon tallentamiseen. Sen sijaan menetelmän perusteella ei voida päätellä, kuinka merkityksellisiä havaitut piirteet todellisuudessa ovat. Piirteiden tulkinassa vallitseekin polysemia, ja piirteiden merkitys on aina sidoksissa kyseiseen tilanteeseen. Menetelmä soveltuisi parhaiten esimerkiksi keskustelun tai opetusviestinnän konventioiden, muun medioidun viestinnän tai television fiktiivisten sarjojen viestinnän tutkimukseen.

Tutkimuksessa kehiteltiin myös televisioesiintymisen vuorovaikutusmalli. Mallilla on ensisijaisesti havainnollistava funktio, sillä tämän tyyppiset mallit ovat aina yksinkertaistuksia. Se osoittaa kuitenkin viestimisen ja suhteiden kirjon sekä niiden kohteet. Havainnot pystyttiin helposti yhdistämään malliin, ja ne tukivat mallia. Mallille esitettiin kehittäelyehdotuksia, jotka koskivat lähinnä mallin laajentamista katsojakokemuksiin. Malli myös konkretisoi sitä, millaisin reunaehdoin televisioesiintymisestä voidaan puhua vuorovaikutuksena. Mallia voitaisiin soveltaa muuhun sähköiseen joukkoviestintään eli lähinnä radioesiintymiseen. Mallin rajoite on, että se on rakennettu ensisijaisesti toimittajan ja katsojan välisen vuorovaikutuksen tarkasteluun, joten se ei välttämättä sovi sellaisenaan muiden esiintyjien tarkasteluun. Toisaalta mallissa otetaan huomioon haastateltavat ja studioyleisö.

Televisioesiintymistä lähestyttiin tutkimuksessa vuorovaikutuksen näkökulmasta, mikä näkyy monella eri tavalla. Ensinnäkin televisioesiintyminen on nähty ensisijaisesti esiintyjän ja katsojan välisenä vuorovaikutuksena. Tutkijalla on ollut katsojan näkökulma. Television muotoja on pidetty katsojan ja ohjelmatekijöiden välisen vuorovaikutuksen tuloksena. Havainnointi ja analyysi on kohdistunut ainoastaan toimittajien esiintymiseen, mutta joka vaiheessa havainnot on yhdistetty katsojien tulkintaan, eli viestinnän molemmat osapuolet on otettu huomioon. Lisäksi tutkimuksen toinen päätavoite on kohdistunut siihen, millaisena vuorovaikutuksena televisioesiintyminen katsojan ja esiintyjän välillä ilmenee.

Vuorovaikutuksen näkökulma on tuonut uutta televisiotutkimukseen. Joukkoviestinnän tutkimuksessa vuorovaikutteisuus nähdään useimmiten median ja vastaanottajan välisenä, mutta ei kahden henkilön välisenä. Näkökulma on mahdollistanut interpersonaalisen viestinnän teorioitten soveltamisen televisiokontekstiin, mikä on tarjonnut uusia television katsomista selittäviä tekijöitä. Ennen kaikkea se on osoittanut, että televisioesiintyminen on tutkimuskohde, jossa sekä interpersonaalisen viestinnän että joukkoviestinnän lähestymistapojen pitäisi yhdistyä.

Tutkimuksen tuloksia on mahdollista soveltaa laajemminkin kuin vain televisioesiintymisen tutkimukseen. Niitä voidaan hyödyntää teoreettisesti sekä muussa medioidun puheviestinnän tutkimuksessa että kontekstilähtöisissä viestintätutkimuksissa ylipäänsä. Tuloksilla on myös käytännön sovellusarvoa. Toimittajien televisioesiintymisestä onkin toivottu nimenomaan käytäntöä palvelevaa tutkimusta (Silvo 1989). Tulosten pohjalta jokainen televisiotoimittaja voi reflektoida omaa toimintaansa. Samoin voidaan miettiä esimerkiksi oman esiintymisen tavanomaisuutta, genrenmukaisuutta tai vuorovaikutteisuutta. Tuloksista lienee apua paitsi toimittajien myös esimerkiksi poliitikkojen televisioesiintymisen koulutuksessa. Tehdyt päätelmät kertovat esimerkiksi, millä esiintymisen piirteillä auktoriteettia tai läheisyyttä voidaan vahvistaa. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää myös ohjelmien kehittämissä, esimerkiksi tarkastelemalla ohjelmien vuorovaikutteisuutta, toimittajan funktiota siinä tai norminmukaisuutta. Myös mediakasvatuksen ja puheviestinnän opetuksessa tuloksilla on sovellusarvoa (ks. Isotalus 1994). Esimerkiksi eri medioihin voitaisiin tutustua niistä neljästä näkökulmasta, jotka tässä tutkimuksessa on nimetty televisionomaisen esiintymisen näkökulmiksi. Interpersonaalisen viestinnän teorioiden ja medialähtöisen tarkastelutavan yhdistäminen antaa viitteitä myös siitä, miten katsojat tulkitsevat televisioesiintymistä, mitkä elementit televisioesiintymisessä vaikuttavat katsojiin eniten tai mikä on median vaikutus esiintymiseen. Puheviestinnän harjoituksissa käytetään televisio-ohjelmia havaintomateriaalina, joten on myös hyvä tietää, miten televisioesiintyminen eroaa muusta viestinnästä.

7 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuksessa selvitettiin televisionomaista esiintymistä. Siinä kehiteltiin neljä näkökulmaa sisältävä teoreettinen kehys televisionomaisen esiintymisen tarkasteluun ja sovellettiin sitä televisiotoimittajien esiintymisen havainnoinnissa. Esiintymisen todettiin olevan ominaista televisiolle sekä faktan, yleisyyden, erityisyyden että normin näkökulmasta. Keskeisiksi televisioesiintymistä sääteleviksi kontekstitekijöiksi todettiin kulttuuri, medialogiikka, ohjelmatyyppi, puheviestintätilanne ja esiintyjän rooli. Osalla kontekstipiirteistä havaittiin hierarkkisia suhteita toisiinsa. Esiintymisen funktiot todettiin myös tärkeäksi toimittajien televisioesiintymisen piirteitä selittäväksi tekijäksi.

Meyrowitzin (1993) mukaan mediaa tarkastellaan yleensä joko kanavana, kielenä tai kontekstina. Hän on myös todennut, että konteksti- ja kielinäköt olisi suotavaa yhdistää (Meyrowitz 1994). Kaikkien tutkimusten kannalta on oleellista, millaisena tutkimuskohde nähdään. Se, millaiseksi media mielletään, vaikuttaa esimerkiksi siihen, millaisia vaikutuksia medialla ajatellaan olevan, miten median viestintää katsotaan parhaiten ymmärrettävän ja millaisten tekijöiden katsotaan säätelevän medioita. Tutkimuksen tulokset osoittavat ensinnäkin, että media ei ole neutraali kanava sisältöjen välittämiseen, vaan sillä on selviä vaikutuksia viestintään. Toisaalta mediaa voidaan lähestyä samanaikaisesti sekä kielenä että kontekstina. Televisioesiintymisen kieliopin tarkastelu strukturalistisesta tai medialogiikan näkökulmasta ei ollut hedelmällistä, joten median kielioppi määriteltiin uudella tavalla. Sillä päädyttiin tarkoittamaan mediassa ilmenevien piirteiden variaatiota, niiden yleisyyttä, erityisyyttä ja norminmukaisuutta sekä piirteiden keskinäistä sidoksisuutta.

Televisiotoimittajien esiintymistyylien osalta erottautuivat omaksi ryhmäkseen tyyliään minimalistiset toimittajat. Tyyli nimettiin uutistyyliksi, koska se on tyyppillisin juuri uutistenlukijoille. Ryhmän muodostuminen perustui siihen, että toimittajilla oli ensisijaisesti informoiva funktio ja he pyrkivät vahvistamaan auktoriteettiaan ja luotettavuuttaan esiintymisellään. Muut toimittajat muodostivat hajanaisemman ryhmän, jolle oli ominaista pyrkimys välittömyyteen ja normien väljyys. Kyseisten toimittajien esiintyminen palveli myös viihdyttämisen päämääriä, ja esiintymisen funktiona oli ensisijaisesti lisätä

toimittajan läheisyysvaikutelmaa ja miellyttävyyttä. Funktionaalinen tarkastelu myös vahvisti näkemystä, että esiintyjillä on tärkeä merkitys katsomisen miellyttävyyden kannalta. Esiintymistyylien jakaantuminen heijastaa myös ohjelmepoliittista kahtiajakoa informoinnin ja viihdyttämisen funktioihin. Tutkimus ei ole historiallisesti vertaileva, mutta tyylien jakaantuminen näyttää kertovan murrosvaiheesta, jossa viihdyttävä ja vuorovaikutukseen pyrkivä esiintyminen valtaa yhä enemmän tilaa informoivalta ja tiedottavalta esiintymiseltä. Muutos saattaa heijastua jopa laajemmin suomalaisen puhekuulttuurin julkisen esiintymisen normeihin.

Katsojan näkökulmasta television katsomisessa on runsaasti todellista vuorovaikutusta muistuttavia piirteitä, vaikka kyse onkin kvasi-interaktiosta. Tutkimuksessa rakennettiin televisioesiintymisestä vuorovaikutusmalli ja sovellettiin interpersonaalisen viestinnän teorioita televisiokontekstiin. Lähestymistapa osoitti, että televisioesiintymisenkin voidaan nähdä kahden henkilön välisenä vuorovaikutuksena. Lisäksi esiintymisen funktiot vahvistivat, että joukkoviestinnän ja interpersonaalisen viestinnän teorioitten integrointi on välttämätöntä televisioesiintymistä tarkasteltaessa. Interpersonaalisen viestinnän teorioitten soveltaminen televisioon vastaavasti osoitti, että kahtiajako joukkoviestintään ja interpersonaaliseen viestintään ei ole teoreettisesti mielekäs. Tässä tutkimuksessa näitä näkökulmia on yhdistetty. Tulevaisuudessa voisi harrastaa entistä rohkeampaa viestinnän teorioitten integrointia ja kehitellä molempia osaluoteita kattavia teorioita.

Tutkimustulokset auttavat myös hyvän televisioesiintyjän mysteerin selvittämisessä. Yhdistämällä tulokset aikaisempiin tutkimuksiin voidaan tehdä oletuksia myös televisioesiintymisen vastaanotosta. Johtopäätökset vahvistavat käsitystä, että esiintyvän toimittajan ammattitaidon kriteeristö on kaksijakoinen. Ensinnäkin pitää olla pätevä, journalistisesti ammattitaitoinen, asiantunteva ja informatiivinen. Toisaalta täytyy myös kyetä miellyttämään katsojia, jotta ohjelmaa katsottaisiin ja sanoma menisi perille. Esiintyjään suhtautuminen vaikuttaa myös hänen puheensa sisällön vastaanottoon. Kaikkien televisio toimittajien arvioinnissa ovat nämä molemmat ulottuvuudet, mutta niiden painoarvo vaihtelee. Erityisen suuri merkitys televisioesiintymisessä näyttää olevan visuaalisella nonverbaalisella viestinnällä. Se on televisiossa yhtä tärkeää kuin interpersonalisessakin viestinnässä. Televisiossa esiintyjän kuva on kuitenkin yleensä rajattu, joten huomio kiinnittyy vain kuvassa näkyvään, mikä saattaa entisestään korostaa televisiossa nonverbaalisen viestinnän vaikutusta katsojien tulkintaan ja esiintyjästä muodostuneisiin vaikutelmiin. Tutkimuksessa nousi myös esiin piirteitä, joilla on erityisen keskeinen merkitys katsojasuhteen kannalta. Näitä piirteitä ovat hymy, katse, katsojien puhuttelu, vuorovaikutuksen simulointi, affektiiviset ilmaukset, puhetapa sekä esiintymisen muodollisuus ja välittömyys. Aikaisempien tutkimusten ja nyt saatujen tulosten pohjalta vahvistuu käsitys, että televisioesiintyjän "säteily", "läsnäolo" ja "telegeneettisyys" perustuvat esiintyjän taitoon, ja esimerkiksi kyky synnyttää läheisyyden ja vuorovaikutteisuuden vaikutelma lienee keskeinen.

Tutkimus myös osoitti, kuinka oleellinen konteksti on viestinnän ymmärtämisen kannalta. Kontekstin teoreettista tarkastelua on syytä jatkaa. Usein viestinnän tutkimuksissa todetaan, mistä kontekstista on kysymys, ilman että tarkemmin pohditaan kontekstin rajaamisen perusteita ja valitun kontekstin yhteyttä muihin. Tutkimustulokset näyttävät, kuinka keskeinen vaikutus

kontekstilla saattaa olla viestinnän muotoon ja kuinka oleellista kontekstiteki-
jöiden keskinäisten suhteiden tarkastelu on. Myös kulttuurin vaikutus on
oleellinen. Tutkimustulokset kertovat suomalaiselle kulttuurille ominaisesta
televisiosta. Suomalaiset ohjelmantekijät etsivät mielellään mallia muista maista
ja haluavat muokata televisiokulttuuriamme. Tämä ei kuitenkaan ole välttämä-
töntä, sillä televisio voi myös olla kansallisen identiteetin vahvistaja, eivätkä erot
muihin maihin kerro televisiokulttuurimme jälkijättöisyydestä. Television
ominaispiirteet aiheutuvat harvoin televisiotekniikasta sinänsä, vaan median
asemasta kulttuurissa. Toisaalta televisiokulttuuri on nykyisin niin kansainvälis-
tä, ettei ehkä ole mahdollista eikä tarpeellista vaalia kansallisia piirteitä. Jos
televisio-ohjelmiamme haluttaisiin myydä muihin maihin, olisi kulttuurienväli-
set erot otettava huomioon myös esiintymisen osalta.

Kontekstilähtöinen näkökulma tarjoaa entistä paremman lähtökohdan
myös televisioesiintymisen arviointiin. Perinteisesti televisioesiintymisestä on
tutkittu sitä, mistä katsojat pitävät ja mistä eivät, eli esiintymisen normeja.
Pitämisen kirjo on kuitenkin niin suuri, että yksiselitteisiä vastauksia ei ole
helppo löytää. Lisäksi normit vaihtelevat kontekstista toiseen. Useinkaan ei ole
mahdollista sanoa, miten pitäisi esiintyä ja mikä on kompetenttia esiintymistä.
Tässä tutkimuksessa on pyritty etsimään niitä yleisiä kontekstiteki-
jäitä ja funktioita, jotka esiintymistä säätelevät. Tulosten perusteella voidaan
entistä tarkemmin analysoida kutakin televisioesiintymistilannetta, ja tämän pohjalta
esiintymisen funktioiden määrittelykin on mahdollista. Funktioiden pohjalta
voidaan helposti suunnitella ja arvioida, millainen esiintyminen kussakin
tilanteessa on tarkoituksenmukaista ja tavoitteita palvelevaa.

Tutkimuksessa on saatu runsaasti tuloksia, joilla on laajempaa sovel-
lusarvoa medioidun puheviestinnän tutkimuksessa. Esimerkiksi viestintäteknol-
ogian tutkimus on tällä hetkellä hyvin teknologiapainotteista, ja teknologian
käyttäjien näkökulma unohdetaan helposti. Tämän tutkimuksen tulokset
argumentoivat kuitenkin vahvasti sen puolesta, että viestintäteknologiaa ei ole
mielekäästä tutkia vain tekniikan näkökulmasta. Teknologian käyttöön vaikutta-
vat hyvin vahvasti sen asema yhteiskunnassa, kulttuurin ominaispiirteet sekä
käyttäjien odotukset, asenteet ja taidot. Viestintäteknologiaakin käytettäessä
viestin lähettäjänä ja vastaanottajana on aina ihminen, jolle teknologia ei ole
koskaan vain neutraali viestinviejä. Median tekniset ominaisuudet voivat jäädä
jopa sivuseikaksi, kun tarkastellaan median käyttöä ja konventioita. Esimerkiksi
multimediassa saattaa olla huomattava ero opetukseen ja pelaamiseen tarkoitet-
tujen sovellutusten välillä. Multimedian käytössä on myös eroja sen mukaan,
käyttääkö sitä itsekseen kotona vai museossa useiden ihmisten seurassa.
Medioiden tarkastelussa on siis otettava huomioon koko konteksti sekä ala-
kontekstit ja niiden yhteys viestintään. Käytössämme olevan viestintäteknol-
ogian yhä lisääntyessä on huolehdittava siitä, että myös median vaikutukset
ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja ihmisten moninaiset viestintätarpeet
tulevat riittävästi huomioon otetuiksi.

Myös televisiotekniikka uudistuu. Teräväpiirtotelevisio on yksi mahdol-
lisista uudistuksista. Teräväpiirtotelevisio saattaa esimerkiksi tehostaa simuloin-
nin vaikutuksia edelleen. Tulevaisuutta on myös digitaalinen televisio. Yhdisty-
essään tietokoneeseen televisio saa yhä enemmän myös todellisia interaktiivisia
muotoja. Voimme valita, mitä televisiosta katsomme, ja voimme vaikuttaa
ohjelmien kulkuun. On jopa maalailtu visioita, että televisiosta kehittyvät koti-

mikron seuraava vaihe, jonka kautta tilaamme kotiimme niin ostokset kuin viihdepalatkin ja osallistumme kansalaiskeskusteluun. Katsojasta tulee entistä aktiivisempi valitsija. Tekniset uudistukset vaikuttavat siis sekä mediassa viestimiseen että sen vastaanottoon. Myös median, mediassa esiintyvien ja median vastaanottajien välinen vuorovaikutus muuttuu.

Televisionkin tekninen kehitys enteilee sitä, että viestintäteknologian eri muodot yhdistyvät. Samalla ne todennäköisesti monimuotoistuvat. Viestinnän tutkimus joutuu yhä enemmän pureutumaan teknologian ja viestinnän yhteyksiin. Jokaisella medialla on omat ominaispiirteensä, mutta varmasti on löydettävissä paljon myös yhteisiä tekijöitä. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa nousi esiin, että medioidussakin viestinnässä on oleellista viestintäsuhteen rakentuminen ja viestinnän relationaalisuus. Media on siis apuväline kahden ihmisen välisessä vuorovaikutuksessa. Viestintäteknologioita voidaan tutkia puheviestinnän näkökulmasta joko yhdessä tai erikseen, mutta aina niillä on jokin yhteinen nimittäjä. Tämän vuoksi tarvitaan myös kattava käsite: medioitu puheviestintä.

Televisio on tällä hetkellä medioista merkittävin. Jo pitkään on puhuttu television aseman horjumisesta, sillä uusien tekniikan muotojen on otaksuttu syrjäyttävän. Toistaiseksi syrjäytymistä ei ole näköpiirissä. Edelleenkin televisio voi nostaa poliitikon vallan huipulle, muuttaa saippuaopperan roolihahmon osaksi ihmisten todellisuutta tai koota uutisankkurille toistuvasti miljoona kuulijaa. Televisioesiintymisessäkin on kysymys yksilön viestimisestä ja vastaanotosta. Televisionkatsoja kuulee informaation mieluiten ihmisen puhumana, televisiosta nähtyyn henkilöön saattaa syntyä tunnepitoinen suhde ja katsojille on tärkeää, että televisio tarjoaa heille muiden kanssa yhteisiä kokemuksia. Ihminen haluaa siis olla toisten kanssa vuorovaikutuksessa tavalla tai toisella – myös tulevaisuudessa.

SUMMARY

Presenter on screen. Television performance as interaction

A great deal of our daily communication is mediated. Walter Ong (1980, 1982) has argued that we live in an age of secondary orality in which oral communication is again as central as literacy. Secondary orality is largely associated with the development and importance of electronic media in which communication is oral. In modern society the most significant medium is television. Speech is a basic element of communication, also in television. For example, Strand (1992:31) reports that in Swedish television 82 % of broadcasting time consists of speech. Nowadays, television is also the biggest public forum a speaker can command. Nevertheless, it is evident that television speech differs from spoken communication in other situations. Television, as a media context, affects the communicative behavior of its performers. However, little research has been directed toward the influence of the media context on speech.

The present study focused on the television performance of presenters. The first aim was to examine the association between television context and performance, in other words, the possible characteristics of television performance. The relation between the television context and performance was examined from several different perspectives. The first perspective was description of performance. For this a frame for describing televisual performance was developed and performance was analyzed by this means. The second perspective was contextual: contextual elements of television and their interrelationship were considered. Thirdly, an attempt was made to establish a grammar of television performance. Additionally, the communication styles of presenters were analyzed.

The second aim was to study television performance as interaction between presenter and viewer. This interaction was studied by applying interpersonal communication theories to the television context and by developing a model to describe the interaction between presenter and viewer. The

paradigms of interpersonal communication and mass communication were theoretically combined in the study.

Both verbal and nonverbal communication in presenters' on-screen performance was analyzed. Performance included all types of speech situation, for example, interviews, discussions and announcements. The presenters whose communicative practices were studied were all professionals appearing regularly in varying types of non-fiction programs. The video-taped material for this study consisted of all television programs shown during one week in January 1992 on the three national television channels of Finland. All programs that included an on-screen presenter were selected for analysis. The final material consisted of 116 programs, in which 190 presenters appeared. All performances were analyzed.

A method termed qualitative observation was designed for the purposes of this study. The presenters' verbal and nonverbal communication was observed by means of an observation matrix in which certain observed behaviors were established beforehand. It was also possible to include behaviors that were not anticipated, but which, in the process of observation, appeared significant. Thus the observation method was basically unstructured. Nonverbal communication of presenters was described in general terms. In addition, some sequences of verbal communication were transcribed. Presenters were observed one at a time and observations were written down simultaneously. In the final analysis, the observations of each part of the matrix were combined and classified qualitatively.

Televsual performance

In speech communication research, social context and its effects on communication have been widely discussed, but no unanimous definition of context has so far been established. In media research, the medium is often studied as a context of communication. Television can thus also be regarded as such a context. In this approach, television is considered as an environment in which communication is seen to occur. It is argued here that it is possible to combine the approach of speech communication and that of media research as far as the concept of context is concerned. Communication obviously varies from context to context. It is also justified to speak about the phenomenon of "televsual communication", because there clearly are features particularly characteristic of the television context.

Although the concept "televsual communication" is widely used, it is usually not properly defined. However, Terrenoire (1987) has distinguished between two different terms. The French adjective *télévisé* implies anything that can be seen on television, while the adjective *télévisuel* is used only for features that are television-specific and not found in other media.

When I first started to consider the concept of televsual communication, I realized that this concept is impossible to define using only one approach. Similarly, examination of the characteristics of communication in a particular context only from one perspective is irrelevant. Thus it seems possible to define televsuality from at least four different perspectives. These perspectives are as follows: fact, specificity, generality, and norm. The definition of televsual communication in terms of *fact* indicates that everything seen on television is

judged as televisual. Reference to *specificity* indicates that a performance can be considered as televisual if it occurs only in the television context. The criterion of *generality* indicates that a televisual performance is something that is repetitive and typical of the television context. Finally, *norm* indicates a perspective from which a performance is seen as televisual, if it is evaluated as appropriate for television either by viewers or producers.

The results showed that all four approaches were needed to describe televisual performance. First, the analysis indicated features which were specific to television performance. For example, television presenters aim at simulating genuine interaction with their viewers. This is termed simulated interaction. The second feature was the metalanguage of the performance. Metalanguage refers to "television performance about television performance", that is, forms of television performance that communicate the concept of "being on television" to the viewer. Additionally, presenters often remind viewers of the product they are watching. In other words, they name their program. Emphasizing the authenticity of the program can also be seen as specific to television. This is done, for example, by reminding the audience that the program is live or topical. The presenter may also mention from where the program is being broadcast, or refer to their preliminary interviews, which seems uncommon in other situations. As the forms of performance indicate, television can be regarded as a specific communicative situation. It can be argued that there are forms of communication that are unique to television. Especially, the visuality of television is important and it distinguishes televisual communication from communication in the second electronic mass medium, the radio. These television-specific forms relate to the technical and cultural features of television.

Certain features of television performance appear repetitive. In my analysis, I found several behaviors that were used by more than half the presenters. These features of performance included looking into the camera and the conventional direction of gaze when appearing in the picture or leaving it. In addition, the presenters talked about the viewers in the plural, and they also reminded them of the next program. Furthermore, they commonly started and ended the program with a greeting. The use of metalanguage and the emphasis on authenticity were also typical. Presenters also reminded the audience of what product was being watched and organized their speech by using phrases such as "in the following". As a rule, standard language was used. Presenters also smiled at least once during the program. Additionally, certain established forms could be observed both in speech situations and the relationship between presenters. These general features are related to technical or cultural forms of television, but most of them are conventions established in the television context. Television performance appears closely bound by its own conventions. Furthermore, the features characteristic of television performance appear to differ from those found in other communicative situations. Thus, it seems justified to talk about televisual performance also in terms of generality.

In this study, I did not actually examine the norms of television performance, although they can be assumed to be related to the commonly observed forms of performance discussed above. Normally, communicative behaviors that are typical and expected are also liked. The likelihood of predictable communication being liked increases in the television context, because here communication is so conventional. This is partly because television communica-

tion has to attract viewers. The conventions of television performance have to be accepted by viewers. Although the norms of television appear similar to general norms, they are not identical. For instance, on television longer eye-contact is allowed and, to some extent, gestures are also different. Thus, televisual performance can be considered unique also from the perspective of norms.

It is evident that the variation of performance practices has to be studied to ascertain what is general or specific in a particular communication context. However, the variation in television performance differs from variation of performance in other communicative situations. Therefore, the fact criterion also adequately describes the characteristics of televisual performance.

These four aspects thus partly overlap. In a way, all the other perspectives are included in the fact criterion. This research focused on television, but the criteria used to define televisual performance could also be applied to the analysis of communication in other media. Thus, the characteristics of a given medium or any communicative context can be studied by means of these four approaches. I therefore conclude that all four approaches discussed above (fact, specificity, generality, and norm) are needed to obtain a full picture of communication in a given context.

Television as context of performance

Television was the primary context in this research. The analysis of televisual performance also showed how powerful is the influence of context on the forms of performance. The technical as well as the cultural characteristics of television are reflected throughout the performance. For example, Pettegrew (1988) has stressed that it is important to articulate the context of research and analyze the interrelationship of contextual elements or, as he would express it, the typology of context and subcontext. In this research, the concept of context was seen as a multi-level phenomenon; consequently, television was regarded as part of larger contexts, such as the national culture or the media world, and television was also observed to have subcontexts.

The surrounding culture, especially the speech culture of the community, naturally affects television performance. Certain characteristics typical of the Finnish speech culture in general were also found in the spoken performance of Finnish television presenters. These features include reliance on a written text, striving to speak fluently, effacement of the personality of the presenter, lack of affective utterances and avoidance of interruptions (see, for example, Sallinen-Kuparinen 1986).

The influence of the media was illustrated with the aid of the concept of media logic (Altheide & Snow 1979). Media logic refers to the logic of presentation and interpretation of messages; this develops in the interaction between viewers and television producers. Through acquaintance with the medium audiences gradually learn how messages are presented. Consequently, the viewers develop expectations which they wish to be fulfilled. At the same time, the medium will develop its own presentational conventions aiming to please viewers and anticipate their interpretations. Thus, it is in the mutual interest of audience and producer to function on a basis where expectations are met and conventions followed. Thus television has certain habits, forms and

conventions for transmitting the message. Viewers also have expectations with regard to the forms of performance.

The features found to be most frequent in television performance were conventions of communication that also indicate the validity of media logic in the television context. These conventions also imply that they can be considered as a standard in this medium only. Although media logic is formed in a given culture, it does not seem to be subordinated to this culture, because the media also possess cross-cultural features. The positions of a given culture and general media logic, therefore, seem parallel in the television context.

Moreover, television has subcontexts, such as program type or speech situation. I also analyzed how the forms of performance were related to program type. The findings show that there are hardly any unique forms of performance for a certain program type. However, the performance may be influenced by program type in some respects. Thus, program type appears to affect norms of performance. Performance practices can be seen as continua where different performance types are situated. Program type will determine where the program is situated on the continuum and how much variation there is in the norms. In the light of these continua, the analyses showed seven dimensions in which the performance varied most between presenters. These performance practices included formality of performance, nonverbal expressivity, level of interactivity, emphasis of the role of the presenter, characteristics of public speaking, number of television-specific forms of performance, and presenter attitude towards other performers. Program type seems to create a prototype for the performance, and viewers' expectations are based on this prototype.

Program type is clearly a subcontext because, by and large, the television context appears to influence the characteristics of performance more than program type. According to Pettegrew (1988), television is a context that restricts the opportunities for communication as a whole, whereas program type can be regarded as a situation, since it determines what qualities of performance are considered necessary and appropriate.

The speech situation thus has a different effect on performance than program type. For one thing, presenter behavior in a conventional speech situation differs from that in face-to-face communication. Secondly, although the speech situation only rarely seems to affect forms of performance, it still influences fundamental elements, such as presence of other persons, relationships between presenters, direction of gaze, posture, mode of speaking, communication with the studio audience, and the role of the presenter. The speech situation seems to determine whom the presenter addresses and what the function of speech is. The speech situation is a subcontext of television. Moreover, situation and program type appear to be subcontexts of equal value.

In addition, the role of the performer affects television performances. For example, an anchor, a specialist being interviewed or a participant in a quiz show are all expected to act in a different manner. The role of the performer is subordinated to speech situation and program type.

Naturally, situations and contexts differ also in television. It may be possible to find additional contextual elements that influence performance. For example, the form of certain programs certainly influences performance. However, in my analysis, I have concentrated on the televisual situation on the

macro level and discussed the elements that seem to appear in any televisual situation. The analysis also demonstrated that contextual elements have hierarchical interrelationships. Various subcontexts and their interrelationship must be considered to fully understand the relation between medium context and communication. The results indicate that the medium cannot be considered as a neutral channel for transmitting messages as it will always affect communication. The communicative rules of the medium cannot be exhaustively described if the existence of different communicative situations within the medium is ignored. Obviously, the modes of speech in the medium are powerfully affected by context.

Grammar of television performance

As argued above, the medium may be considered as a context of communication. The medium as a context is a widely used metaphor in media research. A typical metaphor is also the medium as a language, when the focus of interest is the unique grammar of this particular medium (Meyrowitz 1993). In the present study, the grammar of television performance was examined from two different viewpoints.

The first framework within which the grammar of television performance was considered was the theory of media logic developed by Altheide and Snow (1979). According to media logic, every program type has a unique grammar of its own. However, the results showed that there were hardly any forms of performance grammar unique to any given program type. Consequently, the concept of a grammar based on media logic appears irrelevant as a frame within which to consider the grammar of television performance.

The second framework was based on the structuralist view of grammar (Pike 1967). In the structural analysis, features of communication appearing together regularly in the same performance or appearing in a certain order were looked for. The results showed that there were hardly any features of communication that were regularly linked with each other. In addition, only a few features of television performance seemed to have a regular order. Therefore, a grammar of television performance could not be established using structural analysis.

As a grammar of television performance could not be established by means of the principles of media logic or structural grammar, it is reasonable to ask whether it is relevant to consider the medium as a language. On the other hand, the reason for the failure to establish a grammar of television performance may lie in the definition of grammar. In the earlier definitions of media grammar, the central elements of grammar appear to be rules, conventions, and medium characteristics. However, these rules, conventions, and characteristics of television performance were also analyzed when describing televisual performance. Therefore, the grammar of the medium may be defined by means of a definition of televisuality. Thus, it was concluded that the variation of forms, their generality and specificity, the norms of behaviors, and the interrelations of behaviors may adequately describe the grammar of the medium. Additionally, this conclusion indicated that Meyrowitz's (1994) view that a

language approach may be combined with an environmental approach is relevant.

Communication styles of presenters

The investigation of communication styles was based on earlier analyses in which the grammar of performance and the relation between the performance and program type were considered. In the earlier analyses, two groups of presenters were found. In the analysis of program types, the performance of presenters was found to be quite similar in news, current affairs and sports programs. The second group consisted of entertainment programs, quiz shows, and factual programs. Furthermore, in the analysis of grammar, two different styles were found. The first style was a minimalistic one typical of newsreaders and most presenters of current affairs and sports programs. They typically used formal, elaborate and written language, sat behind a desk, and looked at their notes, the studio monitor and into the camera. Violation of the norms of newsreading and aiming for intimate communication were typical of the second style used, mostly in other programs. In addition, presenters with a minimalistic style were clearly a coherent group, whereas the second group was more diverse.

Additionally, an analysis was made of presenters appearing in several programs. This analysis focused on features that were identical in the programs in which these presenters appeared. The newsreader style was again found. The second group was less coherent and consisted of presenters using an intimate communication style and stressing "being on television".

Obviously, there are two communication styles. However, it must not be assumed that presenter styles of communication constitute a dichotomy. Instead, communication style can be seen as a continuum, with the communication style of newsreaders at one end and with intimate communication and violation of newsreading norms increasing towards the other end.

Functions of television performance

The results on the communication styles of presenters suggested that presenters divide into two groups. In earlier studies in which the evaluation criteria of viewers have been studied, this division of presenters has also been indicated. Earlier results show that viewers have two different criteria, because they evaluate separately the competence and pleasantness of the performer. Emphasis of one or other of these criteria seems to depend on performance function. In the present study, presenters did not divide clearly into two groups on the grounds of the program type or other contextual elements. Thus, the division of styles may be explained by performance function. The terms 'informative' and 'affective' have been used to distinguish the main functions.

The performance of the television presenter always has the function of enticing viewers. This function is two-dimensional, because it includes both informative and affective functions. Each function is further divided into two subfunctions. The informative function includes the functions of informing and of increasing the credibility of the presenter. The affective function consists of increasing the pleasantness of the presenter and the pleasantness of the pro-

gram. Television presenters always have these four functions, but the emphasis on any one function varies, depending on the contextual elements. Emphasis of function is also related to the position of the presenter in the continuum of communication styles. Furthermore, the functional analysis established that it is essential to integrate the theories of interpersonal communication and mass communication in the research on television performance.

Television performance as interaction

From the perspective of speech communication, the most characteristic feature of television performance is the interaction between presenter and viewer or, actually, its absence. In television, communication has a one-way direction: it is public and it is addressed to a mass audience. However, it is evident that television presenters aim at simulating genuine interaction with their viewers. In the present study, the features of simulated interaction were also observed.

Television presenters simulate interaction by such means as eye-contact with their viewers; they direct their gaze into the camera. They may also use gesture and facial expressions as if they could see the audience in front of them. Simulated interaction also occurs when presenters greet their viewers, use personal pronouns to address them, or mention their viewers by name. Sometimes, presenters behave as if there were no screen at all between the viewers and themselves. A presenter may, for example, try to trick the viewers into believing that he or she is actually in the same room with them, and is able to see and hear them, respond to them, and know what they are doing. Presenters also often tell the spectators when to expect their next program and, in this manner, remind them of the continuity of their relationship. In addition, an intimate communication style may increase the impression of the immediacy of the presenter.

Ultimately, interaction simulation appears to be a multi-level phenomenon. In this study, simulated interaction was considered as an imitation of face-to-face communication. In an analysis of simulated interaction, Mancini (1987) paid attention primarily to utterances used to control the interpretations of the viewer. Simulation of interaction can also be observed in the interaction between on-screen presenters or between host and guest. Simulation may occur by using the other person's nickname or by employing other means of increasing the intimacy between oneself and another presenter. Also, host and guest may try to talk as if the viewer were a third party in their conversation. Simulation of interaction can also be seen in terms of process. Certainly, the intimacy or informality of the presenter may increase during the program. For example, I found that presenters typically greeted their viewers formally at the beginning of a program, while closing remarks were frequently informal.

In television, communication has a one-way direction, from performer to viewer, because immediate feedback is not normally possible. Relationships also have a one-way direction in television, but they are from viewer to performer. The performer is not able to establish a relationship with his or her viewers, because a presenter cannot see them and he or she does not know who is watching the program. A viewer, however, may conjure up an illusion of a social relationship with the performer. This one-sided imaginary social relation-

ship that television viewers establish with a given presenter is termed a parasocial relationship.

In television interviews, the modes of interaction are more complex. The interaction and relationship between presenter and viewer are as presented above. Interaction between interviewer and interviewee resembles that in other face-to-face contexts. Although the interviewee speaks to the interviewer, simultaneously he or she also speaks indirectly to the viewer. Sometimes the interviewee may address viewers directly, but this is rare, at least on Finnish television. Additionally, the viewer may have a parasocial relationship also with the interviewee. Normally, host and guest sit in front of the viewer and at times the viewer is included in the group with a look from the host. Therefore, the viewer is included with the host and the guest in a "we" group.

The interaction model can also be complicated by the presence of a studio audience. The important function of the studio audience is to simulate interaction with the viewers. A studio audience could be called a pseudo-audience, because it represents a home audience at the studio. Because the studio audience has a real opportunity to communicate with the host, this may give a feeling of interactivity to the home audience. The home audience may feel that they are really witnessing what is happening in the studio. In addition, a live audience creates the illusion of the audience being a performer as well and it gives the home audience a chance to identify with them.

The previous argument described the interaction model developed in this research. A second method of examining television performance as interaction was to apply interpersonal communication theories to the relationship between presenter and viewer. The application of these theories indicated that most of them can be applied to the television context. The theories which explain evaluative responses, impression formation, and the development of relationships were the most suitable for the given context. The application of interpersonal communication theories to the television context demonstrated that it is not relevant to divide the phenomenon of communication into interpersonal and mass communication, because theoretically they have many common features.

On the basis of the interaction model and the application of interpersonal communication theories, it was possible to show that most Finnish television presenters adhere to the tradition of public speaking. The features of this tradition include message-orientation, influence of the written communication style, a tendency to address large audiences, and the use of formal and elaborate language. This is in contradiction to what Scannell (1991) has written about television communication. He argued that the norms of public speaking are not used in television but, instead, those of ordinary, informal conversation. Additionally, many North American experts emphasize that television talk resembles interpersonal communication more than it does public speaking (e.g. Hellweg, Pfau & Brydon 1992, Pfau 1990). It is reasonable, therefore, to assume that the Finnish performances were not so similar to interpersonal communication as, for example, those of their English or American colleagues.

The tradition of public speaking can also be explained by Finnish television programming policy, because an informative programming policy has prevailed for a long time in Finnish television. On the one hand, the tradition of informative programming policy may have fostered a minimalistic communica-

tion style, while, on the other, the aim to entertain and the competition between channels may have encouraged an intimate communication style.

KIRJALLISUUS

- d'Agostino, P. & D. Tafler (toim.) 1995. *Transmission. Toward a post-television culture*. Thousand Oaks: Sage.
- Ahonen, R. 1980. Vaikuttaako YLE alentavasti suomalaiseen puhekuulttuuriin. Haastattelu, muistiin merkitsi S. Närhinen. *Teemalinkki*, joulukuu 1980, 11-12.
- Alasuutari, P. 1994. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Alitalo, S. 1991. *Radio: Tutkimusongelmia ja haasteita*. Helsinki: Yleisradio.
- Allardt, E. 1983. *Sosiologia I*. Porvoo: WSOY.
- Alperstein, N. 1991. Imaginary social relationships with celebrities appearing in television commercials. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 35, 43-58.
- Altheide, D. 1985. *Media power*. Beverly Hills: Sage.
- Altheide, D. & R. Snow 1979. *Media logic*. Beverly Hills: Sage.
- Altheide, D. & R. Snow 1988. Towards a theory of mediation. Teoksessa J. Anderson (toim.) *Communication yearbook* 11. Newbury Park: Sage.
- Altheide, D. & R. Snow 1991. *Media worlds in the postjournalism era*. New York: Aldine de Gruyter.
- Altman, R. 1987. *Television sound*. Teoksessa H. Newcomb (toim.) *Television. The critical view*. New York: Oxford University Press.
- Andersen, M. B. 1994. *TV og genre*. Teoksessa P. Dahlgren (toim.) *Den mångtydiga rutan. Nordisk forskning om TV*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Anderson, D. R. & J. Burns 1991. Paying attention to television. Teoksessa J. Bryant & D. Zillmann (toim.) *Responding to the screen. Reception and reaction processes*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Anderson, J. & T. Meyer 1988. *Mediated communication. A social action perspective*. Newbury Park: Sage.
- Anon. 1973. *Esiintyminen radiossa ja televisiossa*. Helsinki: Taloudellinen tiedotustoimisto.
- Anttikoski, M., J. Helenius, P. Korpinen, K. Penttinen & A. Röyskö 1985. *Radion ja television ohjelmityön perusteet*. Espoo: Weilin + Göös.

- Appel, R. 1986. Die Fernsehsprache in den Nachrichten. Teoksessa F. R. Varwig (toim.) Sprechkultur im Medienzeitalter. Frankfurt am Main: Scriptor.
- Argyle, M., A. Furnham & J. A. Graham 1981. Social situations. Cambridge: Cambridge University Press.
- Aslama, M. 1994. Privaatti Pyykkö eli keskusteluohjelmat ja yksityinen alue televisiossa. Teoksessa H. Kasari (toim.) Radio- ja televisiotutkimuksen vuosikirja 1994. Helsinki: YLE.
- Asp, K. 1990. Medialisering, medielogik, mediokrati. Nordicom-Information 4/1990, 7-11.
- Atkinson, M. 1984. Our masters' voices. The language and body language of politics. London: Routledge.
- Auter, P. 1992. TV that talks back: An experimental validation of a parasocial interaction scale. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 36, 173-181.
- Auter, P. & D. Davis 1991. When characters speak directly to viewers: Breaking the fourth wall in television. *Journalism Quarterly* 68, 165-171.
- Auter, P. & R. Moore 1993. Buying from a friend: A content analysis of two teleshopping programs. *Journalism Quarterly* 70, 425-436.
- Avery, R. & T. McCain 1986. Interpersonal and mediated encounters: A reorientation to the mass communication process. Teoksessa G. Gumpert & R. Cathcart (toim.) *Inter/media. Interpersonal communication in a media world*. New York: Oxford University Press.
- Babrow, A. S., B. J. O'Keefe, D. L. Swanson, R. A. Meyers & M. A. Murphy 1988. Person perception and children's impressions of television and real peers. *Communication Research* 15, 680-698.
- Baggaley, J. 1980. *Psychology of the TV image*. Westmead: Gower.
- Baggaley, J. & S. Duck 1976. *Dynamics of television*. Westmead: Saxon House.
- Ball-Rokeach, S. & K. Reardon 1988. Monologue, dialogue, and telelog. Comparing an emergent form of communication with traditional forms. Teoksessa R. Hawkins, J. Wiemann & S. Pingree (toim.) *Advancing communication science: Merging mass and interpersonal processes*. Newbury Park: Sage.
- Barker, D. & B. Timberg 1992. Encounters with the television image: Thirty years of encoding research. Teoksessa S. Deetz (toim.) *Communication yearbook* 15. Newbury Park: Sage.
- Barwise, P. & A. Ehrenberg 1988. *Television and its audience*. London: Sage.
- Basil, M. 1994. Multiple resource theory I: Application to television viewing. *Communication Research* 21, 177-207.
- Beniger, J. 1987. Personalization of mass media and the growth of pseudo-community. *Communication Research* 14, 352-371.
- Bentele, G. 1985. Audio-visual analysis and a grammar of presentation form in news programs: Some mediasemiotic consideration. Teoksessa T. van Dijk (toim.) *Discourse and communication*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Berger, A. A. 1992. *Popular culture genres. Theories and texts*. Newbury Park: Sage.
- Berger, C. & S. Chaffee 1988. On bridging the communication gap. *Human Communication Research* 15, 311-318.

- Berquist, G. & J. Golden 1981. Media, rhetoric, criticism and the public perception of the 1980 presidential debates. *The Quarterly Journal of Speech* 67, 125-137.
- Bierhoff, H.-W. 1989. Person perception and attribution. Berlin: Springer-Verlag.
- Bland, M. 1979. You're on next! How to survive on television and radio. London: Kogan Page.
- Blankenship, J., M. Fine & L. Davis 1983. The 1980 republican primary debates: The transformation of actor to scene. *The Quarterly Journal of Speech* 69, 25-36.
- Bogart, L. 1980. Television news as entertainment. Teoksessa P. Tannenbaum (toim.) *The entertainment functions of television*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bondebjerg, I. 1994. Den danske TV-føljeton: En genrehistorisk skitse. Teoksessa P. Dahlgren (toim.) *Den mångtydiga rutan*. Nordisk forskning om TV. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Boyd, A. 1988. *Broadcast journalism. Techniques of radio and TV news*. Oxford: Heinemann Professional Publishing.
- Brand, G. & P. Scannell 1991. Talk, identity and performance: The Tony Blackburn show. Teoksessa P. Scannell (toim.) *Broadcast talk*. London: Sage.
- Branham, R. & B. Pearce 1985. Between text and context: Toward a rhetoric of contextual reconstruction. *Quarterly Journal of Speech* 71, 19-36.
- Brosius, H.-B. & H.-P. Gaßner 1993. Die Wirkung einseitiger und zweiseitiger Publikumsreaktionen auf die Wahrnehmung von Fernsehdiskussionen. *Medienpsychologie* 5, 46-63.
- Brosius, H.-B., M. Wober & G. Weimann 1992. The loyalty of television viewing: How consistent is TV viewing behavior? *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 36, 321-335.
- Browne, N. 1984. The political economy of the television (super) text. *Quarterly Review of Film Studies* 9, 174-182.
- Brownlow, S. & L. Zebrowitz 1990. Facial appearance, gender, and credibility in television commercials. *Journal of Nonverbal Behavior* 14, 51-60.
- Brummett, B. & M. C. Duncan 1990. Theorizing without totalizing: Specularity and televised sports. *The Quarterly Journal of Speech* 76, 227-246.
- Bruun, M., I. Koskimies & I. Tervonen 1986. *Uutisoppikirja*. Helsinki: Tammi.
- Bruun, M. & O. Miettinen 1989. *Radio- ja televisiojournalismi vuonna 2000*. Helsinki: Teknillinen korkeakoulu, Täydennyskoulutuskeskus.
- Bryant, J. & R. Street Jr. 1988. From reactivity to activity and action. An involving concept and Weltanschauung in mass and interpersonal communication. Teoksessa R. Hawkins, J. Wiemann & S. Pingree (toim.) *Advancing communication science: Merging mass and interpersonal processes*. Newbury Park: Sage.
- Bucher, H.-J. & E. Straßner 1991. *Mediensprache-Medienkommunikation-Medienkritik*. Tübingen: Gunter Narr Verlag Tübingen.
- Burgoon, J. 1992. Applying a comparative approach to expectancy violations theory. Teoksessa J. Blumler, J. McLeod & K. E. Rosengren (toim.) *Comparatively speaking. Communication and culture across space and time*. Newbury Park: Sage.

- Burgoon, J. 1993. Interpersonal expectations, expectancy violations, and emotional communication. *Journal of Language and Social Psychology* 12, 30-48.
- Burgoon, J., D. Buller, J. Hale & M. de Turck 1984. Relational messages associated with nonverbal behaviors. *Human Communication Research* 10, 351-378.
- Burgoon, J. & J. Hale 1984. The fundamental topoi of relational communication. *Communication Monographs* 51, 193-214.
- Burgoon, J. & J. Hale 1987. Validation and measurement of fundamental themes of relational communication. *Communication Monographs* 54, 19-41.
- Burriss, L. 1987. How anchors, reporters and newsmakers affect recall and evaluation of stories. *Journalism Quarterly* 64, 514-519.
- Buttny, R. 1985. Accounts as a reconstruction of an event's context. *Communication Monographs* 52, 57-77.
- Camauër, L. 1994. Popular TV-journalistik och offentlighetsteori. En fallstudie av I kväll: Robert Aschberg. Teoksessa P. Dahlgren (toim.) *Den mångtydiga rutan. Nordisk forskning om TV*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Cantor, M. 1987. Audience control. Teoksessa H. Newcomb (toim.) *Television. The critical view*. New York: Oxford University Press.
- Carbaugh, D. 1988. *Talking American: Cultural discourses on Donahue*. Norwood: Ablex.
- Casimir, F. 1994. The role of theory and theory building. Teoksessa F. Casimir (toim.) *Building communication theories: A socio/cultural approach*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cathcart, R. & G. Gumpert (1983) 1986. Mediated interpersonal communication: Toward a new typology. Teoksessa G. Gumpert & R. Cathcart (toim.) *Inter/media. Interpersonal communication in a media world*. New York: Oxford University Press.
- Cathcart, R. & G. Gumpert 1986. I am a camera: The mediated self. *Communication Quarterly* 34, 89-102.
- Chadwick, B., H. Bahr & S. Albrecht 1984. *Social science research methods*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Chaffee, S. & D. Mutz 1988. Comparing mediated and interpersonal communication data. Teoksessa R. Hawkins, J. Wiemann & S. Pingree (toim.) *Advancing communication science: Merging mass and interpersonal processes*. Newbury Park: Sage.
- Clayman, S. 1988. Displaying neutrality in television news interviews. *Social Problems* 35, 474-492.
- Clayman, S. 1991. News interview openings: Aspects of sequential organization. Teoksessa P. Scannell (toim.) *Broadcast talk*. London: Sage.
- Cody, M. & M. McLaughlin 1985. The situation as a construct in interpersonal communication research. Teoksessa M. Knapp & G. Miller (toim.) *Handbook of interpersonal communication*. Beverly Hills: Sage.
- Cohen, A. 1976. Radio vs. TV: The effect of the medium. *Journal of Communication* 26, 29-35.
- Cohen, A. 1987. *The television news interview*. Newbury Park: Sage.

- Cohen, A. 1989. Answers without questions: A comparative analysis of television news interviews. *European Journal of Communication* 4, 435-451.
- Conway, J. & A. Rubin 1991. Psychological predictors of television viewing motivation. *Communication Research* 18, 443-463.
- Costello, P. 1982. Being with television: Interpersonal elements in the experience of viewing. *Et cetera* 39, 349-355.
- Crow, B. 1986. Conversational pragmatics in television talk: The discourse of Good sex. *Media, Culture and Society* 8, 457-484.
- Cushman, D. & G. Whiting 1972. An approach to communication theory: Toward consensus on rules. *The Journal of Communication* 22, 217-238.
- Davies, J. 1984. Television modes of address as a semiotic system. *Rechercher Sémiotiques/ Semiotic inquiry* 4, 338-355.
- Dellinger, B. 1995. Finnish views of CNN television news. A critical cross-cultural analysis of the American commercial discourse style. *Acta Wasaensia* 43. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Devlin, L. 1982. An analysis of Kennedy's communication in the 1980 campaign. *The Quarterly Journal of Speech* 68, 397-417.
- Diamond, E., M. McKay & R. Silverman 1993. Pop goes politics. New media, interactive formats, and the 1992 presidential campaign. *American Behavioral Scientist* 37, 257-261.
- Dillon, J. T. 1990. *The practice of questioning*. London: Routledge.
- Downs, V. C., L. K. Kaid & S. Ragan 1990. The impact of argumentativeness and verbal aggression on communicator image: The exchange between George Bush and Dan Rather. *Western Journal of Speech Communication* 54, 99-112.
- Dudek, L. 1982. *Professional broadcast announcing*. Boston: Allyn and Bacon.
- Duran, R. & L. Kelly 1988. The influence of communicative competence on perceived task, social, and physical attraction. *Communication Quarterly* 36, 41-49.
- Edwardson, M., K. Kent & M. McConnell 1985. Television news information gain: Videotext versus a talking head. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 29, 367-378.
- Eerikäinen, H. 1990. Televisio, video ja mediakulttuuri. Yksityinen ja julkinen yksityisyys elektronisen kuvan aikakaudella. Teoksessa A. Mäki-Tuuri & A. Vilhunen (toim.) *Mediat ja merkitykset. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XXXVII*. Helsinki: ÄOL.
- Eerikäinen, H. 1994. *Kommunikaatio ekstaasi. Yleisradio ja vuorovaikutteinen televisio*. Teoksessa E. Huhtamo & M. Lahti (toim.) *Elävän kuvan vuosikirja 1994*. Helsinki: Suomen elokuvasäätö.
- Ellis, J. 1982. *Visible fiction. Cinema, television, video*. London: Routledge.
- Engstrom, E. 1994. Effects of nonfluencies on speaker's credibility in newscast settings. *Perceptual and Motor Skills* 78, 739-743.
- Esaiasson, P. & T. Moring 1993. Professionella hökar och dyvor. Manliga och kvinnliga journalister frågar ut politiker. *Nordicom-Information* 1/1993, 3-14.
- Esaiasson, P. & T. Moring 1994. Codes of professionalism: Journalist versus politicians in Finland and Sweden. *European Journal of Communication* 9, 271-289.

- Esslin, M. 1982. *The age of television*. San Francisco: W. H. Freeman and Company.
- Facorro, L. B. & M. DeFleur 1993. A cross-cultural experiment on how well audience remember news stories from newspaper, computer, television, and radio sources. *Journalism Quarterly* 70, 585-601.
- Feuer, J. 1987a. Genre study and television. Teoksessa R. Allen (toim.) *Channels of discourse*. London: Routledge.
- Feuer, J. 1987b. The MTM style. Teoksessa H. Newcomb (toim.) *Television. The critical view*. New York: Oxford University Press.
- Findahl, O. & B. Höijer 1977. How important is presentation? A review of experimental research. Stockholm: Sveriges Radio.
- Fiske, J. 1987. *Television culture*. London: Routledge.
- Fiske, J. 1989. Moments of television: Neither the text nor the audience. Teoksessa E. Seiter, H. Borchers, G. Kreutzner & E.-M. Warth (toim.) *Remote control. Television, audiences, and cultural power*. London: Routledge.
- Fiske, J. & J. Hartley 1978. *Reading television*. London: Routledge.
- Forgas, J. 1985. *Interpersonal behaviour. The psychology of social interaction*. Sydney: Pergamon Press.
- Fortner, R. 1994. Mediated communication theory. Teoksessa F. Casmir (toim.) *Building communication theories: A socio/cultural approach*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Friedman, H., T. Mertz & R. DiMatteo 1980. Perceived bias in the facial expression of television news broadcasters. *Journal of Communication* 30, 103-111.
- Friedrichs, J. 1993. Analyse von journalistischen Interviews und praktische Konsequenzen. Teoksessa K. Pawlowski (toim.) *Sprechen, Hören, Sehen. Rundfunk und Fernsehen in Wissenschaft und Praxis*. München: Ernst Reinhardt Verlag.
- Furnham, A. 1986. Situational determinants of intergroup communication. Teoksessa W. Gudykunst (toim.) *Intergroup communication*. London: Edward Arnold.
- Giles, H., A. Mulac, J. Bradac & P. Johnson 1987. Speech accommodation theory: The first decade and beyond. Teoksessa M. McLaughlin (toim.) *Communication yearbook 10*. Newbury Park: Sage.
- Goodwin, A. 1990. TV news: Striking the right balance. Teoksessa A. Goodwin & G. Whannel (toim.) *Understanding television*. London: Routledge.
- Gozzi, R. Jr. & W. L. Haynes 1992. Electric media and electric epistemology: Empathy at a distance. *Critical Studies in Mass Communication* 9, 217-228.
- Grant, A., K. K. Guthrie & S. Ball-Rokeach 1991. Television shopping: A media system dependency perspective. *Communication Research* 18, 773-798.
- Gripsrud, J. 1991. Modernizing hierarchical modernism: On the problems of evaluating texts. Teoksessa H. Rønning & K. Lundby (toim.) *Media and communication. Readings in methodology, history and culture*. Oslo: Norwegian University Press.
- Gronbeck, B. 1991. The rhetorical studies tradition and Walter J. Ong: Oral-literacy theories of mediation, culture, and consciousness. Teoksessa B. Gronbeck, T. Farrell & P. Soukup (toim.) *Media consciousness, and culture. Explorations of Walter Ong's thought*. Newbury Park: Sage.

- Gronbeck, B. 1995. Rhetoric, ethics, and telespectacles in the post-everything age. Teoksessa R. H. Brown (toim.) Postmodern representations. Urbana: University of Illinois Press.
- Gumpert, G. 1988. Linguistic character and a theory of mediation. Teoksessa J. Anderson (toim.) Communication yearbook 11. Newbury Park: Sage.
- Gumpert, G. & R. Cathcart 1985. Media grammars, generations, and media gaps. *Critical Studies in Mass Communication* 2, 23-35.
- Gumpert, G. & R. Cathcart (toim.) 1986. Inter/media. Interpersonal communication in a media world. New York: Oxford University Press.
- Gunter, B. 1991. Responding to news and public affairs. Teoksessa J. Bryant & D. Zillman (toim.) Responding to the screen. Reception and reaction processes. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gunter, B. 1995. Understanding the appeal of TV game shows. *Medienpsychologie* 7, 87-106.
- Haag, L. 1993. Oprah Winfrey: The construction of intimacy in the talk show setting. *Journal of Popular Culture* 26, 115-121.
- Haavikko, R. 1979. Havainnollisuus. Teoksessa S. Kahila (toim.) Elävää suomea. Yleisradion kieliopas. Jyväskylä: Gummerus.
- Hackman, M. Z. & K. Walker 1990. Instructional communication in the televised classroom: The effects of system design and teacher immediacy on student learning and satisfaction. *Communication Education* 39, 196-206.
- Hakulinen, A. 1991. Erään haastattelun anatomia. Teoksessa T. Lehtonen & S. Shore (toim.) Kieli 6. Kieli, valta ja eriarvoisuus. Helsinki: Helsingin yliopisto, suomen kielen laitos.
- Hallin, D. & P. Mancini 1984. Speaking of the president. Political structure and representational form in U.S. and Italian television news. *Theory and Society* 13, 829-850.
- Hansen, C. 1988. Talk-showet som fjernsynsunderholdning. *Medie Kultur* nro 8, 83-104.
- Harp, D., S. Harp & S. Stretch 1985. Apparel impact on viewer responses to television news anchorwomen. *Southwestern Mass Communication Journal* 2, 49-60.
- Harré, R. & R. Lamb (toim.) 1986. The dictionary of personality and social psychology. Norwich: Page Bros.
- Haslett, B. 1987. Communication: Strategic action in context. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hawkins, R. & J. Daly 1988. Cognition and communication. Teoksessa R. Hawkins, J. Wiemann & S. Pingree (toim.) Advancing communication science: Merging mass and interpersonal processes. Newbury Park: Sage.
- Hawkins, R., J. Wiemann & S. Pingree (toim.) 1988. Advancing communication science: Merging mass and interpersonal processes. Newbury Park: Sage.
- Haynes, W. L. 1988. Of that which we cannot write: Some notes on the phenomenology of media. *Quarterly Journal of Speech* 74, 71-101.
- Heath, K. & J. Bryant 1992. Human communication theory and research. Concepts, contexts, & challenges. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

- Heeter, C. 1989. Classifying mediated communication systems. Teoksessa J. Anderson (toim.) *Communication yearbook 12*. Newbury Park: Sage.
- Heinderyckx, F. 1993. Television news programmes in Western Europe: A comparative study. *European Journal of Communication* 8, 425-450.
- Hellman, H. 1988. *Uustelevisio aika?* Helsinki: Hanki ja Jää.
- Hellweg, S., G. Dionisopoulos & D. Kugler 1989. Political candidate image: A state-of-the-art review. Teoksessa B. Dervin & M. Voigt (toim.) *Progress in communication sciences*, vol. IX. Norwood: Ablex.
- Hellweg, S. A., M. Pfau & S. R. Brydon 1992. *Televised presidential debates*. New York: Praeger.
- Heritage, J. 1985. Analysing news interviews: Aspects of the production of talk for a overhearing audience. Teoksessa T. van Dijk (toim.) *Handbook of discourse analysis*, vol. 3. *Discourse and dialogue*. London: Academic Press.
- Heritage, J., S. Clayman & D. Zimmerman 1988. Discourse and message analysis: The micro-structure of mass media messages. Teoksessa R. Hawkins, J. Wiemann & S. Pingree (toim.) *Advancing communication science: Merging mass and interpersonal processes*. Newbury Park: Sage.
- Heritage, J. & A. Roth 1995. Grammar and institution: Questions and questioning in the broadcast news interview. *Research on Language and Social Interaction* 28, 1-60.
- Hietala, V. 1990. Teeveen merkit. *Television lukutaidon aakkoset*. Vaasa: Yleisradio.
- Hietala, V. 1991. Tv-uutiset viihteenä ja populaarikulttuurina. *Tiedotustutkimus* 14, 5-12.
- Hietala, V. 1992a. Audiovisuaalinen tarinatuokio – tv-uutisten narratologiaa. *Tiedotustutkimus* 15, 37-46.
- Hietala, V. 1992b. Humanistinen tv-tutkimus – vanhaa viiniä uudessa leilissä? *Tiedotustutkimus* 15, 3-10.
- Hietala, V. 1994. Suomalainen televisio vuonna nolla(kaksi). *Lähikuva* 4/1994, 35-43.
- Hietala, V. & A. Honka-Hallila 1992. Todellisuuden paluu televisioon. *Lähikuva* 1/1992, 38-46.
- Hjarvard, S. 1994. Intimitet, autenticitet og kvindelighed. Om offentlighedens forandringer og Public service TV's iscenesottelse af autoritetstabet. Teoksessa P. Dahlgren (toim.) *Den mångtydiga rutan*. Nordisk forskning om TV. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Hoffner, C. & J. Cantor 1991. Perceiving and responding to mass media characters. Teoksessa J. Bryant & D. Zillermann (toim.) *Responding to the screen. Reception and reaction processes*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Holland, P. 1987. When a woman reads the news. Teoksessa H. Baehr & G. Dyer (toim.) *Boxed in women and television*. New York: Pandora.
- Hood, S. 1987. *On television*. London: Pluto Press.
- Horton, D. & R. R. Wohl (1956) 1986. Mass communication and para-social interaction: Observation on intimacy at a distance. Teoksessa G.

- Gumpert & R. Cathcart (toim.), *Inter/media*. Interpersonal communication in a media world. New York: Oxford University Press.
- Houlberg, R. 1984. Local television news audience and the para-social interaction. *Journal of Broadcasting* 28, 423-429.
- Huberman, A. M. & M. Miles 1994. Data management and analysis methods. Teoksessa N. Denzin & Y. Lincoln (toim.) *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage.
- Huth, L. 1981a. Das Fernsehen als Dialogpartner. Teoksessa A. Lange-Seidl (toim.) *Zeichenkonstitution II*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Huth, L. 1981b. Fiktionalisierung interpersonaler Beziehungen in der Fernsehunterhaltung. Teoksessa E. Schaefer (toim.) *Medien und Deutschunterricht. Vorträge des Germanistenstags Saarbrücken 1980*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Hyde, S. 1983. *Television and radio announcing*. Boston: Houghton Mifflin.
- Høyer, S. 1989. *Små samtaler og store medier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ikola, O. 1972. Kirjakieli ja puhekieli, yleiskieli ja murre. *Sananjalka* 14, 14-25.
- Ikola, O. 1986. Yleiskielemme synty. *Kielikello* 2, 5-7.
- Infante, D., A. Rancer & D. Womack 1993. *Building communication theory*. Prospect Heights: Waveland Press.
- Innis, H. 1964. *The bias of communication*. Toronto: University of Toronto Press.
- Ishii, S., A. Sallinen-Kuparinen, D. Klopff & C. Thompson 1991. Differences in nonverbal immediacy between Japanese, Finns, and Americans. *Annual reports. Humanities and social sciences* 23, 47-55.
- Isotalus, P. 1990. Onko toimittajan televisioesiintymisellä merkitystä? *Tiedotustutkimus* 13, 39-45.
- Isotalus, P. 1993. Toimittaja kuvaruudussa. Esiintyminen televisiokontekstissa. *Lisensiaatintyö puheviestinnän alalta*. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
- Isotalus, P. 1994. Puhutaan mediassa: Puheviestinnän ja mediakasvatuksen integrointia. Teoksessa V. Eskola & T. Lukkarinen (toim.) *Kieli on, sopii sanoa. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XL*. Helsinki: ÄOL.
- Isotalus, P. 1995a. Friendship through screen. Review of parasocial relationship. *Nordicom Review* 1/1995, 59-64.
- Isotalus, P. 1995b. Mitä esiintymistaito on? Puhetaiteen, yleisöpuheen ja mediaesiintymisen yhteisiä piirteitä etsimässä. Teoksessa M. Valo (toim.) *Haasteita puheviestinnän opetukseen*. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 14.
- Isotalus, P. 1995c. Suomalaisessa puhekulttuurissa monikulttuurinen televisio. Teoksessa L. Salo-Lee (toim.), *Kieli & kulttuuri oppimisessa ja opettamisessa*. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 12.
- Isotalus, P. & M. Pörhölä 1994. Mikä presidenttiehdokkaiden televisiokeskustelussa kiinnostaa nuoria? *Politiikka* 36, 272-282.
- Isotalus, P. & M. Valo 1995. Televisioystävyyttä ja radorakkautta. Parasosiaalinen suhde suomalaisittain. *Tiedotustutkimus* 18, 64-74.
- Jensen, K. B. 1986. *Making sense of the news*. Aarhus: Aarhus University Press.
- Jensen, K. B., K. C. Schröder, T. Stampe, H. Søndergaard & J. Topsøe-Jensen 1994. Super flow, channel flows, and audience flows. A study of viewers' reception of television as flow. *Nordicom Review* 2/1994, 1-13.
- Joukkoviestintätalasto 1993. Helsinki: Tilastokeskus.

- Jääsaari, J. & A. Savinen 1995. Television vaalikeskusteluohjelmat yleisön arvioitavina. Helsinki: Yleisradio.
- Kaha, C. W. 1993. Toward a syntax of motion. *Critical Studies in Mass Communication* 10, 339-348.
- Kaid, L. L., V. C. Downs & S. Ragan 1990. Political argumentation and violations of audience expectations: An analysis of the Bush-Rather encounter. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 34, 1-15.
- Kaid, L. L., D. Singleton & D. Davis 1977. Instant analysis of televised political addresses: The speaker versus the commentator. Teoksessa B. Ruben (toim.) *Communication yearbook* 1. New Brunswick: Transaction Books.
- Kaplan, R., M. Adams & R. Singer 1977. Effects of medium and presentation style on evaluation of a communicator. *Perceptual and Motor Skills* 45, 967-979.
- Karttunen, K. 1986. Millaisia puhekielen rekistereitä radion ja television ohjelmissa tarvitaan? *Kielikello* 2, 35-38.
- Katz, E. & J. Feldman 1962. The debates in the light of research: A survey of surveys. Teoksessa S. Kraus (toim.) *The great debates*. Indiana: Indiana University Press.
- Keeter, S. 1987. The illusion of intimacy. Television and the role of candidate personal qualities in voter choice. *Public Opinion Quarterly* 51, 344-358.
- Keppinger, H. M. 1989. Nonverbale Kommunikation: Darstellungseffekte. Teoksessa E. Noelle-Neumann, W. Schulz & J. Wilke (toim.) *Publizistik Massekommunikation*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag.
- Keppinger, H. M., H.-B. Brosius & N. Heine 1990. Contrast effects of nonverbal behavior in television interviews. *Communications* 15, 121-134.
- Keppinger, H. M. & W. Donsbach 1987. The influence of camera perspectives on the perception of a politician by supporters, opponents, and neutral viewers. Teoksessa D. Paletz (toim.) *Political communication research. Approaches, studies, assessments*. Norwood: Ablex.
- Kerr, P. 1990. F for fake? Friction over faction. Teoksessa A. Goodwin & G. Whannel (toim.) *Understanding television*. London: Routledge.
- Keränen, J. 1992. Löytyykö Suomesta kanavapujottelijoita? Teoksessa Radio- ja tv-tutkimuksen vuosikirja 1992. Helsinki: Yleisradio.
- Knapp, M., G. Miller & K. Fudge 1994. Background and current trends in the study of interpersonal communication. Teoksessa M. Knapp & G. Miller (toim.) *Handbook of interpersonal communication* (2. painos). Thousand Oaks: Sage.
- Koenig, F. & G. Lessan 1985. Viewers' relationship to television personalities. *Psychological Reports* 57, 263-266.
- Koivusalo, E. 1980. Yleisradio – koko kansan kielikoulu. *Teemalinkki*, joulukuu 1980, 3-5.
- Koski, A. 1994. Valtiomies: Valtiomieheyttä ja maskuliinista virtuositeettia. Urho Kekkosen ja Elisabeth Rehnin valtiotaito kuvasemiioittisessa analyysissä. Helsinki: Yleisradio.
- Kowal S., M Bassett & D. O'Connell 1985. The spontaneity of media interviews. *Journal of Psycholinguistic Research* 14, 1-18.
- Kytömäki, J. & A. Savinen 1993. Terveisiä katsojilta. Palautetutkimuksen televisiota koskevien keskustelujen analyysi. Helsinki: Yleisradio.

- Lang, A., S. Geiger, M. Strickwerda & J. Sumner 1993. The effects of related and unrelated cuts on television viewers' attention, processing capacity, and memory. *Communication Research* 20, 4-29.
- Langer, J. 1981. Television's "personality system". *Media, Culture and Society* 4, 351-365.
- Lasswell, H. 1948. The structure and function of communication in society. Teoksessa L. Bryson (toim.) *The communication of ideas*. New York: Harper.
- Lehtonen, J. & K. Sajavaara 1985. The silent Finn. Teoksessa D. Tannen & M. Saville-Troike (toim.) *Perspectives on silence*. Norwood: Ablex.
- Leiwo, M. 1988. Kuinka Koivisto vakuutti äänestäjät presidentin valitsijamiesvaalien vaalitentissä 1982? *Politiikka* 30, 116-124.
- Leiwo, M. 1995. Presidentinvaalit näyttämöllä. Ovatko vaalit medianäytelmä? *Tiedotustutkimus* 18, 37-44.
- Levo-Henriksson, R. 1994. Eyes upon wings. Culture in Finnish and US television news. Helsinki: Yleisradio.
- Levy, M. 1979. Watching TV news as para-social interaction. *Journal of Broadcasting* 23, 69-80.
- Lewis, J. 1990. Are you receiving me? Teoksessa A. Goodwin & G. Whannel (toim.) *Understanding television*. London: Routledge.
- Liikkanen, M. 1993a. Televisio- ja radio-ohjelmien valinnat. Teoksessa M. Liikkanen & H. Pääkkönen (toim.) *Arjen kulttuuria. Vapaa-aika ja kulttuuriharrastukset vuosina 1981 ja 1991*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Liikkanen, M. 1993b. Televisio, video, kotitietokoneet ja radio – sähköisen kuvan ja uusien ilmaisutapojen läpimurtoja. Teoksessa M. Liikkanen & H. Pääkkönen (toim.) *Arjen kulttuuria. Vapaa-aika ja kulttuuriharrastukset vuosina 1981 ja 1991*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Lindblad, I.-B. 1989. Nyhetstext i radio och TV. Teoksessa U. Carlsson (toim.) *Språket i massmedierna*. Göteborg: Nordicom.
- Linke, A. 1985. Gespräche im Fernsehen. Eine diskursanalytische Untersuchung. Bern: Peter Lang.
- Littlejohn, S. 1992. Theories of human communication. Belmont: Wadsworth.
- Livingstone, S. & P. Lunt 1994. Talk on television. London: Routledge.
- Lombard, M. 1995. Direct responses to people on the screen: Television and personal space. *Communication Research* 22, 288-324.
- Loshitzky, Y. 1991. The intifada as a meta-televisual dialogue. *Media, Culture and Society* 13, 557-571.
- Mancini, P. 1988. Simulated interaction: How the television journalist speaks. *European Journal of Communication* 3, 151-166.
- Mandell, L. & D. Shaw 1973. Judging people in the news – unconsciously: Effect of camera angle and bodily activity. *Journal of Broadcasting* 17, 353-362.
- Manusov, V. 1991. Perceiving nonverbal messages: Effects of immediacy and encoded intent on receiver judgments. *Western Journal of Speech Communication* 55, 235-253.
- Marc, D. 1987. Beginning to begin again. Teoksessa H. Newcomb (toim.) *Television. The critical view*. New York: Oxford University Press.
- Markham, D. 1968. The dimensions of source credibility of television newscasters. *The Journal of Communication* 18, 57-64.

- Marwell, G. & J. Hage 1970. The organization of role-relationships: A systematic description. *American Sociological Review* 35, 884-900.
- Masterman, L. 1991. Medioita oppimassa – mediakasvatuksen perusteet. Suom. toim. J. Sihvonen, suomentaja T. Nevanlinna. Helsinki: Kansan Sivistystyön liitto KSL r.y.
- Mazzoleni, G. 1987. Media logic and party logic in campaign coverage: The Italian general election of 1983. *European Journal of Communication* 2, 81-103.
- McCleneghan, S. 1985. Nonverbal cues and tv news revisited: 1984. *Southwestern Mass Communication Journal* 1, 41-47.
- McLuhan, M. (1964) 1984. Ihmisen uudet ulottuvuudet. Suomentaja A. Tiusaanen. Porvoo: WSOY.
- McQuail, D. 1987. Functions of communication: A nonfunctionalist overview. Teoksessa C. Berger & S. Chaffee (toim.) *Handbook of communication science*. Newbury Park: Sage.
- Merdian, F. 1987. Zur Konnotation der Einstellungsperspektive. Wie wirken sich unterschiedliche Aufnahmewinkel auf die Beurteilung von "Bildschirmpersonen" aus? *Communications* 13, 7-25.
- Metzler, K. 1989. Creative interviewing. The writer's guide to gathering information by asking questions. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Meyrowitz, J. 1985. No sense of place. The impact of electronic media on social behavior. New York: Oxford University Press.
- Meyrowitz, J. 1986. Television and interpersonal behavior: Codes of perception and response. Teoksessa G. Gumpert & R. Cathcart (toim.) *Inter/media. Interpersonal communication in a media world*. New York: Oxford University Press.
- Meyrowitz, J. 1993. Images of media: Hidden ferment – and harmony – in the field. *Journal of Communication* 43, 55-66.
- Meyrowitz, J. 1994. Medium theory. Teoksessa D. Crowley & D. Mitchell (toim.) *Communication theory today*. Cambridge: Polity Press.
- Mielikäinen, A. 1986. Nykysuomen murtuvat murrerajat. *Kielikello* 2, 12-17.
- Miettinen, J. 1991. Havaintoja tiedotusvälineiden luotettavuudesta. Tutkimusalueen hahmottelua. Helsingin yliopisto. Tiedotusopin laitoksen julkaisu 9.
- Miles, M. & A. M. Huberman 1984. *Qualitative data analysis. A sourcebook of new methods*. Beverly Hills: Sage.
- Miller, L. C., J. Berg & R. Archer 1983. Openers: Individuals who elicit intimate self-disclosure. *Journal of Personality and Social Psychology* 44, 1234-1244.
- Miller, L. C., M. Cody & M. McLaughlin 1994. Situations and goals as fundamental constructs in interpersonal communication research. Teoksessa M. Knapp & G. Miller (toim.) *Handbook of interpersonal communication*. (2. painos) Thousand Oaks: Sage.
- Montgomery, B. 1981. Verbal immediacy as a behavioral indicator of open communication content. *Communication Quarterly* 30, 28-34.
- Montgomery, M. 1986. DJ talk. *Media, Culture and Society*. 8, 421-440.
- Morello, J. 1988. Argument and visual structuring in the 1984 Mondale-Reagan debates: The medium's influence on the perception of clash. *Western Journal of Speech Communication* 52, 277-290.

- Morello, J. 1992. The "look" and language of clash: Visual structuring of argument in the 1988 Bush-Dukakis debates. *The Southern Communication Journal* 57, 205-218.
- Moring, T. & H. Himmelstein 1993. Poliittikkaa riisuttuna. Kampanjakulttuuri murroksessa televisioidun politiikan aikaan. Helsinki: Yleisradio.
- Morse, M. 1985. Talk, talk, talk – the space of discourse in television. *Screen* 26, 2-15.
- Morse, M. 1986. The television news personality and credibility: Reflections on the news in transition. Teoksessa T. Modleski (toim.) *Studies in entertainment. Critical approaches to mass culture*. Bloomington: Indiana University Press.
- Mulac, A., J. Bradac & K. Mann 1985. Male/female language differences and attributional consequences in children's television. *Human Communication Research* 11, 481-506.
- Mühlen, U. 1985. *Talk als Show. Eine linguistische Untersuchung der Gesprächsführung in den Talkshows des deutschen Fernsehens*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang.
- Mårtensson, E. 1989. Offentliga privatsamtal – en modern massmediegenre. Teoksessa U. Carlsson (toim.) *Språket i massmedierna*. Göteborg: Nordicom.
- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nelson, J. 1989. Eyes out of your head: On televisual experience. *Critical Studies in Mass Communication* 6, 387-403.
- Neuendorf, K., J. Brentar & J. Porco 1990. Media technology hardware and human sensory channels: Cognitive structures in multidimensional space. *Communication Research Reports* 7, 100-106.
- Newcomb, H. 1987. *Toward a television aesthetic*. Teoksessa H. Newcomb (toim.) *Television. The critical view*. New York: Oxford University Press.
- Newhagen, J. 1994. Self-efficacy and call-in political television show use. *Communication Research* 21, 366-379.
- Newhagen J. & C. Nass 1989. Differential criteria for evaluating credibility of newspapers and tv news. *Journalism Quarterly* 66, 277-284.
- Newton, B. & E. Buck 1985. Television as significant other. Its relationship to self-descriptors in five countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 16, 289-312.
- Nofsinger, R. 1989. Collaborating on context: Invoking alluded-to shared knowledge. *Western Journal of Speech Communication* 53, 227-241.
- Nofsinger, R. 1995. Micromanaging expert talk: Hosts' contributions to televised computer product demonstrations. Teoksessa B. Burleson (toim.) *Communication yearbook* 18. Thousand Oaks: Sage.
- Norlund, J.-E. 1978. Media interaction. *Communication Research* 5, 150-175.
- Norton, R. 1983. *Communicator style: Theory, application, and measures*. Beverly Hills: Sage.
- Nuolijärvi, P. 1994a. Kun instituutio kohtaa instituution. Näkökulma julkiseen vuorovaikutukseen. Teoksessa V. Eskola & T. Lukkarinen (toim.) *Kieli on, sopii sanoa. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XL*. Helsinki: AOL.

- Nuolijärvi, P. 1994b. Vierekkäinen vuorovaikutus – Martti Ahtisaari ja Elisabeth Rehn televisiohaastattelussa. Teoksessa J. Lammi-Takala (toim.) Suku-puoli, media ja presidentivaalit. Tasa-arvo-julkaisuja 1/1994. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.
- Nurmi, S. 1991. TV-uutisten yleisö. Teoksessa Radio- ja tv-tutkimuksen vuosikirja 1991. Helsinki: Yleisradio.
- Nurmi, S. 1994. TV-katselun kehitys. Teoksessa H. Kasari (toim.) Radio- ja televisiotutkimuksen vuosikirja 1994. Helsinki: YLE.
- Nyberg, L. 1979. Näin ei pitäisi sanoa. Kirjoituksesta puheeksi. Teoksessa S. Kahila (toim.) Elävää suomea. Jyväskylä: Gummerus.
- Ohjelmatoiminnan säännöstö, 1992. Helsinki: Yleisradio.
- O'Keefe, B. 1993. Against theory. *Journal of Communication* 43, 75-82.
- Oksanen, M. 1984. Television vaikutus vuoden 1983 eduskuntavaalien tuloksiin. *Politiikka* 26, 145-162.
- Oksanen, M. 1986. Viestintäkulttuuri, televisio ja radio. Helsinki: Yleisradio.
- Olson, S. 1987. Meta-television: Popular postmodernism. *Critical Studies in Mass Communication* 4, 284-300.
- Olson, S. 1994. Renewed alchemy: Science and humanism in communication epistemology. Teoksessa F. Casmir (toim.) Building communication theories: A socio/cultural approach. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ong, W. 1980. Literacy and orality in our times. *Journal of Communication* 30, 197-204.
- Ong, W. 1982. Orality and literacy. The technologizing of the world. London: Methuen.
- O'Shaughnessy, M. 1990. Box pop: Popular television and hegemony. Teoksessa A. Goodwin & G. Whannel (toim.) Understanding television. London: Routledge.
- Owsley, H. & C. M. Scotton 1984. The conversational expression of power by television interviewers. *The Journal of Social Psychology* 123, 261-271.
- Pakkanen, L. 1979. Haastattelun kieli. Teoksessa S. Kahila (toim.) Elävää suomea. Yleisradion kieliopas. Jyväskylä: Gummerus.
- Paterson, R. 1990. A suitable schedule for the family. Teoksessa A. Goodwin & G. Whannel (toim.) Understanding television. London: Routledge.
- Patterson, M., M. Churchill, G. Burger & J. Powell 1992. Verbal and nonverbal modality effects on impressions of political candidates: Analysis from the 1984 presidential debates. *Communication Monographs* 59, 231-242.
- Patton, M. Q. 1980. Qualitative evaluation methods. Newbury Park: Sage.
- Pavitt, C. 1989. Accounting for the process of communication competence evaluation. A comparison of predictive models. *Communication Research* 16, 405-433.
- Pavitt, C. & L. Haight 1986a. Implicit theories of communicative competence: Situational and competence level differences in judgments of prototype and target. *Communication Monographs* 53, 221-235.
- Pavitt, C. & L. Haight 1986b. Implicit theories of communicative competence: The semantics of social behavior. *Central States Speech Journal* 37, 204-219.
- Pearce, B. 1973. Consensual rules in interpersonal communication: A reply to Cushman and Whiting. *The Journal of Communication* 23, 160-168.

- Peck, J. 1995. TV talk shows as therapeutic discourse: The ideological labor of the televised talking cure. *Communication Theory* 5, 58-81.
- Pedersen, V. 1993. Soap, pin-up and burlesque: Commercialization and femininity in Danish television. *NORA* 1, 74-89.
- Perlman, D. & B. Fehr 1986. Theories of friendship: The analysis of interpersonal attraction. Teoksessa V. Derlega & B. Winstead (toim.) *Friendship and social interaction*. New York: Springer-Verlag.
- Perse, E. 1990. Media involvement and local news effects. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 34:17-36.
- Perse, E. & J. Courtright 1993. Normative images of communication media. Mass and interpersonal channels in the new media environment. *Human Communication Research* 19, 485-503.
- Perse, E. & D. Ferguson 1994. The impact of the newer television technologies on television satisfaction. *Journalism Quarterly* 70, 843-853.
- Perse, E. & R. Rubin 1989. Attribution of social and parasocial relationships. *Communication Research* 16, 59-77.
- Peters, J. D. 1994. The gaps of which communication is made. *Critical Studies in Mass Communication* 11, 117-140.
- Petrenko, V. F. & E. E. Pronina 1986. Man on TV screen: An attempt at psychosemantic investigation. *The Soviet Journal of Psychology* 7, 761-773.
- Pettegrew, L. 1988. The importance of context in applied communication research. *The Southern Speech Communication Journal* 53, 331-338.
- Pfau, M. 1990. A channel approach to television influence. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 34, 195-214.
- Pfau, M., T. Diedrich, K. Larson & K. Van Winkle 1993. Relational and competence perceptions of presidential candidates during primary election campaigns. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 37, 275-292.
- Pfau, M. & J. G. Kang 1991. The impact of relational messages on candidate influence in televised political debates. *Communication Studies* 42, 114-128.
- Piccirillo, M. S. 1986. On the authenticity of televisual experience: A critical exploration of para-social closure. *Critical Studies in Mass Communication* 3, 337-355.
- Pike, K. 1967. *Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior*. The Hague: Mouton.
- Poster, M. 1994. The mode of information and postmodernity. Teoksessa D. Crowley & D. Mitchell (toim.) *Communication theory today*. Cambridge: Polity Press.
- Rafaeli, S. 1988. Interactivity: From new media to communication. Teoksessa R. Hawkins, J. Wiemann & S. Pingree (toim.) *Advancing communication science: Merging mass and interpersonal processes*. Newbury Park: Sage.
- Rainio, K. & K. Helkama 1974. *Sosiaalipsykologian oppikirja*. Helsinki: WSOY.
- Rajamäki, T. 1979. Miten puhun radiossa ja televisiossa. Teoksessa S. Kahila (toim.) *Elävää suomea. Yleisradion kieliopas*. Jyväskylä: Gummerus.
- Rajamäki, T. 1992. Mikrofonin ja kameran edessä. Teoksessa S. Vepsäläinen (toim.) *Peilikuvia*. Helsinki: Yleisradio.

- Rajamäki, T. (toim.) 1994. Saanko haastattelun. Helsinki: Radio- ja televisioinstituutti.
- Rasmussen, T. A. 1988. Fiktion og reception i det interpersonelle rum. Teoksessa H. J. Nielsen (toim.) Kultur, identitet og kommunikation. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Reardon, K. & E. Rogers 1988. Interpersonal versus mass media communication: A false dichotomy. *Human Communication Research* 15, 284-303.
- Rice, R. 1987. Computer-mediated communication and organizational innovation. *Journal of Communication* 37, 65-94.
- Ridell, S. 1994. Kaikki tiet vievät genreen. Tampereen yliopiston tiedostusopin laitoksen julkaisuja. Tampereen yliopisto. Tiedostusopin laitoksen julkaisuja 82.
- Robinson, G. J. 1984. Television news and the claim to facticity: Quebec's referendum coverage. Teoksessa W. D. Rowland & B. Watkins (toim.) *Interpreting television: Current research perspectives*. Beverly Hills: Sage.
- Rogers, E. 1986. *Communication technology. The new media in society*. New York: The Free Press.
- Roscoe, J., H. Marshall & K. Gleeson 1995. The television audience: A reconsideration of the taken-for-granted terms 'active', 'social' and 'critical'. *European Journal of Communication* 10, 87-108.
- Rubin, A. 1994. Parasocial interaction scale. Teoksessa R. Rubin, P. Palmgreen & H. Sypher (toim.) *Communication research measures. A sourcebook*. New York: The Guilford Press.
- Rubin, A. & E. Perse 1988. Audience activity and soap opera involvement. A uses and effects investigation. *Human Communication Research* 14, 246-268.
- Rubin, A., E. Perse & R. Powell 1985. Loneliness, parasocial interaction, and local television news viewing. *Human Communication Research* 12, 155-180.
- Rubin, A. & R. Rubin 1985. Interface of personal and mediated communication: A research agenda. *Critical Studies in Mass Communication* 2, 36-53.
- Rubin, R. & M. McHugh 1987. Development of parasocial interaction relationship. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 31, 279-292.
- Ruhrmann, G. 1989. Rezipient und Nachricht. Struktur und Prozess der Nachrichtenrekonstruktion. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Saarinen, J. 1987. Radion ja television uutistekstien informaatorakenne. Helsinki: Yleisradio.
- Saavalainen, E. 1980. Pitääkö toimittajan olla esiintyjä? Haastattelu, muistiin merkitsi S. Närhinen. Teemalinkki, joulukuu 1980, 18-19.
- Sallinen-Kuparinen, A. 1986a. Finnish communication reticence. Perceptions and self-reported behavior. *Studia Philologica Jyväskyläensia* 19. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sallinen-Kuparinen, A. 1986b. Miten kirjoitetun kielen mallit vaikuttavat puhumiseen. Teoksessa L. Lautamatti & S. Takala (toim.) *AFinLA:n vuosikirja 1986*. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.
- Sallinen-Kuparinen, A. 1987. Televisioesiintyminen, mediaretoriikka ja poliittinen vaikuttaminen. *Politiikka* 29, 120-133.

- Sallinen-Kuparinen, A. 1992. Teacher communicator style. *Communication Education* 41, 153-166.
- Samovar, L. & J. Mills 1989. *Oral communication. Message & response.* Dubuque: Wm. C. Brown Publishers.
- Sanders, K. & M. Pritchett 1971. Some influences of appearance on television newscaster appeal. *Journal of Broadcasting* 15, 293-301.
- Savolainen, T. & H. Zilliacus-Tikkanen 1992. *Women in Finnish broadcasting.* Publications of the Finnish National Commission for Unesco 61.
- Scannell, P. 1986. Editorial. *Media, Culture and Society* 8, 387-392.
- Scannell, P. 1990. *Public service broadcasting: The history of a concept.* Teoksessa A. Goodwin & G. Whannel (toim.) *Understanding television.* London: Routledge.
- Scannell, P. 1991. Introduction: The relevance of talk. Teoksessa P. Scannell (toim.) *Broadcast talk.* London: Sage.
- Scannell, P. 1995. For a phenomenology of radio and television. *Journal of Communication* 45, 4-19.
- von Schenk, M. & P. Rössler 1990. Rezipientenorientierter Programmvergleich: Ein brauchbares Modell für die Fernsehforschung? *Media Perspektiven* 12/90, 785-791.
- Schmidt, T. & R. Cornelius 1987. Self-disclosure in everyday life. *Journal of Social and Personal Relationships* 4, 365-373.
- Seibold, D. & B. Spitzberg 1982. Attribution theory and research: Review and implications for communication. Teoksessa B. Derwin & M. Voigt (toim.) *Progress in communication sciences, vol. III.* Norwood: Ablex.
- Shimanoff, S. 1980. *Communication rules. Theory and research.* Beverly Hills: Sage.
- Shoemaker, P. & S. Reese 1990. Exposure to What? Intergrating media content and effects studies. *Journalism Quarterly* 67, 649-652.
- Shook, F. 1989. *Television field production and reporting.* New York: Longman.
- Shostack, H. 1974. Factors influencing appeal of TV news personalities. *Journal of Broadcasting* 18, 63-71.
- Sihvonen, J. 1988. *Televisiokasvatuksen mielestä ja kielestä.* Teoksessa Keskustellaan televisiosta. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Silberman, M. 1987. The politics of representation: Brecht and the media. *Theatre journal* 39, 448-460.
- Silverman-Watkins, T., L. Stephen & M. Klein 1986. Sex-stereotyping as factor in children's comprehension of television news. *Journalism Quarterly* 63, 3-11.
- Silverstone, R. 1991. Television, rhetoric, and the return of the unconscious in secondary oral culture. Teoksessa B. Gronbeck, T. Farrell & P. Soukup (toim.) *Media, consciousness and culture.* Newbury Park: Sage.
- Silverstone, R. 1994. *Television and everyday life.* London: Routledge.
- Silvo, I. 1984. Television tarinat ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 7, 3-11.
- Silvo, I. 1988. *Valta, kenttä ja kertomus. Televisiopolitiikan tulkinnat.* Helsinki: Yleisradio.
- Silvo, I. 1989. Vad innebär forskning om journalistik och medier i Finland. *Nordicom-Information* 4/1989, 7-10.

- Singer, J. 1980. The power and limitations of television: a cognitive – affective analysis. Teoksessa P. Tannenbaum (toim.) The entertainment functions of television. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Slade, J. & L. Barchak 1989. Public Broadcasting in Finland: Inventing a national television programming policy. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 33, 355-373.
- Snow, R. 1983. Creating media culture. Beverly Hills: Sage.
- Son, J., S. Reese & W. Davie 1987. Effects of visual-verbal redundancy and recaps on television news learning. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 31, 207-216.
- Spitzberg, B. & C. Brunner 1991. Toward a theoretical integration of context and competence inference research. *Western Journal of Speech Communication* 55, 28-46.
- Stamp, G., A. Vangelisti & M. Knapp 1994. Criteria for developing and assessing theories of interpersonal communication. Teoksessa F. Casmir (toim.) *Buiding communication theories: A socio/cultural approach*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Steinbock, D. 1983. Televisio ja psyyke. Televisiosuhde, illusionismi ja anti-illusionismi. Espoo: Weilin + Göös.
- Steinbock, D. 1985. Kohden homo significansia. Teoksessa R. Mitchell (toim.) *Uusi teknologia, taiteet, taidepolitiikka*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Steinbock, D. 1990. Amerikkalaiset TV-uutiset. Helsinki: Yleisradio.
- Stigel, J. 1988. Tv-blandingsgenrer mellen fakta og fiktion. *Medie Kultur* nro 8, 74-82.
- Strand, H. 1989. Vad är massmediespråk? Teoksessa U. Carlsson (toim.) *Språket i massmedierna*. Göteborg: Nordicom.
- Strand, H. 1991. Kön, kontext och språklig dominans i TV. Teoksessa E. Block (toim.) *Teve som kulturellt system*. Stockholm: Arkivet för ljud och bild.
- Strand, H. 1992. Projektet språklig kommunikation och interaktion i TV. *Metodbeskrivning*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Street, R. 1985. Participant-observer differences in speech evaluation. *Journal of Language and Social Psychology* 4, 125-130.
- Street, R. Jr. 1988. Communication style: Considerations for measuring consistency, reciprocity, and compensation. Teoksessa C. Tardy (toim.) *A handbook for the study of human communication. Methods and instruments for observing, measuring, and assessing communication processes*. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
- Svensson, J. 1989. Etermediernas nyhetspråk. Teoksessa U. Carlsson (toim.) *Språket i massmedierna*. Göteborg: Nordicom.
- Tamborini, R. & D. Zillman 1985. Effects of questions, personalized communication style, and pauses for reflection in children's educational programs. *Journal of Educational Research* 79, 19-26.
- Tan, A., J. Raudy, C. Huff & J. Miles 1980. Children's reactions to male and female newscasters: Effectiveness and believability. *The Quarterly Journal of Speech* 66, 201-205.
- Tankard, J. 1971. Eye contact research and television announcing. *Journal of Broadcasting* 15, 83-90.

- Tankard, J., S. McCleneghan, V. Ganju, E. B. Lee, C. Olkes & D. DuBose 1977. Nonverbal cues and television news. *Journal of Communication* 27, 106-111.
- Taylor, D. & I. Altman 1987. *Communication in interpersonal relationships. Social penetration processes.* Teoksessa M. Roloff & G. Miller (toim.) *Interpersonal processes: New directions in communication research.* Newbury Park: Sage.
- Taylor, L. & B. Mullan 1986. *Uninvited guests. The intimate secrets of television and radio.* London: Chatto & Windus.
- Terrenoire, J.-P. 1987. Les yeux dans les yeux. L'interpellation televisuelle et l'implication du telespectateur. *Revue suisse de sociologie* 13, 367-378.
- Thompson, C., D. Klopff & A. Sallinen-Kuparinen 1991. Finns and Americans compared on the immediacy construct. *Psychological Reports* 68, 41-42.
- Thompson, J. 1994. *Social theory and the media.* Teoksessa D. Crowley & D. Mitchell (toim.) *Communication theory today.* Cambridge: Polity Press.
- Thorsen, M. & H.-G. Møller 1990. *TV-journalistik.* Århus: Forslaget Ajour.
- Thorson, E., B. Reeves & J. Schleuder 1986. Attention to local and global complexity in television messages. Teoksessa M. McLaughlin (toim.) *Communication yearbook 10.* Beverly Hills: Sage.
- Tiemens, R. 1978. A visual analysis of the 1976 presidential debates. *Communication Monographs* 45, 362-370.
- Tiemens, R., M. Sillars, D. Alexander & D. Werling 1988. Television coverage of Jesse Jackson's speech to the 1984 democratic national convention. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 32, 1-22.
- Tiihonen, P. 1991. Perintövaikutus televisionkatselussa. Teoksessa Radio- ja tv-tutkimuksen vuosikirja 1991. Helsinki: Yleisradio.
- Tiittula, L. 1995. *Stile der Konfliktbearbeitung in Fernsehdiskussionen.* Teoksessa M. Selting & B. Sandig (toim.) *Sprech- und Gesprächsstile.* Berlin: de Gruyter.
- Timberg, B. 1994. *The unspoken rules of talk television.* Teoksessa H. Newcomb (toim.) *Television. The critical view.* New York: Oxford University Press.
- Tolson, A. 1991. *Televised chat and the synthetic personality.* Teoksessa P. Scannell (toim.) *Broadcast talk.* London: Sage.
- Traudt, P. & C. Lont 1987. *Media-logic-in-use: The family as locus of study.* Teoksessa T. Lindlof (toim.) *Natural audiences: Qualitative research of media uses and effects.* Norwood: Ablex.
- Tukiainen, T. 1991. Mitkä asiat ohjaavat suuren yleisön suhtautumista Yleisradioon? Teoksessa Radio- ja tv-tutkimuksen vuosikirja 1991. Helsinki: Yleisradio.
- Turner, J. 1992. *Parasocial interaction and The Cosby Show: A critical analysis.* Teoksessa C. Scodari & J. Thorpe (toim.) *Media criticism: Journeys in interpretation.* Dubuque: Kendall-Hunt.
- Turner, J. 1993. *Interpersonal and psychological predictors of parasocial interaction with different television performers.* *Communication Quarterly* 41, 443-453.
- Utterback, A. 1990. *Broadcast voice handbook.* Chicago: Bonus Books.
- Valo, M. 1994. *Käsitykset ja vaikutelmat äänestä. Kuuntelijoiden arviointia radiopuheen äänellisistä ominaisuuksista.* *Studia Philologica Jyväskylänensia* 33. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Walther, J. 1992. Interpersonal effects in computer-mediated interaction. A relational perspective. *Communication Research* 19, 52-90.
- Vancil, D. & S. Pendell 1987. The myth of viewer-listener disagreement in the first Kennedy-Nixon debate. *Central States Speech Journal* 38, 16-27.
- Watson, J. & A. Hill 1993. A dictionary of communication and media studies. London: Edward Arnold.
- Weinrich, L. 1992. Verbale und nonverbale Strategien in Fernsehgesprächen. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Wenner, L. A. 1983. Political news on television: A reconsideration of audience orientations. *The Western Journal of Speech Communication* 47, 380-395.
- Véron, E. 1983. Il est là, je le vois, il me parle. *Communications* 38, 98-120.
- Wiemann, J., R. Hawkins & S. Pingree 1988. Fragmentation in the field – and the movement toward integration in communication science. *Human Communication Research* 15, 304-310.
- Vierikko, E. 1985. Teeveestä tuttu. Televisioesiintyjän opas. Helsinki: MTV.
- Williams, E. 1977. Experimental comparisons of face-to-face and mediated communication: A review. *Psychological Bulletin* 84, 963-976.
- Williams, E. 1978. Visual interaction and speech patterns: An extension of previous results. *The British Journal of Social and Clinical Psychology* 17, 101-102.
- Williams, F. 1985. Technology and communication. Teoksessa T. Benson (toim.) *Speech communication in the 20th century*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Williams, F. & R. Rice 1983. Communication research and the new media technologies. Teoksessa R. Bostrom (toim.) *Communication yearbook* 7. Beverly Hills: Sage.
- Williams, F., R. Rice & E. Rogers 1988. Research methods and the new media. New York: The Free Press.
- Williams, R. (1974) 1990. *Television. Technology and cultural form*. London: Routledge.
- Wish, M., M. Deutsch & S. Kaplan 1976. Perceived dimensions of interpersonal relations. *Journal of Personality and Social Psychology* 33, 409-420.
- Wish, M. & S. Kaplan 1977. Toward an implicit theory of interpersonal communication. *Sociometry* 40, 234-246.
- Woisin, M. 1989. Das Fernsehen unterhält sich. Die Spiel-Show als Kommunikationsereignis. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang.
- Wright, C. 1960. Functional analysis and mass communication. *Public Opinion Quarterly* 24, 605-620.
- Wurtzel, A. & S. Acker 1989. *Television production*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Yleisradio ja viestinnän muutos. Yleisradion toimintaympäristön muutokset ja niiden edellyttämiä toimenpiteitä 1986. Helsinki: Yleisradio.
- Yleisradion ohjelmatoiminnan säännöstö 1972. Helsinki: Yleisradio.
- Ylikoski, M. 1986. Väittele viisaasti. Puhe- ja väittelytaidon opas. Helsinki: WSOY.
- Yorke, I. 1990. *Basic TV reporting*. London: Focal Press.
- Zelizer, B. 1990. Where is the author in American TV news? On construction and presentation of proximity, authorship, and journalistic authority. *Semiotica* 80, 37-48.

- Zettl, H. 1984. *Television production handbook*. Belmont: Wadsworth.
- Zettl, H. 1990. *Sight, sound, motion: Applied media aesthetics*. Belmont: Wadsworth.
- Zhu, J.-H., J. R. Milavsky & R. Biswas 1994. Do televised debates affect image perception more than issue knowledge. A study of the first 1992 presidential debate. *Human Communication Research* 20, 302-333.

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuksessa käytetty havainnointikohteiden luokittelu

HAVAINNOINTIKOHTTEET

1. Ohjelman nimi
2. Toimittajan nimi, sukupuoli (n/m), arvioitu ikä (1 = alle 30 v., 2 = 30-50 v., 3 = yli 50 v.)
3. Ohjelmatyyppi
 - 3.1. uutiset
 - 3.2. ajankohtaisohjelma
 - 3.3. urheiluohjelma
 - 3.4. asiaohjelma
 - 3.5. visailuohjelma
 - 3.6. muu viihdeohjelma
 - 3.7. opetusohjelma
 - 3.8. lasten ja nuorten ohjelma
4. Ohjelman kesto
5. Ohjelman muut toimittajat ja toimittajien väliset suhteet
6. Toimittajan viestintätilanteet
 - esimerkiksi juonto, puheenvuoro, haastattelu, keskustelunjohtaminen, asian näyttäminen, uutisluenta
7. Kielenkäyttö
 - esimerkiksi yleiskielisyys (1 = yleiskieli, 2 = joitakin poikkeamia yleiskielestä, 3 = yleispuhekieli), huumori, viittaukset tuotteeseen, katsojien puhuttelut, deiktiset pronominit
8. Puhetapa
 - esimerkiksi puheen spontaanius (takelut, täytetyt tauot, toistot, väärät aloitukset, muut merkit), merkit lukemisesta, maneerisuus, äänenkäyttö
9. Ohjelman jäsentäminen
 - esimerkiksi oman esiintymisen (ohjelman) aloittaminen, oman esiintymisen (ohjelman) lopettaminen, viittaukset ohjelman rakenteeseen, viittaukset edellisiin tai tuleviin ohjelmiin
10. Suhtautuminen muihin
 - esimerkiksi studioyleisölle puhuminen, haastateltavan tai studiovieraiden puhuttelu, keskeyttäminen, toimittajan roolin esilletuonti, keskustelun/ haastattelun ohjaaminen
11. Affektiiviset ilmaukset
 - esimerkiksi kommentointi vastauksiin tai raportteihin, oman tuntemuksen, mielipiteen, asenteen tai kokemuksen esilletuonti
12. Vaikuttamiskeinot
 - esimerkiksi asian arvottaminen, perustelukeinot, metakieli, viittaukset ajankohtaisuuteen
13. Katse
 - esimerkiksi katseen kohteet (kamera, muistiinpanot, haastateltava tai muu), suunta kuvaan tultaessa, suunta kuvasta poistuttaessa, katseen suunnan vaihtelut, katsekontaktin määrä kuhunkin kohteeseen, milloin katsotaan kameraan
14. Kinesiikka
 - esimerkiksi käsieleet, pään liikkeet, verbaalisen viestinnän korvaaminen nonverbaalisella, ilmeet, liikkeet, koskettaminen
15. Proksemiikka
 - esimerkiksi asettautuminen, paikan vaihdokset, toimittajan istuma- tai seisoma-asento
16. Muut havainnot

Liite 2 Tutkimusaineiston sisältämät ohjelmat (ajanjaksolta 13.–26.1.1992)

Ajankohtainen kakkonen 21.1.
 Ajankohtainen kakkonen: Sana sanasta 25.1.
 Ajankohtainen kakkonen: Tentissä tänään 24.1.
 A-plus 16.1.
 A-studio 13.1., 15.1., 17.1.
 Asuntomarkkinat 2.2.
 Aurinkokulkuri 14.1.
 Bon appetit 15.1.
 Etulyönti 17.1.
 Europortti: Jäseneksi EY:hyn? 14.1.
 Hermunen 28.1.
 Huomenta Suomi 27.1., 28.1., 29.1., 30.1., 31.1.
 Hyvät, pahat ja rumat 27.1., 1.2.
 Jukka ja Ransu 22.1
 Jumppa 22.1., 25.1.
 Kieli-TV: Entrée libre 18.1.
 Kirkonmäellä 19.1.
 Kisalippu Albertvilleen 22.1., 25.1.
 Kolmosvisa 2.2.
 Kotimaan katsaus 20.1., 21.1., 22.1., 23.1., 24.1.
 Kujalalla 26.1.
 Kukkokiekuu 18.1.
 Kymmenen uutiset 20.1., 21.1., 22.1., 23.1., 24.1., 25.1., 26.1.
 Kymppitonni 23.1.
 Lasten TV puoli kuusi (Sanaleikki) 15.1.
 Megatyttö 1992 1.2.
 Megavisa 27.1., 29.1., 31.1.
 Napakymppi 25.1.
 Narskun aamupala 18.1.
 Nollapilkkuviisi 24.1.
 O Solo Mio 13.1.
 Patakakkonen 20.1., 21.1.
 Pelivihjeet 24.1.
 Pikku kakkonen 20.1., 21.1., 22.1., 23.1., 24.1.
 Rockstop 26.1.
 Ruutulippu 31.1.
 Ruutuässä 21.1.
 Salonki soikoon 26.1.
 Seitsemän uutiset 27.1., 29.1., 30.1., 31.1., 1.2., 2.2.
 Sirkuskoulu 2. luokka 15.1.
 Speden sallitut leikit 1.2.
 Speden tee-se-itse-tv 31.1.
 Suomen lista 17.1., 29.1.
 Suoraan Suomeen 25.1.
 Teijan keittiössä 30.1.
 Tiistaitiima 14.1.
 Tulosruutu 2.2.
 TV-uutiset (klo 17.00) 13.1., 14.1., 15.1., 16.1., 17.1., 18.1., 19.1.
 TV-uutiset (klo 18.30) 20.1., 21.1., 22.1., 23.1., 24.1., 25.1., 26.1.
 TV-uutiset (klo 20.30) 13.1., 14.1., 15.1., 16.1., 17.1., 18.1., 19.1.
 TV-uutiset (myöhäis) 13.1., 14.1., 15.1., 17.1.
 Urheiluareena 25.1.
 Urheiluruutu 16.1., 18.1., 19.1.
 Uutisminuutti 27.1., 28.1., 29.1., 30.1., 31.1.
 Vaihtoaskel 13.1.
 Voitosta voittoon 30.1.
 Ympäristöuutiset 26.1.

Liite 3 Tulosten raportoinnissa mainittujen esiintymisen piirteiden frekvenssit

- toimittajasuorituksia aineistossa 190

KATSEKONTAKTI (N = 190)	f
* toimittajia, joilla ei ole katsekontaktia muihin henkilöihin	<u>95</u>
- katse puhuessa kohti kameraa	<u>65</u>
- katse aivan koko ajan kameraan	8
- katse puhuessa ei jatkuvasti kameraan	30
* toimittajalla katsekontakti toisen henkilön kanssa	<u>95</u>
- juontaessa katse kameraan	44
- katse vaihtelee juontaessa kameran ja muiden kohteiden välillä	43
- katse käy juontaessa vain satunnaisesti kamerassa	8
* toimittajia, joilla on haastateltavia	<u>40</u>
- haastattelun aikana toimittajan katse käy kamerassa	4
- haastattelun aluksi toimittaja katsoo kameraan	25
- haastattelun lopuksi toimittaja katsoo kameraan	9
* toimittajia, joilla on muita studiovieraita	<u>21</u>
- toimittajalla on kontakti toistuvasti kameraan	4
- toimittaja aluksi katsoo kameraan, sitten kääntää katseen vieraisiin	9
* toimittajia, joilla on toinen toimittaja läsnä samassa tilanteessa	<u>61</u>
- toimittajan puhuessa itse katse käy toisessa	<u>36</u>
- toimittajan puhuessa itse katse koko ajan kamerassa	12
- toimittajan kuunnellessa toista katse vaihtelee puhujan ja kameran välillä	21
* toimittajia, joilla on esiintymisen aluksi katse kameraan	119
* toimittajia, joilla on esiintymisen lopuksi katse kameraan	84
* ohjelman keskellä kuvaan tultaessa katse kameraan (N = 1157)	461
* ohjelman keskellä kuvaan tultaessa katse monitoriin (N = 1157)	319
* ohjelman keskellä kuvasta poistuttaessa katse kameraan (N = 1170)	572
* ohjelman keskellä kuvasta poistuttaessa katse papereihin (N = 1170)	242
* ohjelman keskellä kuvasta poistuttaessa katse monitoriin (N = 1170)	134
KATSOJIEN PUHUTTELUT (N = 190)	
* toimittajia, jotka eivät puhuttele persoonapronomineilla katsojia	61
* toimittajia, jotka käyttävät kolmatta persoonaa katsojasta	4
* toimittajia, jotka käyttävät me-pronominia yleisellä tasolla	20
* toimittajia, jotka sinuttelevat katsojia	16
* toimittajia, jotka käyttävät te-pronominia katsojista	41
* toimittajia, jotka puhuvat monikon toisessa persoonassa	69
KATSOJIEN NIMEÄMINEN (N = 190)	
* toimittajia, jotka nimeävät katsojat	34
* toimittajia, joilla useampia kuin yksi nimeäminen ohjelmassa	13
* katsojien nimeämisiä ohjelman alussa (N = 56)	17
* katsojien nimeämisiä ohjelman lopussa (N = 56)	8
* katsoja-sanana esiintyminen katsojien nimeämisissä (N = 56)	20
* koti-sanana esiintyminen katsojien nimeämisissä (N = 56)	10
INTERAKTION KORVAAVAT PUHEENVUOROT (N = 190)	
* toimittajia, joilla on interaktiivisia puheenvuoroja	<u>45</u>
- toimittajia, jotka viittaavat välineelliseen interaktioon	<u>23</u>
- toimittajia, joilla on katsojien identifiointia	9
- toimittajia, joilla on kuvaruudun häivyttäviä puheenvuoroja	15
- toimittajia, joilla on katsojien toimintaa ennakoivia puheenvuoroja	13
KATSOJIEN TERVEHTIMINEN (N = 190)	
* toimittajia, jotka tervehtivät esiintymisen aluksi	<u>139</u>
- muodollisia tervehdyksiä	<u>110</u>
- epämuodollisia tervehdyksiä	17
- tervetulleeksi toivottamisia	18

	f
- todetaan katsojien tulleen seuraan	5
* toimittajia, joilla on lopputervehdys	<u>104</u>
- näkemiin tervehdyksiä	55
- epämuodollisia tervehdyksiä	42
- yksilöllisiä tervehdyksiä	7
* toimittajia, jotka toivottavat hyvää jatkoa loppuksi	28
* toimittajia, jotka kiittävät loppuksi seurasta	11
KATSOJILLE SUUNNATUT ELEET (N = 190)	
* toimittajia, joilla on interaktiivisia eleitä	44
* toimittajia, joilla on lopputervehdyksessä ele mukana	<u>30</u>
- käsiele	20
- pään nyökkäys	10
* toimittajia, joilla on alkutervehdyksessä ele mukana	<u>8</u>
- käsiele	4
- pään nyökkäys	4
* toimittajia, jotka osoittavat kädellä tai sormella katsojia	21
TOISTUVUUTEEN VIITTAAMINEN (N = 190)	
* toimittajia, joilla on toistuvuuteen viittaamisia	<u>92</u>
- toimittajia, jotka viittaavat ohjelman toistuvuuteen	54
- toimittajia, jotka viittaavat toimittajan näkymisen toistuvuuteen	28
- toimittajia, jotka puhuvat ohjelmaan liittyvän kilpailun jatkumisesta	7
- toimittajia, jotka kertovat, miten ohjelma jatkossa näkyy	10
- toimittajia, joilla on pyyntö tulevia kertoja varten	8
- toimittajia, jotka viittaavat ohjelman jatkuvuuteen	13
ESIINTYMISEN METAKIELI (N = 190)	
* toimittajia, joilla on esiintymisessä metakieltä	92
* viittauksia television muuhun ohjelmatarjontaan (N = 181)	<u>55</u>
- viittaus ohjelmaan, johon kiinteä suhde	32
- viittaus ohjelmaan, johon ei kiinteää sudetta	15
- viittaus ohjelmaan liittyvään kilpailuun	8
* havaintoja televisiosanastosta (N = 181)	33
* viittauksia televisiotekniikkaan (N = 181)	20
* viittauksia television perusominaisuuksiin (N = 181)	34
VIITTAUKSET TUOTTEESEEN	
* ohjelmia, joissa viittaus tuotteeseen (N = 116)	99
* toimittajia, joilla viittaus tuotteeseen (N = 190)	123
* viittauksia ohjelman nimeen (N = 321)	<u>195</u>
- nimen mainitseminen alussa	77
- nimen mainitseminen lopussa	63
- nimen mainitseminen puhuttaessa ohjelman omasta	15
- nimen mainitseminen ohjelman keskellä	11
- nimen mainitseminen paikkana	13
- ohjelman nimi subjektina	10
- ohjelma objektina, jota katsotaan	6
* viittauksia lähetykseen (N = 321)	40
* viittauksia ohjelman osaan (N = 321)	44
* epäsuoria viittauksia tuotteeseen (N = 321)	10
* viittauksia televisioyhtiöön (N = 321)	13
* viittauksia toimitukseen (N = 321)	11
* viittauksia kanavaan (N = 321)	8
AJANKOHTAISUUDEN PAINOTTAMINEN (N = 190)	
* toimittajia, joilla on viittauksia ajankohtaisuuteen	109
* tänään-sana esiintyy osoittamassa ajankohtaisuutta (N = 218)	28
* tänään-sana esiintyy osoittamatta ajankohtaisuutta (N = 218)	51
* mainintoja eilisestä tai huomista (N = 218)	14

	f
* viikonpäivän tai päivämäärän kertomisia (N = 218)	33
* viittauksia summittaiseen ajankohtaan (N = 218)	11
* kellonajan sanomisia (N = 218)	34
* osoituksia, että jotakin tapahtuu parhaillaan (N = 218)	20
* viittauksia päivän muuhun ohjelmatarjontaan (N = 218)	15
* mainintoja suorasta lähetyksestä (N = 218)	7
* mainintoja, jotka korostavat asian tuoreutta (N = 218)	5
LÄHETYSPIIKKAAN VIITTAAMINEN (N = 190)	
* toimittajia, jotka viittaavat lähetyspaikkaan	31
* viittauksia paikkakuntaan (N = 39)	20
* viittauksia kuvauspaikkaan (N = 39)	8
* viittauksia Pasilaan (N = 39)	5
* viittauksia laajempaan alueeseen (N = 39)	6
ESIHAASTATTELUUN VIITTAAMINEN (N = 190)	
* toimittajia, jotka viittaavat esihaastatteluun	9
KIELENKÄYTTÖ (N = 190)	
* toimittajia, jotka käyttävät yleiskieltä	135
* toimittajia, joilla on joitakin poikkeamia yleiskielestä	44
* toimittajia, jotka käyttävät yleispuhekieltä	11
* toimittajia, joilla on vieraskielisiä sanoja	6
PUHETAPA (N = 190)	
* toimittajia, jotka lukevat	101
* toimittajia, jotka puhuvat spontaanisti	90
* toimittajia, joilla on epäsujuvuuksia puheessa	65
OHJELMIEN ALOITUKSET (N = 190)	
* toimittajia, jotka tervehtivät ja menevät suoraan asiaan	57
* toimittajia, jotka esittelevät ohjelman	61
* toimittajia, jotka esittelevät ohjelman sisällön	23
* toimittajia, jotka esittelevät ohjelman tekijän	13
* toimittajia, jotka tervehtivät studioyleisöä (N = 14)	4
OHJELMIEN LOPETUKSET (N = 190)	
* toimittajia, joilla ei ole lopetusta	34
* toimittajia, jotka kertovat, milloin ohjelma näkyy seuraavan kerran	70
* toimittajia, jotka kertovat, milloin hänet näkee seuraavan kerran	21
* toimittajia, jotka kertovat seuraavan ohjelman sisällöstä	9
* toimittajia, jotka kertovat, mitä tv:stä näkyy seuraavaksi	4
* toimittajia, jotka toteavat tässä olleen tämän ohjelman annin	53
* toimittajia, jotka kertovat ohjelman loppuvan tähän	11
* toimittajia, jotka siirtävät puheenvuoron loppuksi toiselle	28
* toimittajia, jotka kertovat, mitä ohjelman loppuksi nähdään	11
* toimittajia, jotka kiittävät studiovieraita loppuksi	7
OHJELMAN JÄSENTÄMINEN (N = 190)	
* toimittajia, joilla on jäsentäviä puheenvuoroja	134
* ohjelmia, joissa puhutaan mainoskatkosta (N = 29)	17
- mainoskatkosta puhutaan ennen sitä (N = 22)	2
- mainoskatkosta puhutaan sen jälkeen (N = 22)	20
* mainintoja siitä, mitä on vuorossa seuraavaksi (N = 529)	309
* mainintoja siitä, mitä ohjelmassa myöhemmin nähdään (N = 529)	33
* ohjelman sisällön esittelyjä (N = 529)	12
* vihjeitä loppumisesta (N = 529)	35
* vihjeitä alkamisesta (N = 529)	36
* toiminnan selostuksia (N = 529)	55
* siirtoja toiselle toimittajalle (N = 529)	20

	f
* puheenvuoron antoja vieraalle (N = 529)	15
* aiheen käsittelyn lopettamisia (N = 529)	14
* näköaistiin viittaamisia siirtymissä (N = 259)	29
* kuuloaistiin viittaamisia siirtymissä (N = 259)	3
TOIMITTAJAN ROOLI (N = 190)	
* toimittajia, jotka tuovat oman roolinsa esille	37
* toimittajia, joilla vuorovaikutusta sääteleviä puheenvuoroja	16
* toimittajia, joilla ohjeidenantoa	9
* toimittajia, joilla ajasta huolehtimista	5
* toimittajia, joilla toimittajan vallan osoituksia	3
* toimittajia, jotka sanovat olevansa toimittajia	6
* toimittajia, jotka korostavat erityisrooliaan	6
* toimittajia, joilla itsekritiikkiä	7
TOIMITTAJIEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS (N = 118)	
* toimittajia, jotka ovat tasavertaisia ohjelmassa keskenään	50
* toimittajia, joilla ei ole tasavertaista toimittajaa ohjelmassa	68
* tasavertaisia toimittajia, joilla ei ole keskenään vuorovaikutusta	6
* ei-tasavertaisia toimittajia, joilla ei ole keskenään vuorovaikutusta	34
* tasavertaisia toimittajia, joilla on keskenään katsekontakti	42
* ei-tasavertaisia toimittajia, joilla on keskenään katsekontakti	13
* tasavertaisia toimittajia, jotka käyttävät etunimeä toisesta	17
* ei-tasavertaisia toimittajia, jotka käyttävät etunimeä toisesta	16
* tasavertaisia toimittajia, jotka käyttävät toisesta koko nimeä	2
* ei-tasavertaisia toimittajia, jotka käyttävät toisesta koko nimeä	17
* toimittajia, jotka käyttävät toisesta lempinimeä	4
* toimittajia, jotka käyttävät toisesta ainoastaan sukunimeä	3
* tasavertaisia toimittajia, jotka luovuttavat puheenvuoron toiselle	5
* ei-tasavertaisia toimittajia, jotka luovuttavat puheenvuoron toiselle	27
* toimittajia, jotka keskustelevat keskenään	11
* toimittajia, jotka haastattelevat toista toimittajaa	5
* toimittajia, jotka kommentoivat toisiaan	8
* toimittajia, jotka käyttävät toista huumorin kohteena	5
* toimittajia, jotka keskeyttävät toisen	3
* toimittajia, jotka ohjaavat toisen toimintaa	6
* toimittajia, joiden välinen vuorovaikutus näkyy eleistä	10
STUDIOOYLEISÖN PUHUTTELU (N = 14)	
* toimittajia, jotka katsovat studioyleisöä vain puhuessaan sille	4
* toimittajia, jotka katsovat useita kertoja studioyleisöön	8
* toimittajia, jotka katsovat studioyleisöä ohjelman alussa	10
STUDIOVIERAISIIN SUHTAUTUMINEN (N = 66)	
* toimittajia, jotka sinuttelevat vieraita	49
* toimittajia, jotka teittitelevät vieraita	9
* toimittajia, jotka käyttävät vain koko nimeä vieraasta	14
* toimittajia, jotka käyttävät myös etunimeä vieraasta	31
* toimittajia, jotka käyttävät myös lempinimeä vieraasta	7
* studiovieraan kuvailuja	<u>127</u>
- vieraan tittelin tai mielipiteen esittely	35
- vieraan kuvailu	21
- arvostusta tai sukupuolta ilmaisevia sanoja	14
- vieraan kommentointi	19
- empatian osoittaminen vieraalle	8
* toimittajia, jotka keskeyttävät vieraansa	13
* toimittajia, jotka katsovat vain haastateltavaa haastattelussa (N = 41)	14
AFFEKTIIVISET ILMAUKSET (N = 190)	
* toimittajia, joilla on affektiivisiä ilmauksia	72

	f
* toimittajia, jotka ilmaisevat mielipiteensä	49
* toimittajia, jotka kertovat henkilökohtaisen kokemuksen	24
* toimittajia, jotka kertovat itsestään	17
* toimittajia, jotka kertovat sen hetkisestä tunnetilasta	13
* toimittajia, jotka nauravat	25
* toimittajia, jotka kertovat ajatteluprosessistaan	4
* toimittajia, joilla on äänellistä palautetta	15
KATSE (N = 190)	
* katseen suunta ensimmäisen kerran kuvaan tullessa	
- toimittajia, jotka katsovat kameraan	119
- toimittajia, jotka katsovat studiomonitoriin	22
- toimittajia, jotka katsovat papereihin	17
- toimittajia, jotka katsovat studioyleisöön	8
- toimittajia, jotka katsovat alas	9
- toimittajia, jotka katsovat taustalle	6
- toimittajia, jotka katsovat toiseen toimittajaan	5
* katseen suunta kuvaan tullessa ohjelman keskellä (N = 1157)	
- kameraan	461
- studiomonitoriin	319
- papereihin	256
- haastateltavaan	39
- muuhun studiovieraaseen	25
- toiseen toimittajaan	21
- taustalle	14
- väärään kameraan	10
- alas	5
- studioyleisöön	4
- esineeseen	3
* katseen suunta kuvasta poistuttaessa ohjelman keskellä (N = 1170)	
- kameraan	572
- papereihin	242
- studiomonitoriin	134
- haastateltavaan	92
- toiseen toimittajaan	54
- muuhun studiovieraaseen	35
- alas	19
- taustalle	11
- esineeseen	6
- studioyleisöön	4
* katseen suunta oman esiintymisen loppuksi	
- toimittajia, jotka katsovat kameraan	84
- toimittajia, jotka katsovat papereihin	42
- toimittajia, jotka katsovat studiomonitoriin	16
- toimittajia, jotka katsovat alas	14
- toimittajia, jotka katsovat toiseen toimittajaan	6
- toimittajia, jotka katsovat muuhun studiovieraaseen	6
- toimittajia, jotka katsovat haastateltavaan	5
- toimittajia, jotka katsovat studioyleisöön	3
- toimittajia, jotka katsovat taustalle	3
* toimittajia, jotka katsovat vain kameraan, papereihin tai monitoriin	93
- toimittajia, jotka katsovat puhuessa vain kohti	65
- toimittajia, joiden katse käy puhuessa papereissa tai alhaalla	28
* toimittajia, jotka tukeutuvat papereihin	122
* toimittajia, jotka katsovat studiomonitoriin	94
* toimittajia, jotka katsovat sivulle tai taustalle	31
* toimittajia, jotka katsovat ylös tai alas	16
* toimittajia, jotka katsovat väärään kameraan	10

KINESIIKKA (N = 190)	f
* toimittajia, joilta ei ole havaintoja kinesiiikasta	21
* toimittajia, jotka hymyilevät	<u>101</u>
- ohjelman lopussa hymyileviä	39
- ohjelman alussa hymyileviä	31
* toimittajia, joilta on havainto kulmakarvojen liikkeestä	35
* toimittajia, joilta on havainto pään liikkeestä	73
* toimittajia, joilla on käsieleitä ilman selvää funktiota	75
* toimittajia, jotka liikuttavat papereita käsissään	53
* toimittajia, jotka liikuttavat kynää kädessään	14
* toimittajia, joilla on funktionaalisia eleitä	47
- puhuttua vahvistavia eleitä (N = 120)	34
- interaktiivisen funktion omaavia eleitä (N = 120)	28
- osoittavia eleitä (N = 120)	25
- havainnollistavia eleitä (N = 120)	22
- affektiivisia eleitä (N = 120)	11
ASENNOT (N = 190)	
* toimittajia, joilla on vain yksi asema ohjelmassa	143
* toimittajia, jotka istuvat ainoastaan pöydän takana kädet pöydällä	97
* toimittajia, jotka istuvat ainoastaan, mutta eri tavalla	32
* toimittajia, jotka liikkuvat ohjelmassa	33
* toimittajia, jotka seisovat ainoastaan yhdessä paikassa	6
PUHEVIESTINTÄTILANTEET (N = 190)	
* toimittajia, jotka juontavat	79
* toimittajia, joilla uutisluentaa	85
* toimittajia, jotka haastattelevat	42
* toimittajia, jotka johtavat keskustelua	7
* toimittajia, jotka kyselevät	7
* toimittajia, jotka näyttävät asioita	14
* toimittajia, jotka pitävät puheenvuoron	5